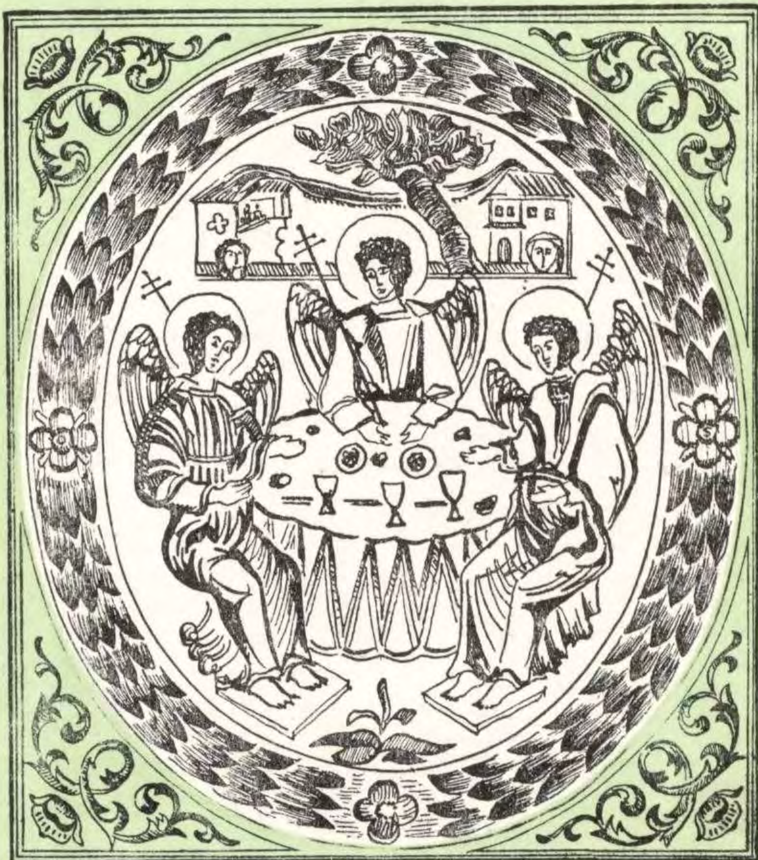

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi
EPISCOPIEI ORADIEI

6

NOIEMBRIE—
DECEMBRIE
1990
ANUL XXXV
SIBIU

ex 5

MA 35

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI,
ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI,
EPISCOPIEI ALBA IULIEI, EPISCOPIEI MARAMUREŞULUI
şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

iAv.'09.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI,
EPISCOPIEI MARAMUREȘULUI ȘI EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXV, Nr. 6 NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1990

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada Mitropoliei nr. 24

1 DECEMBRIE

Revoluția declanșată la 22 Decembrie 1989 a redat națiunii române demnitatea și încrederea în forțele proprii, după ce decenii de-a rîndul a fost supusă teroarei, minciunii, suspiciunii și umilințelor de tot felul de către sistemul comunist. A fost prima revoluție de pe mapamond televizată în direct, ce a uimit lumea prin curajul tinerilor care cu mîinile goale și piepturile descoperite au înfruntat mașina represivă ceaușistă, echipată cu cele mai sofisticate arme. După 45 de ani de propovăduire a ateismului de către comuniști, tinerii nu s-au lăsat înșelați și au găsit în religie un suport moral ce le-a insuflat acel curaj legendar moștenit de la moșii și strămoșii noștri, readucînd României prestigiul de care se bucurase în trecut. Românii din diasporă urmăreau zi și noapte cu înfrigurare evenimentele din țară, iar frații de peste Prut erau gata să vină ca voluntari cu zecile de mii, ca să-și verse sîngele pentru cauza sfîntă a libertății. Au fost momente înălțătoare cînd în sfîrșit românii s-au simțit mîndri de originea lor (răuvoitorii afirmau că mămăliga nu face explozie), devenind la acel sfîrșit de decembrie *„conștiința însîngerată a Europei"*, cum au declarat scriitorii bulgari. Cînd românii s-au ridicat la luptă într-o unitate desăvîrșită, în mai puțin de 24 de ore dictatura odioasă a fost înlăturată și aruncată la lada de gunoi a istoriei. Ce obținuseră vecinii noștri după ani grei de luptă și sacrificii noi izbutiserăm doar în cîteva zile. Memorabile clipe.

În urma unei evoluții firești, spre democrație, în luna august parlamentul și senatul au hotărît ca ziua națională a României să fie 1 Decembrie, moment culminant al istoriei noastre zbuciumate, prin unirea românilor într-un singur stat național unitar, înlocuind 23 August ce-a deschis calea instaurării comunismului cu toate tarele sale sub oblăduirea Armatei Roșii așa-zisa eliberatoare. In această perioadă de tristă amintire (1945—1989) sute de mii au fost arestați, iar zeci de mii au murit prin închisori și lagăre. Și biserica a avut jertfele sale, mulți preoți și călugări au pierit în detenție pentru credința și convingerile lor și astfel neamului românesc i se adaugă alți mucenici care ne călăuzesc de dincolo prin forța caracterului dovedit, fără putință de tăgadă chiar și din partea adversarilor.

De altminteri în toată istoria noastră biserica a fost alături de popor, identificîndu-se cu năzuințele acestuia, iar în evul mediu a rămas instituția de bază a spiritualității noastre. Deși, din anumite cauze obiective și subiective, românii, secole de-a rîndul, au trăit despărțiți în cele trei țări românești, totuși liantul principal l-a constituit credința ortodoxă. Religia comună i-a întărit sufletește și în felul acesta au rezistat tuturor vicisitudinilor. Circulația manuscriselor și cărților a fost un alt mijloc al unității culturale și de aici perpetuarea unei limbi unitare, înțeleasă de toți românii. Noul Testament publicat de mitropolitul Simion Ștefan în 1648 este elocvent în acest sens, fiind cartea de căpătîi care a fost răspîndită intens atît dincoace cît și dincolo de Carpați.

O primă breșă în unitatea religioasă românească s-a produs la 1700, atunci cînd Imperiul habsburgic, alcătuit dintr-un conglomerat de popoare, dorea prin intermediul catolicismului să purceadă la o unitate în cadrul statului. In decursul unui secol credința greco-catolică s-a răspîndit în podișul Transilvaniei și Maramureșului, deci în comitatele cu iobagi și mai puțin în zonele muntoase. Ortodocșii au rezistat prozelitismului în Carpații Meridionali, Munții Apuseni, pămîntul crăiesc, unde trăiau mai liberi și dispuneau de o oarecare independență economică. Cu toate că în decursul timpului au existat „frecușuri" confesionale, totuși

în problemele esenţiale cu caracter social şi naţional românii au acţionat la unison, iar confesiunea nu mai reprezenta o piedică. Aşa s-a întîmplat la 1784, la 1791 (Supplexul) şi la fel la 1848. Pătimaşi au fost şi de o parte şi de alta, dar pînă la urmă a învins raţiunea.

Un exemplu grăitor îl constituie episcopul Andrei Şaguna în timpul revoluţiei de la 1848 şi îndeosebi la Marea Adunare Naţională de la Blaj din 3/15 mai. Şaguna a făcut primul pas pe calea concilierii. Apariţia sa în faţa mulţimii alături de episcopul greco-catolic Lemeny a impresionat pe ţăranii veniţi din toate părţile Transilvaniei. Cu acel prilej arhiereul Andrei le-a spus între altele „că Preasfinţiile Sale sînt fraţi în Hristos, fraţi români, fraţi care provoacă pe tot românul a uita orice neplăcere, greutate şi a se privi cu toţii de fraţi, pre cum sunt ai lor episcopi." Alegerea celor doi episcopi ca preşedinţi la Marea Adunare Naţională de la Blaj a contribuit la buna desfăşurare a lucrărilor.

Mişcarea naţională românească din Transilvania a găsit în biserică un suport permanent, dătător de speranţe. Biserica a contribuit din plin la pregătirea conştiinţei în vederea desăvîrşirii unităţii statale, atunci cînd condiţiile istorice vor permite realizarea unui asemenea deziderat secular. Din dorinţa de a sprijini învăţămîntul confesional, marele mecenat basarabean Vasile Stroescu a dăruit sute de mii de coroane celor două consistorii din Blaj şi Sibiu, în vederea păstrării fiinţei naţionale româneşti de dincoace de Carpaţi.

Cînd în 1914 s-a declanşat primul război mondial românii nici nu bănuiau ce aproape este realizarea visului naţional. Românii din Imperiul austro-ungar erau obligaţi să lupte pentru o cauză străină, iar după intrarea României în conflagraţie de partea Antantei situaţia celor de dincoace de munţi s-a înrăutăţit şi mai mult. Primele speranţe mijesc abia în vara anului 1918. Din toamnă Imperiul austro-ungar intră în criză datorită mişcărilor naţionale şi a situaţiei critice de pe front, deşi se încheiase pace cu Rusia sovietică.

După constituirea Consiliului Naţional Român episcopul Caransebeşului a dat o Circulară din care reieşea că românii nu mai recunoşteau guvernul de la Budapesta. „1. La ectenia cea mare de la începutul slujbelor să adauge la locul cuvenit: Pentru înalta noastră stăpînire naţională şi pentru marele sfat al naţiunii române — Domnului să ne rugăm. 2. La ectenia după sfînta evanghelie: 2. Incă ne rugăm pentru înalta stăpînire naţională şi pentru marele sfat al naţiunii române, pentru mîntuirea şi iertarea păcatelor, şi pentru ca Domnul Dumnezeu mai ales să le dea spor şi să le ajute întru toate lucrurile lor, spre binele obştesc". Circulara anunţa masele largi româneşti iminenta schimbare ce urma să se producă, deziderat aşteptat de secole mai precis de la Mihai Viteazul.

La Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia — 1 Decembrie 1918 — episcopii şi protopopii au participat ca delegaţi oficiali. Satele şi comunele au avut în fruntea lor preoţii şi protopopii, dintre care mulţi reîntorşi din deportare. Între cei 1228 de delegaţi clerul avea cinci episcopi, patru vicari, o sută douăzeci şi nouă protopopi şi zece delegaţi ai consistoarelor. Între oratorii de frunte au figurat episcopii Miron Cristea şi Iuliu Hossu, care au entuziasmat prin verbul lor mulţimea concentrată pe Platoul Romanilor. Aceasta a fost cea mai mare sărbătoare românească. În delegaţia ce-a înmînat mesajul de Unire regelui Ferdinand a făcut parte şi episcopul Miron Cristea, viitorul patriarh al României. După secole de suferinţe şi speranţe românii la sfîrşitul primului război mondial, cu preţul jertfei a 800 000 de compatrioţi, izbutea să se unească într-un singur stat naţional, constituit pe principiul etnografic. Numeroşi români au rămas în afara graniţelor în Jugoslavia, Transnistria, Bulgaria, la nord de Tisa (Slovacia), unde formau în acele zone o minoritate.

Hotărîrea de a se fixa 1 Decembrie ca ziua naţională a României a fost primită cu entuziasm de toţi românii şi o putem considera ca o reparaţie morală pentru toţi acei ce s-au jertfit de-a lungul timpului. Pentru oferirea fastului cuvenit la prima sărbătorire solemnă a zilei naţionale de la Alba Iulia, au participat preşedintele ţării, primul ministru, parlamentul, senatul, conducători ai unor formaţiuni politice, delegaţi din toate judeţele ţării inclusiv cei din Basarabia, precum şi membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Preafericitul Teoctist care împreună cu un sobor de preoţi au oficiat un Tedeum. Din păcate, nu toţi vorbitorii şi-au rostit discursurile în condiţii normale, în unele cazuri

patimile au fost mai puternice decît rațiunea. Tocmai reprezentanții partidelor care au înfăptuit Unirea (liberal și național-țărănesc) au fost contestați de unii manifestanți, împietînd buna desfășurare a adunării. O asemenea întrunire urmărea în fond aducerea unui prinos de recunoștință înaintașilor și nicidecum transformarea solemnității într-un moment penibil spre consternarea întregii țări. Acestea sînt roadele urii ce a fost cultivată în cei 45 de ani de comunism. Mulți încă nu sînt în stare să poarte un dialog în mod civilizat, iar intoleranța și fanatismul fac încă adevărate ravagii. La redresarea morală a societății românești *Bisericii* îi revine un rol aparte prin propovăduirea înțelegerii dintre oameni. Noi sîntem ruinați nu numai economic, dar și din punct de vedere moral. Doar bunul Dumnezeu ne mai poate arăta calea cea adevărată.

Acesta este dealtfel și sensul mesajului Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu ocazia sărbătoririi zilei naționale — un apel la dialog, înțelegere și unitate, pentru a nu risipi darul libertății de care ne-am învrednicit prin jertfa tinerilor din decembrie trecut.

DARUL LIBERTĂȚII NE CHEAMĂ LA UNITATE

Darul libertății pecetluit de jertfele multor martiri, îndeosebi tineri, în preajma sărbătorii Nașterii Domnului din 1989 cheamă în mod semnificativ, poporul român la unitate națională. Și aceasta cu atît mai mult în aceste clipe cînd în sufletele noastre se revarsă vredniciile celor ce acum 72 de ani au săvîrșit unirea tuturor provinciilor românești.

Încă din momentul eliberării poporului român de sub dictatura comunistă și ateistă în luna decembrie anul trecut, imnul de libertate care s-a impus imediat a fost «Deșteaptă-te, române». Acest fapt a contribuit în mare măsură ca aspirația după libertate a poporului român să fie legată spiritual și de aspirația sa la unitate națională, căci, după cuvîntul întîiului Patriarh al României, vrednicul de pomenire Miron Cristea, *participant activ la istoricul act de la 1 Decembrie 1918: «Idealul suprem al fiecărui popor, care locuiește pe un teritoriu compact, trebuie să fie unitatea sa națională și politică».*

Această strînsă legătură între aspirațiile poporului nostru, în același timp, după libertate și după unitate națională, are o profundă semnificație spirituală, pe care Biserica nu numai că o constată, ci a și plămădit-o, cultivat-o și apărat-o de-a lungul secolelor, fiindcă, atît darul libertății cît și al unității, sînt oferite de Dumnezeu oamenilor pentru ca viața lor și a popoarelor să devină comuniune. Dumnezeu nu se preamărește nici acolo unde există oprimare și nici acolo unde este dezbinare, iar viața și demnitatea umană pot fi promovate cu adevărat numai în libertate și în comuniune de iubire sau în unitate spirituală. Potrivit Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos și experienței Sfinților Părinți ai Bisericii, numai Adevărul și Iubirea fac pe oameni cu adevărat liberi (Ioan 8, 32), iar «iubirea nu cade niciodată» (I Corinteni 13, 8).

Dar, în lumea noastră umană căzută, marcată de păcat, adică de egoism, de ură, de răutate și de violență, darul libertății și darul unității sau al armoniei între oameni și popoare sînt mereu amenințate, mereu răstignite. De aceea, aceste daruri trebuie continuu cerute de la Dumnezeu, păstrate și cultivate cu multă rîvnă și osteneală. În această privință, Sfîntul Pavel, Apostolul neamurilor, ne învață că «acolo unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo este libertatea» (II Corinteni 3, 17), iar în altă parte, spune că adevărata «iubire nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr» (I Corinteni 13, 6). Așadar, adevărul și dreptatea sînt temelia libertății, după cum libertatea și iubirea sînt încununarea adevărului și a dreptății.

De-a lungul istoriei sale, poporul român, încreștinat pe cînd se forma ca popor nou din daci și romani, a experimentat faptul că, atît darul libertății, cît și al unității sale, se dobîndesc și se păstrează creștinește prin credință puternică în Dumnezeu, prin răbdare și jertfă. Drept aceea, sărbătoarea noastră națională este înțeleasă de către Biserica Ortodoxă — «Mama spirituală a poporului român» — ca binecuvîntat și deosebit prilej de a mulțumi mai întîi lui Dumnezeu pentru

toate darurile, *cu care El a înzestrat poporul român și pămîntul nostru strămoșesc; de a-I mulțumi pentru toate: pentru bucurii și pentru încercări, dar mai ales pentru ajutorul pe care l-a simțit în momentele de grea cumpănă ale istoriei sale.*

În această zi a întregirii neamului nostru, se cuvine să facem pomenire și pentru toți eroii ce s-au jertfit de-a lungul veacurilor spre a apăra credința, ființa și întregirea neamului, adevărul și dreptatea, libertatea și unitatea națională a poporului nostru, pentru integritatea pămîntului strămoșesc și identitatea noastră spirituală. În dangăt de clopot să le împodobim mormintele și monumentele lor cu flori, rugăciuni și cu veșnica noastră recunoștință. De aceea, în toate bisericile și mănăstirile, în toate instituțiile unde lucrează fiii și fiicele Bisericii noastre se cuvine să aducem rugăciuni și cîntări de mulțumire lui Dumnezeu pentru toate binefacerile Sale.

În același timp însă, sărbătoarea națională este prilej deosebit de a implora pe Dumnezeu să reverse harul Său și iubirea Sa peste toți frații noștri români de pretutindeni și peste locuitorii patriei noastre, indiferent de naționalitate și de credință religioasă, pentru ca împreună să locuim în pace și înțelegere, să sfințim și să înfrumusețăm împreună toate plaiurile viețuirii noastre prin credință și cultură, prin muncă și prosperitate. Cunoaștem din Sfînta Scriptură că Dumnezeu dăruiește oamenilor și popoarelor daruri diferite nu pentru a se respinge reciproc, a se urî și dezbina, ci pentru ca mulțimea darurilor diferite să fie o bogăție comună a tuturor.

De creșterea noastră duhovnicească, morală și culturală depinde astăzi în mare măsură felul cum vom păstra și promova atît libertatea cît și unitatea noastră națională. Iată de ce, renașterea noastră spiritual-morală trebuie să fie temelia unității noastre naționale și a trecerii noastre de la dictatură la libertate și pluralism sănătos, de la privațiuni la prosperitate.

Unitatea noastră națională fiind nu numai o unitate între provincii, ci și o unitate în timp sau între generații, este mare nevoie acum ca tinerii noștri, iubiți de Biserică astăzi, ca și odinioară de Mîntuitorul Hristos, să cunoască credința și cultura poporului român, zestrea sa spirituală, care, în același timp, le dă identitate între popoarele lumii și le asigură o sursă de inspirație creatoare într-un dialog fecund cu celelalte popoare ale Europei și ale lumii întregi. Drept aceea, este nevoie să îngemănăm în școli și în toate instituțiile noastre credința și cultura, tradiția și înnoirea, cunoașterea specificului național cu deschiderea spre alte popoare.

Bunul Dumnezeu să ne ajute ca fiecare Zi Națională *să fie un popas spiritual în care să gîndim împreună, ca popor, la toate acestea, să fie un urcuș spre a spori și mai mult atît darul libertății, cît și cel al unității naționale. Să ne rugăm cu credință și smerenie ca «Domnul și Dumnezeul nostru să fie cu noi, cum a fost cu părinții noștri, să nu ne lase pe noi, nici să ne părăsească, să îndrepte inimile noastre spre El, ca să umblăm în toate căile Lui și să păzim toate poruncile și legile Lui» (III Regi 8, 57—58).*

«Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu noi cu toți» (II Corinteni 13, 13).

† TEOCTIST

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ŞI MITROPOLIT AL ROMÂNILOR ORTODOCŞI DIN ARDEAL, CRIŞANA ŞI MARAMUREŞ

Cinului monahal, prea cucernicilor protopopi, preoţi şi diaconi, din de Dumnezeu păzita noastră arhiepiscopie, Har şi milă de la Dumnezeu, iar de la noi arhierească binecuvîntare.

Iubiţi credincioşi,

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns să prăznuim, „la plinirea vremii" din cursul anului bisericesc, marele eveniment al Naşterii Domnului. Căci „plinirea vremii" (Gal. IV, 4) hotărîtă de Dumnezeu acum 1990 de ani, ca să se descopere oamenilor prin Fiul Său trimis pe pămînt, Biserica o repetă în fiecare an, să fie spre sărbătorire, spre aducere aminte dar, mai ales, spre înnoirea credinţei în Fiul întrupat şi în învăţăturile Lui, în Tatăl şi în Duhul Sfînt, Treime sfîntă şi nedespărţită.

Astăzi, creştinii de pretutindeni, de pe toată faţa pămîntului, se unesc într-un cuget şi o simţire duhovnicească. Îşi adună gîndurile în rugăciune şi îşi reîntăresc credinţa în Cel trimis de Tatăl spre mîntuirea noastră. Căci zice Sfîntul Apostol Pavel: *„Dumnezeu de multe ori şi în multe chipuri a grăit în vechime părinţilor noştri prin prooroci, iar în zilele acestea mai de pe urmă, ne-a grăit nouă prin Fiul Său"* (Evrei I, 1—2).

Ştim toţi că Dumnezeu s-a descoperit mai întîi prin Moise, autorul *Legii*, adică al primelor cinci cărţi ale Sfintei Scripturi, şi apoi prin alţi aleşi, cuprinşi sub numele de *Prooroci*, toţi împreună alcătuind în scris acea parte a Sfintei Scripturi care se numeşte *Vechiul Testament*. *Noul Testament* este cartea descoperirilor făcute oamenilor prin Iisus Hristos. Creştinii cinstesc ambele Testamente, căci *Cel Vechi* l-a pregătit pe *Cel Nou*, dar înţelegerea desăvîrşită a voii lui Dumnezeu, a rosturilor noastre în lume, a felului cum trebuie să trăim, şi cum să ne punem în rînduială, de pe acum, şi viaţa noastră veşnică, n-o căpătăm decît din Noul Testament, adică din descoperirea Mîntuitorului, din *„grăirea Fiului către noi"*, cum l-am auzit pe Sfîntul Pavel zicînd.

Iată de ce în această zi, îndeosebi, trebuie să ne reamintim, iară şi iară, ce înseamnă pentru noi Naşterea Domnului? Să ne reamintim de ce credem în Iisus Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu, ca Domnul şi Mîntuitorul nostru?

În multe feluri, prin multe cuvinte şi cu nenumărate mărturii s-ar putea vorbi despre însemnătatea evenimentului Naşterii Domnului. *De ce L-a trimis Tatăl în lume?* Iată întrebarea esenţială. În cîntarea cu care slăvim Naşterea Domnului zicem: *„Răsărit-a lumii lumina cunoştinţei"*. Alcătuitorul acestei cîntări a căutat să prindă în ea, în modul cel mai sintetic cu putinţă, răspunsul la întrebarea pe care ne-am pus-o noi, şi pe care nu este om care să nu şi-o pună. Întruparea Mîntuitorului, trimiterea Lui în lume, a fost ca să aducă lumii *„lumina cunoştinţei"*. Iată răspunsul esenţial la întrebarea esenţială.

Prin Iisus aflăm totul. Prin El și numai prin El putem afla, atît cît ne e necesar, despre Dumnezeu, lume și om, adevăruri pe care nu le putem afla prin altcineva, de altundeva. Acest lucru l-au constatat toți Sfinții Părinți, dar și gînditorii laici, filosofii, scriitorii, care și-au pus problemele cu seriozitate și adîncime. Iisus ne-a învățat că numai credința ne luminează totul. Am putea aduce nenumărate mărturii din toată lumea. Dar să ne oprim doar la cîțiva români, care sînt dintre cei mai cunoscuți. *În ce cred,* se întreba scriitorul Liviu Rebreanu, și răspundea: *„Cred în Dumnezeu, izvorul unic al oricărei posibilități de credință... In clipa în care mi-aș pierde credința aceasta, îmi închipui că ar trebui să-mi pierd implicit dragostea de viață și încrederea în orice rost al meu în lume. Credința în Dumnezeu mă face să cred în om și în viață".*

Și iată ce a scris un mare scriitor contemporan, în ceasurile lui de adîncă meditație, E. Cioran, originar din Rășinarii Sibiului: *„Adevărata viziune a vieții este religioasă. Pentru mine, istoria universală înseamnă derularea păcatului originar, aceasta este latura prin care mă simt cel mai apropiat de religie. Citesc și recitesc Cartea Genezei și văd cu uimire și minunare că totul e cuprins acolo, în cîteva pagini".*

Un alt scriitor român, cunoscut și el pe toate meridianele globului, Eugen Ionescu, spune: *„Lumea nu se poate explica fără Dumnezeu".* Și ca să-L înțelegem pe Dumnezeu, El ni L-a trimis *„pe Fiul Său, în care s-a încarnat, pentru ca noi să ne putem mîntui".*

De cînd e lumea lume, de cînd a început omul să cugete și, tot așa, de cînd începe copilul ce vine mereu în lume, să cugete, de cum intră în procesul de creștere și de maturizare a minții, din totdeauna pînă astăzi, cea dintîi întîlnire cu lumea, cu cerul, cu ceilalți oameni, cu absolut totul, provoacă întrebări. Oamenii întreabă. Toți oamenii întreabă. Toți oamenii se întreabă. Și întrebările cresc, în număr și în calitate, cresc vertiginos și uneori catastrofal și nevoia de răspuns devine setea de căpetenie care poate duce pînă la moartea de sete de răspunsuri, dacă răspunsurile nu vin, sau dacă, în chip evident, nu sînt satisfăcătoare. Această moarte de sete de răspunsuri nu înseamnă de obicei moarte fizică, dar pînă la moartea spirituală merge întotdeauna. Căci dacă nu are răspunsuri, sau i se dau răspunsuri false, omul și, uneori, chiar societăți întregi cad în dezorientare, în pierderea busolei morale, și de aici viața toată devine un fals organizat, o dibuială, un non-sens, un eșec, o disperare. Fără răspunsuri bune, viața se trăiește fără rost. Setea de răspunsuri se potolește numai cu *„apa cea vie",* din care cel care bea nu mai însetează (Ioan IV, 14).

Pentru a-i da omului răspunsul și rostul adevărat, a venit Iisus, Fiul lui Dumnezeu, pe pămînt. Căci *altcineva* nu i-a putut da niciodată răspunsuri sigure. Nici filosofii, nici oamenii de știință, din antichitate pînă în vremea noastră, n-au făcut altceva decît să descrie fenomenele, adică lumea, dar nu s-o explice. Lumea nu-și are cauza în ea însăși, de aceea nu se poate explica prin ea însăși, și numai prin cercetările minții omenești, fără Dumnezeu. Cei care au încercat s-o explice fără Dumnezeu au constatat că fiecare răspuns naște o nouă întrebare. Și așa la infinit. Și omul rămîne mereu cu întrebarea, deci mereu fără răspuns, dacă așteaptă acest răspuns din lume. Cine îl primește de la Dumnezeu, acela îl are.

Învățăturile Mîntuitorului constituie *Revelația* sau *Descoperirea* dumnezeiască. Răspunsurile de Sus. De la sursă. El ne-a învățat că Dumnezeu e Creatorul lumii, că El e Cauza cauzelor, că El e Tatăl nostru. Numai prin El toate se explică. Numai prin El toate capătă sens. Numai prin El se poate potoli setea de răspunsuri. El e *„Apa cea vie".* Numai El poate garanta rînduiala morală din lume. Fără El se instaurează haosul, dezordinea, moartea spirituală. Mîntuitorul e *Lumina cunoștinței,* căci e Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, Unul din Treime. *„Eu sînt lumina lumii"* (Ioan VIII, 12). El ne dă învățăturile care luminează, care orientează, care sînt adevărate. Căci El a zis: *„Eu sînt adevărul",* și acest adevăr *„vă va face liberi"* (Ioan VIII, 32), de sclavia necunoașterii și a întrebărilor fără răspuns.

Și fiind *Lumina, Adevărul,* El e și *Calea,* El e și *Viața,* adică Cel care dă sens vieții noastre, vieții de aici și vieții veșnice. El și-a probat dumnezeirea, *Mesajul Său,* spusele Sale, prin minuni, prin înălțimea preceptelor și, în cele din urmă, prin Învierea Sa din morți și prin Înălțarea la ceruri, toate săvîrșite în

faţa a nenumăraţi martori.

Mulţi au fost cei care au încercat să strecoare îndoiala în legătură cu dumnezeirea şi descoperirile Mîntuitorului. N-au lipsit cei care L-au negat. Dar nici unul din ei n-a reuşit să pună ceva în loc. Au fost pur şi simplu demolatori care, în cele din urmă, au rămas ei înşişi fără să înţeleagă nimic din lume şi viaţă, ca nişte oameni fără case, fără acoperişuri, şi au trăit şi au murit în disperare şi în non-sens. Mîntuitorul i-a prevenit şi i-a avertizat: *„Fără Mine nu puteţi face nimic!"*

El a întemeiat, prin învăţăturile Sale, Biserica Sa, cu cele Şapte Sfinte Taine, prin care ne-a învăţat cum să ne sfinţim toate evenimentele vieţii noastre, şi cum să-L avem pe El însuşi între noi şi în noi, pururea, şi cum, prin faptele cele bune, să căpătăm darul mîntuitor al lui Dumnezeu. Biserica întemeiată de El e cea în care ne aflăm noi astăzi, căci noi nu ne-am schimbat niciodată credinţa. Aceasta e Biserica despre care El a spus că: *„nici porţile iadului nu o vor birui"* (Matei XVI, 18). Căci pe atunci nu existau alte Biserici, ci doar cea una, întemeiată de El. Şi tot El ne-a încredinţat că *„cerul şi pămîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece"* (Matei XXIV, 35), aşa că Biserica Lui va dăinui în veci.

El ne-a învăţat că trebuie să ducem o viaţă morală şi, mai presus de toate, *să ne iubim unii pe alţii*, ca să ne atragem şi mai mult iubirea lui Dumnezeu. Căci Dumnezeu ne iubeşte. Are grijă de noi. De aceea L-a trimis pe Fiul ca să ne lumineze, şi El şi-a asumat şi păcatele noastre, lăsîndu-se răstignit *„pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire"*, cum mărturisim în Simbolul credinţei.

Iată de ce s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu a cărui Naştere o sărbătorim astăzi. Iată cum trebuie să-I înţelegem coborîrea printre noi. Ca să ne descopere totul despre Dumnezeu, despre lume, despre oameni şi despre rostul lor pe pămînt, despre viaţa morală, şi despre Judecata ce va să vină, şi care ne va pune faţă în faţă cu faptele noastre. Acestea vor decide destinul nostru veşnic. Să luăm aminte, aşadar.

Iubiţi credincioşi,

Sărbătoarea Naşterii Domnului e sărbătoarea bucuriei creştine. E ziua în care primim pe Cel mai mare Oaspete în casele, în bisericile şi în sufletele noastre. Şi colindătorii pe El ni-L aduc în case, pe Fiul lui Dumnezeu care se naşte *ca om*, în condiţii smerite, copil ca să fie înţeles de copii, ca să crească odată cu ei, aşa cum a crescut odată cu noi toţi, învăţîndu-ne buna creştere, în frica de Dumnezeu şi în iubirea faţă de aproapele. El ne cheamă mereu: *„Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi Eu vă voi odihni pe voi"* (Matei XI, 28—29). Şi cine nu este ostenit şi împovărat de griji? Cine nu simte greutăţile vieţii? Cine nu se confruntă cu atîtea porniri, ale sale şi ale altora, care înmulţesc durerile, care tulbură pacea şi buna înţelegere?

Să ne amintim că îngerii, la Naşterea Pruncului dumnezeiesc, au vestit că El va aduce pace în suflete şi bună înţelegere întru oameni şi între oameni. Pe acestea le aduce El. Să le primim. Să devenim mai buni. Mai generoşi. De Crăciun creştinii îşi fac daruri. Să ne amintim de cei în nevoi, de cei bolnavi, de copiii din orfelinate, de toţi cei loviţi de nefericire. La naşterea cuiva vecinii îi aduc daruri. Să fim darnici cu Pruncul dumnezeiesc, ajutîndu-i pe cei în nevoi, căci El va zice: *„Intrucît aţi făcut acestea unuia din aceşti fraţi ai Mei, Mie Mi-aţi făcut"* (Matei XXV, 40).

De vom urma învăţăturile Lui, ne vom înnoi sufletele şi vom căpăta darurile Duhului Sfînt care ne vor face făpturi noi. Zice la Cartea Sfîntă: *„Duhul Domnului va veni peste tine... şi vei fi prefăcut în alt om"* (I Sam. X, 6). Numai prin *naşterea din nou*, din Duhul Sfînt, vom intra în Împărăţia lui Dumnezeu, cum îi va spune Mîntuitorul învăţatului Nicodim (Ioan III, 8).

Să păstrăm colindele din străbuni şi să încurajăm colindătorii, primindu-i cu dragoste, căci ei poartă cu dînşii obiceiuri care au mîngîiat şi au bucurat veacuri întregi sufletul românesc, l-au ajutat să supravieţuiască şi să dăinuiască chiar şi în cele mai vitregi situaţii. Un învăţat român spunea că *„obiceiurile sănătoase apără existenţa unui popor mai bine decît cele mai întărite ziduri de cetate"* (C. Rădulescu-Motru).

Colindele conţin întreaga Teologie a Naşterii Domnului, cîntată în versuri şi melodii populare, din cea mai adîncă vechime, dînd o mărturie puternică şi vie a felului cum Teologia a devenit datină, intrînd în însăşi structura fiinţială a poporului nostru, român şi creştin de la naştere. Scrie un poet:

Nu se sfarmă veacurile ce-au trecut
Şi cu veacurile-acelea datina ni s-a făcut
Datina străbună e mai mult decît o lege

(Al. Davilla: Vlaicu Vodă)

Să rămînem credincioşi datinelor străbune. Sărbătoarea Naşterii Domnului să ne fie Sărbătoare a minţii şi a inimii care capătă de la Iisus-Mîntuitorul răspunsurile la toate marile întrebări, şi *„lumina cunoştinţei"* mîntuitoare. Să ne fie călăuză în viaţa cea de toate zilele. În fiecare *altul* să-L vedem pe Iisus Hristos şi să-L iubim. Să ne iubim unii pe alţii ca fii ai Tatălui ceresc şi fraţi între noi. Aşa se vor revărsa asupra noastră darurile şi harurile sărbătorii Naşterii Domnului, Căruia ne închinăm, pe Care să-L lăudăm, în numele Căruia să ne veselim şi să ne mîntuim. Amin.

Să fiţi sănătoşi!

Al vostru al tuturor de tot binele voitor

† A N T O N I E
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul
Ardealului, Crişanei şi Maramureşului

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL EPARHIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Prea cinstitului cler și tuturor dreptmăritorilor creștini din această eparhie: har și pace multă de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos

„Și Cuvîntul s-a făcut trup...“
(Ioan I. 14)

Iubiți credincioși,

Acest titlu al rîndurilor de mai jos face parte din așa-numitul Prolog al evangheliei a patra, scrisă de sfîntul Apostol Ioan. Prologul este alcătuit din primele 18 versete ale capitolului întîi al evangheliei. Notarea prescurtată a prologului se face astfel: Ioan cap. 1, versetele 1—18.

De la Sfîntul Ioan Gură de Aur și de la alți scriitori mari bisericești aflăm că odinioară, unii creștini în loc de iconițe sau cruciulițe purtau la piept mici bucăți de papirus sau de piele pe care erau scrise cîteva rînduri din acest prolog al Evangheliei a patra. Prologul este socotit de unii învățați creștini drept cea mai prețioasă pagină care s-a scris de cînd e lumea.

În prolog sfîntul apostol Ioan scoate în relief ideea că Fiul lui Dumnezeu numit aici „Cuvîntul“ s-a născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, mai înainte de toate secolele, cu alte cuvinte, s-a născut din veșnicie. *„La început era Cuvîntul“* (în grecește Logos). La originea lumii, în prima clipă a zidirii lumii, Cuvîntul exista deja. El avea ființă de mai înainte. El este deci anterior timpului și tuturor lucrărilor create. El niciodată n-a avut început. El este veșnic.

Numirea aceasta dată lui Hristos, o găsim numai în scrierile sfîntului apostol Ioan. Numire de o mare frumusețe și de o mare adîncime. Sf. Ioan a învățat să o cunoască dintr-o descoperire specială a Sfîntului Duh.

„Cuvîntul era la Dumnezeu“.

Se poate spune și așa: „Cuvîntul era cu Dumnezeu“. Era în legătură personală, în comunicări vii și active cu Tatăl, numit aici Dumnezeu. De aici urmează și aceea că Fiul are trăire proprie și este o persoană aparte. Cuvîntul are personalitate distinctă. *„Cuvîntul era Dumnezeu“*, Cuvîntul este Dumnezeu, are esență divină. *„Acesta era întru început la Dumnezeu“* (2). Acest al doilea verset recapitulează și întărește mai mult descoperirea de mai înainte despre veșnicia Cuvîntului care a fost dintotdeauna și care a făcut începutul timpului și începutul lumii. *„Toate prin El s-au făcut, și fără El nimic nu s-a făcut din ceea ce s-a făcut“* (vers. 3).

Cuvîntul a zidit din nimic tot ce s-a făcut, prin puterea lui proprie și suverană. El nu este o unealtă, cauză secundară, în mîinile altui ziditor care îl mînuiește. El nu este un locțiitor care se mișcă în numele și cu autoritatea unui stăpîn. Ci însuși Cuvîntul lui Dumnezeu știe, vrea, zice și face totul într-o strînsă împreună lucrare cu Tatăl din care a ieșit și vine.

„Întru El era viață și viața era lumina oamenilor". Atunci cînd nimic nu trăia în afara lui Dumnezeu viața era în Cuvîntul în deplinătatea ei. Prin aceasta înțelegem: Cuvîntul este un izvor universal al oricărei vieți — viață fizică, intelectuală, morală. Dar mai ales al acelei vieți superioare și spirituale pe care evanghelia a patra o vede ca un dar foarte prețios adus lumii de către Domnul nostru Iisus Hristos.

„Viața era lumina oamenilor". Ajungem acum la relațiile Logosului cu omenirea. Pentru celelalte ființe, Cuvîntul era numai viață. Pentru omul înzestrat cu rațiune și cu conștiință, viața era în același timp *lumină* sau facultate de pricepere. În ordinea suprafirească la care trebuie să ne gîndim în primul rînd, viața noastră începe cu lumina credinței și se încheie cu lumina măririi. Sfinții Părinți răsăriteni numesc harul o iluminare. Pe aceasta o cîntăm pe urmele psalmistului: „Că la Tine este izvorul vieții și întru lumina Ta vom vedea lumina" (Ps. 35.9). Lumina a venit pe seama tuturor oamenilor fără deosebire de rasă, de neam, de vîrstă sau de sex.

„Și lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o" (v. 5). Lumina Cuvîntului, adică lucrările Lui printre oamenii ignorați și păcătoși din veacurile și mileniile dinainte de întruparea Sa au combătut necurmat păcatul și răutatea omenirii.

Întunericul imoralității a refuzat să se lase risipit de către lumina cerului dar n-a biruit totuși asupra ideii, asupra idealului binelui și adevărului.

Creștinismul nu s-a arătat omenirii decît după multe veacuri de pregătire în lumea întreagă, printre evrei și printre păgîni. În mijlocul poporului ales Cuvîntul înainte de întruparea Sa lucrează prin arătări trecătoare, prin figuri simbolice de oameni și lucruri, dar mai cu seamă prin profețiile propriu-zise. Această mărturisire și bunăvestire a proorocilor își ajunge culmea în propovăduirea lui Ioan Botezătorul.

„Fost-a om trimis de la Dumnezeu, numele lui era Ioan" (6). Era fiul lui Zaharia și al Elisabetei. *„Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească despre Lumină, ca toți să creadă prin el"* (v. 7). Ioan Înainte-mergătorul lui Iisus a primit de la Dumnezeu misiunea să-i facă atenți pe oameni că a sosit printre ei Mîntuitorul lumii.

Viața lui aleasă și sfîntă, virtuțile lui l-au arătat ca pe trimisul lui Dumnezeu să îndemne pe oameni la pocăință și la o viață curată, la primirea cu vrednicie a Izbăvitorului mult așteptat de toți.

„Nu era el Lumina, ci ca să mărturisească despre Lumină" (8). Adeseori Ioan era socotit a fi el Messia. Drept și sfînt cum era, Ioan a vestit sus și tare că nu era el Cel așteptat.

„Cuvîntul era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine în lume" (9).

Lumina cea adevărată, adică înțelepciunea, cunoștința și harul adus în lume de Cuvîntul, depășește, întrece în măsură nebănuit de mare orice lumină de pe pămînt, orice lumină materială sau intelectuală, orice lumină creată. Un poet oarecare a spus corect: „El este adevăratul Soare; pe lîngă El soarele este o umbră". Pe temeiul Scripturii spunem și noi că realitățile văzute nu sînt decît umbra celor cerești (Evr. 8.5). Iată o idee mîngîietoare: lumina cea adevărată caută și vrea să lumineze pe tot omul ce vine și trăiește pe pămînt.

„În lume era și lumea prin El s-a făcut, dar lumea nu l-a cunoscut" (10). Cuvîntul era în lumea omenească după întrupare; multă vreme după zidirea universului. Dar lumea oamenilor nu l-a recunoscut. *„Întru ale Sale a venit dar ai săi nu L-au primit"* (v. 11).

Cuvîntul, adică Logosul a venit în moștenirea Sa, s-a ivit în sînul lui Israel care istoricește reprezenta omenirea întreagă socotită drept bunul (proprietatea) Ziditorului. *„Dar ai săi nu l-au primit"*. Majoritatea evreilor a refuzat să-l recunoască pe Iisus drept Messia cel mult așteptat.

„Și celor cîți L-au primit, care cred în numele Lui le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu" (v. 12).

Toți oamenii izolați care au crezut în El din mulțimea rămasă nedumerită, au primit prin intervenția directă, tainică și mistică a Sfîntului Duh — puterea de a deveni copii adoptivi ai lui Dumnezeu (vezi și Rom. 8. 15).

„Care nu din sînge, nici din poftă trupească nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut" (v. 13). Înfierea creștinului drept copil al lui Dumnezeu este o lucrare peste fire, este supranaturală, este o naștere pur duhovnicească. Ea ne face în mod tainic *„părtași firii dumnezeiești"* (2 Petr. 1.4.).

„Și cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia — Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr" (v. 14).

Cuvîntul s-a făcut și s-a născut cu trup omenesc în Betleem cu toate slăbiciunile unui om fără de păcat. Logosul s-a născut ca Dumnezeu adevărat și om adevărat.

În Betleem *Unicul Fiu* al lui Dumnezeu, *Singurul Fiu* al Tatălui ceresc *„S-a deșertat pe Sine, s-a smerit pe Sine, chip de rob luînd, făcîndu-se asemenea oamenilor și la înfățișare aflîndu-se ca un om"* (Filip 2.7).

Logosul ne-a cinstit pe noi oamenii înfrățindu-se cu noi, a viețuit, a locuit între noi. A sălășluit odinioară trei ani și jumătate. El continuă să locuiască între noi în sfînta Euharistie. Lui ca unui Dumnezeu îi este cu putință să șadă în cer de-a dreapta Tatălui și în același timp aici în chip nevăzut dar real, aevea cu noi să fie în sfînta Împărtășanie.

Sfîntul evanghelist Ioan a văzut cu ochii trupului său slava Unicului Fiu al Tatălui ceresc. Noi credincioșii așișderea vedem cu ochii sufletului nostru, cu virtutea credinței, slava de atunci, de astăzi și dintotdeauna a Domnului nostru Iisus Hristos.

În Betleem vedem slava Lui cîntată de corul îngerilor și omagiată de închinarea celor trei crai de la răsărit. Noi vedem prin credință slava Lui în minunile Lui din toată vremea. Vedem slava Lui în dragostea Lui față de toată făptura omenească; o vedem în învățătura Sa aleasă, în schimbarea la față, în învierea Sa din morți, în înălțarea sa la ceruri, în șederea Sa la dreapta Tatălui, în neîncurmată mijlocirea Sa pentru noi cei vinovați și slăbănogi.

Noi, alături de sfîntul evanghelist vedem și ne împărtășim din plinătatea Lui după ce ni s-a descoperit a fi *„plin de har și de adevăr"*. Noi vedem slava Lui în slujirea îngerilor Lui, a sfinților Lui din cer și de pe pămînt. Să fim conștienți de demnitatea noastră aleasă și să ne respectăm caracterul nostru sacru.

Doamne Iisus Hristoase, din plinătatea Ta revarsă peste noi harul de a face parte din ceata celor ce Te iubesc, Te slujesc și Te slăvesc din toată inima, din tot sufletul lor, acum și în vecii nesfîrșiți. Amin.

† TEOFIL
Arhiepiscop ortodox al Clujului

† ANDREI

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPARHIEI ALBA IULIEI

„Iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mîntuitor, Care este Hristos Domnul".

(Luca 2, 10—11)

Prea Cuvioşi şi Prea Cucernici părinţi, Prea Cuvioase maice, iubiţi fraţi creştini, din nou ieslea Bethleemului se aşează în faţa sufletelor noastre. Icoane din vremea copilăriei, suave şi albe, se amestecă în chip tainic cu icoane desprinse din paginile Evangheliei, şi cu toţii retrăim, fiecare după măsura sufletului nostru, bucuria acelei nopţi sfinte în care s-a născut Mîntuitorul lumii.

Toţi, mici şi mari, tresăltăm de fericire, dar mai ales cei mici, căci nimeni nu poate trăi mai grav şi mai intens decît copiii bucuria Crăciunului. Crăciunul e sărbătoarea copiilor. Cred că nimeni nu-şi poate închipui un Crăciun fără copii, după cum şi copilăria fără Crăciun ar fi o grădină fără flori şi fără cîntece. Şi iată în anul acesta pentru prima oară, după o îndelungată perioadă de întuneric, copiii au intrare liberă în această grădină ce ne vine din străfund de dalbe datini.

Şi nu numai oamenii, mici şi mari, ci şi îngerii dimpreună cu întreaga fire, cu întregul univers, participă la bucuria pogorîrii lui Dumnezeu pe pămînt: cerul îi aduce steaua, pămîntul peştera iar noi îi facem loc în ieslea sufletului nostru.

Avem prilejul ca lucrurile pe care patriarhii le doreau, profeţii le prooroceau şi drepţii le aşteptau, să le vedem împlinite. Dumnezeu s-a arătat în trup şi cu oamenii a petrecut. Să ne bucurăm deci şi să ne veselim. În faţa marii taine a întrupării cuvintele sînt neputincioase. „Ce să spunem şi ce să grăim? Minunea ne înspăimîntă. Cel bătrîn în zile s-a făcut copil. Cel care stă pe scaun înalt şi preaslăvit este aşezat în iesle; cel nepipăit şi netrupesc este cuprins de mîini omeneşti; cel care rupe legăturile păcatului se înfaşă în scutece, pentru că vrea aceasta. Căci vrea să prefacă necinstea în cinste, să îmbrace ceea ce este neslăvit cu slavă, să arate chip de vieţuire virtuoasă ceea ce era de regulă supus insultei. Pentru aceea ia trupul meu ca eu să fac loc Cuvîntului Lui; şi luînd corpul meu îmi dă Duhul Lui; ca dînd şi luînd să-mi aducă vistieria vieţii. Ia trupul meu ca să mă sfinţească; îmi dă Duhul Lui ca să mă mîntuie".

Iubiţi fraţi, în noaptea Crăciunului prilej de bucurie nu trebuie să fie numai naşterea lui Hristos, ci şi renaşterea noastră la o viaţă nouă. Fiecare bărbat şi fiecare femeie din lume sînt chemaţi în această noapte sfîntă la o naştere din nou, la a crede în acest lucru extraordinar: că este posibil să te naşti din nou.

Domnul Hristos s-a născut într-o lume deznădăjduită. Zaharia şi Elisabeta credeau că nu vor avea niciodată copii. Simeon şi Ana credeau că vor muri înainte de a-L vedea pe Mîntuitorul. Nicodim spunea că un om bătrîn nu se poate renaşte. Israel aştepta de atîta vreme încît de fapt nu mai aştepta. Lumea împie-

trită în păcate dormea liniştită sub carapacea sa de indiferenţă. ŞI TOTUŞI MINUNEA S-A PRODUS.

Cîtă asemănare este între situaţia lumii de atunci şi a lumii de astăzi, încît pe bună dreptate ne punem întrebarea dacă oamenii acestei lumi, atît de tulburată, cred cu adevărat în naşterea lui Hristos-Dumnezeu? O, de ar fi într-adevăr reală această credinţă! Ce minune s-ar putea produce imediat în ţara noastră şi în lumea întreagă. Ar mai fi oare sfîşiată omenirea, pe faţă şi mai ales în ascuns, de atîtea vrăjmăşii? Ar mai rămîne pacea şi bunăvoirea dintre oameni doar visuri? Nu trebuie oare să recunoaştem că turma lui Hristos este sfîşiată de duhul urii şi al altor păcate? Este oare spre slava lui Dumnezeu confesionalismul acesta fanatic care urmăreşte să-i împartă pe fiii aceluiaşi neam şi mărturisitorii aceluiaşi Mîntuitor? Unde este dovada prezenţei Duhului Sfînt în noi, atunci cînd lipseşte dragostea, care după însuşi Cuvîntul lui Dumnezeu este semnul creştinătăţii? Se fărîmiţează Biserica lui Hristos în confesiuni, care, în loc să-şi îndrepte puterile concentric în direcţia aceluiaşi singur ţel, se luptă vrăjmăşeşte una cu alta. Nu este oare aceasta dovadă că pretinsa noastră credinţă este foarte slăbănoagă?

Iată de ce zicem că sărbătoarea Crăciunului trebuie să însemne pentru noi toţi un prilej de verificare lăuntrică a creştinătăţii noastre. Ieslea din Bethleem trebuie să ne pună pe gînduri asupra stării triste în care ne găsim din punct de vedere sufletesc. Fiecare dintre noi trebuie să ne aşezăm cu conştiinţa şi cu inima în faţa Pruncului din Bethleem şi să ne întrebăm: Credem noi cu adevărat în dumnezeirea Lui? Ni s-a înfăţişat nouă în cuget îngerul Domnului aşa cum li s-a arătat păstorilor în noaptea sfîntă pentru a ne descoperi divinitatea lui Iisus? Răsunat-a oare, cu putere, sub bolta sufletelor noastre, întocmai ca şi în noaptea aceea, pentru păstori, cîntarea îngerilor: „slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, şi pe pămînt pace; între oameni bunăvoire"?

La toate aceste întrebări serioase ne îndeamnă să ne gîndim cu stăruinţă ieslea din Bethleem. Să-L rugăm pe Pruncul dumnezeiesc, care acolo a sălăşluit odată, smerit şi înfăşat în scutece, să se milostivească spre noi slabii şi păcătoşii şi să ne trimită nouă tuturor celor ce-i purtăm numele, o rază din iubirea lui, care să alunge din noi toţi norii de ură şi alte multe păcate.

Cum au venit craii din adîncul Răsăritului, aşa venim şi noi din adînc de dalbe datini să-I aducem Pruncului Sfînt închinarea noastră şi să-I dăruim dimpreună cu colindele şi inimile noastre.

Cu toate necazurile şi greutăţile vieţii bucuraţi-vă, căci astăzi în cetatea lui David vi s-a născut un Mîntuitor!

Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toţi!

Al vostru rugător către Dumnezeu şi iubitor părinte,

† ANDREI
Episcopul Alba Iuliei

† VASILE

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului cler şi dreptcredincioşilor creştini har, milă şi pace de la Dumnezeu-Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la noi arhiereşti binecuvîntări.

„Iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că vi s-a născut azi Mîntuitor, care este Hristos Domnul.“ (Luca 2, 10—11)

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Cu aceste cuvinte, îngerul Domnului a adus păstorilor ce străjuiau lîngă turmele lor la marginea cetăţii Betleemului vestea cea mare a venirii în lume a Mîntuitorului Iisus Hristos, vestea cea mult aşteptată a „plinirii vremii", că a venit momentul în care, aşa cum spune colinda străbună,

Pe Fiul în al Său nume
Tatăl L-a trimis în lume
Să se nască
Şi să crească,
Să ne mîntuiască.

Praznicul Naşterii după trup a Domnului nostru Iisus Hristos ne hărăzeşte prilejul negrăitei bucurii de a fi şi noi, în chip duhovnicesc, lîngă ieslea din Betleem, împreună cu Preacurata Fecioară Maria, cu îngerii, cu păstorii şi cu cei trei crai de la răsărit şi de a ne închina şi noi dumnezeiescului Prunc. In această zi minunată nu sînt graiuri şi nici cuvinte îndeajuns de potrivite care să poată lăuda după cuviinţă bunătatea şi milostivirea lui Dumnezeu coborîte peste noi. Cerurile să se bucure şi pămîntul să tresalte, că iată a venit prin Hristos „mîntuirea a toată lumea". Cel necuprins de marginile cerului este ţinut în braţele Fecioarei Maria. Cel ce este mai înainte de întemeierea lumii şi prin Care toate s-au zidit intră în sînul făpturii Sale, ca să o sfinţească.

Cu adevărat, se arată în aceste zile cît de mare este taina creştinătăţii. Hristos Domnul S-a făcut om, asemenea nouă. Sîntem cuprinşi de un fior de bucurie şi de mare nădejde, că venind Hristos ne-a cîştigat viaţa cea veşnică, pe care omenirea o pierduse prin păcat.

„Iată serbarea pe care noi o serbăm azi — zice Sf. Grigorie de Nazianz — venirea lui Dumnezeu la oameni, pentru ca noi să putem merge la Dumnezeu, sau ceea ce este şi mai exact, pentru ca noi să revenim la El, dezbrăcîndu-ne de omul cel vechi. Să ne îmbrăcăm în omul cel nou, şi de vreme ce sîntem morţi prin Adam, să trăim de acum înainte în Hristos, să ne naştem cu El şi să ne răstignim cu El, pentru a şi învia cu El".

Iată de ce se cuvine să-L întîmpinăm pe Hristos în inimile noastre cu mare căldură sufletească şi cu prinos de recunoştinţă şi mulţumită, aşa cum spune una din cîntările Utreniei la Praznicul de astăzi: „Ce vom da în schimb Domnului pentru toate cîte a făcut nouă? Pentru noi Dumnezeu a venit între oameni, pentru firea cea stricată Cuvîntul trup S-a făcut şi S-a sălăşluit între noi. La cei nemulţumitori a venit Făcătorul de bine, la cei robiţi Slobozitorul, la cei ce şedeau în întuneric a venit Soarele dreptăţii, în iad Lumina, în moarte Viaţa, pentru cei căzuţi Învierea. Către El vom striga deci: Mărire Ţie, Dumnezeul nostru, mărire Ţie!"

Iubiţi credincioşi,

Venind în lume şi îmbrăcînd chip omenesc, Fiul lui Dumnezeu n-a mai părăsit-o, ci a ales un alt mod al prezenţei şi lucrării Sale pe pămînt. Deşi a avut drept sălaş la Naşterea Sa, întru negrăită smerenie, o iesle sărăcăcioasă, Mîntuitorul a întemeiat în lume un aşezămînt al mîntuirii, un aşezămînt sfînt, prin care se realizează în chip mai deplin prezenţa şi legătura Sa cu noi oamenii, dimpreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt. Acest aşezămînt este Biserica. În ea şi prin ea se continuă lucrarea mîntuitoare a lui Iisus Hristos.

Precum este *„un Domn, o credinţă şi un Botez"* (Efes. 4, 5), tot astfel şi Biserica lui Hristos este *„una, sfîntă, sobornicească şi apostolească"*, precum mărturisim noi în Simbolul credinţei. Domnul voieşte ca ea să rămînă una, să nu se despartă şi nici să nu se sfîşie unitatea credinţei noastre, moştenite din moşi-strămoşi, ci toţi creştinii, dimpreună, cu o gură şi cu o inimă, să venim în casa Tatălui Său, *„lăudînd şi binecuvîntînd pe Dumnezeu"* (Luca 24, 53).

Cînd vorbim despre Biserică, gîndul ne duce, în primul rînd, la lăcaşul sfînt în care se adună credincioşii, în care se săvîrşeşte Sfînta Liturghie, Sfintele Taine şi celelalte slujbe bisericeşti şi pe care Sf. Scriptură îl numeşte pe drept cuvînt *„casa Domnului"* (Psalm 27, 6) *„lăcaşul cel sfînt al lui Dumnezeu"* (Psalm 72, 17) sau *„altar de închinare"* (Evrei 9, 1).

Dar prin Biserică se cuvine să înţelegem, mai întîi, aşezămîntul cel viu întemeiat de Domnul nostru Iisus Hristos pentru mîntuirea oamenilor, sau însuşi cerul pe pămînt, cum spun Sfinţii Părinţi. La temelia acestui aşezămînt este însuşi Mîntuitorul, iar toţi creştinii botezaţi în numele Sfintei Treimi sînt în acest edificiu ca nişte pietre vii, aşezate pe „piatra cea din capul unghiului" (Isaia 28, 16) care este Hristos.

În multe locuri din Sfînta Scriptură Biserica este numită Trupul lui Hristos: *„Mai presus de toate*, spune Sf. Ap. Pavel, *L-a dat pe El Cap Bisericii, care este Trupul Său"* (Efes. 1, 22). *„Din El tot trupul bine alcătuit şi bine încheiat, prin toate legăturile care îi dau tărie, îşi săvîrşeşte creşterea, potrivit lucrării măsurate fiecăruia din mădulare şi se zideşte întru dragoste"* (Efes. 4, 16). *„Precum într-un trup sînt mai multe mădulare şi mădularele nu au toate aceeaşi lucrare, aşa şi noi cei mulţi un trup sîntem în Hristos şi fiecare în parte mădulare unii altora"* (Romani 12, 4—5).

Înălţîndu-se la cer, Mîntuitorul a încredinţat lucrarea Bisericii Sfinţilor Apostoli. Lor le-a dat putere şi i-a trimis să vestească Evanghelia Sa la toată făptura, să boteze şi să dezlege păcatele oamenilor (Ioan 20, 21—23), iar apoi le-a zis: *„Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă şi cel ce se leapădă de voi se leapădă de Mine, iar cel ce se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a trimis pe Mine"* (Luca 10, 16).

La rîndul lor, Sfinţii Apostoli au aşezat în Biserică episcopi, preoţi şi diaconi, cărora le-au încredinţat misiunea de a purta de grijă Bisericii întru toate.

Biserica este şi aşezămîntul în care lucrează Duhul Sfînt, pe care L-a trimis Mîntuitorul în ziua de Rusalii, ca să sfinţească lumea. Vorbind despre cei ce se poartă în neorînduială şi propovăduiesc învăţături de credinţă greşite, Hristos a poruncit Apostolilor să-i îndrepte pe unii ca aceştia cu duhul blîndeţii, iar dacă nu-i ascultă, să-i spună Bisericii, însă dacă nu ascultă nici de Biserică să fie socotiţi ca nişte păgîni şi vameşi (Matei 18, 17).

Din toate aceste texte ale Sfintei Scripturi învățăm că Biserica este obștea creștinilor care cred și mărturisesc pe Domnul nostru Iisus Hristos și păstrează neschimbată învățătura Sa, așa cum a fost ea propovăduită de Sf. Apostoli și urmașii lor, pînă azi și pînă la sfîrșitul veacurilor, căci Biserica este *„stîlpul și temelia adevărului"* (I Tim. 3, 15).

Mîntuitorul a zis despre Sine: *„Eu sînt Calea, Adevărul și Viața"* (Ioan 14, 6) și prin Biserică arată lumii calea cea adevărată a mîntuirii, învață adevărul credinței și împărtășește harul sfințitor și dătător de viață veșnică. Prin Biserică ne unim deci cu Hristos și Hristos devine viața noastră. În Biserică cu ochii credinței îl vedem pe Hristos, „Lumina lumii", și îl primim pe Duhul Sfînt, care ne întărește cu harul Său, ne sfințește viața și ne ferește de rătăcire de la dreapta învățătură de credință.

După cum fiecare dintre noi avem o mamă după trup, care ne-a dat viață, ne-a îngrijit și ne-a hrănit în copilărie și care niciodată n-a uitat de noi, chiar de-am fost departe, tot astfel Biserica este maica noastră sufletească. Ea ne-a născut ca fii ai împărăției lui Dumnezeu prin Taina Botezului, ne hrănește cu daruri cerești prin celelalte Sfinte Taine și ne unește cu Hristos Domnul nostru. Pe drept cuvînt spun Sfinții Părinți că „nu poate avea cineva pe Dumnezeu ca Tată, dacă nu are ca mamă Sfînta Biserică".

Putem spune, așadar, că Biserica este un așezămînt spiritual divin-uman, o împărăție duhovnicească, e înăuntrul oamenilor și semnifică biruința credinței, a adevărului, a păcii, a binelui și a dragostei în sufletele oamenilor, căci legea ei de căpetenie este iubirea.

Scriitorul bisericesc Origen, care a trăit în veacul al treilea, spunea: „Puterea lui Dumnezeu se vede în natură, înțelepciunea lui Dumnezeu se vede în istorie, iar dragostea Lui se vede în Biserică".

Prin Biserică omenirea a fost chemată la comuniune cu Dumnezeu, care se întreține prin credință, ascultare și împlinire a voii lui Dumnezeu, ca și prin participare la lucrarea mîntuitoare a Bisericii.

Biserica este menită să continue lucrarea lui Hristos în lume și tot ceea ce ea plinește este în numele lui Hristos, cu puterea Lui și cu harul Sfîntului Duh. Slujind lui Dumnezeu, ea slujește oamenilor, prelungind împăcarea și comuniunea dintre Dumnezeu și oameni, precum și apropierea, împăcarea și buna înțelegere între oameni, precum spune Apostolul neamurilor: *„Toate sînt de la Dumnezeu, care ne-a împăcat cu Sine prin Hristos și care ne-a dat nouă slujirea împăcării. Pentru că Dumnezeu era în Hristos, împăcînd lumea cu Sine însuși, nesocotindu-le greșelile lor și punînd în noi cuvîntul împăcării"* (II Cor. 5, 18—19).

De această împăcare, liniște și bună înțelegere întreolaltă avem mare trebuință în zilele noastre. De aceea este de mare actualitate și se cuvine să privim cu multă luare-aminte și să căutăm pe toate căile să împlinim chemarea pe care Părintele nostru cel ceresc a făcut-o lumii prin îngeri la Nașterea Mîntuitorului: *„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire"* (Luca 2, 14). Iar pacea și bunăvoirea se pot împlini numai după ce scoatem din inimile și din viața noastră *„cugetele cele rele, desfrînările, hoțiile, uciderile, adulterul, lăcomiile, vicleniile, înșelăciunea, nerușinarea, pizma, hula, trufia, ușurătatea"*, precum ne spune Domnul în Sf. Evanghelie de la Marcu (7, 21—22), pentru a urma, după povața Apostolului, toate *„cîte sînt adevărate, cîte sînt de cinste, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt de iubit, cîte sînt cu nume bun, orice virtute"* (Filipeni 4, 8). Și iarăși Sf. Apostol ne îndeamnă: *„Pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii"*. (Romani 12, 18).

Iubiții mei fii sufletești,

Prăznuim Nașterea Domnului în cadrul unor vremuri noi, dătătoare de raze de speranță într-un viitor mai bun, mai liber și mai prosper. După Crăciunul cel însîngerat de anul trecut, cînd prin jertfa atîtor inimi pline de bărbăție și curaj eroic ne-a ajutat Bunul Dumnezeu să ne despovărăm de vechea orînduire, care a ținut înlănțuit poporul nostru vreme de 45 de ani, astăzi ne călăuzim viața pe drumul cel nou pe care am pășit cu cuvintele Psalmistului: *„Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu"*.

Peste rănile trecutului, care au lăsat cute adînci în suflete, Biserica noastră pune astăzi balsamul rugăciunii şi al cuvîntului lui Dumnezeu, îndemnînd pe toţi credincioşii să urmeze dorinţa Mîntuitorului Iisus Hristos ca toţi să fim una: una în credinţă, în muncă, în buna rînduială morală şi socială, în armonie şi în bună înţelegere.

Simbolul unităţii noastre este ziua de 1 Decembrie, care a devenit ziua naţională a României, ziua în care s-a realizat cel mai scump ideal al poporului român, reîntregirea ţării, Unirea cea Mare.

Încă de la apariţia lor în istorie, românii, fie cei ce locuiau în „cetatea Transilvaniei", fie cei de la sud sau est de Carpaţi, au fost unul şi acelaşi popor, avînd aceeaşi origine, vorbind aceeaşi limbă şi mărturisind aceeaşi credinţă religioasă. Orice izbelişti au venit asupra noastră, orice stăpîniri străine au încercat să ne despartă, n-au reuşit. Noi ne-am simţit una în toate şi neîntrerupte legături ne-au ţinut în această unitate de simţire românească şi de credinţă străbună.

Idealul unităţii naţionale a fost de-a lungul veacurilor farul călăuzitor al poporului nostru şi niciodată lumina lui nu s-a stins în istoria sa pe cît de zbuciumată pe atît de eroică. Am avut şi noi din acest punct de vedere o „plinire a vremii", la 1 Decembrie 1918, cînd s-au adunat la Alba Iulia pe Cîmpia lui Horea peste o sută de mii de români, exprimînd voinţa unanimă de a se uni cu Patria Mamă.

Pe firmamentul istoriei ţării, ziua de 1 Decembrie, pe care am cinstit-o în acest an cu mare vibraţie sufletească, cu negrăită bucurie şi nădejde, este nu numai sărbătoarea noastră naţională, atît de scumpă nouă, tuturor, ci şi sărbătoarea izbîndei noastre şi ne vom strădui să întărim tot mai mult în conştiinţă crezul ei: unitatea şi dăruirea noastră pentru o Românie liberă şi înfloritoare.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

În aceste zile de mare praznic duhovnicesc, cînd Hristos Domnul ne cercetează iarăşi în chip de Prunc nevinovat, ca o mamă bună, Biserica ne îndeamnă să ne păstrăm unitatea credinţei, să rămînem statornici în legea noastră strămoşească, să nu ne lăsăm atraşi în dezbinări şi de învăţături greşite.

Credinţa noastră curată ne înfrăţeşte întreolaltă şi ne uneşte în Hristos. In vremurile grele din trecut, cînd ne aflam sub stăpîniri străine, Biserica şi credinţa ortodoxă a întins marama mîngîierii peste durerile neamului şi a oferit ancora nădejdii în împlinirea aspiraţiilor de libertate, dreptate, adevăr şi unitate ale poporului nostru.

Să ne deschidem, aşadar, larg porţile sufletului şi să-L primim pe Hristos în inima şi viaţa noastră. Să-L întîmpinăm în graiul „sfînt şi bun" al colindelor şi datinilor străbune de Crăciun, care aduc atîta bucurie în toate casele, de la mic la mare:

Noi în seara de Crăciun
Lăudăm pe Cel Preabun
Colindăm colind duios
Domnului Iisus Hristos.
Îngerii din înălţime
Cîntă Domnului mărire.
Iar păstorii deodată
Vin la ieslea luminată,
Craii de la răsărit
La-nchinare au venit.
Şi noi, cei de pe pămînt,
Să-I cîntăm Celui Preasfînt,
Care bine a voit
Şi pe noi ne-a mîntuit.

Drept aceea, să ne întărim în credinţă şi în dragoste de Dumnezeu şi de semeni. Să ne curăţim simţurile şi să alungăm de la noi toată patima şi toată răutatea. „*Iar peste toate* — ne îndeamnă Sf. Ap. Pavel — *îmbrăcaţi-vă întru dragoste, care este legătura desăvîrşirii. Şi pacea lui Hristos, întru care aţi fost chemaţi, să stăpînească în inimile voastre*" (Coloseni 3, 12—15).

Cu aceste gînduri şi simţăminte ,rog pe Bunul Dumnezeu să vă învrednicească să petreceţi sfintele sărbători ale Naşterii Domnului, ale Anului Nou şi Bobotezei cu deplină sănătate, în pace şi îndestulare, împreună cu toţi cei dragi ai dumneavoastră şi să le ajungeţi fiecare întru mulţi şi fericiţi ani.

Al vostru de tot binele voitor şi pururea rugător către Hristos Domnul nostru

† *VASILE*
Episcopul Oradiei

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPARHIEI MARAMUREŞULUI ŞI SĂTMARULUI

Iubitului nostru cler, cinului monahal, binecredincioşilor creştini din această eparhie, har, milă şi pace de la Dumnezeu-Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos.

„Iată, vă vestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul"
(Lc. 2, 10)

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Mii de ani, omenirea a căutat un Om, un Om adevărat care să fie liber de orice păcat şi să-i poată face liberi şi pe ceilalţi oameni. Din toată lumea numai Unul a fost liber, numai despre unul s-a putut zice cu adevărat: *„Iată Omul!"* (In. 19, 5). Dar pe acesta, de două mii de ani aproape, mulţi oameni l-au ignorat, l-au exilat, l-au expulzat din viaţa lor, l-au marginalizat, s-au lepădat de El, l-au răstignit de multe ori, l-au îngropat şi au încercat să aştearnă peste El o lespede de piatră grea, lespedea uitării şi a nepăsării. Chiar şi cei ce se declarau credincioşi faţă de acest Om, prea puţin l-au cunoscut şi nici cei ce l-au cunoscut nu l-au ascultat întotdeauna.

Acest Om este Iisus Hristos care este om şi Dumnezeu adevărat, în acelaşi timp. Este Omul a cărui naştere a rupt istoria în două, a deschis pe pămînt o eră nouă, a ajutat pe oameni să se regăsească, a făcut ca să fie fericită copilăria, să fie frumoasă şi sfîntă tinereţea, să fie demnă şi mîndră maturitatea, să fie senină bătrîneţea, şi să nu fie aşa de înspăimîntătoare moartea.

În fiecare an Sărbătorile Crăciunului ne cheamă să ne îndreptăm gîndul spre Betleem, să ne plecăm fruntea cu dragoste şi credinţă în faţa pruncului Iisus Hristos, să privim cu sfinţenie faţa mamei Sale, să vedem pe dreptul Iosif, cel ce a fost ocrotitorul Maicii Domnului, cum stă uimit şi priveşte pruncul, să ascultăm cum îngerii din ceruri cîntă în noaptea de Crăciun, iar pe pămînt să vedem copiii, îngerii noştri dragi, cu ochii strălucind de bucurie, cu inima bătînd puternic de emoţie, cu buzele lor curate şi sfinte, cîntînd cîntece dumnezeieşti, colindele noastre vechi, care an de an ne mîngîie auzul şi ne înviorează sufletul, ne înalţă gîndurile şi ne sfinţesc casele.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

La naşterea Domnului, steaua s-a arătat ca să călăuzească pe cei trei magi şi întreaga omenire, să-şi îndrepte privirea spre Betleem, unde într-o iesle de vite se afla culcat Împăratul, Arhiereul, Dumnezeul şi Stăpînul lumii.

Aur, smirnă şi tămîie; aur ca unui împărat, smirnă ca unui arhiereu veşnic, nemuritor şi sfînt, tămîie ca unui Dumnezeu, i-a îndemnat steaua pe cei trei

magi, să aducă în dar Celui Prea Înalt, ce s-a smerit pe sine pentru noi, s-a zămislit şi s-a întrupat din Fecioara Maria şi s-a născut într-o peşteră săracă, în ieslea viţelor, ce erau mai curate decît oamenii, care răzvrătindu-se împotriva legilor date de Dumnezeu, s-au întinat. Aurul credinţei, smirna dragostei şi tămîia speranţei şi a încrederii desăvîrşite în Dumnezeu, ne îndeamnă şi pe noi Steaua ce vine de la răsărit, să aducem în dar Pruncului care şi în anul acesta a venit şi s-a născut în fiecare inimă bună şi curată, de creştin adevărat şi mai ales în sufletul copiilor noştri dragi care împreună cu noi au aşteptat cu nerăbdare Crăciunul.

Vedeţi că şi îngerii şi păstorii s-au adunat la acest praznic în sobor. Cei de sus, îngerii care sînt păstorii nemărginitelor spaţii, care călăuzesc stelele, îndrumă soarele şi luna, s-au întîlnit cu păstorii cei de jos, ca să primească pe Păstorul cel bun, pe Iisus Hristos care este Păstorul păstorilor, Stăpînul cerului şi al pămîntului.

Mai-marele îngerilor, Arhanghelul Domnului, aşa cum în urmă cu nouă luni s-a prezentat în cetatea Nazaret, în faţa Fecioarei Maria şi cu emoţie, îndrăznesc să spun, a strigat: *„Bucură-te ceea ce eşti plină de dar...“* s-ar putea traduce şi: *„Slavă ţie ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu tine, Binecuvîntată eşti tu între femei“* (Lc. 1, 27—28). Tot aşa şi acum, îngerul Domnului a venit şi cu emoţie a stat în faţa păstorilor ce se aflau pe cîmp *„făcînd de strajă noaptea împrejurul turmei lor“* şi le-a zis: „Nu vă temeţi!“ O, e acelaşi cuvînt pe care îngerul Domnului l-a rostit şi în Nazaret: *„Nu te teme Maria căci ai aflat har la Dumnezeu. Şi iată vei lua în pîntece şi vei naşte Fiu şi vei chema numele lui Iisus. Acesta va fi mare şi Fiul Celui Prea Înalt se va chema şi Domnul Dumnezeu îi va da Lui tronul lui David ,părintele Său şi va împărăţi peste casa lui Iacob în veci şi împărăţia Lui nu va avea sfîrşit“*, (Lc. 1, 30—33); tot aşa şi acum aici în cîmpia de lîngă Betleem unde se aflau păstorii, *„îngerul Domnului a stătut lîngă ei şi mărirea Domnului a strălucit împrejurul lor şi ei s-au înfricoşat cu frică mare. Şi îngerul le-a zis: Nu vă temeţi căci iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; Că vi s-a născut azi Mîntuitor, care este Hristos (Mesiah) Domnul, în cetatea lui David. Şi acesta va fi semnul: Veţi găsi un prunc înfăşat, culcat în iesle“* (Lc. 2, 9—12). *„Şi deodată“*, spune sfîntul evanghelist Luca, *„s-a văzut împreună cu îngerul, mulţime de oaste cerească, lăudînd pe Dumnezeu şi zicînd: Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăînvoire!“ „Iar după ce îngerii au plecat de la ei la cer, grăieşte în continuare Scriptura, păstorii vorbeau unii către alţii: Să mergem dar pînă la Betleem, să vedem cuvîntul acesta ce s-a făcut, pe care Domnul ni l-a făcut cunoscut. Şi grăbindu-se au venit şi au aflat pe Maria şi pe Iosif şi pe Prunc, culcat în iesle. Şi văzîndu-L au vestit cuvîntul grăit lor despre acest Copil. Şi toţi cîţi auzeau se mirau de cele spuse lor de către păstori. Iar Maria păstra toate aceste cuvinte, punîndu-le în inima sa. Şi s-au întors păstorii, mărind şi lăudînd pe Dumnezeu, pentru toate cîte auziseră şi văzuseră, precum li se spuseseră“* (Lc. 2, 13—20).

Cîntînd au venit îngerii din cer şi păstorii au învăţat de la îngeri să cînte, după cum ne spune Scriptura că s-au întors la turmele lor după ce au văzut Pruncul şi pe mama Lui.

Vestea cea mare a Naşterii Domnului a alungat pustiul din lume şi întunericul de pe pămînt. Pe pămînt au început să răsune cîntece îngereşti amestecate cu cîntece omeneşti. Păstorii s-au întors la turmele lor, la ocupaţia lor, săltînd de bucurie, mărind şi lăudînd pe Dumnezeu. Deci cîntînd, aşa cum cîntă orice om cînd are o bucurie mare. Şi deodată cu păstorii a început să cînte toată suflarea, tot neamul lui Adam; pentru că îngerul cînd a spus păstorilor: *„Iată vă binevestesc o bucurie mare“*, a zis: *„Care va fi pentru tot poporul“* deci pentru toată suflarea omenească. La naşterea Domnului Cerul şi pămîntul cîntă. Melodii nemaiauzite răsună în această noapte în tot universul. Se bucură toată făptura pentru că Creatorul s-a coborît în sînul ei, desăvîrşind lucrarea Sa, prin revărsarea energiilor necreate, ale harului său în lumea creată, asupra fiinţei celei mai superioare şi mai iubite de Dumnezeu, care este omul; eliberîndu-l, purificîndu-l, iluminîndu-l şi îndumnezeindu-l.

La Naşterea Domnului, omenirea, pe lîngă vestea că Fiul lui Dumnezeu s-a pogorît pe pămînt, noi toţi am primit o veste nemaiauzită, că noi sîntem fii ai lu-

minii, fii ai zilei, că şi noi prin Iisus Hristos devenim fiii lui Dumnezeu. Această veste mare o primim în dar de la Dumnezeu.

Creştinul dreptcredincios prin dumnezeiescul har este ridicat la această mare cinste, care este mai presus decît aceea ce li s-a dat îngerilor. Din creatură, ce era căzută în robia păcatului, prin întruparea şi Naşterea Domnului, omul a fost ridicat la cinstea de fiu al lui Dumnezeu. Starea şi cinstea aceasta pe care am cîştigat-o prin întruparea şi jertfa lui Iisus Hristos, trebuie apărată şi păstrată. Pentru păstrarea statutului de fiu, trebuie să colaborăm cu Dumnezeu, cu Harul Său pe care Duhul Sfînt îl revarsă peste firea noastră, în fiinţa noastră întreagă, prin cele şapte Taine ale Sfintei Biserici Ortodoxe. Această Sfîntă Biserică, Biserica noastră, care este Biserica lui Hristos, în tot cursul postului şi mai ales la praznicul Naşterii Domnului, din cîntările şi sfintele slujbe, ca o mamă bună ne înalţă şi ne învaţă zicînd:

„Hristos se naşte, măriţi-L,
Hristos din ceruri, întîmpinaţi-L,
Hristos pe pămînt înălţaţi-vă,
Cîntaţi Domnului tot pămîntul."

Acum cînd ne-am împărtăşit din nou de vestea cea mare, că pe pămînt s-a născut Omul pe care omenirea l-a aşteptat de mii de ani, să ne deschidem sufletul şi să înţelegem chemarea pe care Biserica ne-o face acum în această Sărbătoare a sărbătorilor, cînd cerul s-a deschis şi pămîntul s-a umplut de lumină.

„Hristos se naşte măriţi-L", ne îndeamnă Duhul lui Dumnezeu. Preamăriţi pe Iisus Hristos prin faptele voastre, prin gîndurile voastre, prin vorbele voastre, prin viaţa voastră.

„Hristos din ceruri, întîmpinaţi-L", ne îndeamnă Sfînta noastră Biserică. Prin Naşterea lui Iisus coboară la noi Dumnezeu, întîmpinaţi-L! Prin Naşterea Domnului vine între noi Dumnezeu, întîmpinaţi-L! Prin întruparea Domnului, Dumnezeu vine spre noi, iubiţi fraţi, Tatăl şi Fiul şi Duhul Sfînt, Treimea cea una şi nedespărţită, vine la noi, Dumnezeu cel întreit în feţe, întîmpinaţi-L! Apropiaţi-vă cu încredere de Dumnezeu, întîmpinaţi-L, nu-L lăsaţi să aştepte la uşa voastră! Deschideţi uşa casei voastre pentru orice sărac şi călător. Prin el vă vizitează Dumnezeu. Fiţi generoşi! *„Împarte pîinea ta cu cel flămînd, adăposteşte în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l şi nu te ascunde de cel de un neam cu tine"* (Is. 58, 7).

„Iată, stau la uşă şi bat, zice Domnul, de va auzi cineva glasul meu şi va deschide uşa ,voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu mine" (Ap. 3, 20). *„Flămînd am fost şi mi-aţi dat să mănînc; însetat am fost şi mi-aţi dat să beau; străin am fost şi m-aţi primit; gol am fost şi m-aţi îmbrăcat; bolnav am fost şi m-aţi cercetat; în temniţă am fost şi aţi venit la mine"* (Mt. 25, 35—36). Acesta este glasul Domnului, care se aude ca un ecou ce vine de departe: întîmpinaţi-L!

Sînt mulţi copii orfani, femei văduve, bătrîni părăsiţi şi bolnavi, oameni handicapaţi, călători şi militari, robi prin temniţe şi oameni săraci; nu-i uitaţi! Toţi aceştia sînt cei la care cu durere Hristos se gîndeşte. Ar vrea să-i ajute cineva. Hristos ar dori ca să vedem în aceştia chipul Lui, persoana Lui şi dacă cineva le întinde acestora o mînă bună şi caldă, Hristos consideră că Lui i-aţi întins mîna, pe El, cel din ceruri, L-am întîmpinat.

Dacă cineva ar zice: *„Doamne cînd Te-am văzut flămînd şi însetat şi străin sau gol? Sau cînd Te-am văzut bolnav sau în temniţă şi am venit la Tine! Împăratul cerurilor le va răspunde: Întrucît aţi făcut unuia din aceşti fraţi ai Mei prea mici, Mie mi-aţi făcut"* (Mt. 25—40).

„Hristos din ceruri, întîmpinaţi-L!" Sărbătorile Crăciunului sînt sărbătorile bucuriei pentru toţi. Să nu treacă aceste sărbători să nu faceţi o bucurie cuiva. Din modesta ta putere să faci aceasta! Fie-ţi milă de cineva! Ai grijă de familia ta: de părinţii şi de fraţii tăi, de vecinii, de rudeniile şi de semenii tăi! Sărbătorile Crăciunului sînt sărbătorile păcii. Împacă-te şi iartă pe cei ce te-au întristat cîndva şi aşa, numai aşa vei putea întîmpina pe Hristos cu inima curată.

„Hristos pe pămînt, înălţaţi-vă..." Eliberaţi-vă de toate relele care vă ţin legaţi de pămînt şi vă împiedică ca să vă înălţaţi spre Hristos. Descătuşaţi-vă de

tot ce-i pămîntesc, lumesc, drăcesc! Scuturați din sufletele voastre: nepăsarea, egoismul, răceala, pofta cea rea, ura, dușmănia, pizma, răutatea! Toate acestea, toate gîndurile rele, toate patimile, sînt ca niște pietre grele care nu-l lasă pe om să se ridice, să se înalțe, să se apropie de Dumnezeu, să-l iubească pe Iisus Hristos, să se împărtășească din potirul vieții, să meargă în fața altarului, să cadă la picioarele crucii, să-și recunoască păcatele, să se înalțe spre *„munții cei sfinți"*, spre zările senine și luminoase ale eternității.

Cînd auziți cuvîntul acesta prin care Biserica lui Hristos ne vestește: *„Hristos pe pămînt, înălțați-vă....!"* înalță-te suflete ca un porumbel, ca un vultur, caută să zbori, să te ridici din mocirla păcatelor și să vii mai aproape de Hristos. *„Inimă curată zidește întru mine Dumnezeule și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntrul meu"* (Ps. 50, 10) strigă împreună cu psalmistul cînd vezi că viața ta, inima ta este stăpînită de cel rău și nu te poți înălța!

„Cîntați Domnului tot pămîntul..." Să răsune din gura tuturor cîntări și cuvinte de laudă și de mulțumire în fața celui Prea Înalt ce s-a pogorît din ceruri și a luminat tot pămîntul! Cîntați și lăudați pe Dumnezeu, tineri și bătrîni, bărbați și femei, drepți și păcătoși, deopotrivă, că pentru toți s-a născut Hristos, a venit pe pămînt Dumnezeu, care ne iubește pe toți.

Cîntați și lăudați pe Dumnezeu voi tineri luminați și curați, pentru că Iisus Hristos vă privește pe voi și binecuvîntează tinerețea voastră plină de entuziasm, de intenții frumoase, de curaj și perspective luminoase!

Cîntați acum și voi copii nevinovați și vă bucurați pentru că despre voi a zis Iisus Hristos: *„Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți..."*

Iubiți fii duhovnicești,

Bucuria noastră de acum nu ne dă dreptul să uităm nici pe cei ce și-au dat viața pentru noi, pentru libertatea și dreptatea poporului român. Să ne amintim și acum cu sfințenie de martirii și eroii noștri care la sfîrșitul anului trecut și-au dat viața pentru ca noi să petrecem astăzi zile mai bune, mai fericite. Să ne amintim de acele familii de pe care nu s-a ridicat încă haina de doliu. Să ne reculegem și să trăim cu demnitate așa cum ar dori și martirii noștri, moșii și strămoșii care ne-au lăsat o frumoasă moștenire, o Țară, o Biserică, o Limbă, o Cultură, un Nume.

Acum din mila lui Dumnezeu casa noastră este mai luminată. Pe masa noastră este așezat din nou colacul de grîu frumos ca fața Domnului Hristos. Sîntem un popor liber, avem în fața noastră un drum nou deschis. În anul acesta s-au sfințit locurile, instituțiile, școlile, spitalele, s-au pus multe temelii de biserici și de case noi. Am încrederea în Dumnezeu și în poporul român înțelept și statornic în credință și în tot lucrul bun.

Cu mila și ajutorul lui Dumnezeu în acest an s-a împlinit și o dorință sfîntă a românilor din acest colț de țară, unde s-a reînființat Episcopia Maramureșului și Sătmarului. Aceasta nu este o episcopie nouă. Ea este o episcopie străveche românească. Aici ca și în toată țara, românii au fost dreptcredincioși, adică ortodocși.

Pe timpul moșilor și strămoșilor noștri toate bisericile și altarele din această parte de țară au fost ortodoxe. Moșii și strămoșii noștri au fost dreptcredincioși așa cum sînt și acum toți românii din Basarabia, Bucovina și Moldova, Dobrogea, Oltenia și Muntenia. De aceea și în sufletul românilor de aici există o credință și dragoste puternică față de Legea românească, față de Biserica strămoșească, față de Credința ortodoxă, care este credința moșilor și strămoșilor noștri. Această credință trebuie să o păstrăm cu sfințenie în suflet, în sînge, în inimă și în firea noastră.

Poporul român care s-a născut, s-a botezat și a crescut în Biserica Ortodoxă știe acest lucru, de aceea el stă ca un zid puternic împrejurul Bisericii noastre.

Poporul nostru român înțelept și tînăr din Maramureș și Sătmar, precum și din tot Ardealul știe că sfintele mănăstiri și schituri, cum sînt: Putna și Voro-

nețul, Curtea de Argeș și Cozia precum și toate bisericile frumoase din lemn sau din zid din Maramureș și Sătmar ca și din toată țara sînt ale noastre, ale românilor, sînt ale noastre ale creștinilor ortodocși, pentru că sînt zidite din sudoarea strămoșilor noștri care au fost dreptcredincioși.

Iubiții mei frați și fii duhovnicești,

Vă rog să primiți cele mai calde urări din partea mea. Vă doresc tuturor ani mulți cu sănătate, cu liniște și cu multe realizări frumoase.

Vă asigur că stau mereu treaz și mă rog pentru fericirea și mîntuirea voastră.

Vă felicit pe toți pentru rîvna voastră duhovnicească, pentru dragostea voastră față de Biserică și Țară, pentru planurile frumoase și curate pe care le-ați făcut pentru viitor!

Să aveți încredere în Dumnezeu și iubire unii față de alții!

Al vostru al tuturor mai mic servitor și rugător către Domnul Iisus Hristos,

† *JUSTINIAN CHIRA*
Episcopul Maramureșului și Sătmarului

SCURT POPAS LA ÎMPLINIREA A 20 DE ANI DE ARHIERIE AI Î. P. S. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, MITROPOLITUL TRANSILVANIEI

Este în firea lucrurilor ca în urcuşul vieţii, căci „pentru cel înţelept cărarea vieţii duce totdeauna în sus“ (Proverbe 15, 24), fie că este vorba de persoane, fie de colectivităţi umane, să se facă din cînd în cînd, la anumite soroace, cîte un popas, cu care prilej se încearcă unele bilanţuri, se aruncă priviri înapoi, se scrutează viitorul etc.

Un asemenea popas ne prilejuieşte şi împlinirea, în luna decembrie din acest an, a două decenii de la hirotonirea întru arhiereu a Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei.

În cele ce urmează nu ne propunem să facem un bilanţ al activităţii Inalt Prea Sfinţiei Sale din ultimii douăzeci de ani, căci un asemenea lucru este cu anevoie de realizat şi cu totul pretenţios. Încercăm totuşi să punctăm unele aspecte din această extrem de bogată şi variată activitate pusă în întregime în slujba Bisericii, în slujba poporului şi a plaiurilor noastre străbune.

*

Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală (la botez Leonida) s-a născut în 17 noiembrie 1926, în comuna Stolniceni, jud. Lăpuşna (Basarabia), din părinţii Vasile şi Elisabeta, tatăl fiind cîntăreţ bisericesc în Stolniceni, apoi la Işalniţa — Dolj şi, din 1945, în Bucureşti.

După şcoala elementară din satul natal şi în comuna Germenea unde tatăl său fusese detaşat, urmează şase clase la Seminarul teologic „Gavriil Bănulescu-Budoni“ din Chişinău, iar ultimele două clase la Seminarul „Nifon Mitropolitul“ din Bucureşti.

Între 1945—1948 a urmat cursurile Facultăţii de Teologie a Universităţii din Bucureşti, iar în anul universitar 1948—1949 cursurile Institutului Teologic Universitar din Cluj, unde şi-a susţinut şi examenul de licenţă în Teologie, cu teza: „Importanţa antropologiei carreliene pentru o pedagogie creştină“, lucrată sub îndrumarea profesorului Dr. Nicolae Balcă, preşedinte al comisiei fiind episcopul Nicolae Colan, viitorul Mitropolit al Ardealului, în faţa căruia a rostit şi discursul de terminare a studiilor. De reţinut că acest discurs a apărut într-o revistă clujeană din acel timp, în care se puteau întrezări trăsăturile unei viitoare mari personalităţi.

În anul 1949 a intrat în monahism, la Mănăstirea Prislop de lîngă Haţeg, ctitorie cu profunde rezonanţe istorice, în 6 august fiind hirotonit diacon la Mănăstirea Hodoş-Bodrog, iar în 14 septembrie acelaşi an a fost tuns în monahism, tot la Mănăstirea Prislop, de către episcopul Andrei Mageru al Aradului, anul trecut împlinindu-se 40 de ani de la acest eveniment.

Călugăr fiind, în anul 1949 este condamnat, în lipsă, la 7 ani temniţă grea pentru activitate anticomunistă, între anii 1949—1954 fiind fugar prin diferite părţi ale ţării.

În 1954 este arestat la Iaşi de unde este transferat la închisoarea Jilava din Bucureşti, între 1954—1956 fiind anchetat de securitate şi judecat din nou de tribunalul militar din Bucureşti şi condamnat la 4 ani temniţă grea. Beneficiind de un decret general de graţiere, este eliberat înainte de expirarea acestor ani şi se întoarce la Mănăstirea Slatina-Suceava, unde se stabilise între timp, înscriin-

du-se totodată la cursurile de doctorat în Teologie de pe lîngă Institutul Teologic Universitar din București, ca ucenic al venerabilului preot-profesor academician Dr. Dumitru Stăniloae.

În 1959 este dat afară din mănăstire, din cler și de la studii pentru că fusese condamnat, în anii 1959—1961 aflîndu-se șomer și muncitor sezonier la diferite întreprinderi din București.

Între 1961—1968 funcționează ca muncitor necalificat și alte funcții la fabrica de mase plastice „București".

În urma evenimentelor din Cehoslovacia (invadarea ei de către Pactul de la Varșovia, afară de România), în timpul așa-numitului dezgheț care a avut loc la noi, în 1968 se reîntoarce la Institutul Teologic din București și în același an patriarhul Justinian l-a trimis în Anglia pentru desăvîrșirea studiilor și întocmirea tezei de doctorat în Teologie, frecventînd pînă în 1970 cursurile superioare de Teologie și filosofie la cele două facultăți de la „Heythrop College" de lîngă Oxford, colegiu care s-a mutat apoi în cadrul Universității din Londra. Aici a obținut titlul de Doctor în Teologie, cu calificativul maxim: „Magna cum laude", cu teza: *„Biserica slujitoare în gîndirea occidentală din punct de vedere ortodox"*, lucrată sub îndrumarea prof. Dr. Robert Murray și sub rectoratul celebrului filosof Frederick Copleston.

În vacanțe și în urma unor invitații, în timpul studiilor din Anglia a ținut un mare număr de conferințe, comunicări și chiar cursuri universitare, în Anglia (la Oxford, Londra, Manchester, Liverpool), în Spania (la Salamanca și Madrid), în Franța (la Paris, Avignon, Reims, Marsilia, Strasbourg), în R.F.G. (la Bonn, Köln, Hannover), în Belgia, Italia, S.U.A. și alte țări, multe din aceste comunicări fiind publicate în reviste occidentale.

Între timp a început să se afirme și în presa noastră bisericească din țară cu materiale, care prevesteau un viitor mare condeier și teolog al Bisericii noastre.

Aflîndu-se încă în Anglia, la propunerea patriarhului Justinian, în 15 decembrie 1970 Sf. Sinod l-a ales în funcția de episcop-vicar patriarhal.

În 27 decembrie 1970, a fost hirotonit întru arhiereu în catedrala patriarhală din București, de către patriarhul Justinian, mitropolitul Tit Simedrea și episcopul-vicar patriarhal pe atunci, astăzi Î. P. S. Arhiepiscop Antim Nica de la Galați.

Se cuvine să reținem că tînărului episcop-vicar patriarhal i s-au încredințat imediat: Sectorul Relații externe bisericești din cadrul Administrației patriarhale, conducerea Comisiei centrale de pictură bisericească, iar la 1 septembrie 1971, pentru doi ani, și funcția de rector al Institutului Teologic Universitar din București, ca și aceea, vreme de 10 ani, de secretar al Sf. Sinod.

În anul 1972 a obținut titlul de Doctor în Teologie și la Institutul Teologic Universitar din București, cu teza: *„Biserica slujitoare în Sfînta Scriptură, Sfînta Tradiție și în Teologia contemporană"*, lucrare care lărgește și dinamizează conceptul de slujire a Bisericii în lumea de astăzi și, desigur, și în viitor, însușiri datorită cărora tipărirea lucrării a reprezentat „un adevărat eveniment în scrisul, în gîndirea teologică și orientarea activității Bisericii noastre", cum arăta P. C. pr. prof. onor. Dr. D. Stăniloae, referentul principal al acestei lucrări.

În 9 decembrie 1979, Episcopul-vicar patriarhal Antonie Plămădeală a fost ales, iar în 13 ianuarie 1980 a fost instalat ca episcop al Buzăului.

În 10 ianuarie 1982, Episcopul Buzăului Antonie a fost ales de legiuitele organe bisericești, iar în 7 februarie 1982 a fost instalat în scaunul de Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Transilvaniei.

PROPOVĂDUITOR AL EVANGHELIEI

Propovăduirea cuvîntului lui Dumnezeu, a Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos este, după cum se știe, una dintre primele îndatoriri ale slujitorului bisericesc, ale episcopului îndeosebi, potrivit cuvîntului: „Mergînd, învățați..." (Matei 28, 19), sau cum rezultă din porunca categorică adresată de Sf. Apostol Pavel episcopului Timotei în preajma martirizării sale la Roma: „Propovăduiește cuvîntul, stăruiește asupra lui cu vreme și fără vreme..." (II Tim. 4, 2).

Putem afirma cu toată tăria că pentru Î. P. S. Mitropolit Antonie pe tot parcursul arhieriei propovăduirea Cuvîntului lui Dumnezeu a însemnat și înseamnă un adevărat imperativ al vieții Î. P. S. Sale, aceasta cu atît mai mult cu cît cei ce l-au ascultat sau i-au citit gîndurile evanghelice și-au dat seama și își dau seama că propovăduirea Arhipăstorului de la Sibiu a izvorît tot timpul dintr-o fermă convingere a ceea ce a însemnat și înseamnă pentru omenire credința în Dumnezeu și importanța pentru omenire a Cuvîntului Său revelat. „Ce ideal mai sfînt ar putea avea un preot și un episcop — spunea Î. P. S. Sa în toamna anului 1989 în catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca — decît acela de a-l propovădui pe Dumnezeu, puterea și iubirea Lui, și de a-i uni pe toți credincioșii întru credința în Dumnezeu". De aceea, Î. P. S. Sa, recunoscut de altfel ca bun orator, a onorat această îndatorire ca Episcop-vicar patriarhal în biserica Mănăstirii Antim, în catedrala patriarhală și în alte biserici din București și din Arhiepiscopia Bucureștilor, a onorat-o ca Episcop al Buzăului, în catedrala episcopală, la seminarul teologic și la diverse biserici din Buzău, ca și la multele sfințiri de biserici și a onorat-o și o onorează în chip cît se poate de ziditor ca Mitropolit al Transilvaniei.

Acest lucru izvorăște nu numai din considerații ca cele amintite mai sus, ci și dintr-o înaltă conștiință creștină privitoare la menirea omului pe pămînt. „*Să dăm fiecărui minut un conținut constructiv*" — este una din devizele după care Î. P. S. Sa s-a condus și se conduce permanent. „Să stoarcem din noi tot ceea ce ne-a fost dat nouă", spunea cu un anumit prilej, căci „*ceea ce a pus Dumnezeu în noi n-a pus în alții*", cu alte cuvinte, așa cum știm și din Pilda cu talanții, Dumnezeu ne-a înzestrat pe fiecare cu unul sau mai multe daruri, pe care sîntem îndatorați să le valorificăm spre binele general, și nu îngropat, cum a făcut sluga cea leneșă, ci să ne umplem „*cu sens creator, cu o activitate deosebită*" viața și astfel să ne prezentăm înaintea Dreptului Judecător, cu „*un destin realizat*". Este posibil ca asupra acestui superior înțeles al vieții să-i fi atras atenția și deviza scrisă pe frontispiciul colegiului „All Souls "din Oxford: „Ceasurile pier și vă vor fi puse la socoteală". „Fiecare din noi — ca să folosim tot cuvintele I. P. S. Sale — avem un mandat în ființa noastră, în personalitatea noastră, și mandatul acesta trebuie epuizat, ca să nu ne pară rău, cînd vom trece dincolo, că am trecut cu bagajele nedescărcate*.

„E multă vreme — scria Î. P. S. Sa în primul Îndrumător bisericesc înființat de dînsul la Centrul eparhial din Buzău — de cînd protestanții ne tot acuză pe noi ortodocșii că nu ne ocupăm de acestea două — lectura din Sf. Scriptură și obligativitatea predicii — și că punem accentul pe slujbe, pe ierurgii". Or, Î. P. S. Sa infirmă în chipul cel mai evident posibil această opinie, ca de altfel întreaga practică a Bisericii noastre, din totdeauna.

De aceea, Î. P. S. Mitropolit Antonie nu concepe să participe la o sf. slujbă oarecare și oriunde ar fi și să nu rostească un cuvînt de învățătură, în catedrala mitropolitană din Sibiu de pildă fiind o dublă sărbătoare atunci cînd poate fi de față și predică. Nu mai este un secret pentru nimeni faptul că credincioșii noștri din Sibiu se anunță unul pe altul cînd Î. P. S. este în catedrală. Dar cuvîntul de propovăduire al Î. P. S. Sale nu este ascultat numai în catedrală, ci și la cele două hramuri anuale de la Mănăstirea Brîncoveanu și în foarte multe biserici din Arhiepiscopie, peste 150 pînă în momentul de față, cu prilejul unor vizitații canonice, cu prilejul unor sfințiri de biserici sau cu alte prilejuri.

Ceea ce explică interesul special al credincioșilor față de predicile I. P. S. Mitropolit Antonie este desigur și modul clar, limpede, în care își expune învățăturile, ca și temeinica lor argumentare, — desigur în primul rînd pe Sf. Scriptură, de care este de obicei nedespărțit la fiecare predică, și pe scrierile Sf. Părinți, pe care le cercetează și le valorifică într-un mod cît se poate de ziditor. Nu lipsesc argumentele raționale și din domeniul diverselor științe ale lumii de astăzi pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu și pentru sensul creștin al vieții, argumente care, trebuie s-o spunem răspicat astăzi, erau afirmate cu multă îndrăzneală și care erau atît de necesare în anii dictaturii atee, cînd cuvintele ca: Dumnezeu, credință, Biserică erau aproape scoase din vocabularul laic. Ba mai mult, aceste argumente, ca de altfel ideile cele mai înalte, sînt expuse în predicile Î. P. S. Sale într-un stil atrăgător și accesibil tuturor categoriilor de ascultători.

Tematica predicilor Î. P. S. Sale este luată de obicei din pericopa evanghelică din ziua respectivă, dar, în tălmăcirea ei, de multe ori nu merge pe căi bătătorite, ci aproape totdeauna sînt scoase la lumină aspecte inedite, înțelesuri noi, pe lîngă care preoții noștri trec adesea fără să le sesizeze. Este semnificativ în acest sens și titlul recentului volum de predici ale Î. P. S. Mitropolit Antonie: *„Tîlcuri noi la texte vechi"*, toate aceste tîlcuiri urmărind mereu învățăturile de baza ale Legii noastre străbune, Biserica Ortodoxă, „Lege care a reunit din cele mai vechi timpuri o dublă realitate de suflet și de inimă, de obîrșie și de țel: unitatea de credință și unitatea de neam".

În predicile sale, Î. P. S. Sa răspunde apoi de multe ori la întrebările esențiale ale omului de astăzi, cu sublinierea răspunsurilor pe care ni le-a adus Iisus Hristos-Domnul nostru, expunerile fiind totdeauna presărate cu istorioare extrem de gustate, îndemnul căzînd de obicei pe bunătate, necesitatea de a fi mai buni, mai generoși, mai deschiși sufletește unii față de alții. „Biserica este locaș de închinare către Dumnezeu, dar și școală duhovnicească de înălțare morală; biserica este loc de rugăciune, loc de sfințire, loc de reculegere, biserica este casa înfrățirii, casa dragostei, casa păcii. Dacă s-ar trăi cu adevărat învățătura Bisericii, așa cum a propovăduit-o Mîntuitorul, n-ar mai fi în lume ură, răzbunare, războaie" — spunea cu ani în urmă într-o predică rostită la o sfințire de biserică, idei vehiculate de altfel și cu alte prilejuri și de care avem atîta nevoie și în aceste zile.

Se știe apoi că în multele articole pe care Î. P. S. Mitropolit Antonie le publică aproape număr de număr în Telegraful Român, în revista Mitropolia Ardealului și în Îndrumătorul bisericesc, se cuprind și multe materiale omiletice sau informații care pot fi valorificate în predică. Semnificative sînt de pildă titluri sau supratitluri, ca: De la Ioan citire, de la Luca citire, sau Cuvinte duhovnicești etc. apărute în Telegraful Român, publicație care, presupunem că și din astfel de motive sau, poate, mai ales din asemenea motive, era citită în cercuri restrînse de fii ai Bisericii, începînd cu credincioșii de la sate, pînă la unele cercuri studențești din Timișoara de pildă, așa cum rezultă din unele scrisori primite în anii trecuți la Centrul mitropolitan din Sibiu.

Pline de învățături sînt de asemenea Pastoralele de Paști sau de Crăciun ale Î. P. S. Sale, purtînd și ele toate cîte un titlu legat de conținutul lor. Să nu uităm apoi și al doilea volum de predici al Î. P. S. Mitropolit Antonie: *„Cuvinte la zile mari"*, ieșit și el în acest an de sub tiparul tipografiei noastre eparhiale.

De reținut că îndatorirea de a predica Î. P. S. Sa o ține trează și în lucrarea preoților din Arhiepiscopia Sibiului. Consemnăm faptul că după fiecare hirotonire, tînărul preot este îndrumat direct și în această latură, toți preoții fiind îndatorați a avea și caiete de predici, care pot fi verificate oricînd și care se și verifică cu anumite prilejuri.

Nu putem să nu încrestăm aici și atenția cu totul deosebită pe care I. P. S. Mitropolit Antonie a acordat-o catehizării copiilor și tineretului. Se știe ce riscuri comporta o asemenea acțiune cu ani în urmă, totuși la Centrul arhiepiscopesc Sibiu s-au elaborat programe de catehizare în biserici și foarte mulți preoți din Arhiepiscopie s-au și angajat la acest lucru, deși unii au avut de suferit. A urmărit îndeaproape acest lucru și era foarte bucuros cînd i se aducea vestea că în cutare și cutare parohie preotul nu s-a lăsat intimidat și face catehizație.

De această problemă însă s-a ocupat și se ocupă în chip special după Revoluția română din decembrie 1989, luînd legătura cu inspectorii școlari pentru aplicarea hotărîrii privitoare la reintroducerea învățămîntului religios-moral în școlile de sat.

PĂSTOR SUFLETESC

O altă mare îndatorire care apasă pe umerii unui ierarh al Bisericii noastre este aceea de a conduce, uriașă răspundere, marea obște, a credincioșilor, încredințați spre păstorire, pe calea mîntuirii, strădania continuă de a forma religios-moral, de a zidi sufletește și trupește pe toți fiii duhovnicești aflați sub ascultare, credincioși și preoți deopotrivă, de a „face rugăciuni, cereri, mijlociri pentru toți oamenii" (I Tim. 2, 1), aceea de a trezi repulsie față de păcat și a urma

„dreptatea, evlavia, credința, dragostea, răbdarea, blîndețea" — cum îndruma Sf. Apostol Pavel pe episcopul Timotei să lucreze întru sine și cu cei ce îi erau încredințați spre păstorire.

Pentru o asemenea lucrare este nevoie însă de o preoție activă, demnă, conștientă de misiunea sa, iar Î. P. S. Mitropolit Antonie a făcut și face eforturi extrem de mari pentru a ține cît mai vie, cît mai trează la păstorii săi sufletești, conștiința preoțească și a-i determina pe toți preoții să se implice cît mai deplin și într-un mod cît mai ziditor posibil în lucrarea lor pastoral-misionară. „Preotul trebuie să fie același în felul cum gîndește și în felul cum vorbește, în felul cum învață și în felul cum el însuși face ceea ce învață... Preotul trebuie să fie un om care gîndește pentru alții, om plin de generozitate, să trăiască în unitate cu sine însuși, în unitate cu preotul conslujitor, în unitate cu familia, în unitate cu lumea" — spunea Î. P. S. Sa ca episcop al Buzăului, se pare că la prima întîlnire cu preoții din Episcopia menționată.

Așa se face că și ca Mitropolit la Sibiu, încă din prima consfătuire cu organele de conducere de la Centrul mitropolitan și protopopiate a stabilit cîteva principii călăuzitoare pentru toți slujitorii bisericești din Arhiepiscopia Sibiului, între care încrestăm: Propovăduirea cuvîntului lui Dumnezeu cu orice prilej; săvîrșirea cu regularitate a sfintelor slujbe rînduite în Biserica noastră; prezență activă în parohie.

Ba mai mult, tot ca Mitropolit la Sibiu, Î. P. S. Sa a elaborat o seamă de materiale cu caracter pastoral, adevărate tratate am putea spune, asemănătoare cu cele din vremea Sf. Părinți ai Bisericii, în care este analizat locul preotului și conduita lui în lumea și în contextul exigențelor lumii de astăzi, materiale dintre care reținem titluri ca acestea: *„Preotul în fața lui Hristos, în fața propriei conștiințe și în fața lumii"* (Îndrumătorul bisericesc pe anul 1983); *„Cei ce învață pe alții să se învețe mai întîi pe ei înșiși"* (Îndrumătorul bisericesc pe anul 1985); *„Uneltele preotului: A fi, a ști și a face"* și: *„Nu nesocotiți harul care este întru voi"* (Îndrumătorul bisericesc pe anul 1989), în toate ideea de bază constituind-o uriașa responsabilitate, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, pe care o implică misiunea preoțească, faptul să *„preotul este chipul lui Hristos în lume și n-are dreptul să deformeze acest chip, să falsifice imaginea lui Hristos în fața credincioșilor"*.

În această lucrare de formare a unui corp preoțesc la nivelul exigențelor actuale, Î. P. S. Mitropolit Antonie a mers și merge desigur în primul rînd la izvor, la locul unde se selecționează și se desfășoară munca de educare religios-morală a viitorilor preoți, la școlile noastre teologice, la Institutul Teologic Universitar din București, cît l-a condus ca rector, la Seminarul Teologic din Buzău, cît a fost Episcop la această Eparhie, pe care l-a avut în specială atenție sub toate aspectele, așa cum în momentul de față în specială atenție are Institutul Teologic Universitar Sibiu, nu numai prin acordarea de burse și semiburse, ci și prin contact direct cu cadrele didactice și cu toți studenții teologi.

Așa se face că Î. P. S. Sa ține un contact direct și permanent cu conducerea Institutului Teologic sibian, cu corpul profesoral, precum și cu studenții. Răspunzînd unor studenți teologi, care s-au plîns că au fost căzuți la unele materii care, chipurile, n-ar prezenta o importanță deosebită pentru munca lor viitoare, Î. P. S. Sa le spunea și următoarele demne de reținut cuvinte: „Mi-am dat seama că bine au făcut profesorii. Pentru că studentul, viitorul preot, trebuie să intre într-o anumită disciplină. Problema nu este de obiecte, problema este de disciplină. La armată faci atîtea exerciții de care nu se știe dacă vei avea nevoie vreodată. Campionii cei mai mari în sport fac atîtea exerciții de care nu au nevoie în disciplina pe care o practică ei. Dar le fac pe toate pentru că toate împreună le creează o disciplină mentală, în primul rînd. Această disciplină mentală trebuie cultivată. De aceea profesorii bine au făcut atunci cînd pe cei care nu s-au înscris totalmente în această disciplină i-au amînat cu examenele sau i-au lăsat repetenți". Importante ni se par și alte sfaturi date în întîlniri cu studenții teologi, dintre care mai spicuim:

„Intrarea într-o școală de Teologie, care pregătește preoții, urmărește să-i schimbe, să-i transforme pe cei care intră într-o astfel de școală în vederea unei

misiuni speciale, aceea de propovăduitori ai învățăturilor Mîntuitorului nostru Iisus Hristos... Este o mare diferență între profesiune și misiune. Și aceasta trebuie să se vadă din comportarea dvs. Un viitor preot trebuie să fie altfel decît cei care venind la școală vorbesc despre ultima modă, despre ultima tunsură, despre ultimul disc, despre ultima combinație de culori la îmbrăcăminte. *Viitorul preot și studentul teolog trebuie să fie un om sobru, dăruit unei misiuni aparte,* și care trebuie să știe că așa cum va apare acum înaintea credincioșilor, așa va fi și în viitor ca preot. Trebuie să vă purtați în așa fel, încît să fiți doriți ca preoți în satele și în parohiile de unde veniți".

De reținut și faptul că, prin stăruința Î. P. S. Sale, în anul 1983 s-a dat și Institutului Teologic Universitar din Sibiu dreptul de a acorda titlul academic de doctor în Teologie, ceea ce s-a dorit de multă vreme.

Grija cea mare a Arhipăstorului nostru pe tărîm pastoral este îndreptată însă spre parohie, spre nevoile sufletești ale credincioșilor, care să fie împlinite și nu oricum, ci în modul cel mai ziditor posibil. „Voi avea grijă — spunea Î. P. S. Sa încă pe cînd își începea activitatea la Buzău — ca în predicarea cuvîntului dumnezeiesc și în toată lucrarea la care mă îndatorează slujba de părinte sufletesc să fiu cu deschidere spre toate nevoile sufletești ale credincioșilor și cu înțelegere pentru viața lor de toate zilele, pentru munca lor, pentru năzuințele lor".

În acest scop a cerut tot timpul, uneori cu mult apăs, organelor de conducere de la Centrul arhiepiscopesc, vicar, consilieri, inspector eparhial, cît mai multă lucrare pe teren și cu deosebire părinților protopopi să fie cu adevărat „ochii vlădicului" în protopopiatele pe care le conduc; se preocupă permanent ca parohiile vacante să fie cît mai repede completate, semnificativ fiind în acest sens faptul că în cei opt ani de cînd conduce destinele Arhiepiscopiei Sibiului și Mitropoliei Ardealului a hirotonit peste 80 de tineri absolvenți de seminar sau licențiați în Teologie.

În atenția Î. P. S. Sale se află de asemenea suplinirea cuvenită a parohiilor vacante, cu preoți de la Centrul arhiepiscopesc sau de la biserici cu doi-trei sau mai mulți preoți, astfel încît în nici o Duminică, de pildă, să nu se afle parohie în care să nu se săvîrșească Sf. Liturghie și celelalte rînduieli cultice ale Bisericii noastre, ceea ce a contribuit de bună seamă la nestingerea făcliei credinței noastre străbune, peste care s-a suflat atît de mult în ultimele decenii, loviturile mai grele primindu-le, după cum se știe, Biserica Ortodoxă Română, ca Biserica majorității absolute a poporului român.

Pentru impulsionarea lucrării pastoral-misionare din Arhiepiscopie, I. P. S. Sa se întreține îndelung cu preoțimea noastră la întîlnirile prilejuite de conferințele preoțești, la cursurile de îndrumare, la care participă în fiecare an și cu care prilej are convorbiri extrem de instructive cu preoții cursanți, cît și la cursurile de scurtă durată pe care Arhiepiscopia Sibiului le-a organizat în mai multe serii an de an în scopuri misionar-pastorale.

Tot în acest scop sînt valorificate și vizitele pastorale, aproximativ 40 în fiecare an, la diverse parohii din toate zonele Arhiepiscopiei Sibiului.

„Nu voi pregeta a predica Evanghelia lui Iisus Hristos, călăuzind spre mîntuire sufletele credincioșilor, sfătuindu-i și rugîndu-mă pentru ei și împreună cu ei" — spunea Î. P. S. Sa la întronizarea de la Sibiu, făgăduință pe care și-a împlinit-o și și-o împlinește ori de cîte ori este în situația de a se întîlni cu credincioșii, întîlnire prilejuită mai ales de sfințiri și resfințiri de biserici, făcute atît ca episcop-vicar patriarhal, de unele amintindu-și adesea, cît și ca episcop la Buzău, 12 în 1980, 14 în 1981, dar mai ales ca Arhiepiscop și Mitropolit, peste 45 în cei opt ani de arhipăstorire la Sibiu, biserici-monumente istorice reparate capital, biserici pictate și chiar biserici noi (Sibiu-Trei Stejari, Cisnădie și Vurpăr, prot. Sibiu, Dacia și Bogata Olteană — prot. Rupea, Podul Olt și Lădăuți — prot. Sf. Gheorghe ș.a.), ridicate cu riscurile știute, prin curajul credincioșilor și unor preoți de-ai noștri, unii dintre ei fiind sancționați de autoritățile de stat.

Apreciem ca necesar de reținut impulsul special dat lucrării pastorale de către Î. P. S. Mitropolit Antonie după Revoluția română, ceea ce s-a concretizat, între altele, prin reînființarea protopopiatelor Săliște și Avrig, prin înființarea și completarea a peste 20 de parohii noi în cartiere în care credincioșii noștri au fost

lipsiţi de o asistenţă religioasă organizată, în municipiul Sibiu de pildă, în Braşov, în Mediaş, în Făgăraş, în Rupea şi în alte localităţi. În majoritatea acestor parohii ca şi în altele au demarat şi lucrări pentru construirea de biserici noi, atît de necesare în lucrarea de reîncreştinare şi renaştere lăuntrică a atîtor fraţi de-ai noştri otrăviţi sufleteşte prin doctrina materialist-atee.

S-au pus de asemenea în acest an pietre fundamentale şi pentru unele aşezăminte monahale, care ne-au fost dărîmate, după cum se ştie, de tunurile generalului catolic Bukov.

În noul avînt de lucrare pastorală un nehodinit colaborator are Î. P. S. Sa acum în persoana P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

Pentru ca lucrarea pastorală să nu sufere cu nimic, în atenţie cuvenită are Î. P. S. Sa şi nevoile materiale ale preoţilor din parohiile cu credincioşi mai puţini, astfel de situaţii avînd mai ales în prot. Sf. Gheorghe, unde trimestrial se varsă mari sume de bani, astfel de ajutoare acordînd şi unor preotese văduve, cît şi multor credincioşi bolnavi, infirmi etc.

ACTIVITATE GOSPODĂREASCĂ

Unui necunoscător, care, de pildă, urmăreşte numai scrisul Î. P. S. Mitropolit Antonie, îi vine greu să creadă că Î. P. S. este şi un excepţional gospodar, cu reale vocaţii de constructor, ba chiar şi de arhitect, la unele lucrări participînd direct, atît la proiectare cît şi la construire. „Vin aici să slujesc — spunea Î. P. S. Sa cu prilejul întronizării de la Sibiu — să lucrăm şi să ne rugăm împreună, să ne ajute Dumnezeu să fim o Biserică slujitoare. Să ştim toţi că însemnăm ceva în viaţă şi că ne împlinim viaţa numai întrucît facem ceva pentru alţii", or şi sub aspect gospodăresc, compartiment care este mai uşor de urmărit şi de verificat pentru cei ce vor să vadă, Î. P. S. Sa a făcut, face şi va face desigur şi de acum înainte, cu binecuvîntarea Celui Atotputernic, negrăit de mult „pentru alţii", cum arăta mai sus.

La Buzău venea ca episcop după cutremurul din 1977, care a lovit mai ales zona Vrancei, aşadar Episcopia Buzăului, unde, pe linie bisericească, „n-a lăsat nimic nezdruncinat şi nestricat", cum s-a spus la timpul său.

Astfel stînd lucrurile, încă din primele zile noul episcop a declanşat o puternică campanie de reconstruire în toată eparhia, cu deosebire a bisericilor monumente-istorice, o atenţie specială acordînd Centrului Eparhial, unde palatul episcopal, biserica catedrală, seminarul teologic şi alte construcţii „erau tăiate vertical de crăpături adînci", după relatarea celor ce le-au văzut.

De reţinut că în timpul lucrărilor de restaurare la palatul episcopal, prin simţul său de istoric şi de arheolog am putea spune, Episcopul Antonie de atunci a intuit că are de a face cu o construcţie brîncovenească, ceea ce într-o bună zi o inscripţie de pe o piatră scoasă din zidurile la care se lucra: „Io Constantin Basarab Voievod", i-a confirmat această bănuială, astfel că întregul ansamblu de lucrări, cu concursul şi al unor arhitecţi şi alţi specialişti de seamă, a luat o nouă întorsătură încît, continuate şi terminate de P. S. Epifanie, actualul episcop al Buzăului, în momentul de faţă la această Episcopie se poate admira un nou palat brîncovenesc, asemenea celor de la Horezu, Mogoşoaia sau Potlogi.

Tot în timpul celor doi ani de episcopat la Buzău, 1980—1981, s-au restaurat, reconsolidat şi reînnoit pictura la peste 15 biserici monumente istorice şi la aprox. 50 de biserici nemonumente.

Mîna gospodărească a Î. P. S. Sale s-a simţit şi se simte mai ales în Arhiepiscopia Sibiului şi în primul rînd la Centrul mitropolitan din Sibiu, care cu adevărat şi-a schimbat faţa.

Ca oarecînd Voroneţul lui Ştefan cel Mare, s-a ridicat aici în foarte scurt timp o nouă clădire, cu trei niveluri, camere pentru oaspeţi, o sală mare şi minunat împodobită pentru şedinţele Consiliului şi Adunării eparhiale, s-a pictat bolta de la intrare în reşedinţă, s-a reparat şi pictat casa scărilor de la reşedinţă, s-au reparat şi amenajat camerele de la arhivă, s-a pavat şi reamenajat întreaga curte de la reşedinţă, s-a reparat capital şi s-a înzestrat cu mobilierul necesar „Casa Eminescu", situată între reşedinţă şi Institutul Teologic Universitar

din Sibiu, unde a fost deschisă o expoziţie permanentă, s-a reînnoit fabrica de lumînări, potrivit cerinţelor economice actuale, clădirile de la gospodăria anexă din Ţiglari etc.

Tipografia eparhială, întemeiată de pururea pomenitul mitropolit Andrei Şaguna, în anul 1850, s-a înnoit şi ea din toate punctele de vedere. Spaţiul aproape că s-a dublat, s-au achiziţionat din străinătate noi maşini de tipar de mare randament, maşini de cules mecanic, maşini de tăiat cu trei cuţite, maşini de cusut, plasate toate nu numai funcţional, ci şi estetic, încît tipografia noastră eparhială arată în momentul de faţă nu numai ca o întreprindere de mare productivitate, aici tipărindu-şi lucrările şi alte Eparhii, ci şi ca o adevărată farmacie, prin ordinea şi curăţenia care domnesc aici. Tot prin grija Î. P. S. Sale, la tipografia eparhială din Sibiu s-a achiziţionat un Varioclişeograf, K 141, maşină de mare complexitate tehnică pentru executarea de clişee.

La Institutul Teologic Universitar din Sibiu, care şi-a redobîndit numele de „Andrei Şaguna", s-a restaurat aula, fiind înzestrată cu mobilier nou, s-a terminat de pictat capela, s-a introdus încălzirea centrală şi sînt pregătite formele pentru demararea în cursul anului ce vine a unor lucrări ample de modernizare a spaţiului de locuit pentru studenţii teologi şi un spaţiu special pentru studentele în Teologie.

La aşezămîntul Arhiepiscopiei Sibiului din staţiunea montană din Păltiniş s-a ridicat o clădire nouă, plăcută, iar la celelalte clădiri s-a schimbat acoperişul, bisericuţa de lemn, sub a cărei streaşină îşi doarme somnul întru aşteptarea învierii de obşte marele gînditor C. Noica, a fost reparată şi pictată, cum reparată a fost şi casa călugărilor de alături, iar Schitul Păltiniş a redevenit ceea ce a fost în intenţia ctitorului său, mitropolitul Nicolae Bălan, o oază spirituală, cu o mică obşte monahală, unde toaca bate şi clopotul sună în fiecare dimineaţă şi seară chemînd şi la întremare sufletească pe cei aflaţi la refacerea trupească în această staţiune montană. Credem că nu întîmplător marele gînditor Constantin Noica, acest sihastru fără rasă, şi-a petrecut aici ultimii ani în condiţii extrem de modeste şi şi-a dorit să-şi odihnească rămăşiţele pămînteşti sub brazii de la Schitul nostru.

La aşezămîntul muzeistic de pe lîngă biserica Sf. Nicolae din Schei-Braşov, la iniţiativa şi purtarea de grijă a Î. P. S. Sale, s-au reparat capital toate construcţiile din preajma bisericii, unele foarte vechi şi pornite spre destrămare, în care s-au deschis noi săli de expoziţii permanente sau temporare, cum a fost cea închinată voievodului C. Brîncoveanu, precum şi noi spaţii de depozitare, fiind în curs de reamenajare curtea interioară, astfel că miile de vizitatori din ţară şi de peste hotare, care poposesc în fiecare an la acest aşezămînt bisericesc, vor întîlni de acum mai vie aici amintirea diaconului Coresi şi a celorlalţi preoţi cărturari din veacurile trecute, începînd cu sec. 14, sau poate mai devreme de cînd a funcţionat această primă şcoală românească cunoscută pînă acum, amintirea lui Anton Pann şi Ciprian Porumbescu şi a altor fii vrednici ai Braşovului şi ai altor plaiuri româneşti.

A sprijinit îndeaproape cel mai mare muzeu de pictură pe sticlă din ţară, existent la parohia Sibiel, de lîngă Sălişte, unde, în vremea şi cu ajutorul I. P. S. Sale, s-a ridicat o nouă şi corespunzătoare clădire, creîndu-se aici un punct de mare atracţie pentru turiştii români şi străini, de pe toate continentele.

La via de la Sărăcsău, din preajma Orăştiei, proprietatea Arhiepiscopiei Sibiului, s-au creat drumuri noi de acces, iar via a fost înnoită în totalitate, fiind adaptată la cultivarea ei mecanică, în toamna trecută realizîndu-se şi roadă pe măsura acestor investiţii.

Activitatea de gospodar a Î. P. S. Mitropolit Antonie se vede însă în întreaga Arhiepiscopie a Sibiului. Devize ca „fiecare biserică să fie o floare" — după formularea Î. P. S. Sale, „băsmăluţa împăratului în mijlocul satului", după o ghicitoare pe care Î. P. S. Sa o aduce adesea în atenţie — deviză care în anul pe care îl încheiem a primit un nou impuls, este o realitate evidentă în Arhiepiscopie. In cei opt ani de arhipăstorire la Sibiu s-au făcut reparaţii capitale la peste 16 biserici monumente istorice şi la 18 biserici nemonumente, s-a restaurat pictura la 14 biserici monumente istorice şi la două nemonumente, s-a executat pictură nouă

la 3 biserici monumente istorice și la 28 biserici nemonumente, unele adevărate capodopere picturale.

De reținut de asemenea, că chiar de la venirea în fruntea Arhiepiscopiei Sibiului, Î. P. S. Sa a dispus și a urmărit ca în fiecare parohie să fie casă parohială, pentru ca preoții să aibă condiții optime de locuit, sub lozinca: Întîi casă parohială și apoi casă personală, acolo unde se dorește, și nu invers, astfel că în acest timp s-au cumpărat zeci de case parohiale, s-au zidit 7 case parohiale noi și un sediu protopopesc la Agnita, reparîndu-se capital peste 20 de case parohiale.

De reținut totodată că Î. P. S. Sa este foarte atent la nevoile materiale ale unor parohii mai mici, acordînd anual peste 3 milioane lei pentru reparații de biserici, pentru cele monumente istorice cu precădere, problemele de Patrimoniu național avîndu-le în specială atenție, ceea ce rezultă și din bogata și documentata cuvîntare rostită la deschiderea cursurilor de ghizi, organizate de Centrul arhiepiscopesc Sibiu în primăvara anului 1989, cuvîntare intitulată: *„Transilvania — Patrimoniu Național"*, apărută în rev. Mitropolia Ardealului, nr. 3/1989, cuvîntare în care sînt strecurate și o seamă de idei care se vor afirma cu tărie după Revoluția Română.

Ajutor în cărți și alte materiale a acordat Î. P. S. Sa și celor 19 parohii ortodoxe române aparținătoare de Vicariatul nostru de la Gyula-Ungaria, ca și fraților noștri din Basarabia și Bucovina de nord, pentru care au fost colectate pe teritoriul Arhiepiscopiei Sibiului peste 12 000 de cărți, de cult, de Teologie, manuale diverse etc.

Gospodar de prima mînă în chip special însă îl arată și îl va arăta desigur viitorimea prin ceea ce Î. P. S. Mitropolit Antonie a inițiat și a realizat la *Mănăstirea Brîncoveanu* de la Sîmbăta de Sus, și anume: refacerea incintei acestei voievodale ctitorii, dărîmată în 1785 de tunurile vrăjmașe ale Habsburgilor catolici de la Viena.

Se știe că mitropolitul Nicolae Bălan care a refăcut biserica Mănăstirii Brîncoveanu între cele două războaie mondiale a ezitat o viață întreagă să se apuce și de incintă și, desigur, va fi avut motive în acest sens. De aceea lucrările de la Mănăstirea Brîncoveanu, pe lîngă dragoste de trecutul nostru istoric și religios, pe lîngă cinstirea memoriei voievodului Constantin Brîncoveanu, care prin ctitoria de la Sîmbăta a dorit să pecetluiască și el unitatea românilor de pe ambele versante ale Carpaților, reprezintă și un act de mare curaj, din care motiv Î. P. S. Mitropolit Antonie va fi trecut desigur și prin clipe de intense „strîngeri de inimă", cum zice românul, cu atît mai mult cu cît tentativele de sistare a lucrărilor n-au lipsit. Aceste stări au trecut însă și iată că la Mănăstirea Brîncoveanu s-a ridicat un complex arhitectonic de toată frumusețea, într-un autentic stil brîncovenesc. Celor ce și-ar îndrepta pașii spre Țara Făgărașului nu le putem spune decît cu cuvintele unuia dintre Apostoli: *„Vino și vezi!"*

S-au ridicat aici două corpuri masive de clădiri în una din ele o biserică spațioasă de care mănăstirea avea mare nevoie și care, pînă la Revoluție, era prezentată drept sală de expunere a unor piese de patrimoniu, Mănăstirea Brîncoveanu posedînd o bogată colecție de acest fel.

Noile construcții cuprind de asemenea spații pentru depozitarea de valori patrimoniale, cu camere pentru restaurări de picturi, de carte veche etc., cu săli pentru expuneri și săli pentru bibliotecă, săli de lectură, cu spații de locuit etc., amintitele corpuri fiind unite prin două pergole, și ele în stil brîncovenesc, unele din acestea adăpostind morminte de ierarhi. Poate aici, cîndva, vor fi aduse și rămășițele pămîntești, din cimitirul orașului Sinaia, ale unui vestit personaj făgărășan, înflăcărat apărător al Legii românești și al nației sale, vestitul cioban Badea Cârțan, cu atît mai mult cu cît acest lucru și-l va fi dorit și el. Ar fi și un act de dreptate istorică.

Lucrările exterioare sînt pe terminate și toate cheltuielile împreunate cu ridicarea acestui monumental ansamblu arhitectonic s-au suportat și se suportă în continuare din resursele proprii ale Arhiepiscopiei Sibiului, din dragostea preoților și credincioșilor ei, loc de seamă ocupînd sumele rezultate din vînzarea cărților Î. P. S. Sale, care se ridică la mai multe milioane.

ACTIVITATE CĂRTURĂREASCĂ

„Voi pune în lucrare toate forțele sufletului, minții și inimii mele" — spunea Î. P. S. Mitropolit Antonie tot la instalarea ca Mitropolit la Sibiu, făgăduință care se acoperă întru totul mai ales în activitatea cărturărească a Î. P. S. Sale, activitate care și ea s-a revărsat binefăcător în sufletele preoților și credincioșilor noștri și, o putem spune acum, și asupra multor intelectuali români. Numai acest capitol din activitatea Î. P. S. Sale ar putea onora o biografie din cele mai deosebite, cărțile, studiile, articolele și însemnările diverse pe care le-a publicat dovedind „un talent literar înnăscut, îngemănat cu o autentică vocație de cercetător, cu o erudiție enciclopedică și cu o putere de muncă exemplară", cum arăta un cunoscător.

„Cheltuindu-se" pe sine, după cuvîntul Sf. Apostol Pavel, într-un mod exemplar în această muncă de cercetare cărturărească, Î. P. S. Sa abordează toate domeniile Teologiei, avînd totodată preocupări și în domeniul istoriei poporului român, problemelor Transilvaniei acordîndu-le o atenție specială, reședința mitropolitană din Sibiu devenind un adevărat laborator de cercetare în domeniile mai sus arătate. Se pare că nici un ierarh n-a valorificat atît de intens arhiva și biblioteca noastră mitropolitană, una dintre marile biblioteci de astăzi ale țării. Cei ce lucrează în preajma Î. P. S. Sale sînt și erau întrebați adesea: Cînd mai are timp Mitropolitul să și scrie? Răspunsul este de obicei invariabil: Noaptea.

Roadele acestei munci titanice se văd nu numai în cuvîntările rostite cu diferite prilejuri, în conferințele diverse susținute în țară și peste hotare, ci mai ales în scrisul tipărit al Î. P. S. Mitropolit Antonie, din care încrestăm următoarele volume:

1. *Trei ceasuri în iad* (roman), București 1970, 415 p.
2. *Biserica slujitoare în Sf. Scriptură, Sf. Tradiție și în Teologia contemporană*, București 1972, 344 p.
3. *Clerici ortodocși, ctitori de limbă și cultură românească*, București, 1977, 69 p.
4. *Biserica Ortodoxă Română în trecut și astăzi*, București 1979, 64 p. (în l. română, franceză, engleză și germană).
5. *„Ca toți să fie una"*, București 1979, 596 p.
6. *Dascăli de cuget și simțire românească*, București 1981, 547 p.
7. *Nume și fapte în istoria culturii românești* (sec. XVII—XIX), la Buzău 1983, 118 p.
8. *Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților* (în colaborare) — 2 volume. Buzău 1983, 420 + 409 p.
9. *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu 1983, 400 p.
10. *Vocație și misiune creștină în vremea noastră*, Sibiu 1984, 457 p.
11. *Pagini dintr-o arhivă inedită*, ed. Minerva, București 1984, 436 p.
12. *Lazăr-Leon Asachi în cultura română*, Sibiu 1985, 424 p.
13. *Biserica slujitoare*, Sibiu 1986, 328 p.
14. *Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar în vremea lui Miron Romanul (1874—1898), după acte, documente și corespondențe inedite*, Sibiu 1986, 358 p.
15. *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918), după documente, acte și corespondențe rămase de la Elie Miron Cristea*, Sibiu 1986, 546 p.
16. *Contribuții istorice privind perioada 1918—1939*, Sibiu 1987, 483 p.
17. *Romanitate, continuitate, unitate*, Sibiu 1988, 304 p.
18. *Calendar de inimă românească*, Sibiu, 1988, 406 p.
19. *Alte file de calendar de inimă românească*, Sibiu 1988, 374 p.
20. *Tîlcuri noi la texte vechi*, Sibiu 1989, 477 p.
21. *Cuvinte la zile mari*, Sibiu 1989, 365 p.

Se știe că în ultimele decenii Istoria noastră națională a fost văduvită de unul dintre stîlpii săi centrali de susținere: Istoria Bisericii române, bineștiindu-se că nu se poate scrie o Istorie a românilor fără Istoria Bisericii lor și invers, or, în unele din cărțile sale, Î. P. S. Mitropolit Antonie a încercat să nu se stingă cu totul acest mare adevăr valabil pentru toate provinciile românești, dar mai ales

aici în Transilvania. Ne-am permite să dăm un singur exemplu: Circularul milenar, dat de mitropolitul Miron Romanul de la Sibiu, ca să nu mai vorbim de materialul informativ extrem de bogat de istorie bimilenară a poporului nostru, cuprins în: Romanitate, continuitate, unitate.

Aşa se face că aceste lucrări au avut şi un larg ecou în rîndul cititorilor şi cu deosebire al specialiştilor, care le-au apreciat ca lucrări de referinţă în domeniile abordate, toate fiind semnalate şi recenzate de foarte mulţi şi diverşi autori, într-un mare număr de publicaţii, unele dintre ele avînd peste 20 şi chiar 30 de recenzii, referiri despre ele sau alte materiale ale Î. P. S. Sale făcîndu-se şi într-o seamă de publicaţii de peste hotare, autorul lor fiind situat între „marii deschizători de ferestre spre trecutul neamului românesc..., cărturar de înaltă distincţie şi demnitate intelectuală", cum remarca unul dintre recenzenţi.

Gînduri bine conturate stilistic şi temeinic documentate, cu caracter teologic, din domeniul literaturii şi istoriei, dar legate şi de marile probleme ale omenirii de astăzi, Î. P. S. Sa a trimis în lume şi prin cele peste 120 de studii sau articole apărute în diverse reviste bisericeşti din ţara noastră, dintre care am reţine sugestive titluri, ca: „Rugăciune şi cunoaştere în învăţătura ortodoxă"; „A fi creştin în timp sau în contratimp"; „Biblia de la Bucureşti. Cine a făcut traducerea?"; „Maica Domnului în Teologia şi viaţa ortodoxă"; „Maria Hociotă — Maica Mina de la Săliştea Sibiului, o nouă Ecaterina Teodoroiu"; „Scopul vieţii după catehismele ortodoxe româneşti"; „Fericitul arhidiacon şi doctor în Teologie şi legi: Gheorghe Lazăr"; „Telegraful Român în conştiinţa Transilvaniei, România în conştiinţa Telegrafului Român"; „Confesiunile din Transilvania în trecut şi astăzi"; „Icoanele pe sticlă din Transilvania" ş.a.

Încărcate de idei şi de vibraţii faţă de Legea noastră străbună şi de plaiurile noastre părinteşti, de simţire creştinească şi românească sînt apoi cele peste 130 de articole pe care Î. P. S. Sa le-a semnat numai în *Telegraful Român*, dintre care am reţine în chip special cele apărute în ciclurile: *Calendar de inimă* şi *Cuvinte duhovniceşti*.

La acestea se adaugă cele peste 90 de reportaje legate îndeosebi de activitatea Bisericii noastre peste hotare, de Mişcarea ecumenică din zilele noastre, de dialogurile diverse interbisericeşti şi interreligioase în general, la care Î. P. S. Sa a luat parte, reportaje apărute şi ele în diverse reviste bisericeşti din ţară şi de peste hotare, precum şi cele peste 40 de articole apărute în reviste străine, din Anglia, S.U.A., R.F.G., Spania, Elveţia, Belgia, Olanda, Grecia, Austria şi alte ţări.

Însuşirile cărturăreşti ale Î. P. S. Mitropolit Antonie s-au vădit şi la conferinţele teologice interconfesionale ţinute la Institutele Teologice Universitare din Bucureşti şi Sibiu, cît şi la Institutul Teologic Universitar Protestant din Cluj-Napoca, conferinţe pe care le-a prezidat în bună parte şi la care concluziile Î. P. S. Sale erau aşteptate cu mult interes.

Tot aici am încresta cuvîntul Î. P. S. Mitropolit Antonie rostit la moartea marelui nostru cugetător Constantin Noica, unde de altfel a fost singurul vorbitor, în care a reliefat aspectele creştine ale gîndirii lui Noica, ca şi contribuţia la „Simpozionul Noica", ţinut la Păltiniş la începutul lui decembrie 1990; conferinţa: „Contribuţia Bisericii la marea Unire din 1 Decembrie 1918", ţinută în aula liceului „Andrei Şaguna" în 29 noiembrie 1990, ca şi contribuţia la simpozionul naţional: „Spaţiul eclezial ca loc interior şi expresie a tradiţiei", ţinut la Brăila în zilele de 7—8 octombrie 1990, toate vădind o bogată şi superioară formaţie intelectuală.

ACTIVITATE PESTE HOTARE

Bun cunoscător al celor trei mari Biserici creştine: Ortodoxă, Romano-Catolică şi Protestantă, Î. P. S. Mitropolit Antonie a desfăşurat în toţi cei douăzeci de ani de arhierie o merituoasă activitate şi pe plan extern, legată îndeosebi de ceea ce astăzi se numeşte *Mişcare ecumenică*, adică lucrarea de refacere a unităţii Bisericii aşa cum a fost ea în perioada Sinoadelor ecumenice, „să găsim

chiar în diversitatea în care încă ne mai aflăm acele forme de coexistență care să capete rotunjimea aceleiași credințe, conținutul aceleiași mărturisiri, hotărîrea aceleiași angajări în lumea de aici și pentru cea de dincolo: Să fim din nou una" — după chiar cuvintele Î. P. S. Sale.

Încă din anul 1971, Î. P. S. Mitropolit Antonie și-a făcut simțită prezența în organele de conducere ale organizațiilor ecumenice regionale și internaționale, în momentul de față fiind unul dintre președinții Conferinței Bisericilor Europene; este membru în Comitetul Executiv și Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor; este membru în Comisia internațională mixtă de dialog dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică; este președintele delegației Bisericii Ortodoxe Române la Comisia de pregătire a Sfîntului și Marelui Sinod al Ortodoxiei; este membru de onoare al Asociației „Pro Oriente" de la Viena; este membru de onoare al „Society of Antiquaries" (Istoria veche) din Edinburgh (Anglia) ș.a.

Toate aceste îndatoriri, care angajează profund prestigiul Bisericii noastre, chiar și fața Țării, reclamă desigur nu numai pricepere, ci și un mare efort intelectual și fizic, îndatoriri cărora, după cum se cunoaște, Î. P. S. Sa le face față într-un mod cît se poate de onorabil.

Numai în această toamnă a participat, între 20—25 octombrie la lucrările Comitetului financiar al Conferniței Bisericilor Europene, care s-au ținut la Geneva; între 31 octombrie — 4 noiembrie 1990 la lucrările Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene ținute la Moscova, între 8—15 decembrie 1990 aflîndu-se la Constantinopol.

Mai ales pentru activitatea sa externă, Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, s-a bucurat și se bucură de atenția specială a multor Biserici care l-au decorat cu:

— Ordinul „Sf. Petru și Pavel" în grad de comandor, acordat de Patriarhia Antiohiei;
— Ordinul „Sf. Mormînt", acordat de Patriarhia Ierusalimului;
— Crucea papală, acordată de Papa Paul VI;
— Crucea de aur a Sf. Rombault, acordată de Primatul Belgiei.
— Ordinul „Sf. Metodiu și Chiril", acordat de Patriarhia Bulgară;
— Ordinul „Sf. Serghei de Radonej", acordat de Patriarhia Moscovei;
— Medalia „Martin Luther", acordată de Bisericile protestante din R.F.G.;
— Crucea Federației Protestante din Franța;

ca și alte medalii primite din partea unor Biserici din R.F.G., Franța, Suedia, Anglia, Cehoslovacia etc.

Tot pentru această activitate, prin care și-a cîștigat un larg prestigiu în cercurile bisericești internaționale, Înalt Prea Sfinția Sa a apărut cu o scurtă schiță biografică în „International Leaders in Achievement 1988" (Dicționarul Internațional al unor oameni cu realizări deosebite), tipărit de Centrul biografic internațional de la Cambridge (Anglia), ceea ce înseamnă nu numai o recunoaștere pe plan internațional a personalității Arhipăstorului de la Sibiu, ci și un act de cinstire a Bisericii și țării noastre.

*

Încheind aceste fugare rînduri de respectuoasă cinstire a Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, acum la împlinirea a două decenii de arhierie, am cuteza să afirmăm că Î. P. S. Sa ar fi întru totul îndreptățit să spună cu vrednicul mitropolit de altădată, Antim Ivireanul: „Am pus osteneli peste osteneli întru toate și am trudit din zi din noapte să înmulțesc talantul Domnului".

Fie deci ca acest popas aniversar să aducă Î. P. S. Sale forțe sporite, trupești și sufletești, îmbelșugate revărsări de har pentru noi și binecuvîntate împliniri, spre binele fiilor Bisericii noastre străbune și al plaiurilor noastre părintești.

Întru mulți și rodnici ani, Înalt Prea Sfințite Mitropolit Antonie!

Redacția

Studii şi articole

NORMA — REGULĂ DE CONDUITĂ SOCIALĂ
(COMPREHENSIUNE ŞI EXPLICAŢIE)

1. *Preliminarii*

Intensitatea preocupării pentru echilibru, linişte şi împlinire personală, de grup şi plenar-socială, este astăzi, pentru fiecare, poate, mai mult decît oricînd, acută. Dezlegarea ei cere: limpezire în minte şi cuget, credinţă şi puritate spirituală, iubire şi cunoaştere. Calea acesteia din urmă îl solicită deopotrivă pe teolog şi pe jurist, pentru că atît legea divină cît şi norma de stat, întemeindu-ne existenţa, trebuie cunoscute, aplicate şi respectate.

De aceea, cele ce urmează se înscriu în orizontul fertil, de largă perspectivă şi stringentă actualitate al problematicii: stat de drept — biserică ortodoxă; teologie — ştiinţe sociale; om —valori fundamentale, şi încearcă, într-o primă aproximaţie, să descifreze modalitatea în care comprehensiunea şi explicaţia contribuie la cunoaşterea normei.

Concomitent, limitele incursiunii noastre au fost trasate de cel puţin trei disjuncţii: filozofică, epistemologică şi antropologică.

Cea dintîi, identificată între ontologic şi gnosiologic, şi-a găsit o rezolvare metodologică. În acest sens, recunoscînd statutul amfibolic de „mod de a fi"[1] şi de „instrument de cunoaştere" atribuit comprehensiunii, am optat, în cercetarea pe care a întreprindem, pentru aspectul metodologic. Ca urmare, atît comprehensiunea cît şi explicaţia vor fi studiate doar ca procedee ale cunoaşterii.

Disjuncţia epistemologică acţionează între normă — fapt brut, şi normă — fapt ştiinţific. Sub primul aspect, norma ni se înfăţişează ca dat nemijlocit şi integral perceput, din celălalt punct de vedere, norma devine obiect de cunoaştere ştiinţifică. Dacă, în prima ipostază, de realitate factuală, vorbim numai despre norma în unitatea ei pragmatică, în cealaltă situaţie, de realizare teoretică, apare o pluralitate de norme, specifice diferitelor domenii de elaborare epistemică considerate. De aceea, în funcţie de aria disciplinelor ştiinţifice imediat implicate în cunoaşterea fenomenului normativ pe care îl urmărim, (psihologia, psihologia socială, sociologia, logica, axiologia, morala şi dreptul), denumite de noi „discipline de context", norma va fi investigată în demersul nostru ca termen: psihologic, psihosociologic, sociologic, logic, axiologic, de morală şi de drept.

În sfîrşit, disjuncţia antropologică vizează decalajul dintre dorinţă şi posibilitate, aspiraţie şi realizare, limitare în mijloace şi nelimitare prin obiect, ce caracterizează şi apasă cunoaşterea umană.

Consecinţa firească a fost că disproporţia, care desparte amploarea domeniului „disciplinelor de context" prementionate de modicitatea instrumentelor de cercetare de care dispunem, ne-a constrîns, pe de o parte, ca materialul elaborat să constituie doar o schiţă a unei problematici ce se cere apoi îndelung şi aprofundat cercetată şi continuată, iar, pe de altă parte, ca argumentele şi precizările pe care le vom prezenta să se restrîngă, mai ales, la cîteva exemplificări.

Toate vor fi sistematizate în alte trei capitole ce cuprind: definiţia termenilor principali cu care operăm: normă, comprehensiune, explicaţie; relaţia dintre aceştia; concluziile ce decurg din cele investigate.

---

1 F. Druţă, *Hermeneutica filozofică sau cum este posibilă comprehensiunea*, în „Ontologia umanului", Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1989, p. 73.

2. *Determinări terminologice*

2.1. *Norma*

2.1.1. *Etimologia* normei se reclamă latină, franceză și de limbă rusă. Etimonul latin, cel asupra căruia vom stărui, este originat în verbul „normo-are" ca și în substantivul „norma-ae" și are sensul propriu — inițial de „echer" și pe cel figurat — evoluat de regulă „normă", „model", „tip".

2.1.2. *Concept.* Lexicografic, *norma reprezintă fie o „regulă, dispoziție* etc. *obligatorie, fixată prin lege sau prin uz,* fie *o ordine recunoscută ca obligatorie sau recomandabilă"* (sens fundamental); ea poate însemna și „criteriu de apreciere sau de reglementare" (sens secundar) [2]. Concomitent, într-o definiție reală, norma devine regula ce privește „conduita agenților acțiunii sociale care determină pentru clase distincte de participanți și clase distincte de circumstanțe ce anume conduite sînt obligatorii, interzise sau libere".[3]

Caracteristicile normei[4] — raționalitate, valabilitate, raportabilitate și eficiență — pun în evidență structura acesteia care, la rîndul ei, este alcătuită din componente a căror determinare nu a întrunit încă unanimitatea sufragiilor exprimate de către specialiști. Astfel, pentru G. H. von Wright[5] părțile sau ingredientele unei norme prescriptive se grupează în nucleul (caracter, conținut, condiție) și caracterele specifice (autoritate, subiecte, ocazie) ale normei, în timp ce logicianul Cornel Popa[6] consideră că o normă este alcătuită din agentul ce o promulgă, agenții cu activități normative, agentul care o aplică ca și din ipoteză, dispoziție și valoare ocrotită.

Implicate în activitatea pragmatică ca și în cea teoretică, cu o frecvență de elaborare și, mai ales, de aplicare ce tinde spre exponențial, normele au o tipologie variată. Una dintre acestea,[7] care este alcătuită din tipuri majore și minore, discriminate, apoi, fiecare dintre ele, în alte subdiviziuni, include în categoria celor *majore:* — reguli, subîmpărțite în: reguli de joc, gramaticale, logice și matematice; — prescripții regrupate în: ordine, permisiuni și interdicții; — instrucțiuni (norme tehnice) subdivizate după scopul acțiunii umane și relațiile dintre acesta și actele săvîrșite de cei în cauză, iar în categoria celor *minore:* obiceiuri, concomitent tipare de conduită și sursă de presiune normativă; — principii morale, cu o semnificație ce evoluează între prescripție și normă tehnică; — reguli ideale, cu afinități față de normele tehnice ca și de regulile ce determină un standard.

Definiția, caracteristicile, structura și tipologia normei ne permit să conchidem că, „ontologic", aceasta se înscrie în sfera categoriei de „obiect" în înțelesul larg de „dat considerat în genere (real, ireal, ideal etc.)"[8] ori de „tot ceea ce poate subzista individualizat"[9] și că, pentru praxiologie, norma rămîne o extindere selectivă a „rezultatului experienței trecute asupra celei viitoare".[10]

---

2 Dicționar explicativ al limbii române, DEX, București, Editura Academiei R.S.R., 1975. art. Norma, p. 607.

3 C. Popa, *Teoria acțiunii și logica formală,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 104.

4 Caracteristicile vizează calitatea normelor: de a prescrie fapte realizabile (raționalitate), de a corespunde posibilităților, intereselor și scopurilor destinatarilor ei (valabilitate), de a stabili un raport între fapta evaluată și conținutul normei (raportabilitate), de a da viață prevederilor pe care le cuprinde (eficiență). Apud, G. Enescu, *Dicționar de logică,* București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1985, art. Norma, p. 253—254.

5 G. H. von Wright, *Normă și acțiune,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 88 și urm.

6 C. Popa, *op. cit.,* p. 6.

7 G. H. von Wright, *op. cit.,* p. 32—33.

8 M. Florian, *Recesivitatea ca structură a lumii,* București, Editura „Eminescu", 1983, vol. I, p. 226.

9 Al. Surdu, *Logica clasică și logica matematică,* București, Editura Științifică, 1970, p. 92.

10 C. Popa, *Preliminarii la o teorie generală a normelor,* în *Revista de filozofie,* nr. 12/1969, p. 1438.

Complexă în conţinut şi pluridisciplinară prin regim cognitiv, norma îşi găseşte expresia într-un concept gen — originar praxiologic şi în mai multe concepte specie-disciplinar ştiinţifice. Raportul de ordinare, stabilit între conceptul originar şi cele de disciplină ştiinţifică, relevă procesul de conceptualizare al celor din urmă. Este lesne de observat, în această privinţă, că fiecare dintre ele este rezultatul unei „specificări" obţinute prin adăugare, la notele esenţiale ale genului, a uneia sau a mai multor note esenţiale noi, ce exprimă însuşirile unei noi realităţi.

În acest mod, adăugîndu-se pe rînd, categoriei praxiologice — normă —, note esenţiale ce reflectă specificul disciplinelor ştiinţifice de context amintite, se obţin treptat conceptele de normă psihologică, normă psihosocială, logică etc. Fiecare dintre aceste concepte reflectă entităţi ce au o alcătuire stratificată şi sînt consecinţa unor determinări treptate. Considerate în evoluţia lor, ele vor fi ierarhizate fie, în linie descendentă, spre profund — de la normă la normă juridică, fie, pe linia ascendentă, către suprafaţă, de la norma juridică la normă.

În acest fel, oricare dintre conceptele specie devin o unitate sistemică corelată cu conceptul ce îl precede sau pe care îl depăşeşte, ceea ce face ca studiul lor să presupună pluridisciplinaritate.

2.2. *Comprehensiunea*

2.2.1. *Etimologiei* termenului prezentat i se atribuie o îndoită sursă: latină şi franceză[11]. Stăruind doar asupra celei dintîi arătăm că sensul lexemei „comprehensio", vocabulă formată din prepoziţia „com" şi substantivul de derivare verbală „prehensio"[12], era: cel propriu, de „prindere" ori „arestare", şi, cel figurat, de „înţelegere" sau „judecată".

Prin trecerea de la semnificaţia de bază la cea figurativă, substantivul „comprehensio" evocă ideea de „relaţie", în ascensiunea ei de la o stare concret materială la alta abstract-ideală.

2.2.2. *Conceptul*. Inclusă în instrumentarul gnoseologic al multor curente şi şcoli, comprehensiunea şi-a avut, funcţie de fiecare dintre acestea, denotaţia şi conotaţiile ei.

Exemplificînd, prezentăm atît una din definiţiile lexicografice curente, potrivit căreia, *comprehensiunea este „capacitatea de a pătrunde, de a înţelege ceva"* [13] cît şi o determinare „per-essentiam", în cadrul căreia, aceasta reprezintă procedeul de „a conchide de la un unic particular, care este singur la nivel senzorial la ceva general ce nu cade sub simţuri, ce este cunoscut a priori sau adevărat".[14]

---

11 DEX, *op. cit.*,

12 I. Nădejde şi A. Nădejde Gesticone, *Dicţionar latin-român complet*, ediţia a VI-a, Editura „Vatra Românească", Iaşi, art. „Comprehensio"; „cum"; „prehendo". G. Guţiu, *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, art. „Comprehensio", „Comprehendo", „Cum", „Prehensio". Prepoziţia „cum" a cărei „formă mai veche" a fost „com" semnifică, în funcţie de context şi aşezare, relaţii: sociative („împreună cu; a vorbi cu cineva; învestit cu"); temporale (odată cu...); morale (cu mare primejdie); „condiţional limitative" (cu condiţia ca...). La rîndul său, substantivul „prehensio" ce decurge din verbul „prehendo" (a apuca, a prinde de mînă, a ajunge, a prinde rădăcină) are înţelesul de „prindere" ca şi pe cel de „arestare". În sfîrşit, lexema comprehensio, împreună cu ascendenţa ei verbală comprehendo-ere dispune de: *un sens propriu*, ramificat plurisemantic într-un întreit înţeles de — relaţii simple (între lucruri şi persoane, ori numai dintre acestea din urmă); — raporturi funcţionale (instrumentale şi acţionale); — legături de posesie (captură, descoperire, incendiere)? precum şi *un sens figurat* determinat afectiv (prin relaţii emoţionale) şi intelectiv (prin dimensionare, concepere şi exprimare).

13 DEX, art. *Comprehensiune*, p. 179.

14 M. Riedel, *Comprehensiune sau explicare? Despre teoria şi istoria ştiinţelor hermeneutice*, 1989, Editura „Dacia", Cluj-Napoca, p. 35, N.B. Definiţia respectivă este formulată în spiritul filozofiei lui Geambatista Vico.

Desigur, corecte, aceste definiții sînt totuși insuficiente pentru a indica relațiile dintre comprehensiune, explicație și normă. În completarea, chiar și numai parțială, a acestui deficit de informație, menționăm că pe lîngă alte accepții, termenului prezentat i s-au acordat semnificațiile ce ar putea fi denumite: comprehensiunea-explicație, care echivalează cele două concepte[15]; comprehensiunea-diltheiană,[16] întemeiată pe trăire (Erlebnis), expresie (Ausdruk) și înțelgere (Verstehen); comprehensiunea-hermeneutică,[17] caracterizată prin autodeterminare, nederivare și ireductibilitate față de explicația nomotetică.

Deși, evident lacunare, cele cîteva aserțiuni și exemple avansate, socotim că sînt suficiente pentru a contura caracterul gnoseologic de: procedeu cognitiv sintetic, esențial orientat spre individual și inductiv, apt de complinire și complementaritate cu și prin nomologic, pe care îl poate revendica comprehensiunea.

---

15 Proprie perioadei iluministe stabilește sinonimia comprehensiunii cu explicația, considerînd că ambele, integrate hermeneuticii, „ne învață să înțelegem și să explicăm ideile altuia prin semnele lui". (M. Riedel, *op. cit.).*

16 Elaborată și considerată de W. Dilthey, ca procesul prin care cunoaștem lumea internă (F. Druță, *op. cit.*) se opune explicației discursive și reflectă pînă la sfîrșit concepția filozofului german despre cunoașterea umană. Întemeiată pe: *trăire* (trăirea este considerată de Dilthey „o cunoaștere nemijlocită, originară și elementară" ce se produce în timp fiind o „scurgere în timp" — Apud, N. Bagdazar, *Wilhelm Dilthey*, în *Istoria filozofiei moderne*, București, Tiparul universitar, 1938, vol. III, p. 343; M. Ralea, C. I. Botez, *Istoria psihologiei*, București, Editura Academiei R.P.R., 1958, p. 552; W. Dilthey, Einleitung in die Geisten wissenschaften. Erster Band, 1883, Leipzig. Verlag von Duncker u. Humblot); *pe expresie* (care este o corporalizare a trăirii față de care ea are exterioritate, independență și durabilitate. Pentru Dilthey expresia mediază între comprehensiune și viață, fiind demersul ce pășește de la prima către cealaltă — R. Aron, La filosophie critique de l'histoire essai sur une theorie allemande de l'histoire. Libraire philosophique, I. Vrin, p. 302); și *înțelegere* (Înțelegerea este în concepția diltheyană sesizarea celor petrecute în conștiința altora, are diferite grade de dezvoltare și permite, în anumite cazuri o autentică retrăire, fenomen rezervat doar spiritelor deosebite deoarece retrăirea implică o „particulară genialitate personală". Este de subliniat că înțelegerea este considerată de filozoful german un proces complex ce îmbină elementele de intelecție cu toate celelalte funcții sufletești ale individului uman (N. Bagdazar, *op. cit.*, 345). Teoria gnoseologică diltheyană subliniază participarea totală a subiectului cunoscător la realizarea procesului de cunoaștere și stabilește prin elementele de *„intuiție"* (intuiția este unul din conceptele ce permit din Dilthey să elaboreze studii de critică literară, estetică și psihologică. În acest sens, spunea el despre Göethe că acesta „n-avea nevoie... de metoda demonstrației abstracte, atitudinea sa față de gîndire era cea a gîndirii intuitive; numai în măsura în care gîndirea se baza pe percepție, o considera el valabilă — W. Dilthey, *Trăire și poezie*, București, Editura „Univers", 1977, p. 249. Pe aceeași traiectorie se înscrie desigur și acea „Geniale Anschaung" pe care filosoful citat o utiliza în studiile sale) și *„empatie"* (deși termenul de empatie a fost, se pare, introdus de R.W. Vischer, fenomenul psihic pe care-l exprimă era de mult cunoscut. El apare și în opera lui Dilthey. Chiar și numai din citatul în care acesta afirmă că „Pentru poet umanitatea este prezentă prin aceea că el trăiește existența umană prin el însuși". W. Dilthey, *op. cit.*, p. 238 — putem decela elemente empatice. Nu este vorba desigur despre o „empatie mistică" ce duce pînă la identificarea celui ce cunoaște cu obiectul cunoscut), pe care le presupune, deschiderea spre psihologie, logică și axiologie.

17 Comprehensiunea hermeneutică este cea pe care M. Riedel o include științelor „hermeneutico-comprehensive" (M. Riedel, *op. cit.),* caracterizată prin autodeterminare, nederivare și ireductibilitate, față de explicația nomologică (ibidem, p. 23). Rămînînd o metodă de cunoaștere a individualului, prin aplicarea unor reguli depistabile ce permit interpretarea obiectului de cunoscut, comprehensiunea tinde prin obținerea unor „interpretări" (idem), de generală valabilitate, spre discursiv și explicație.

2.3. *Explicaţia*

2.3.1. *Etimologia* termenului explicaţie este de origine latină şi o regăsim în verbul explico-are şi substantivul, de derivare verbală, „explicatio".[18] Sensul celor două vocabule evoluează de la cel propriu — de desfăşurare, — la cel figurat, de lămurire, desluşire ori desfăşurare prin cuvinte.[19]

2.3.2. *Concept*. Definită nominal, explicaţia este fie „lămurirea, clarificarea unei probleme (dificile) a unui fenomen etc." (sens fundamental, fie „cauză" (înţeles secundar),[20] iar într-o definire reală ea devine „deducerea enunţurilor secundare ce descriu fenomenele dintr-o clasă de enunţuri care conţin formulări nomotetice, adică legi".[21]

Clasificată prin „criteriul epistemologic", explicaţia poate fi neştiinţifică sau ştiinţifică,[22] cea din urmă subdivizîndu-se trihotomic în: cauzală,[23] întemeiată pe determinarea cauzei fenomenului investigat; nomologic-deductivă,[24] fundată pe deducţia nomotetică; şi theologică,[25] întemeiată pe scop.

---

18 G. Guţu, *op. cit.*, p. 439.

19 Atrage atenţia, prin valoarea lor sugestivă de prefigurare al sensului actual al cuvîntului, expresiile utilizate de Cicero, într-una din operele sale: Explicare intelligentiam suam (a-şi desfăşura inteligenţa) ori cea de: explicari verbum (a desluşi un cuvînt).

20 DEX, *op. cit.*, art. „explicaţie", p. 315.

21 H. Culea, *Explicaţia în istoria şi formele ei istorice*, în *Filosofia istoriei — studii*, Bucureşti, Editura Politică, 1969, p. 155.

22 T. Dima, *Explicaţie şi înţelegere*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1980, p. 71—124.

23 Explicaţie cauzală este cea, potrivit, căreia, un fapt se determină prin stabilirea cauzei ce l-a produs, iar o noţiune se lămureşte prin derivarea ei din alta. Temeiul acestui tip de explicaţie, considerat clasic, este generalul, în ipoteza sa de „ceva" care fiind „necesar şi absolut" devine unicul obiect al ştiinţei şi se manifestă în ştiinţele naturii prin legi. Ca urmare, toate disciplinele ştiinţifice utilizează aceleaşi metode iar singularul, exclus din cadrul actului epistemic, rămîne doar obiect al istoriei şi foloseşte numai relatarea, descrierea şi principiul succesiunii (St. Georgescu, *Epistemologie*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, p. 237 şi urm.; M. Riedel, *op. cit.*, p. 29 şi urm.; I. Todoran, *Problema cauzalităţii în argumentul cosmologic*, Cluj, Editura „Liceum", 1935, p. 10 şi urm.).

24 Explicaţia nomologic-deductivă lămureşte şi fundamentează fenomenele considerate prin şi pe temeiul legii. Aceasta din urmă trebuie să facă parte din antecedent (explicans — explanans) pentru a da posibilitate consecventului (explanandum — explicandum) să decurgă cu necesitate din conţinutul şi aplicarea legii. Structura explicaţiei nomologic-deductive pretinde ca legea cuprinsă în explicans să fie generală (universală sau statistică) şi ca explicandum-ul să derive cu necesitate din contextul nomotetic şi factual din care decurge. Prin subsumare la legi, explicaţia stabileşte că evenimentul considerat îşi găseşte acoperirea într-o lege, ce s-a produs potrivit unei regularităţi general-naturale. (— Ştefan Georgescu, *Funcţiile teoriilor ştiinţifice*, în *Teoria cunoaşterii ştiinţifice*, Bucureşti, Academia R.S.R., 1982, p. 290 şi urm.; T. Dima, *op. cit.*, p. 124 şi urm.; M. Riedel, *op. cit.*, p. 49, 113, 162 şi urm.)

25 Explicaţia teleologică este cea care determină faptele, în funcţie de evenimentele viitoare la producerea cărora acestea (faptele ce constituie explicandum-ul) participă. Spre deosebire de celelalte două tipuri de explicaţie, mai sus descrise, orientate spre antecedenţă, explicaţia teleologică se corelează numai faţă de ceea ce urmează să decurgă din fenomenele a căror explicare o încearcă. Cu toate că acest tip de explicaţie a fost rezervat iniţial mai ales activităţilor desfăşurate de om — individ şi colectivitate — deoarece scopul este caracteristic fiinţei umane, prin extrapolare întemeiată metodologic, pe analogie, explicaţia teleologică şi-a găsit aplicaţia şi în anumite domenii de existenţă materială. Realizată într-o modalitate „pură şi simplă", explicaţia metodologică determină explicandum-ul ţi-

Modelul de explicație clasic este alcătuit din explanans sau explicans, explanandum ori explicandum ca și din explicatum, care este un explanandum explicat.

Conchizînd, putem spune că explicația se relevă un procedeu de cunoaștere, de sine stătător, orientat spre general și lege deductiv, care poate acționa în complementaritate cu comprehensiunea.

3. *Determinări funcționale*

Comprehensiunea și explicația normei, considerate prin prisma „disciplinelor de context", implică determinarea funcției pe care fiecare dintre cele din urmă o exercită în procesul de cunoaștere vizat.

Stabilirea acestui rol nu o putem efectua, dată fiind aria redusă a lucrării noastre, decît prin cîteva precizări conceptuale — privind sensul strict disciplinar al termenilor analizați, ca și printr-o caracterizare generală referitoare la funcția pe care comprehensiunea și explicația îl au, în domeniul ficăreia din științele incluse în studiul pe care îl întreprindem. Astfel:

3.1. Aparent incompatibilă cu psihologia tradițională, știință idiografică,[26] norma devine într-o concepție științifică diversificată, element și termen al preocupărilor psihologiei moderne. În această privință, „normele universale" [27] și „de grup" [28] se înscriu în inventarul categorial propriu domeniului nomotetic al psihologiei, în timp ce „norma individuală" [29] acționează în cadrul „idiodinamicii" [30] perimetrul de preocupare al psihologiei personalității.

Mijloace cognitive de esență și aplicație psihologică, comprehensiunea și explicația sînt definite de psihologi: cea dintîi, ca modalitate de substanță intuitivă [31]

---

nînd seama, în cazul activității umane, de „scopul urmărit", iar în ipoteza entităților materiale, de „tendința acestora". Aplicată prin prisma contribuției pe care explicandum-ul o aduce la funcționarea unității sistemice din care acesta face parte, explicația devine teleologic-funcțională, situație în care, explicandum-ul considerat subsistem al entității ce îl integrează, este analizat prin determinarea contribuției pe care și-o aduce la menținerea sistemului din care face parte. Modelul clasic al explicației este cel ce presupune existența: unui explanans sau explicans, reprezentat prin contextul faptic și nomotetic ce alcătuiește antecedentul din care trebuie extrase premisele ce vor permite lămurirea urmărită; a unui explanandum sau explicandum format din evenimentul a cărui deslușire se caută și un explicatum care nu este decît produsul procesului de explicație întreprins. Amplificat, perfecționat și adaptat, acest model apare astăzi în diferite forme cum ar fi cel propus de Popper, Hempel și Oppenheim (Șt. Georgescu, *op. cit.;* Cătălin Zamfir, *Culturile gîndirii sociologice*, București, Editura Politică 1987, p. 19 și urm.; *Explicația cauzală și explicația funcționalistă,* în vol. *Epistologia științelor sociale*, București, Editura Politică, 1981, p. 145; M. Vlăsceanu, *Conștiință și cauzalitate*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1985, p. 60; K. Popper, *Logica cercetării*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1981, p. 210 și urm.).

26 G. W. Allport, *Structura și dezvoltarea personalității*, București, Editura didactică și pedagogică, 1981, p. 22—26.

27 Normele universale vizează „ființa umană medie". Apud, W. G. Allport. Idem.

28 Normele de grup privesc mai ales tipicul. Idem —

29 Normele individuale exprimă regularitățile logice ale unei persoane individuale. Idem.

30 *Idem*, p. 26.

31 Intuiția într-o definiție curentă reprezintă: „cunoașterea perceptivă nemijlocită de raționament". (Paul Popescu Neveanu, *Dicționar de psihologie*, București, Editura „Albatros", 1978, art. „intuiție"). În filosofie intuiția este utilizată de: Platon și Aristotel, raționaliștii sec. al XVII-lea, J. Locke; I. Kant, Fischte, Schelling; Schopenhauer; B. Croce; H. Berson, G. Husserl ș.a. Formele fenomenale ale intuiției au fost prezentate în diferite variante. Dintre acestea, ca utile lucrării noastre, prezentăm opinia lui M. Bunge, potrivit căreia intuiția se poate înfățișa

şi exprimare descriptivă, iar cealaltă drept „aptiune gnostică"[32] menită ca, prin descripţie cunoaşterea legii şi construcţie deductivă, să determine cauzal fapte şi evenimente.

Atît comprehensiunea cît şi explicaţia se aplică deopotrivă „normei individuale" cît şi celor de grup şi universale, şi aceasta, cu atît mai mult cu cît, potrivit afirmaţiilor unui specialist „psihologia personalităţii nu poate proceda numai prin generalităţi sau numai prin individualităţi şi ocupă o poziţie intermediară".[33] De la sine înţeles, funcţia termenilor prezentaţi se exercită, cu prioritate, la nivelul individului uman, componentă ontică şi gnoseologică esenţială a structurii cognitive prezentate.

3.2. Pentru psihologia socială, norma se defineşte ca entitate ce „exprimă media opiniei, atitudinii, percepţiei actului, fenomenul tipic, model"[34] care constituie criteriul de raportare ale variaţiilor psihoindividuale.

Comprehensiunea devine aici o înţelegere complexă a realităţilor sociale.[35] În acest sens, pentru anumiţi autori, depăşind explicaţia, rămasă un procedeu de cunoaştere prioritar deductiv, comprehensiunea este apreciată a fi „criteriul" predilect în determinarea realităţii psihosociale, ce include la rîndul ei, conştiinţa personală, interrelaţia de grup şi determinarea culturală.[36]

Funcţionalitatea demersului psihosocial se manifestă aşadar la limita microgrupului prin determinarea şi aplicarea specifică adaptată a comprehensiunii.

3.3. Sociologia, într-un recent elaborat de dicţionar,[37] acordă normei un întreit înţeles — uniformizare comportamentală ce se cere respectată; evaluarea socială de comportament; obligativitatea unei anumite conduite — iar printr-o opinie, de mult consacrată, stabileşte comprehensiunii sensul de sesizare a „semnificaţiilor" ori a „relaţiilor semnificative"[38]. Spre deosebire de autorii de psihologie socială, sociologii, referindu-se la caracterul de masă al fenomenelor sociale, subliniază utilitatea explicaţiei pentru studiul societăţii.

Realizată printr-o pluralitate de metode — istorică, genetică, funcţională, structurală, sistemică, dialectică[39] — aceasta nu exclude comprehensiunea, ci, dimpotrivă, îi recunoaşte aportul pe care îl aduce pentru obţinerea unei cît mai edificatoare cunoaşteri de domeniu. Nu este inutil, în această ordine de idei, ca şi pentru a învedera posibilităţile ce se deschid demersului comprehensiv în sfera cunoaşterii fenomenelor sociale, să amintim că explicaţia sociologică acordă conştiinţei[40] un rol efectiv în procesul cognitiv despre care vorbim.

---

ca percepţie (identificare rapidă a obiectului); imaginaţie (capacitatea de a crea); raţiune (capacitatea de a sintetiza, raţiona şi judeca); estimare (phronesis) şi pe cea întocmită de E. Fischbein în cadrul căreia intuiţiile pot fi: operatorii şi postoperatorii; de adeziune şi de anticipaţie. În sfîrşit, nu este inutil să menţionăm că potrivit unei opinii „intuiţia constituie o iluzie a autopercepţiei subiectului cognitiv" deoarece nu există cunoaştere nemijlocită (C. Haranguş, *Intuiţie şi cunoaştere*, Timişoara, Editura „Facla", 1980).

32 Popescu Neveanu, *op. cit.*, art. „explicaţie", p. 256.

33 G. W. Allport, *op. cit.*, p. 26.

34 P. Golu, *Psihologia socială*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1974, p. 185—189; *Fenomene şi procese psihosociale*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1989, p. 17 şi urm. Norma, art. în Dicţionar de psihologie socială, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1981, p. 153.

35 A. Tucicov Bogdan, *Comprehensiune*, art. *Dicţionar de psihologie socială*, *op. cit.*, p. 54.

36 R. Duchac, *Sociologie et psychologie*, Paris, P.U.F., 1968, p. 13.

37 W. Fuchs, R. Klima, R. Lautmann, O. Rammstedt, H. Wienold, *Lexicon zur Soziologie*, Darmstadt. Westdeutsche Verlag. art. Norm. p. 534.

38 *Ibidem*, art. Verstehen, p. 835; R. Aron, *op. cit.*, p. 301; M. Weber, *Le savant et le politique*, Paris, Plon 1963.

39 M. Grawitz, *Methodes de sciences sociales*. Paris Dalloz 1972, p. 306—415.

40 C. Zamfir, *op. cit.*, p. 183—218; L. Vlăsceanu, *Metodologia cercetării sociologice*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică 1982, p. 89—134; Tr. Herseni *Sociologie*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică 1982, p. 152 şi urm.; H. Culea, *Teoria cunoştinţei sociologice*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1970, p. 43 şi urm.

Se *poate conchide, prin urmare*, că funcţia comprehensiunii şi explicaţiei sociologice aplicată normei sociale se exercită cu prioritatea evidentă a celei din urmă.

3.4. Logica, şi ne referim la cea generală, operează cu termenul de normă, căruia îi stabileşte înţelesul de „propoziţie prescriptică care exprimă o obligaţie sau o permisie sau o interdicţie"[41] ca şi cu cel de comprehensiune şi cel de explicaţie. Sensul logc al acestuia din urmă este de „înlocuire a explicatului cu explicansul", explicaţia putînd fi: cauzală, logică, teologică, nomologică şi prin concepte.[42] Înţelesul comprehensiunii însă, este acelaşi cu cel tehnic — de „conţinut al noţiunii",[43] aşadar de involucru al notelor esenţiale stabilite prin concept. Astfel ipostaziată, comprehensiunea, deşi mult prescurtată faţă de înţelesul ei curent metodologic, îşi păstrează atît ideea de interioritate integrată, de penetraţie în adînc cît şi pe cea de potenţială deschidere spre perimetrul mai generos al unei logici hermeneutice, întemeiată pe „trăire", cum a fost cea elaborată de W. Dilthey.[44]

Statutul logico-formal al conceptelor studiate este, după cum constatăm, strict specializat. În cadrul acestuia, cu o funcţionalitate fixată la cea de „conţinut" al noţiunii, comprehensiunea îşi menţine o evidentă virtualitate metodologică.

3.5. Axiologic, norma, ca „obiectivaţie semnificativă"[45] a omului, este o valoare, tot aşa cum, prin funcţia socială pe care o exercită, ea protejează valori.

La rîndul ei, determinată prin prismă subiectivistă, comprehensiunea se va regăsi în cadrul conceptelor ce susţin cu prioritate originea emoţională a valorii[46] şi consacră legătura ei necesară cu judecata axiologică, tot aşa cum, explicaţia se află acolo unde entitatea etimologică este considerată a fi fundată, mai cu seamă, prin proprietăţile obiectelor sensibile, prin fapte psihologice ori proprietăţi intensionale ca şi prin judecăţi de existenţă.[47]

Dar, dincolo şi înainte de orice alt considerent ontic sau gnoseologic, cre-

---

41 G. Enescu, *Dicţionar de logică*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1985, art. Normă, p. 253.

42 *Ibidem*, p. 109. Modurile explicaţiei vizează: identificarea cauzei (E. cauzală); justificarea unei propoziţii (E. logică); justificarea prin scop a unei acţiuni (E. teleologică); întemeierea faptelor prin lege (E. nomologică); prezentarea conţinutului conceptelor (E. prin concepte).

43 Idem.

44 Pentru logică diltheiană „trăirea" este o „fiinţare internă" care nu izolează interioritatea de exterior, gîndirea de conţinutul ei, actul gnostic (a fi gîndit) de ceea ce acesta cuprinde (a fi dat). Este vorba despre o trăire singulară ce reprezintă o „unitate structurală" în care toate componentele formale, materiale, funcţionale, alcătuiesc un „întreg relaţional". Această trăire fundează conceperea obiectului care nu mai este liniară (în înţelesul trecerii de la senzaţii la formele percepţiei şi gîndirii), ci relaţională (funcţiile şi formele logice centrale — concepte, judecăţi, raţionamente — sînt legate structural cu evenimentele periferice de senzaţie şi percepţie) şi întemeiază atît operaţiile logice elementare (comparaţia, separarea, legarea) cît şi prestaţiile logice derivate (identificarea, asemănări, separarea, relaţionare, prestaţii sintetice). Pentru logica diletheiană problema esenţială este reducerea procedeelor logice formale la modurile de exprimare a relaţiilor de existenţă în „datul" trăit, ceea ce presupune, printre altele, şi inducerea principiului imanenţei comprehensiunii, potrivit căruia conceperea obiectului îşi găseşte temeiul în trăire.

45 T. Cătineanu, *Elemente de etică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, p. 103.

46 T. Vianu, *Introducere în teoria valorilor*, Opere, vol. VIII, Bucureşti, Editura Minerva, 1979, p. 128 şi urm.; Petre Andrei, *Filosofia valorii*, în *Opere sociologice*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1957, p. 174 şi urm.; M. Lubomira, *Intuiţionismul etic*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1963, p. 50—68; 125 şi urm.; I. C. Ivanciu *Ştiinţă şi valoare în gîndirea filosofică a lui L. Lavelle*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R. 1973, p. 80 şi urm.

47 Ibidem, A. Mihu, *a.b.c.-ul investigaţiei sociologice*, Cluj, Editura Dacia 1973, p. 81 şi urm.

dem că, pentru finalitățile pe care le urmărim în acest material, trebuie relevată dimensiunea dinamică a valorilor.

În această privință, T. Vianu, după ce descrie „alternarea actelor de conștiință",[48] și „subalternarea actelor de valorificare",[49] stabilește „conexiunea valorilor", Blaga discriminează „valorile vicariante"[50] iar N. Hartmann este preocupat „de înrudirea valorilor".[51] Sînt doar cîteva teorii, din cele multe, care recunosc, în esență calitatea valorilor — entități ireductibile — de a intra în legătură unele cu altele, de a se înlănțui.[52] Despre această înlănțuire demonstra Vianu, că poate fi „relaționată" tehnologic ori realizată prin „integrare".[53]

Mișcarea și conexiunea valorilor poate fi cu atît mai ușor înțeleasă cu cît axiologia acceptă și dezvoltă puncte de vedere ce identifică contiguități și convergențe între judecățile de existență și cele axiologice.

3.6. *Morala ortodoxă*, prin excelență creștină,[54] hristocentrică, sobornicească și duhovnicească,[55] își are temeiul în legea morală. De origine divină, imperativă, imutabilă promulgată și impunîndu-se comunității umane, legea morală reprezintă „dispoziția sau prescripția durabilă care — direct sau indirect este expresia voinței lui Dumnezeu în vederea realizării Binelui".[56]

O sistematizare a legii morale, prin prisma autorului ei, stabilește dihotomia fundamentală: lege divină, — lege omenească. Prima se subîmparte în: lege veșnică, lege morală naturală și lege pozitivă, la rîndul ei divizată în Legea Vechiului Testament și Legea Noului Testament, iar cea de a doua se regrupează mai departe în Lege bisericească și Lege civilă.[57]

Stăruind asupra esenței legii morale naturale, subliniem emanația ei dumnezeiască precum și calitatea acesteia de a induce „ordinea morală obiectivă" în „moralitatea subiectivă".[58]

Aceste trăsături îi dezvăluie substanța de lucrare divină implantată și concrescută în inima omului odată și împreună cu creația,[59] și o arată a fi cunoaște-

---

48 Alternarea actelor de conștiință (reprezentarea, gîndirea, simțirea, dorința) cărora le corespunde în ordine cîte un obiect caracteristic (imaginea, abstracțiunea, afectul, valoarea) exprimă operația prin care „un act de conștiință poate înlocui pe altul în cuprinderea obiectului propriu al celui dintîi". T. Vianu, *op. cit.*, p. 58.

49 „Sub alternarea actelor de valorificare" înseamnă că „diversele acte de dorință se pot înlocui între ele". Exemplu: „actul moral se poate îndrepta asupra valorii economice sau estetice". Ibidem, p. 69—70.

50 L. Blaga, *Artă și valoare*, în Blaga, *Opere filosofice*, vol. 10, București, Editura Minerva 1987, p. 587. Valorile vicariante sînt cele ce „îngăduie o substituire printr-un proces involuntar".

51 N. Hartmann, *Estetica*, București, Editura Minerva, 1974, p. 374.

52 T. Vianu, *op. cit.*, p. 87—91.

53 *Ibidem*, p. 91—94. *Înlănțuirea relațională tehnologic* implică o mediere de la mijloc la scop între valorile implicate, ceea ce duce la gruparea acestora în valori mijloace și valori scop (relative și absolute), pe cînd în „relația de integrare" este vorba de o însumare de valori sau, altfel spus, despre cuprinderea unei valori în conținutul alteia. Această categorie axiologică este subdivizată în valori *integrative* care, acționînd ca „factori însumativi" le cuprind pe celelalte; *valori integrabile*, ce se lasă cuprinse; și *valori neintegrabile* care se opun integrării.

54 N. Mladin, *Studii de teologie morală*, Sibiu, Editura și tipografia Arhiepiscopiei, 1969, p. 187—198.

55 N. Mladin, *Teologie morală ortodoxă*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, vol. I, p. 89 și urm.; I. Floca, *Drept canonic ortodox*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, vol. 1, 1989, p. 11—24, 28 și urm.

56 Ibidem.

57 Idem.

58 Idem, p. 112—115.

59 Idem.

rea ce îndrumă spre bine și îndepărtează de rău pe care Creatorul o împărtășește creaturii sale.[60]

Operă a revelației divine, legea morală naturală presupune credință și rațiune. Cea dintîi pătrunde în sfera transempirică în care creează Dumnezeu Revelatorul, cealaltă împlinește legătura dintre revelația divină și credința care mîntuiește.[61] Amîndouă aduc echilibru și cunoaștere, pentru că prin conlucrarea lor credinciosul află voia pe care divinitatea și-a înscris-o în legea pe care el este chemat să o respecte.

Natura revelată a legii morale naturale îi imprimă acesteia o serie de caracteristici.

Ontologic, ea își stabilește esența divină, ceea ce îi conferă atributul de realitate creată.

Gnoseologic, legea morală naturală devine obiect de cunoaștere ce implică participarea tuturor facultăților de cogniție de care dispune omul. Mai mult se pare că avînd un statut ontic definit, legea morală naturală a eliminat din aria normativității ortodoxe opoziția dintre judecățile de existență și judecățile de valoare. Într-adevăr, discordanța ce opune aceste două acte judicative — dezacord ce se reduce, pînă la sfîrșit, la aceea că judecata de existență, reflectînd proprietățile reale ale unui obiect natural, poate fi adevărată sau falsă și este totdeauna universală, iar judecata de valoare, referindu-se doar la însușirile unui lucru inexistent, nu poate fi validată prin experiment sau prin procedee logice și are o valabilitate restrîns-individuală (ceea ce este valabil pentru cineva, poate fi nevalabil pentru altcineva) — încetează dacă ținem seama de calitatea revelată a legii morale naturale.

Axiologic, prinsă între semnificația originii sale divine și sensul finalității ei sociale, legea morală naturală își poate revendica o îndoită relevanță: de valoare religioasă și de valoare morală.[62] Potrivit coordonărilor trasate de Tudor Vianu, aceste două valori sînt, deopotrivă, fiecare: personală, spirituală, scop, aderentă și amplificativă.[63] Singura deosebire dintre ele, cea, de altfel, deplin expresivă pentru raportul care le leagă, este că, pe cînd valoarea morală se menține integrabilă, cea religioasă se vădește integrativă.[64] Este diferența ce, statornicind cuprinderea moralei în religie, consacră și în plan axiologic ascendența divină, atotcuprinzătoare, a legii morale naturale.

Antropologic, acțiunea legii revelate influențează determinant formarea conștiinței morale[65] și contribuie, prin aceasta, nemijlocit la alcătuirea personalității morale. Trecerea de la individ la individualitate și, mai cu seamă, la persoană, personalitate și personalitate morală, cu tot ceea ce este specific, în special, ultimelor două transformări, nu poate fi obținută fără o atitudine și conduită condiționate efectiv de aplicarea și respectarea legii morale naturale.

Alături și împreună cu legea morală analizată, explicația și comprehensiunea au reținut atenția specialiștilor.

Definită un mijloc de decelare a „factorilor generatori sau cauzali ai moralei" explicația este, în același timp, extrinsecă — pentru că stabilește ceea ce este exterior și determinant pentru faptul normativ moral — și esențială, întrucît tinde să stabilească relația ce afectează substanțial entitatea vizată.

În sfîrșit, comprehensiunea, sinonimă, în anumite concepții cu intuiția, este implicată în procesul cogniției morale prin prisma calității ei de factor ori procedeu metodologic. I se recunoaște, în această ipostază, o aplicație bivalentă de instrument al trăirii morale, (al experienței) — cu ajutorul căreia persoana, ca

60 P. Rezuș, *Axiologie. Teologie fundamentală*, Caransebeș, 1923, p. 9—24; D. D. Stăniloae, *Teologie dogmatică ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, vol. 1. 9 și urm; Hr. Andrutsos. *Sistem de morală*, Sibiu 1947.

61 Ibidem.

62 T. Vianu, *op. cit.*, p. 117.

63 Ibidem, p. 95 și urm.

64 Idem.

65 N. Mladin, *op. cit.*, p. 240 și urm. Andrutsos, *Sistem de morală*.

simplu „subiect moral" recunoaşte valoarea morală — precum şi cea de mijloc cognitiv, prin intermediul căruia, „subiectul epistemic", cercetătorul, „cunoaşte" prin abordare ştiinţifică un fapt axiologic moral.

Prin urmare, alcătuirea caracteristică a legii morale naturale accentuează prin specificare, funcţiile metodologice ale comprehensiunii şi explicaţiei, condiţionîndu-le în acelaşi timp complementaritatea.

3.7. Dreptul este considerat de R. von Ihering[66], totalitatea normelor obligatorii care se aplică într-un stat, tot aşa cum norma este latura interioară iar constrîngerea cea externă a edificiului juridic.[67]

Pentru acelaşi autor, norma este un imperativ abstract impus activităţii umane la fel cum înfăptuirea normei juridice se obţine prin coerciţiune.[68]

Fără a mai insista asupra înfăptuirii normei de drept — proces, ce presupune elaborarea, aplicarea şi respectarea actului legislativ, şi pe care îl considerăm în conţinutul său elementar, cunoscut — vom insista doar asupra cîtorva caracteristici ale normativităţii juridice.

Ontic, norma juridică se construieşte prin formalizarea caracterizată a unui dat preexistent, exterior şi determinant pentru opera de elaborare juridică efectuată de organe competente ale statului.[69]

Gnoseologic actul normativ este obiect epistemic pentru ştiinţele juridice şi poate fi obiect de cunoaştere şi pentru alte discipline ştiinţifice. În prima situaţie, norma este abordată monodisciplinar (în cadrul fiecărei discipline juridice) şi pluridisciplinar (la nivelul unui grup sau a totalităţii disciplinelor de drept), iar în cealaltă ipoteză ea devine obiect de cunoaştere pentru o abordare prin excelenţă pluridisciplinară.

În cadrul acesteia din urmă, avansăm posibilitatea utilizării conceptelor de „consistenţă" şi „compatibilitate" a normelor. Preluate din logica deontică[70] şi folosite cu un înţeles generic, specific logicii formale, aceste concepte pot fi aplicate în studiul interdisciplinar al normelor juridice, ceea ce face ca termenul „consistenţă" să dobîndească înţelesul de „realizabilitate" ori de „necontradicţie", iar expresia „compatibilitate" pe cea de „coexistenţă". Ca urmare, o „normă consistentă" va fi cea a cărei dispoziţie descrie o acţiune ce poate fi efectuată ori, altfel spus, norma este executabilă, iar două sau mai multe norme sînt compatibile pentru că pot exista împreună. Şi chiar dacă termenul de compatibilitate ar evoca numai analogia normelor concurente, coexistenţa acestora devine plauzibilă întrucît numărul însuşirilor comune, esenţiale şi similare al expresiilor normative comparate este mai mare decît cel al diferenţelor ce le desparte.

În acest fel, „consistenţa" şi „compatibilitatea" normelor îşi justifică funcţionalitatea în domeniul cogniţiei normative.

Axiologic, norma de drept, fiind o valoare juridică, este potrivit calificării enunţate de T. Vianu: reală, spirituală, mijloc, integrabilă, liberă, perseverativă.[71]

Dintre aceste atribute, credem că cel de „mijloc" poate fi alternat cu cel de „scop" la fel cum „integrabilitatea" nu exclude „integrativitatea". Este ştiut în această privinţă, că în anumite condiţii, un act normativ întruneşte valenţe teleologice, tot aşa cum norma juridică integrează valorile pe care le ocroteşte.

---

66 R. von Ihering, *Der Zweck im Recht*. Leipzig. Verlag von Brettkof und Hartel 1923, Erstelband, p. 249.

67 Ibidem, 257.

68 Idem, 258; L. Stan, *Ontologia juris*, Sibiu, 1943; I. N. Floca, op. cit.

69 Fr. Geny, *Science et Technique en droit privé positif*, Paris Rëcueil. Sirey, 1922, p. I, p. 95 şi urm.; M. Djuvara, *Teoria generală a dreptului*, III, Bucureşti, p. 228 şi urm.; *Ideea de justiţie şi cunoaşterea juridică*.

70 G. V. von Wright, *op. cit.*, p. 153 şi urm.; G. Mihai, *Elemente constructive de argumentare juridică*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1982, p. 24 şi urm.; S. Imre, *Interpretarea normelor juridice*, Bucureşti, 1964, p. 134 şi urm.

71 T. Vianu, *op. cit.*, p. 92 şi urm.; G. Heraud, *Regards sur la philosophie du droit francais contemporaine*, în *Le Droit francais*. Institut du droit comparé de l'université de Paris, Paris, 1950, p. 517 şi urm.

Antropologic, actul normativ actualizează, și raportul dintre lege și destinatarul ei.

Dihotomia efectorie de conduită: respectare sau încălcare a normei juridice, este nemijlocit legată de factorii cognitivi (cunoaștere, necunoaștere), dezideratívi (valorizare, revalorizare) și persuasivi (convingere, constrîngere, opoziție) care condiționează pe cel căruia i se adresează prevederea legală.

În acest sens, respectarea actului normativ se poate întemeia pe: cunoaștere, valorizare, convingere (destinatarul normei respectă legea pentru că o cunoaște și este convins de valoarea ei); cunoaștere, nevalorizare, constrîngere (deși consideră legea o nonvaloare, o respectă deoarece este constrîns); necunoaștere și valorizare formală (cu toate că nu cunoaște cuprinsul legii o respectă, fiindcă aceasta nu trebuie să fie transgresată); cunoaștere defectivă, indiferență, constrîngere (deși deține doar informații despre lege și este neutru față de cuprinsul acesteia, o respectă fiindcă este constrîns).

Concomitent încălcarea legii se poate întemeia pe: cunoaștere, nevalorizare, opoziție (destinatarul transgresează legea pe care o cunoaște, deoarece considerînd-o fără valoare, i se opune); cunoaștere defectivă, nevalorizare, opoziție (se opune legii pe care o cunoaște în parte și o consideră nonvaloare); necunoaștere, nevalorizare, nepersuasiune (necunoscînd legea nu o poate valoriza și nici nu o respectă).

Aceste caracteristici condiționează, fără îndoială, funcționalitatea comprehensiunii și explicației. Fixarea rolului atribuit celei dintîi în activitatea de cunoaștere a normei de drept, își găsește o remarcabilă expresie în opinia lui Fr. Geny potrivit căreia intuiția este o reîntoarcere a intelectului la instinct, o luptă pe care o duce Eul pentru a scăpa, prin „aprehensiunea naturală a realității", de rezultatele dizolvante ale analizei prin concepte.

Degradată și ostracizată în liminar, comprehensiunea este nevoită, în orientarea intelectualistă a dreptului, să cedeze pasul explicației. Stimulată de predispoziția nativă a comportamentului juridic spre inferență și deducție, spre particularizare prin descendență din general și legic, explicația își exercită autoritatea fără a îndepărta totuși comprehensiunea. Aceasta rămîne, potrivit opiniei autorului francez precitat, corectivul necesar al unei atitudini excesiv tehniciste care sterilizează și reduce.

Explicația completată prin comprehensiune, rămîne, așadar, procedeul complex pentru cunoașterea normei juridice.

4. *Concluzii*

Entitate ce implică, ontic, stratificări succesive, și conceptual, specificări consecutive, norma presupune continuitate și discreție. Ea se menține continuă pentru că se include stării și ideii de ordine, și se manifestă discontinuu la nivelul diferitelor domenii pe care le reglementează.

Promovată obiect epistemic, norma presupune mono și pluridisciplinaritate, ipostaze în care comprehensiunea și explicația acționează ca procedee de cunoaștere.

Instrumente metodologice complementare prin sursă, arii de investigație, rezultate și evoluție teoretică, comprehensiunea și explicația surprind fiecare, specific, și amîndouă unitar, atît întregul cît și partea și părțile ce alcătuiesc structura normativă la cunoașterea căreia contribuie împreună.

Utilitatea aplicării lor este demonstrată, pentru „disciplinele de context" examinate în această lucrare, prin funcția exercitată de normă la nivelul agentului și agenților ce o consacră — individ, microgrup uman, societate — la cel al demersului logic și al comportamentului dezideratív ca și în cadrul moralei și formalizării juridice.

Comprehensiunea și explicația dobîndesc o eficiență euristică sporită în cercetarea pluridisciplinară a legii morale naturale și a normei juridice, deoarece pun în evidență legătura de substanță dintre aceste două categorii normative. Într-adevăr, în măsura în care „construitul juridic" surprinde și își însușește din „datul" pe care îl formalizează, prescripțiile legii morale naturale, actul normativ statal, întemeiat pe realitatea „revelată" a normei morale prinde „consistență"

şi confirmă „compatibilitatea" Binelui cu dreptul. Se consolidează astfel relaţia axiologică, caracterizat reciprocă, dintre valorile morale creştine şi cele juridice ca şi legătura firească dintre personalitatea morală şi atitudinea faţă de norma elaborată de stat.

Relaţia axiologică este reciprocă pentru că valorifică dubla calitate de valoare religioasă, prin origine, şi de valoare morală, prin finalitate socială — a legii morale naturale. Ca voinţă dumnezeiască aceasta integrează norma juridică, iar ca valoare morală ea este integrată de norma de drept care o ocroteşte.

La rîndul ei, legătura dintre personalitatea morală a destinatarului legii şi conduita sa faţă de actul normativ se constituie mai ales la nivel persuasiv, fiindcă ceea ce coincide în plan moral şi juridic convinge. Cu „o orientare integrală şi permanentă spre Bine", omul devenit personalitate morală, recunoscînd valenţele normei juridice de a promova valorile morale la care el aderă, va respecta, fără să fie constrîns, dar motivat etic şi din liberă voinţă, dispoziţiile normei juridice.

Această împătrită relaţie ce consolidează unitatea ontică, logică, dezidetativă şi de exprimare antropologică a normativităţii morale şi juridice, puse în evidenţă, prin efortul metodologic al comprehensiunii şi explicaţiei, credem că relevă unul din punctele ce stabilesc contactul între activitatea de stat şi lucrarea înfăptuită de biserică, stabileşte importanţa momentului raţional pe calea ce străbate distanţa, din ce în ce mai apropiată, dintre teologie şi ştiinţele sociale, şi ordonează constelaţia axiologică spre care aspiră astăzi societatea noastră.

Arhid. prof. dr. *Ioan N. Floca*
Prof. dr. *Gh. Iliescu*

INSTITUŢIA PATRIARHATULUI ÎN BISERICĂ*

I. *Preliminarii istorico-canonice*

Datorită faptului că Biserica a lucrat şi lucrează sub categoria timp şi în condiţii istorice material-obiective, ea a cunoscut un proces ireversibil de instituţionalizare, prin care şi-a creat un veşmînt juridic propriu.[1] De aceea Biserica şi-a creat un drept al ei, o formă de organizare specifică, cu diferite unităţi administrative bisericeşti dispuse ierarhic, cu diferite demnităţi bisericeşti, care au slujit păstrării fiinţei şi realizării scopului Bisericii. Una din aceste demnităţi bisericeşti, apărută în timp, considerată a avea cea mai largă jurisdicţie în Biserica Ortodoxă, este demnitatea de patriarh.

Etimologie. Cuvîntul patriarh are înţelesul de începător al neamului, adică de protopărinte, dar şi pe acela de căpetenie a unui popor.[2] Această dublă înţelegere a termenului este facilitată şi de o dublă etimologie şi anume: unii derivă cuvîntul patriarh de la πατήρ = părinte, tată şi αρχή = primul, şeful, deci avînd înţelesul de protopărinte. Cu acest înţeles îl întîlnim în Vechiul Testament[3] unde prin patriarhii Avram, Isac, Iacov înţelegem protopărinţii, adică începătorii neamului evreiesc. Al doilea înţeles provine din derivarea cuvîntului patriarh de la termenii πατρια = patrie, ţară, neam şi αρχων = primul, căpetenie, deci avînd înţelesul de căpetenie a unui neam.[4] Acest înţeles îl întîlnim la evreii elenişti din Alexandria care prin patriarh înţelegeau căpetenia religioasă şi naţională a israeliţilor din Egipt.

Vechime. Din întrebuinţarea ce i s-a dat acestui cuvînt la evrei, creştinii l-au luat dîndu-i la început un înţeles simbolic şi folosindu-l pentru a indica unele persoane laice şi unii slujitori bisericeşti care meritau o cinste deosebită. Cu acest înţeles el se întîlneşte în veacurile primare creştine, ca apoi să fie folosit tot mai mult pentru a-i desemna pe ierarhii de seamă, aceştia fiind asemănaţi cu patriarhii Vechiului Testament.

Termenul patriarh, ca titlu oficial al unei înalte trepte a clerului de instituire bisericească, nu s-a folosit decît în mod simbolic în a doua jumătate a se-

---

* Lucrare de seminar, alcătuită în cadrul cursurilor de doctorat în Teologie, specialitatea Drept canonic ortodox, sub îndrumarea P. C. Arhid. Prof. Dr. Floca N. Ioan, care a dat şi avizul de publicare.

1 Pr. prof. Liviu Stan, *Instituţie şi instituţionalizare în viaţa bisericească*, MMS, 1970, nr. 3—6, p. 241—257.

2 Arhid. prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislaţie şi administraţie bisericească*, vol. I, Bucureşti, 1990, p. 327.

3 Num. 7, 2; 31; 26; 32, 28; 1 Paralip. 8, 28; 9, 9; Ezdra 3, 12 ş.a.

4 πατριαρχης, ο αρχων ητου ο Πατηρ των πατριων (Teodor Balsamon, Χαριν των πατριαρχικων προνομιων. t. 119, col. 1176-C. A se vedea traducerea din anexă).

colului IV,[5] de către Sf. Grigore de Nazianz,[6] iar în înţelesul de cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericeşti nu se foloseşte decît de la Sinodul IV ecumenic (451), adică de la mijlocul secolului al V-lea.[7]

Primul istoric bisericesc care vorbeşte de instituţia patriarhatului — numind-o instituţie nouă şi atribuind-o Sinodului II ecumenic — este Socrate (sec. V).[8]

Ierarhia de instituire bisericească. Faţă de ierarhia de instituire divină, ierarhia de instituire bisericească cunoaşte o evoluţie de formă (terminologie) şi de fond (jurisdicţională).[9] Aceasta pentru că la început nu a existat o ierarhie de instituire bisericească, ci comunităţile de credincioşi care aveau în fruntea lor un episcop, erau egale între ele, credinţa şi dragostea fiind liantul care le ţinea într-o strînsă comuniune. Nu a existat nici o normă sau rînduială juridică pentru organizarea într-un fel sau altul, a comunităţilor creştine, sau pentru organizarea lor într-un singur fel.

Dar creştinismul s-a propagat cu mare iuţeală în întreg Imperiul roman şi răspîndirea lui rapidă a dus la constituirea de comunităţi religioase tot mai mari, inclusiv în cetăţi, astfel încît prin veacul al II-lea apare şi numele de parohie, pentru a desemna comunitatea locală complexă în frunte cu un episcop, formată dintr-o cetate şi din localităţile din împrejurimi.[10]

Alături de acesta, de prin veacul III, apare şi termenul de enorie, pentru a desemna unităţile bisericeşti locale, care aveau în fruntea lor doar cîte un preot.[11] În acelaşi timp şi enoriile se împart în două categorii, enorii de oraş şi enorii de ţară şi după ele, preoţii care le conduceau — preoţi de oraş şi preoţi de ţară.[12]

Distincţia, aceasta începe a se face în veacul al II-lea şi între episcopi, apărînd alături de episcopii de cetate şi episcopi de ţară sau horepiscopi. Cu timpul, însă, parohii episcopale se constituiesc în unităţi teritoriale mai cuprinzătoare, conduse de sinodul episcopilor în frunte cu un protos, adică un întîistătător, cu respectarea principiului etnic.[13] Protoierarhul se bucură numai de o întîietate de onoare, şi nu de o întîietate jurisdicţională.[14] În felul acesta apare ierarhia bisericească derivată din treapta de episcop.[15]

---

5 T. Balsamon, în comentariul de la can. 6, I ec., susţine că s-a folosit încă pe vremea Sinodului I ecumenic (325). Părerea aceasta însă, nu se poate accepta pentru motivul că acest sinod nu se ocupă de aşezarea unei autorităţi bisericeşti centrale, ci de prerogativele Bisericilor locale (Pr. Vasile Pocitan, *Patriarhatele Bisericii Ortodoxe*, teză de doctorat, Bucureşti, 1926, p. 2).

6 Sf. Grigorie de Nazians este numit patriarh în înţelesul că se bucură de o cinste deosebită faţă de ceilalţi ierarhi ai timpului său. Iar Sf. Grigorie de Nissa, în cuvîntarea sa, ţinută la înmormîntarea episcopului Meletie al Antiohiei, numeşte patriarhi pe toţi părinţii care au luat parte la Sinodul al II-lea ecumenic (Pr. V. Pocitan, *op. cit.*, p. 3).

7 Arhid. prof. Dr. I. N. Floca, *op. cit.*, p. 328.

8 Socrate, *Hist. Eccles.*, Lib. 5, cap. 8, după Pr. V. Pocitan, *op. cit.*, p. 3, nota 1.

9 Ierarhia bisericească de instituire divină nu cunoaşte o evoluţie de fond. Ea apare clar instituită din voinţa Mîntuitorului prin Sf. Apostoli, în epoca noutestamentară. Ea cunoaşte numai o evoluţie terminologică, ce se încheie abia în sec. al II-lea, cînd cele trei trepte sînt desemnate clar de termenii: episcop, preot, diacon (A se vedea Justin Moisescu, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, MO, 1954, nr. 1—3, p. 52—74, nr. 4—6, p. 209—233).

10 Arhid. prof. dr. I. N. Floca, *op. cit.*, p. 174.

11 Ibidem

12 Ibidem

13 Canonul 34 apostolic: „Episcopii fiecărui neam se cuvine a cunoaşte pe cel dintîi dintre dînşii şi a-l socoti pe el de cap şi nimic mai însemnat să nu facă fără învoirea aceluia" (Dr. Nicodim Milaş, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoţite de comentarii*, Arad, vol. I, p. 1, 1930, p. 236).

14 Pr. prof. Nicolae Dură, *Întîistătătorul în Biserica Ortodoxă*, S.T. 1988, nr. 1, p. 17.

15 Pr. asist. N. Dură, *Biserica creştină în primele patru secole. Organizarea şi bazele canonice*, O, 1982, nr. 3, p. 451—469.

La sfîrşitul secolului III şi începutul secolului IV se constituiesc unităţile teritoriale bisericeşti în cadrul provinciilor romane, numite mitropolii.[16] Existenţa mitropoliţilor este atestată şi de canonul 4, I ec., în care se prevede ca „întărirea celor ce se fac (episcopi) revine în fiecare eparhie mitropolitului".[17]

O altă demnitate bisericească ce apare încă din secolul al IV-lea este cea de *arhiepiscop (căpetenia mai multor episcopi)*.[18] Iniţial, „titlul de arhiepiscop a reprezentat o demnitate superioară celei de mitropolit",[19] căci arhiepiscopul avea sub jurisdicţia sa mai mulţi mitropoliţi. Titlul de arhiepiscop, în sens onorific, a fost atribuit şi episcopilor autocefali.[20]

În prima jumătate a secolului 4, au apărut şi unităţi administrative superioare mitropoliilor, numite dieceze sau exarhate,[21] în frunte cu un exarh, unităţi care se întindeau pe raza unei dieceze, ca unitate administrativă a statului.[22] Apariţia acestei demnităţi este legată de procesul adaptării organizaţiei bisericeşti la împărţirea administrativ-teritorială a Imperiului roman, pe baza principiului teritorial prevăzut de canoanele bisericeşti (can. 17, IV ec.; 38, VI ec.)

Unitatea teritorială concepută a fi cea mai mare unitate teritorială bisericească este patriarhia. Gîndul iniţial a fost, însă, ca patriarhiile să se organizeze ca unităţi teritoriale bisericeşti în cadrul prefecturilor Imperiului roman, ceea ce nu au permis împrejurările şi evenimentele.[23] Practic această unitate a luat fiinţă fie ca o unitate teritorială superioară, organizată în cadrul unei dieceze (cum este cazul Alexandriei), fie cuprinzînd teritoriul mai multor dieceze. Atît numele de patriarh, cît şi instituţia patriarhală apar în lucrările Sinodului al IV-lea ecumenic, cu toate că în canoanele sale nu este amintit, în mod expres, acest titlu.[24]

---

16 Diac Gh. I. Soare, *Mitropolia în Dreptul canonic ortodox*, Bucureşti, 1939, p. 12—13.

17 Dr. N. Milaş, *Canoanele* ... vol. I, p. 2, Arad, 1931, p. 17.

18 În uzul comun bisericesc a fost folosit încă din sec. 4 de Sf. Atanasie, Sf. Sf. Epifanie, Sf. Ciril al Alexandriei, papa Celestin, Leon al Romei, Anatolie al Constantinopolului, Ciril al Alexandriei, Maxim al Antiohiei, Juvenal al Ierusalimului (Pr. dr. Vasile Pocitan, *Geneza demnităţii patriarhale şi Patriarhatele Bisericii Ortodoxe*, Bucureşti, 1926, p. IX). În sfintele canoane, treapta de arhiepiscop apare abia în secolul 5, la sinodul IV ec. (can. 28, 29, 30).

Etimologia acestui cuvînt (ce înseamnă căpetenia mai multor episcopi) ne arată ambiguitatea folosirii lui, acest titlu putînd fi purtat şi de mitropolit şi de exarh şi de patriarh (Mgr. Ion F. Stănculescu, *Arhiepiscopii*, S.T., 1962, nr. 9—10, p. 599). Cert este că „nici astăzi nu este stabilit înţelesul exact al cuvîntului de arhiepiscop şi al aceluia de mitropolit în privinţa raportului dintre demnităţile pe care le exprimă", căci în Bisericile slave şi în Biserica Ortodoxă Română, treapta de arhiepiscop este socotită inferioară celei de mitropolit, pe cînd în cele greceşti e socotită superioară cea de arhiepiscop faţă de cea de mitropolit (Pr. prof. Liviu Stan, *Obîrşia autocefaliei şi autonomiei*, M. O., 1961, nr. 1—4, p. 104).

19 Mgr. Manea M. Cristişor, *Titulatura de „primat" în Biserică*, S.T. 1965, nr. 1—2, p. 52.

20 Dr. Valerian Şesan, *Curs de drept bisericesc universal*, Cernăuţi, 1942, p. 137.

21 Arhid. prof. Dr. I. N. Floca, *Drept canonic*..., p. 176.

22 Mgr. Alexandru Armand Munteanu, *Exarhii în Biserica Veche*, S.T. 1962, nr. 9—10, p. 551, Pr. dr. V. Pocitan, *Geneza demnităţii patriarhale*..., p. X—XI.

23 Arhid. prof. dr. I. N. Floca, *Drept canonic*..., p. 176.

24 Titlul de patriarh se foloseşte pentru prima oară, în mod oficial, în şedinţa din 31 octombrie 451 a Sinodului al IV-lea ecumenic. În canoane este folosit abia la Sinodul VI ecumenic, în canoanele 2 şi 7, Cf. Pr. prof. Liviu Stan, *Obîrşia autocefaliei*..., p. 98, nota 100 şi Mgr. Mihail Costandache, *Patriarhia şi demnitatea de patriarh în Biserica Ortodoxă*, O, 1965, nr. 2, p. 230, nota 19 şi p. 231.

Pentarhia. La Calcedon prin crearea demnităţii de patriarh şi prin recunoaşterea acesteia pe seama titularilor a cinci mari scaune ierarhice se puneau şi bazele principiului pentarhiei, ca unul din formele canonice de conducere interimară a Bisericii.[25] Cele cinci căpetenii care alcătuiesc pentarhia, îşi definesc poziţia deosebită încă de la Sinodul II ecumenic, cînd încă nu apăruse instituţia patriarhatului, prin canoanele 2 şi 3, unde se amintesc cele patru scaune principale ale Bisericii vechi: Roma, Alexandria, Antiohia şi Ierusalim, la care se adaugă cel de-al cincilea, al Romei noi, adică al Constantinopolului. De la această dată, ordinea ierarhică a celor cinci scaune se defineşte astfel: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia şi Ierusalim.[26]

Hotărîrile celor cinci patriarhi care se luau prin acordul acestora, erau privite ca fiind de o însemnătate deosebită, iar acest acord mai era socotit şi ca o garanţie a unităţii Bisericii, astfel încît conducerea pentarhică a Bisericii — privită chiar şi numai sub acest aspect — apare ca avînd atît un temei real cît şi o însemnătate deosebită.[27]

În decursul istoriei, au mai apărut şi alte forme de conducere sinodală în Biserică, de pildă heptarhia care s-a format prin adăugarea la pentarhie şi a căpeteniilor din Efes şi Cartagina, sau diarhia reprezentată de acordul dintre patriarhii Romei şi al Constantinopolului.[28]

Cu timpul însă, datorită îndepărtării treptate a Romei de celelalte scaune patriarhale, teoria şi practica pentarhiei a fost suplinită de teoria şi practica tetrarhiei iar pe urmă a şi fost înlocuită total de aceasta, după marea schismă de la 1054.

Conducerea tetrarhică a Bisericii nu va rămîne o formă de conducere definitivă, căci la aceştia se vor adăuga conducătorii Bisericilor autocefale, care se constituie după sec. 10 şi care vor primi, şi ei, denumirea de patriarh.

II. *Atribuţiile patriarhului privind exercitatea puterii bisericeşti în lumina Sfintelor canoane*

Dezvoltarea istorică a întregii organizări a Bisericii şi în cadrul ei a demnităţilor sau treptelor conducătoare, se încheie cu apariţia demnităţii de patriarh, care se situează în vîrful ierarhiei bisericeşti, de aceea drepturile şi îndatoririle treptei de patriarh au corespuns acestei poziţii verhovnice pe care a avut-o şi a păstrat-o în viaţa Bisericii.[29]

Aceste atribuţii ale patriarhului, pentru o înfăţişare mai sistematică, pot fi împărţite după cele trei ramuri ale puterii bisericeşti, 29a şi anume:

---

25 Mgr. M. Costandache, *Patriarhia şi demnitatea de patriarh*... p. 233.

26 Această ordine este confirmată de Sinodul IV ecumenic (451) care le conferă acestor căpetenii titlul de patriarh, apoi de legislaţia lui Justinian şi de hotărîrile Sinodului V ecumenic (553), mai tîrziu de canonul 36 al Sinodului VI ecumenic şi astfel intră definitiv în rînduiala statornică a vieţii bisericeşti (Arhid. prof. dr. I. N. Floca, *Drept canonic ortodox*..., p. 409).

27 Arhid. prof. dr. I. N. Floca, *Drept*..., p. 409.

28 Idem, p. 410.

29 Drepturile şi îndatoririle patriarhului sînt şi se găsesc prezentate sub diferite forme la: Arhid. prof. dr. I. N. Floca, *Drept canonic ortodox*..., p. 330—331; Nicodim Milaş, *Dreptul bisericesc oriental*, Bucureşti, 1915, p. 267—268; Dr. Valerian Şesan, *Curs de drept*..., p. 131—132; V. Pocitan, *Patriarhatele*... p. 5—6; Pr. prof. N. Dură, *Întîistătătorul*..., p. 37—48; Mgr. M. Costandache, *Patriarhul şi demnitatea de patriarh*..., p. 239—244; R. Naz, *Dictionnaire de Droit canonique*, Paris, vol. 6, 1957, col. 1255—1265; Dr. Andreas Müller, *Lexikon des Kirchenrechts*, Würzburg, vol. IV, 1842, p. 237—274.

29 a) A se vedea mai ales: Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic*..., p. 330—331.

Atribuții privind exercitarea puterii învățătorești

Patriarhul, în calitate de întîistătător și păstrător al dreptei credințe (can. 58 ap., 19 VI ec.), are următoarele drepturi și îndatoriri:

1. De a adresa scrisori pastorale, irenice în vederea păstrării unității dogmatice, cultice și canonice a Ortodoxiei, atît episcopilor lui sufragani, cît și conducătorilor celorlalte Biserici Ortodoxe (can. 34. ap.);
2. De a inițiа orice lucrare misionară în Biserica sa, de propovăduire, împrospătare și apărare a dreptei credințe;
3. De a iniția acțiuni interortodoxe organizate în aceleași scopuri, inclusiv pentru dezbaterea oricăror chestiuni de credință.

Atribuții privind exercitatea puterii sfințitoare.

Patriarhul este întîiul slujitor al celor sfinte în patriarhia pe care o conduce, de aceea el are următoarele drepturi și îndatoriri:

1. De a fi pomenit la slujbe atît de episcopii lui sufragani (can. 14, 15 Sin. I—II Constantinopol), cît și de toți patriarhii și întîistătătorii Bisericilor ortodoxe autocefale;
2. De a sfinți Marele Mir în soborul arhiereilor[30];
3. De a hirotoni mitropoliții și arhiepiscopii patriarhiei, în cazul cînd nu au fost aleși dintre arhierei (can. 6, I ec.; 2, II ec.; 8, III ec.; 9, 17, IV ec.; 55 Cart. ș.a.);
4. De a iniția revizuirea, îndreptarea, completarea și chiar întocmirea unor cărți de cult;
5. De a iniția instituirea de sărbători noi, canonizări de sfinți, îndreptarea calendarului;
6. De a iniția — autorizat de Sf. Sinod — acțiuni în vederea stabilirii intercomuniunii cu alte confesiuni sau Biserici;
7. De a iniția orice alte măsuri în legătură cu viața cultică (icoane, pictură, tipic, post, locașuri de cult ș.a.);

Atribuții privind exercitarea puterii conducătoare

Patriarhul este principalul ierarh conducător al patriarhiei. Drepturile și îndatoririle ce îi revin în această calitate pot fi împărțite după cele trei ramuri ale puterii conducătoare, și anume:

I. Drepturi și îndatoriri privind funcțiunea legislativă:
  1. De a iniția emiterea de acte normative de interes general;
  2. De a publica legile bisericești și de a iniția codificarea lor;

II. Drepturi și îndatoriri privind funcțiunea judecătorească:
  1. De a primi plîngeri împotriva ierarhilor din patriarhie;
  2. De a primi recursuri de la sinoadele mitropolitane sau diecezane și de a le supune judecății sinodului patriarhal;

III. Drepturi și îndatoriri privind funcțiunea executivă:
  1. De a reprezenta în cadrul Bisericii și în afara ei patriarhia în fruntea căreia se găsește;
  2. De a convoca, prezida și închide sesiunile sinodului patriarhal (can. 9 și 17, IV ec.);
  3. De a purta semne distinctive, de a se bucura de cinste și respect din partea tuturor membrilor Bisericii;
  4. De a administra bunurile bisericești centrale;
  5. De a duce la îndeplinire toate hotărîrile sinodului și ale celorlalte organe centrale;
  6. De a se îngriji de alegerea de mitropoliți, arhiepiscopi sau exarhi din patriarhie (can. 4, 6, I ec.; 2, II ec.; 8, III ec.; 19 Antiohia);
  7. De a investi personal pe toți ierarhii din patriarhie;

---

30 Uneori patriarhul ecumenic a încercat să-și rezerve în mod exclusiv acest drept, pentru toate Bisericile autocefale (vezi Pr. prof. Liviu Stan, *Autocefalia și Autonomia în ortodoxie*, MO, 1961, nr. 5—6, p. 278—316).

8. Are drept de devoluțiune față de ierarhii din subordinea sa canonică (can. 11, VII ec.; 82 Trulan)[31];
9. Are dreptul de stavropighie[32];
10. Se îngrijește — cu autorizația Sf. Sinod — de diaspora proprie a Bisericii Ortodoxe;
11. Păstrează legături canonice cu toți întîistătătorii Bisericilor autocefale și autonome;
12. Are dreptul de a iniția întrunirea de conferințe interortodoxe sau de sinoade;

Toate aceste drepturi și îndatoriri ale patriarhului nu trebuie înțelese ca cele care fac din patriarh o autoritate nelimitată, căci deplina autoritate în Biserică o are numai sinodul.[33]

III. *Privilegiile patriarhului ecumenic*

Titulatura de „patriarh ecumenic" s-a afirmat în viața practică a Bisericii, pe seama scaunului patriarhal din Constantinopol și al aceluia din Roma. „Titulatura aceasta s-a dat onorific, fără nici o altă semnificație, decît a se încerca să se exprime poziția mai înaltă a celor două căpetenii patriarhale ale Romei Vechi și Romei Noi, atributul ecumenic adăugîndu-se în înțelesul că aceștia doi sînt primii patriarhi ai lumii romane".[34]

Pentru episcopul din Roma cea dintîi întrebuințare a titlului de patriarh ecumenic se face în actele Sinodului IV Ecumenic, iar pentru episcopul din Constantinopol se face la un sinod întrunit la Constantinopol în anul 488,[35] dar ambele întrebuințări au un caracter simbolic. Caracterul oficial și solemn al titlului de patriarh ecumenic pe care urma să-l poarte patriarhul de Constantinopol este dat de hotărîrea unui sinod întrunit la Constantinopol în anul 588 și primul patriarh care îl poartă este Ioan Postitorul (582—595)[36]. Dar această hotărîre a dat naștere la numeroase polemici, împotriva ei ridicîndu-se papa Pelaghie II, dar mai ales papa Grigorie cel Mare, care începe și el să-și ia titlul de „servus servorum Dei". Disputa nefiind prea gravă se aplanează printr-o scrisoare a împăratului Mariciu,[37] iar evenimentele istorice din Răsărit afirmă tot mai mult patriarhia de Constantinopol ca adevărată „patriarhie ecumenică", titlu ce și-l păstrează pînă astăzi.[38]

Cu timpul acest titlu onorific se concretizează într-o seamă de privilegii pe care scaunul ecumenic și le-a rezervat pe seama sa, încercînd să le impună pe cale de persuasiune, de respect din partea întregii Biserici, și anume: 1) dreptul de a convoca și prezida sinoadele endemice, iar mai tîrziu sinoadele, consfătuirile și

31 Dr. Valerian Șesan, *Dreptul la devoluțiune al Patriarhului și al Mitropolitului*, Cernăuți, 1937, 17 p.; Pr prof. Liviu Stan, *Legislația bisericească a I. P. S. Patriarh Justinian*, B.O.R., 1953, nr. 5—6, p. 509; Pr. prof. Liviu Stan, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române*, S.T. 1949, nr. 7—8, p. 650; Mgr. Constantin Pîrvu, *Dreptul de devoluțiune*, S.T. 1954, nr. 7—8, p. 387.

32 Emilian Birdaș, *Stavropighia în Dreptul bisericesc*, G. B., 1955, nr. 3—4.

33 Mgr. M. Constandache, *Patriarhia și demnitatea de patriarh*..., p. 244.

34 Arhid. prof. dr. I. N. Floca, *Drept canonic ortodox*..., p. 331.

35 Ibidem

36 Pr. V. Pocitan, *Patriarhatele*..., p. 12.

37 Acesta îi scrie papei Grigorie: „În zadar îl neliniștește pe el un singur titlu, care nu este adoptat pentru supunerea Bisericii, nici din ambiție personală și nici nu și l-a luat patriarhul singur. Acest titlu este numai ca preferință de onoare, acordată patriarhului ce-și are reședința în capitala imperiului" *(Ibidem*, p. 13).

38 Patriarhia de Constantinopol îndeplinește o mulțime de lucrări sub arabi (Antiohia — 637, Ierusalim — 638, Alexandria — 630) și pentru suplinirea lipsei lor din viața liberă și activă a Bisericii (Arhid. prof. dr. I. N. Floca, *Drept*..., p. 332).

conferinţele panortodoxe; 2) dreptul de a primi recursuri de la toate instanţele superioare de judecată; 3) dreptul de a canoniza sfinţi pentru întreaga ortodoxie; 4) dreptul de stavropighie în întreaga Biserică Ortodoxă; 5) dreptul de jurisdicţie asupra întregii diaspore ortodoxe; 6) dreptul de a săvîrşi singur sfinţirea Marelui Mir; 7) dreptul de a fi pomenit ca întîiul la sfintele slujbe de către toate căpeteniile Bisericilor autocefale; 8) dreptul de a hirotoni clerici din şi pentru eparhii şi chiar pentru Biserici autocefale sau autonome străine; 9) dreptul de a primi sau chiar de a lua clerici din eparhii străine fără carte canonică din partea chiriarhilor proprii.[39]

Exercitarea acestor drepturi a reprezentat timp îndelungat un mijloc eficace de păstrare şi întărire a unităţii ortodoxiei ecumenice, motiv care a dus ca toate Bisericile ortodoxe autocefale să accepte exercitatea lor şi chiar au apelat adeseori la scaunul ecumenic ca acesta să facă uz de ele.[40]

IV. *Patriarhia ecumenică în raporturile interortodoxe*

Ulterior, însă, patriarhia ecumenică a început să-şi aroge aceste privilegii de onoare, ca drepturi jurisdicţionale, mai ales dreptul de jurisdicţie asupra întregii diaspore ortodoxe. Acest drept a fost revendicat la începutul secolului nostru de mitropolitul Meletie IV Metaxakis şi reluat de către urmaşii lui.[41]

În ultimul timp, aceeaşi pretenţie este revendicată de mitropolitul Maxim de Sardes.[42]

Mitropolitul Maxim de Sardes, deşi notează că „Patriarhul ecumenic nu consideră că prerogativele lui ar fi de origine divină, el nu are pretenţia de a fi un „episcop ecumenic". El nu revendică nici infailibilitate dogmatică, nici jurisdicţie imediată şi absolută asupra tuturor credincioşilor. El nu este deasupra Sinodului ecumenic şi nici deasupra judecăţii bisericeşti. El n-are nici putere temporală, nici caracterul suveranităţii absolute", totuşi — notează acesta în continuare — „locul său în scaunul cel dintîi şi puterea jurisdicţională sînt clar definite şi atestate de sfintele canoane şi de istorie".[43] Prin urmare, autorul vrea să susţină că patriarhul ecumenic nu deţine un primat în ierarhia de instituire divină (precum primatul roman), ci un primat în ierarhia de instituire bisericească, primat ce îi dă şi acest drept de jurisdicţie asupra întregii diaspore ortodoxe.

La aceste vechi revendicări reluate de mitropolitul Maxim de Sardes, canonistul Liviu Stan a răspuns ferm, arătînd netemeinicia pretenţiilor lor. Cercetînd canoanele invocate de aceştia, Prof. Liviu Stan constată că: „în nici un chip, canonul 2 al Sinodului II ecumenic nu opreşte nici o episcopie şi nici o Biserică să aibe misiuni externe şi, deci, nu opreşte nici jurisdicţia acestora asupra diasporei lor".[44] Textul canonului 8 al Sinodului III ec. „e atît de clar şi de categoric împotriva oricărui privilegiu al vreunei Biserici, deci şi împotriva vreunui privilegiu al Bisericii din Constantinopol, pe care nici nu o aminteşte",[45] iar din canonul 28 al Sinodului IV ec. „rezultă în mod clar şi pe înţelesul oricui vrea să înţeleagă, că în Ortodoxie nu există pe seama nici unei Biserici autocefale nici un fel de primat de jurisdicţie, nici măcar asupra diasporei ortodoxe, şi că un astfel de primat nu e cunoscut de canoane şi nici de istoria Bisericii Ortodoxe".[46]

---

39 Drepturile 1—7 sînt după Arhid. prof. dr. I.N. Floca, *Drept*..., p. 333, iar drepturile 8—9 după Pr. V. Pocitan, *Patriarhatele*..., p. 241 şi 244.

40 Arhid. prof. dr. I. N. Floca, *Drept*..., p. 334.

41 A se vedea Pr. prof. Dr. Liviu Stan, *„Diaspora" ortodoxă*, BOR, 1950, nr. 11—12, p. 603—617; Pr. prof. dr. Liviu Stan, *Ortodoxia şi Diaspora, Situaţia actuală şi poziţia canonică a diasporei ortodoxe*, O., 1963, nr. 1, p. 3—38.

42 Maxim de Sardes, *Le patriarcat oecuménique dans l'eglise ortodoxe*, Paris, 1975, 422 p.

43 *Ibidem*, p. 23.

44 Pr. prof. L. Stan, *„Diaspora"*..., p. 610.

45 *Ibidem*, p. 611.

46 *Ibidem*, p. 614.

Acestor pretenţii nejustificate au răspuns şi întîistătătorii unor Biserici cu vechi tradiţii,[47] care au recunoscut patriarhului ecumenic numai privilegiul întîietăţii onorifice.

Reluarea acestei dispute în contemporaneitate şi faptul nerezolvării ei pînă în prezent, face ca această problemă să fie de mare actualitate, aşteptînd răspuns de la viitorul Sfînt şi Mare Sinod al Ortodoxiei, pe a cărui agendă se află înscrisă.

Din celelalte privilegii, enumerate mai sus, pe seama patriarhului ecumenic, nu a mai rămas decît amintirea, pentru că şi din condiţiile care le-au născut ca privilegii temporale de onoare, nu a mai rămas decît tot amintirea. „Era de altfel şi natural ca nişte drepturi şi privilegii create de împrejurări excepţionale, să dispară deodată cu împrejurările care le-au determinat".[48]

V. *Concluzii*

În încheierea rîndurilor de mai sus, se impun următoarele concluzii, şi anume:

1. Demnitatea de patriarh este cea mai înaltă treaptă în ierarhia de instituire bisericească, demnitate ce apare abia în secolul al IV-lea.
2. Patriarhul în calitatea sa de întîistătător al unei Biserici se bucură de o serie de drepturi şi îndatoriri specifice treptei, în exercitatea puterii bisericeşti.
3. Patriarhul din Constantinopol ca şi cel din Roma şi-au atribuit titlul de ecumenic (universal), datorită poziţiei scaunului lor de reşedinţă din capitala fostului Imperiu Roman, care îi îndreptăţeau la o întîietate onorifică recunoscută de ceilalţi întîistătători, ordine stabilită şi prin canoanele sinoadelor ecumenice (3, II ec.; 28, IV ec.; 36 Trulan).
4. Privilegiile acordate patriarhului ecumenic, în anumite condiţii istorice, nu-l îndreptăţesc pe acesta a le considera drepturi jurisdicţionale.
5. Dovada existenţei unor drepturi onorifice fireşti pe seama patriarhului din capitala Imperiului şi netemeinicia pretenţiilor patriarhului ecumenic la drepturi jurisdicţionale în Biserică, rezultă atît din realităţile istorice, cît mai ales din teoria unor teologi şi canonişti din trecut şi azi. Pentru a ilustra aceasta, în continuare, în anexă, oferim traducerea tractului canonic asupra privilegiilor patriarhului, al canonistului bizantin Theodor Balsamon, din care rezultă existenţa unor drepturi onorifice pe seama patriarhului ecumenic, excluzînd posibilitatea instituirii de drepturi jurisdicţionale pe seama acestei demnităţi.[50]

---

47 A se vedea Justinian, Patriarhul României, *Valabilitatea actuală a canonului 28 al Sinodului IV ecumenic de la Calcedon*, O., 1951, nr. 2—3, p. 173—187.

48 Arhid, prof. dr. I. N. Floca, *Drept...*, p. 334.

49 *Ibidem*, p. 409.

50 Legat de instituţia patriarhatului, cu timpul s-a ajuns — atît în Răsărit, cît şi în Apus — să se creeze o teorie a pentarhiei, potrivit căreia cei cinci papatriarhi ai Bisericii sînt consideraţi a fi cele cinci simţuri ale trupului eclesial, prin asemănare cu trupul omenesc. Teoria aceasta este importantă prin faptul că evidenţiază egalitatea tuturor patriarhilor, nepermiţîndu-i nici unuia să pretindă drepturi jurisdicţionale asupra celorlalţi patriarhi, precum nici un simţ din trupul uman nu se poate considera superior celorlalte.

Teoria apare, într-o formă destul de explicită, la sinodul întrunit la Constantinopol, în anii 869—870, apoi în scrierile lui Anastasie Bibliotecarul din Apus (+878), ale lui Nil Doxapatriul (+1142) şi ale altor scriitori şi canonişti răsăriteni, pînă inclusiv în secolul al XIX-lea.

În mod deosebit această teorie apare prezentată în scrierile canonistului bizantin Teodor Balsamon (+1202).

ANEXĂ:

TEODOR BALSAMON

TRACTAT SAU RĂSPUNS PATRIARHULUI ANTIOHIEI[51]

„Prea Sfințitului Patriarh al Antiohiei, tractat sau răspuns al lui Teodor privitor la privilegiile patriarhilor".

Mi-a ajuns în față scrierea ta Prea Sfințite, am fost de acord cu ea și mi-a plăcut, căci nu era formulată necuviincios și nici nedemnă înțelepciunii tale bogate, ci foarte venerabilă, întocmită de buze sfinte care vorbesc dreptatea și caută adevărul și încercăm prin aceasta să primești de la noi un răspuns prietenesc după priceperea noastră. Deci m-ai rugat să-ți scriu de unde și pentru ce există cei cinci prea sfințiți patriarhi, cum sînt înțelese privilegiile lor, care este diferența între ei și cine după cine urmează. Așadar îți scriem Sfinției Tale că, înaintea tuturor patriarhilor marii și dumnezeieștii cetăți a Antiohiei, primul hirotonit de Sfîntul Apostol Petru, a fost Evodie al Antiohiei. Apoi, puțin mai tîrziu, același propovăduitor dumnezeiesc a așezat întîistătător Bisericii din Alexandria pe Sfîntul Marcu, în Ierusalim pe Sfîntul Iacob și în Tracia pe Sfîntul Andrei. După aproape trei sute de ani, Sfîntul întocmai cu Apostolii Constantin cel Mare, primul apărător al ortodoxiei, a numit ca papă în scaunul vechii Rome, pe marele între Părinți, Sfîntul Silvestru, după cum spune o istorie pioasă și alte istorii bisericești. Marele scaun al Constantinopolului, renumit cu faptele și numele, a fost atribuit încrezătorului episcop al Perintiei (Perintia este Haracleea occidentală). Dar această cetate n-a fost numită oraș mare (megalopolis), nici Constantinopol, ci doar orășel sau Bizanț.

Mutîndu-se sceptrul imperial din vechea Romă în această cetate, prin providență dumnezeiască și tainică, Sfîntul Mitrofan, arhiereul acestui scaun, din episcop a devenit arhiepiscop, precum dintr-un măslin sălbatic se naște un măslin roditor. După aceasta, primul sfînt Sinod ecumenic face mențiune că scaunului Constantinopolului i s-a dat rangul vechii Rome, acestuia zicîndu-i-se noua Romă, lucru stabilit prin canonul al doilea și al treilea ale acestui sinod. Pentru ca să se păstreze buna ordine în Biserică și între conducătorii Bisericii, sfîntul și dumnezeiescul Sinod ecumenic — ținut în sala Trulan a marelui palat — numit și al cinci-șaselea Sinod ecumenic — a hotărît același lucru.

„Reînnoind cele stabilite de cei o sută cincizeci de sfinți Părinți adunați în de Dumnezeu păzita și împărăteasca cetate, și de cei șase sute treizeci adunați în Calcedon, hotărîm, după cum a fost obiceiul, ca scaunul Constantinopolului să beneficieze de privilegii identice cu scaunul Romei vechi și să fie mărit în afacerile bisericești la fel ca acesta, fiind însă al doilea după el; după acestea să se numere scaunul marii cetăți a Alexandriei, apoi cel al Antiohiei și după toate acestea cel al cetății Ierusalimului". Prin și după adevăratul înțeles al acestui canon, de atunci și pînă acum marii arhierei ai acestor sfințite scaune, s-au respectat în toată lumea. Prin ruperea nedreaptă de celelalte Biserici, papa de la Roma nu a putut elimina această rînduială canonică, prin care primul nu se suprapune celui de-al doilea, nici cel de-al doilea asupra celui de-al treilea, ci precum cele cinci simțuri sînt egale și unite într-un singur cap, tot așa și creștinii sînt deplin egali în onoare, iar conducătorii sfintelor Biserici ecumenice ale lui Dumnezeu sînt egali în drepturi, fără nici o discriminare omenească. Nici după acrivie, papa de la Roma nu are dreptate, căci prin litera R, el ocupă locul al doilea în ordinea alfabetică, iar Constantinopolul prin litera C primul loc. Și concurența dintre Alexandria și Antiohia, privitor la litera A, dau fiecăruia primul loc. Dar precum cele cinci simțuri se păstrează în armonia creată de Dumnezeu și, de exemplu, văzul nu se opune mirosului, nici auzul pipăitului sau gustului, ci toate nouă

---

51 Traducerea s-a făcut din P.G., vol. 119, col, 1161—1181. Titlul este următorul:

Του αγιωτατου πατριαρχου Αντιοχειας Θεοδωρου, μελετη ηγουν αποκριτις, χαριν των πατριαρχικων προνομιων.

ne slujesc, tot aşa nici sfinţitului patriarh căruia i se cuvine primul loc după dumnezeiescul canon, nu se poate lăuda că este superior celui de-al doilea şi celor care urmează după acesta.

Unele canoane spun că nu este permis, de exemplu, celui din Alexandria sau Antiohia să călătorească cu torţe patriarhale în cetăţile împărăteşti, nici în alte dioceze, decît în cele atribuite lor, prin canoane. Pentru că torţele se cuvin, spun acestea, demnităţii învăţătoreşti. Şi într-adevăr în afara enoriilor lor nu este permis arhiereilor să înveţe, conform canonului 20 al Sinodului VI ecumenic Trulan. Şi pentru întărirea cuvintelor acestora sînt de ajuns cuvintele evanghelice care spun: „Să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor". Să înţeleagă, deci, că precum demnitatea împărătească, patriarhii au demnitatea învăţătorească, prin puterea ungerii lor sfinte (...).

Prin cei cinci Prea Sfinţiţi Patriarhi (precum iedera de arbore, aşa sînt ataşat de comuniunea cu papa Romei, dar inima mi-e sfîşiată de separarea acestuia, şi nădăjduieşte la buna întoarcere a lui!) noi recunoaştem un singur cap al trupului întregii Biserici a lui Dumnezeu, după cum şi mai înainte s-a spus: Despre cei ce au crezut şi au împlinit toate ale sfinţeniei ungerii de la Domnul Hristos şi pe care îi numim prea sfinţiţi şi despre cei înscrişi între sfinţii şi de Dumnezeu purtători Părinţi ai noştri, care sînt pomeniţi cu sfinţenie, sîntem deplin încredinţaţi, prin toate, că lor li s-au deschis porţile împărăţiei cerurilor şi prin buzele lor Dumnezeu a vestit viitorul. Căci nu trup şi sînge, ci Tatăl cel ceresc şi Dumnezeul nostru, care a zis: În zilele acelea turna-voi din Duhul Meu şi ucenicii Mei vor profeţi, Acela le-a descoperit lor prezentul şi viitorul.

La fel şi Saul între profeţi şi Caiafa fără să vrea, au profeţit zicînd: „E mai bine să piară unul decît poporul şi decît toate neamurile", „Într-adevăr prin ungere a luat împărăţia şi prin har arhieria". Era deci, s-ar zice, în anii aceia, arhiereu suprem (pontifex maximus). Prin aceşti patriarhi care ţin locul lui Hristos Dumnezeul nostru, se măresc patimile de bună voie ale Acestuia şi încercările suferite din partea răutăţii iudeilor pentru mîntuirea noastră prin cruce şi înviere. Care sînt aceste, le cunoşti sfinţia ta. De asemenea osteneala mea se vede şi deşi nu am intrat în altarul lui Dumnezeu, sînt în el prin şi cu Hristos, şi în harul Sfîntului Duh, prefigurat în patriarhi, descoperit de profeţi, întărit în Apostoli, desăvîrşit în martiri, înfrumuseţat în ierarhi, arătat în cuvîntul şi gura mea.

Sfintele mînecuţe ale patriarhilor simbolizează mîinile Domnului care s-au lăsat legate pentru mîntuirea noastră şi care a fost dus spre biciuire în faţa lui Caiafa. Epitrahilul, biciul cu care a fost dusă viaţa la moarte. Stiharul, fluviul izvorului de apă şi sînge care a ţîşnit din coasta dumnezeiască. Bederniţa, şervetul cu care Domnul a şters picioarele Apostolilor. Sacosul, haina cu care a fost îmbrăcat spre batjocură. Omoforul, ridicarea din iad la cer a protopărinţilor. Mantia cu multe cruciuliţe, slava şi puterea universală a crucii. Cele ce sînt în triunghi, piatra din capul unghiului, Hristos Domnul nostru, care pe cele împrăştiate le adună. Astfel, patriarhul fiind încărcat cu asemenea demnitate, simbolizînd chipul restaurat al lui Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru, care va fi atît de îndrăzneţ şi semeţ să interzică într-un fel vreun oarecare drept sacerdotal? Nimeni! Căci a auzit părintele David despre Hristos: Tu l-ai respins şi nu l-ai primit pe Unsul (Hristosul) tău şi cele sfinte ale Lui le-ai profanat. Deci nimănui nu-i este permis să spună despre Unul Hristos Dumnezeul nostru, că într-un fel se face prezent şi este mărit în această lume şi în alt fel este slăvit (simbolizat) de patriarh. Ca să nu se judece nebuneşte şi să nu se ajungă la impietate, nimini să nu spună că măreţiile patriarhale trebuie divizate sau că privilegiile patriarhale trebuie mărite sau micşorate. Acest lucru pare că este cunoscut în toată Biserica de la Eufrat şi Tigru şi pînă la Ocean (Atlantic, n. tr.). Căci îmi spui că l-au aşteptat popoarele din regiunea lor, şi în faţa mea scaunele lor sînt aranjate ca luna sau chiar ca soarele pe cer (...).

La latini papă înseamnă părinte. La iudei, patriarh înseamnă părintele neamului. La fel şi arhiepiscop înseamnă părintele episcopilor. Desigur că sensurile cuvintelor de papă, patriarh, episcop pot diferi după dialect, totuşi ele nu se diferenţiază niciodată după putere (jurisdicţie). De aceea toţi folosesc cuvîntul comun de patriarh. Primul arhiepiscop al Romei, Sfîntul Silvestnu, şi primul arhiepiscop al Antiohiei, Evodos, s-au numit cu cuvîntul părinte. De asemenea n-a

fost nici un patriarh, care să nu fi fost instituit dintre părinți. Astfel, patriarhul Alexandriei, numit papă, prin Sfîntul Ciril, la sinodul al treilea, a primit privilegiile papei Romei Celestin. Apoi, propovăduindu-se credința pînă la marginile lumii, s-a ajuns ca aproape fiecare oraș să aibe un episcop, iar Ierusalimul, din motive de evlavie, a dobîndit o onoare jurisdicțională, deoarece aici au avut loc patimile și îngroparea Domnului nostru Iisus Hristos. La rîndul lui, Constantinopolul a dobîndit aceeași onoare prin mutarea sceptrului împărătesc al Imperiului Roman. Schimbarea numelui acestui oraș a dus și la schimbarea titlului ierarhului de aici, devenind arhiepiscop, sau căpetenia mai multor episcopi. Toți aceștia au fost numiți deci, părinți și patriarhi. Între ei n-a existat nici o diferență. Părintele neamului este părintele seminției sacerdotale și seminției laice, precum și Iacob a fost părintele celei de-a douăsprezecea seminții a neamului lui Israel. La fel și căpetenia episcopilor este părintele necesar al episcopilor și laicilor. Ierarhul Goției n-a fost numit arhiepiscop ca promotor și căpetenie al altor episcopi, ci arhiepiscop ca unul din cei mai vechi episcopi. Sfinții Părinți au format din mai multe orașe conduse de episcopi, o dieceză administrată de mitropolit, care a ocupat o întîietate onorifică din punct de vedere canonic. Cei care erau în orașe mari și nu se aflau sub jurisdicția unui mitropolit, aceștia erau de fapt arhiepiscopii. Ei puteau avea orașe inferioare orașelor mitropolitane, deși jurisdicția lor era superioară. În acest mod și datorită acestei ambiguități papa Romei a vrut să se numească papă universal, iar arhiepiscopul Constantinopolului, patriarh ecumenic. Ceilalți patriarhi s-au considerat egali în ierarhie, titlu și onoare, fără a se proclama altfel. Apoi, papa, din păcatul iubirii de sine, s-a rupt din comuniunea cu ceilalți sfințiți patriarhi și s-a restrîns singur în Apus. Din acest motiv patriarhul din Constantinopol nu i-a mai recunoscut noile privilegii (nici că este încoronat pentru vreo parte a Imperiului, după vreo prescripție a Sfîntului Constantin, nici pantofii teatrali de culoare roșie stacojie, și nici un alt privilegiu arogat de papa vechii Rome, pînă cînd picioarele lui nu vor umbla în calea cea dreaptă și capul lui nu va albi de înțelepciune, după cuvintele lui David; iar propriile inscripții nu-i vor da niciodată măreția părintelui universal și nu va fi mărit și pomenit de noi) și s-a ferit de discuțiile lipsite de folos. Nu pot să nu răspund și celor care propovăduiesc cu îndrăzneală îndepărtarea onoarei patriarhale de ierarhii din Antiohia și Ierusalim. Ori, zici că prin canoane s-a hotărît ca să nu se facă deosebire nici între episcopii care nu și-au ocupat scaunele aflate sub dominația barbară, refuzînd astfel coroana martirajului. Cei ce fac totuși această discriminare, dînd naștere unui monstru împotriva sfinților slujitori, dacă sînt laici, din cauză că nu cunosc canoanele, le acordăm îngăduință. Dar mai este scris că: Romanul nu are voie să ignore legile (prin acestea înțelegînd și canoanele). Și așa cum artiștii se văd în poporul de rînd, tot așa și legile publice ar trebui observate împreună cu canoanele Bisericii, ceea ce nu se prea întîmplă (la romani), deși legile ar trebui să exploreze canoanele, precum căutătorul de argint minele (...). După cum spune și David: „Dacă poporul meu va păzi poruncile Mele, cu toiag voi bate pe dușmanii lor, și în necazuri nedreptățile lor. Iar mila Mea nu o voi depărta de la cei ce mă iubesc pe Mine și nici nu voi întoarce promisiunea Mea, ci voi împrăștia necredința neamurilor ca și pleava din ogorul treierat, iar pe sfinții Lui îi va aduna și le va da lor țările păgînilor. Și va zice tot poporul: Binecuvîntat să fie Domnul în veci! Fie! Fie!"

Drd. Irimie Marga

SF. SIMEON NOUL TEOLOG
(949—1022)

O NOUĂ „EREZIE": A SOCOTI IMPOSIBILE PORUNCILE EVANGHELIEI

CATEHEZA 29*

Despre faptul că nu trebuie să se spună că e cu neputinţă acum cel ce vrea să ajungă pe culmile virtuţii şi să rivalizeze cu Sfinţii din vechime. Şi că tot cel ce învaţă cele potrivnice dumnezeieştilor Scripturi, acela dogmatizează celor ce-l ascultă o nouă erezie. Şi despre lacrimi, că lacrimile ne sînt inerente (oamenilor) prin fire.

Fraţilor şi părinţilor, mulţi spun în fiecare zi şi-i auzim şi noi zicînd: „Dacă am fi fost în zilele Apostolilor şi ne-am fi învrednicit să-L vedem pe Hristos ca aceia, am fi devenit şi noi sfinţi ca şi aceia", ignorînd faptul că Acelaşi este Cel ce a grăit şi grăieşte şi atunci şi acum în întreaga lume; căci dacă Cel din vechime şi Cel de acum nu este Acelaşi, fiind Dumnezeu deopotrivă şi întru toate, şi în lucrări şi în riturile liturgice, cum se arată atunci Tatăl în Fiul şi Fiul în Tatăl (In. 10, 38; 14, 10—11) zicînd prin Duhul acesta: „Tatăl Meu pînă acum lucrează şi eu lucrez" (In. 5, 17)?

Dar poate va zice cineva: „Nu este acelaşi lucru faptul de a-l fi văzut pe Acela atunci, şi acela de a auzi acum numai cuvintele Lui şi de a fi învăţat (de către alţii) cele privitoare la Acela şi la Împărăţia Lui." Şi eu zic că nu e deloc acelaşi lucru ceea ce este acum şi ceea ce era atunci, dar ceea ce e acum e cu mult mai mult şi ne duce mult mai uşor spre o credinţă şi o certitudine mai mare, mai presus decît faptul de a-l fi văzut şi auzit atunci trupeşte. Căci atunci el apărea iudeilor celor necunoscători un om de jos, iar acum este propovăduit Dumnezeu adevărat. Atunci petrecea şi mînca trupeşte împreună cu vameşii şi păcătoşii (Mt. 9, 10; Mc. 2, 11; Lc. 15, 2) acum, însă, şade de-a dreapta lui Dumnezeu (Mc. 16, 19). El, Cel ce niciodată şi nicidecum nu a fost despărţit de El, şi este crezut că hrăneşte lumea toată şi spunem „dacă credem, că fără El nimic nu s-ar fi făcut din ce s-a făcut" (In. 1, 3). Atunci, era dispreţuit şi de către cei mai de jos care ziceau: „Oare nu este acesta fiul Mariei (Mc. 6, 3; Mt. 13, 55) şi al lui Iosif, teslarul (Mt. 13, 55; Lc. 4, 22; In. 6, 42)?", iar acum este închinat ca Fiu al Dumnezeului celui adevărat şi Dumnezeu adevărat de împăraţi şi dregători, „şi a slăvit şi slăveşte pe cei ce se închină Lui în duh şi în adevăr" (In. 4, 24) — chiar dacă de multe ori îi şi mustră atunci cînd păcătuiesc — făcîndu-i (toiege) de fier peste toate neamurile care sînt sub cer, în chip de vase de lut (Ps. 2, 8—9; Apoc. 2, 27). Atunci era socotit ca un om oarecare între ceilalţi oameni, stricăcios şi muritor şi lucrul mare era a recunoaşte într-un trup omenesc pe Dumnezeu Cel fără chip şi nevăzut Care a luat în El chip în mod neschimbat şi nemutat şi a fost văzut ca om întreg neavînd nimic în plus faţă de ceilalţi oameni

* Traducere şi note după ediţia critică a marelui specialist ortodox în Sf. Simon care a fost monahul aghioritic rus, devenit ulterior arhiepiscop de Bruxelles, Vasile Kirvoşein (1900—1985): Symeon le Nouveau Theologien, *Cathéchèses*, tom. III, „Sources chretiénnes" nr. 113, Paris, 1965, p. 164—192, 238—246.

în lucrurile văzute ci mîncînd, bînd (Mt. 11, 19; Lc. 7, 34), dormind (Mt. 8, 24; Mc. 4, 38), asudînd (Lc. 22, 44) şi ostenind (In. 4, 6) şi făcînd toate cele omeneşti afară de păcat (Evr. 4, 15), şi a crede că acesta e Dumnezeu Cel ce a făcut însăşi cerul, pămîntul şi toate cele dintr-însele (F.A. 4, 24).

Căci pentru aceasta l-a fericit Stăpînul pe Petru cînd a zis: „Tu eşti Fiul lui Dumnezeu Celui viu" (Mt. 16, 16), zicînd: „Fericit eşti, Simon bar Iona, că nu trup şi sînge, ţi-au descoperit ţie acestea — adică să vezi şi să spui (aceasta) — ci Tatăl Meu Care este în ceruri" (Mt. 16, 17). Încît cel ce-L aude acum pe El strigînd în fiecare zi prin Sfintele Evanghelii şi vestind voia Tatălui Lui Celui binecuvîntat, şi nu-L ascultă cu frică şi cutremur (Ef. 6, 5) şi nu păzeşte cele poruncite de El, n-ar fi suferit defel să creadă în El chiar dacă ar fi fost de faţă şi l-ar fi văzut pe Acela şi L-ar fi auzit învăţînd; mai mult, teamă e că, necrezînd defel, l-ar fi blasfemiat socotindu-l un potrivnic al lui Dumnezeu şi nu Dumnezeu adevărat.

Acestea (le spun) cei cu totul mai groşi (la înţelegere) decît alţii. Ce (spun), însă, cei mai religioşi decît aceştia? „Dacă am fi fost în vremurile Sfinţilor Părinţi, ne-am fi luptat şi noi. Căci, privind la vieţuirea lor cea bună şi la luptele lor, ne-am fi aprins şi noi de zel. Acum, însă, vieţuind cu oameni leneşi şi uşuratici sîntem duşi şi tîrîţi împreună cu ei şi fără să vrem pierim împreună cu ei", neştiind, nici ei, pe cît se pare, că noi, mai mult decît aceia, sîntem la liman (adăpost). Căci în vremurile Părinţilor noştri erau multe erezii — să audă şi aceştia! — mulţi hristoşi mincinoşi (Mt. 24, 24; Mc. 13, 22), mulţi vînzători de Hristos, mulţi apostoli mincinoşi (cf. II Cor. 11, 13), mulţi învăţători mincinoşi (II Pt. 2, 1) care umblau de jur împrejur cu îndrăzneală semănînd neghina celui rău (Mt. 13, 25) şi, care prinzînd pe mulţi cu cuvintele lor şi amăgindu-i, au trimis la pieire sufletele lor.

Că acest fapt e adevărat veţi găsi citind din Vieţile Sfinţilor Părinţilor noştri Eftimie, Antonie şi Sava. Căci stă scris că odinioară Antonie, îmbrăcînd o haină mai strălucitoare pe deasupra celei pe care o îmbrăca de obicei şi urcîndu-se pe un loc înalt, s-a arătat pe sine însuşi şi s-a înfăţişat (lumii), desigur ca făcîndu-se arătat, să fie prins şi omorît de eretici; deci, nu ar fi făcut aceasta dacă nu ar fi fost prigoana[1]. Iar la naşterea Sfîntului nostru Părinte Eftimie nu stă scris că pe atunci, „bucurie" a fost dăruită Bisericilor de la Dumnezeu, încetînd adică atunci prigoanele şi eresurile?[2]. Iar la sfîrşitul vieţii Cuviosului Părintelui nostru Sava nu aţi auzit cît s-a luptat pentru Biserici şi împotriva eresurilor, şi cîţi dintre monahii de atunci nu s-au lăsat atraşi de eretici?[3]. Iar cele

---

1 Cum ştim din *Viaţa Sf. Antonie* scrisă de Sf. Atanasie cel Mare (P.G. 26, 909B—912B), în anul 311, în timpul persecuţiei lui Maximin, Sf. Antonie a părăsit pustia şi a venit la Alexandria dorind să fie martirizat pentru Hristos. Cu toate eforturile sale de a fi remarcat (şi-a spălat veşmintele şi s-a urcat pe o înălţime), autorităţile nu s-au atins de el iar el s-a întors în pustie la sfîrşitul persecuţiei. El a mai venit odată la Alexandria la sfîrşitul vieţii în 354—355, la cererea Sf. Atanasie pentru a combate pe arieni (941 AB). Deşi detaliile arată limpede că se referă la persecuţia păgînă a lui Maximin, Sf. Simeon se referă aici la ea ca la o persecuţie a „ereticilor", analogînd oarecum detaliile şi cronologia vieţii Sf. Antonie.

2 Naşterea Sf. Eftimie a precedat cu cîteva luni moartea violentă a împăratului arian Valens în bătălia de la Adrianopol (9 august 377), care a pus capăt lungii persecuţii, de 40 de ani, exercitate de arieni asupra ortodocşilor după Sinodul I. Ecumenic de la Niceea (325). Acest fericit eveniment a fost anunţat părinţilor Sf. Eftimie în momentul naşterii lui într-o viziune ca „bucurie" (*euthymia*) (cf. *Viaţa Sf. Eftimie* de Chiril din Skythopolis cap. 2, ed. Schwartz, 1939, p. 9).

3 Detalii asupra disputelor origeniste declanşate între monahii din Palestina după moartea Sf. Sava (5 decembrie 532) şi care aveau să ducă la condamnarea lui Origen, Evagie şi Didim de Sinodul V Ecumenic de la Constantinopol (553), le oferă *Viaţa Sf. Sava* scrisă de acelaşi Chiril din Skythopolis, cap. 84—90, ed. Schwartz, 1939, p. 189—202.

ce s-au petrecut cu Sfîntul Ştefan cel Nou ce altceva a fost decît o prigoană foarte grea şi aspră?[4] Sau nu vă gîndiţi la furtuna care s-a făcut atunci şi la valurile care au acoperit pe monahi? Dar ce să încerc să le expun pe toate? Căci atunci cînd îmi aduc aminte, de aceştia, de cele petrecute cu Marele Vasile, după cum istoriseşte marele Grigorie[5], şi la cele petrecute cu Ioan cel cu vorba de aur[6] şi cu Sfinţii Părinţi de după ei, mă socotesc pe mine însumi un nefericit şi mi-e milă de cei ce nu se gîndesc la acestea, căci nu cunosc exact că toată vremea care a trecut a fost mai înfricoşătoare (decît cea de acum) şi în chip vădit plină de neghina celui rău (Mt. 13, 38).

Cu toate acestea, însă, deşi cele ce au trecut au fost mai înfricoşătoare decît cele de azi, şi viaţa de acum are mulţi eretici, mulţi lupi, vipere şi şerpi care petrec împreună cu noi, numai că nu mai au o putere împotriva noastră (cf. In. 19, 11), ci unii ca aceştia stau ascunşi sub noaptea răutăţilor: pe cei ce merg împreună cu ei şi ajung în întunericul lor îi răpesc şi-i mănîncă, dar celor ce umblă în lumina (I In. 1, 7; Ps. 118, 105) dumnezeieştilor Scripturi şi merg pe calea poruncilor lui Dumnezeu nu cutează să le stea înainte, ci, văzîndu-i trecînd, fug de faţa lor ca de foc (cf. Ps. 67, 2—3).

Pe cine, oare, aţi socotit că i-am numit (acum) „eretici"?[7] Oare pe cei ce tăgăduiesc pe Fiul lui Dumnezeu?[8] Oare pe cei ce blasfemiază pe Duhul Sfînt şi zic că El nu este Dumnezeu?[9] Oare pe cei ce zic că Tatăl e mai mare decît Fiul?[10] Oare pe cei ce amestecă Treimea într-o uniune[11] sau împarte pe Unul Dumnezeu în trei Dumnezei?[12] Oare pe cei ce zic că Hristos este Fiu al lui Dumnezeu dar nu cred că El a luat trup din femeie?[13] Oare pe cei ce flecăresc că a luat trup dar unul lipsit de suflet?[14] Oare pe cei ce zic că avea trup însufleţit, ca unul ce era om întreg, dar că Fiul lui Dumnezeu Care S-a făcut şi Fiu al Născătoarei-de-Dumnezeu Maria nu este Dumnezeu după ipostas, ci taie pe Unul Hristos în doi fii?[15] Oare pe cei ce atribuie Tatălui (?) Celui fără-de-început un început şi zic că: „a fost un timp cînd nu era"?[16] Sau pe cei ce cugetă şi dogmatizează în chip rău că Tatăl e fără-de-început, dar Fiul, ca Unul Care a fost născut de El, a luat un început după un anumit timp, ca o creatură?[17] căci nu a fost un timp cînd Tatăl să nu aibă împreună cu El pe Fiul, şi cum va putea fi numit Tată cel ce este lipsit de copil? Oare pe cei ce propovă-

---

4 Sf. Ştefan cel Nou, (sărbătorit la 28 noiembrie) monah de pe Muntele Sf. Auxenţiu din Bithynia a fost martirizat în anul 764 sub împăratul iconoclast Constantin VI Copronimul pentru veneraţia sfintelor Icoane, *Viaţa* sa, scrisă în 808 de diaconul Ştefan din Constantinopol, în P.G. 100, 1069 A—1185 D.

5 Este vorba de *Elogiul funebru al Sf. Vasile cel Mare*, scris de Sf. Grigorie Teologul în 380, P.G. 38, 493—605.

6 Sf. Simeon are probabil în vedere *Dialogul asupra vieţii Sf. Ioan Hrisostom* scris în 408 de episcopul Palladios de Helenopolis (+ 431).

7 Sf. Simeon enumeră aici erorile principale ale unei serii întregi de erezii fără să le numească însă, şi bazîndu-se probabil, din memorie, pe o listă de erezii curentă în epocă, de tipul celei date de Sf. Ioan Damaschin (P.G. 94, 67—780). Nu este întotdeauna posibilă identificarea exactă a acestor aluzii prea generale şi sumare.

8 Arienii radicali, eunomienii.

9 Pnevmatomahii.

10 Probabil semiarienii.

11 Sabelienii modalişti.

12 Triteiştii sau arienii în genere.

13 Doketii gnostici.

14 Apolinariştii.

15 Nestorienii.

16 Este greu de spus cine ar putea fi ereticii care atribuiau un „început" Tatălui. Formula pe care le-o atribuie aici Sf. Simeon („a fost un timp cînd nu era") este o expresie clasică a lui Arie care o aplica însă nu Tatălui, ci Fiului pentru a-i contesta divinitatea deplină pe care el o recunoştea numai Tatălui.

17 Poziţia arianismului „clasic" reprezentat de Arie.

duiesc că unul e Cel ce a pătimit și altul cel ce a înviat?[18] Deloc! Căci nu-ți vorbesc de nici unul din acești lipsiți-de-evlavie și de-Dumnezeu, nici de vreuna din celelalte erezii care au apărut ca un întuneric dar care au fost făcute să dispară de Sfinții părinți care au strălucit pe atunci. Căci atît de puternic a strălucit prin ei harul Prea Sfîntului Duh și a izgonit întunericul numitelor erezii, încît de-Dumnezeu-insuflatele lor scrieri strălucesc pînă acum mai presus decît razele soarelui astfel încît nimeni nu îndrăznește să le contrazică.

Ci vorbesc despre aceia, și-i numesc eretici pe cei care zic că nu există cineva în timpurile noastre și în mijlocul nostru care să poată păzi poruncile evanghelice și să devină asemenea cu Sfinții Părinți: mai întîi de toate credincios și făptuitor — căci credința se arată prin fapte (Iac. 2, 18) așa cum se arată asemănarea feței în oglindă —, apoi contemplativ și văzător-de-Dumnezeu pentru faptul de a fi fost adică luminat și a fi primit Duhul Sfînt și de-a fi văzut prin El pe Fiul împreună cu Tatăl. Cei ce zic, deci, că aceasta e cu neputință nu au numai o erezie particulară ci, dacă se poate spune așa toate ereziile, la un loc, aceasta depășindu-le și acoperindu-le prin lipsa ei de evlavie și excesul blasfemiei ei pe toate acelea. Cel ce zice aceasta răstoarnă toate dumnezeieștile Scripturi. În zadar, socotesc, zice zadarnicul acela, se mai citește Sfînta Evanghelie, în zădar, dă el mărturie, se mai citesc ori s-au scris, scrierile Marelui Vasile și ale celorlalți preoți și cuvioși. Deci, dacă ne este cu neputință nouă a face cu lucrul și a păzi neîncetat cele ce le spune Dumnezeu și pe care toți Sfinții le-au făptuit mai întîi ei înșiși toate, iar apoi, scriindu-le, nu le-au lăsat spre povățuirea noastră(cf. I Cor. 10, 11), pentru ce s-au mai ostenit atunci aceia să le scrie și se mai citesc acum în biserici? Cei ce zic acestea închid cerul (cf. Mt. 23, 13) pe care ni l-a deschis Hristos și taie calea spre Acela, pe care El Însuși ne-a înnoit-o (Evr. 10, 19—20). Căci, în vreme ce Acela „Dumnezeu fiind peste toate (Rom. 9, 5), stă în picioare la poarta cerului și se pleacă spre noi fiind văzut de toți credincioșii și strigă și zice prin Sfînta Evanghelie: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi" (Mt. 11, 28), potrivnicii lui Dumnezeu aceștia sau „mai bine zis, acești potrivnici ai lui Hristos (antichriști) zic: „Este cu neputință aceasta, este cu neputință!" Către care Stăpînul zice pe drept cuvînt cu glas mare: „Vai vouă cărturarilor și fariseilor! (Mt. 23, 13, 15) Vai vouă, călăuze oarbe. orbilor (Mt. 23, 16; 15, 14) că nu intrați în Împărăția lui Dumnezeu și pe cei ce vor să intre îi împiedicați! (Mt. 23, 13; Lc. 11, 52)".

În vreme ce, Acela fericește în mod deschis pe cei ce plîng (Mt. 5, 4), aceștia spun că e cu neputință ca cineva să plîngă și să se întristeze în fiecare zi. O, ce nesimțire și ce gură nepăzită care emite (astfel de) glăsuiri întinate împotriva Dumnezeului Celui Prea Înalt și face ca oile lui Hristos pentru care și-a vărsat sîngele Însuși Fiul Cel Unul-Născut al lui Dumnezeu să devină pradă fiarelor. Cu adevărat bine zice David, al lui Dumnezeu părinte, proorocind despre unii ca aceștia: „Fiii oamenilor, dinții lor sînt arme și săgeți și limba lor sabie ascuțită" (Ps. 56, 5).

Pentru ce e cu neputință, spune-mi? Prin ce alt mijloc au strălucit pe pămînt Sfinții și s-au făcut luminători în lume (Fil. 2, 15)? Dacă ar fi fost cu neputință, nici aceia n-ar fi putut să izbîndească vreodată în ele. Căci oameni erau și aceia, ca și noi, și nu aveau nimic mai mult decît noi, decît voință spre bine, rîvnă, răbdare, smerenie și dragoste față de Dumnezeu. Acestea, deci, cîștigă-le și tu și sufletul care acum îți este de piatră (cf. Ieș. 17, 6; Ps. 113, 8) ți se va face izvor de lacrimi. Iar dacă nu vrei să suferi necaz și strîmtoare, cel puțin nu spune că lucrul este cu neputință. Căci cel ce spune aceasta tăgăduiește curățirea; pentru că fără lacrimi nu s-a auzit din veac să se fi curățit de întinăciunea păcatului vreun suflet care a păcătuit după Botez. Căci prin Botez a șters Dumnezeu toată lacrima de pe fața pămîntului (Is. 25, 8) revărsînd Duhul Lui Cel Sfînt (cf. Tit. 3, 6) cu bogăție. Dar, precum am auzit din dumnezeiasca Scriptură, unii adulți ce se botezau lăcrimau în însuși momentul Botezului fiind străpunși (la inimă) prin venirea Duhului; nu cu lacrimi de durere sau chin, ci cu lacrimi care, prin lucrarea Sfîntului Duh și darul Aceluiași erau mai dulci decît mierea,

18 Ar putea fi vorba de o hristologie diketică de tendință gnostică.

vărsîndu-le din ochi cumva fără chin şi fără zgomot. Cei ce s-au învrednicit cîndva să aibă experienţa unor asemenea lacrimi vor cunoaşte cele spuse (de mine) şi vor da mărturie împreună (cu mine) că ele sînt adevărate, aşa cum va da mărturie pentru mine şi glasul Teologului (Grigorie) căci el spune: „Să aducă tot omul o jertfă (ofrandă); unul ceva, altul altceva", şi după ce a enumerat multe, la sfîrşit, după toate a strigat: „Toţi, însă, (să jertfească) lacrimi, toţi curăţire, toţi urcuşul şi tinderea spre cele dinainte". (cf. Fil. 3, 13) [19].

Oare a deosebit sau separat (zicînd) acestea unele (lucrări) de altele, zicînd că unele sînt cu putinţă iar altele cu neputinţă? Oare a zis Marele Grigorie, aşa cum ziceţi voi fără înţelegere — ca să mă iau de voi după cum meritaţi, ca de unii ce sînteţi netăiaţi-împrejur la inimi şi la urechi (F.A. 7, 51) — că unii au moştenit de la soartă o fire mai dură şi (de aceea) ei nu ar putea să se zdrobească (cu inima) şi să plîngă? Să nu fie! Că firea omului nu ar avea (inerente) în mod natural lacrimile, plînsul şi întristarea nu a spus sau scris aceasta nici Sfîntul acesta, nici altul dintre Sfinţi. Că plînsul ne este inerent, tuturor prin fire, să te înveţe înşişi pruncii ce se nasc. Căci de îndată ce au ieşit din pîntecele (mamei lor) şi au căzut pe pămînt plîng iar acest fapt le apare moaşelor drept un semn de viaţă. Căci dacă pruncul nu va plînge nu se zice nici că trăieşte, dar plîngînd el arată prin însăşi acest fapt că, cu necesitate, firea are de la naştere cu urmare (a însăşi existenţei ei) şi plînsul dimpreună cu lacrimile. Iar cum spunea Sfîntul Părintele nostru Simeon Studitul, cu un astfel de plîns trebuie omul să-şi trăiască viaţa de faţă şi să şi moară cu el, dacă vrea să se mîntuiască şi să intre în viaţa veşnică (cf. Mt. 19, 17) pentru că lacrimile de la naştere indică lacrimile din viaţa noastră prezentă, de aici. Căci, aşa cum hrana şi băutura sînt necesare pentru trup, aşa şi lacrimile sînt necesare sufletului, astfel încît cel ce nu plînge în fiecare zi — căci preget să zic în fiecare ceas, ca să nu par grav —, îşi distruge şi pierde sufletul (lăsîndu-l să moară) de foame.[20]

Deci, dacă plînsul şi lacrimile sînt o urmare (necesară a însăşi existenţei) firii, precum s-a dovedit, nimeni să nu tăgăduiască acest bun al firii, nimeni să nu se lipsească prin trîndăvie şi uşurătate de un astfel de bine, nimeni să nu se trufească prin răutate, viclenie şi mîndrie, şi să transforme, împotriva firii, în duritatea unei pietre, ci cu preafrumoasă osîrdie spre poruncile lui Dumnezeu, să păzească, rogu-vă, acest mare dar neatins în inima lui, păzindu-l în umilinţă şi smerenie, în nerăutate şi simplitatea sufletului, în răbdarea ispitelor şi în meditaţia neîncetată a dumnezeieştilor Scripturi, pocăindu-se mereu şi aducîndu-şi aminte tot timpul de greşelile proprii; nimeni să nu fie cu nepurtare de grijă (neglijent) faţă de o astfel de lucrare. Iar dacă cineva, deznădăjduind de mîntuirea lui zace pe patul trîndăviei, să nu spună cel puţin celor osînditori că aceasta e cu neputinţă. Pentru că cel ce zice aceasta ne încuie nouă tuturor poarta Împărăţiei cerurilor. Căci, suprimă lacrimile şi suprimă împreună cu ele şi curăţirea; iar fără curăţire nu este nimeni care să se mîntuiască, nimeni care să fie fericit de către Domnul, nimeni nu va vedea pe Dumnezeu.

Iar dacă astfel de lucruri urmează celor care nu plîng după porunca Domnului, cum nu este aceasta erezie mai rea decît toţi ereticii, spune-mi! Căci, după voi, urmează că în zadar s-a făcut pogorîrea şi urcarea lui Dumnezeu, nelucrătoare s-a făcut propovăduirea Apostolilor, nelucrătoare învăţăturile (catehezele) tuturor Sfinţilor care pururea ne cheamă la plîngere. Toată Scriptura insuflată de Dumnezeu (II Tim. 3, 16) a ajuns nefolositoare, precum văd, pentru voi care sînteţi şi gîndiţi aşa. Căci şi voi astupîndu-vă urechile ca o viperă surdă (Ps. 57, 5), atribuiţi mîntuirea sufletelor voastre numai mantiei, culionului şi analavului

---

19 Greg. Naz. *Orat.* 19, 7; P.G. 35, 1049 D—1052 A.

20 O tratare amplă, multiplu nuanţată şi oarecum mai complexă a temei „plînsului" şi rolului esenţial al „darului lacrimilor" în viaţa duhovnicească, în treapta a VII-a („despre plînsul cel de bucurie-făcător") a *„Scării Paradisului"* a Sf. Ioan Scărarul sau Sinaitul (trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia românească* IX, Bucureşti, 1980, p. 164—185). Remarcabile şi observaţiile pe această temă ale lui Andrei Pleşu, *Minima moralia*, Cartea românească, Bucureşti, 1988, p. 134—144.

— iar unii chiar şi bărbii foarte mari şi venerabile — îndrăznind şi lăudîndu-vă în acestea. Dar credeţi-mă, goi şi dezbrăcaţi (cf. Evr. 4, 13) — chiar dacă nu vreţi să ascultaţi dumnezeiasca Scriptură care în fiecare zi vă strigă lucruri mari — vom sta înaintea judecăţii lui Hristos ca fiecare să ia după cele ce a făcut în trup, fie bine fie rele (II Cor. 5, 10).

Iar dacă aceasta se va întîmpla cît de curînd tuturor, unde va fi atunci haina care acopere şi împodobeşte trupurile noastre?[21] Unde analavele cele arătoase? Unde mantiile cele strălucitoare şi străvezii? Unde sandalele cele frumoase şi solide? Unde curelele asemenea cingătorilor femeieşti? Unde întîlnirile cu dregătorii? Unde preferinţa în saluturi? Unde luptele pentru şederea pe scaunul dintîi? Unde luxul meselor? Unde — ca să o spun şi pe aceasta — faptul de a o lua înaintea fratelui şi lucrarea bucăţilor celor mai mari şi mai de cinste din cele ce sînt puse înainte, lucru de care pătimim mai întîi eu şi cei vanitoşi ca mine? Unde vor fi atunci fumurile şi trufia noastră şi faptul de a stăpîni şi de a fi stăpînit? Unde chiliile cele largi şi înfrumuseţate în chip strălucitor ca nişte săli de nuntă? Unde preferinţa pentru slujirea şi funcţiile, prin care socotim că o luăm înaintea altora? Unde rîsul cel nestăvilit şi indecent? Unde cinele cele luxoase şi tîrzii şi conversaţiile nepotrivite de la acestea? Unde atunci numele cele mari? Unde sfinţenia pe care sîntem socotiţi sau pe care socotim acum că o avem? Unde linguşitorii şi ironicii care ne numesc sfinţi şi tulbură urma paşilor noştri? Unde scaunele înălţate şi cei ce cred că prin ele sînt mai de vază decît alţii? Unde demersurile, graba şi rîvna de a ajunge în posesiunea unei stăpîniri oarecare sau a uneia mai mari? Unde împotrivirea în cuvînt (contradicţia) şi nesupunerea, şi faptul de a nu voi să te arăţi al doilea faţă de altul? Unde ataşamentul de rude? Unde vaza oamenilor din lume şi a dregătorilor care vin pe la noi prin care mai întîi eu, nenorocitul, socot şi cred că ajung mai de vază decît alţii? Unde păruta înţelepciune a celor cu vază în cunoştinţa şi înţelepciunea lumii (I Cor. 1, 20; Col. 2, 3)? Unde părerea de sine şi iluzia de a fi ceva, cînd nu sîntem nimic (cf. Gal. 6, 3)? Unde atunci limba cu întorsături frumoase şi frazele retorice care curg ca dintr-un izvor? Unde atunci, sau mai degrabă acum, înţeleptul, unde cărturarul, unde cercetătorul veacului acestuia (I Cor. 1, 20), să se apropie, să vină, să şedem împreună şi să ne sfătuim împreună despre Ziua cea înfricoşătoare şi ceasul acela, şi, punînd în mişcare toate cele bune — ceea ce s-a spus — în noi înşine şi în dumnezeieştile Scripturi şi cercetîndu-le întocmai, să ne lăsăm învăţaţi de aici şi să învăţăm ce anume va putea realmente să ne fie de folos atunci şi acel lucru să ni-l alegem cu toată osîrdia.

Cu adevărat, fraţii mei preaiubiţi, aşa cum strigă limpede întreaga Scriptură, mare nevoie, mare frică şi cutremur (Ps. 54, 6), îi va cuprinde în ceasul acela, pe cei leneşi, moi şi uşuratici ca mine. Fericit însă este, fraţilor, cel ce acum se află mai prejos decît toată zidirea, întristîndu-se plîngînd ziua şi noaptea înaintea lui Dumnezeu, căci atunci va sta îmbrăcat (Mt. 25, 33). Fericit cel ce aude acestea şi nu lasă să treacă timpul vieţii sale fără folos gemînd numai şi amînînd din zi în zi, ci care îndată ce a auzit pe Domnul zicînd: „Pocăiţi-vă"! (Mt. 4, 17), îndată începe şi lucrul. Căci unul ca acesta va fi miluit ca un rob ascultător şi recunoscător şi nu se va osîndi cu cei neascultători: acum va fi izbăvit de toate patimile şi se va face lucrător încercat al tuturor virtuţilor, iar în veacul viitor se va desfăta de bunurile cele negrăite ale lui Dumnezeu împreună cu toţi cei ce au bineplăcut Lui, pe care fie să le dobîndim noi toţi cu harul Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie slava în vecii vecilor. Amin.

CATEHEZA 32

Despre blasfemie. Şi că cel ce zice că nu e cu putinţă ca cineva din generaţia prezentă să se facă părtaş de Duhul Sfînt, ca şi cel ce defaimă lucrările Duhului şi le atribuie potrivnicului, introduc o nouă erezie în Biserica lui Dumnezeu.

---

21 Pasajul care urmează este tipic pentru critica muşcătoare a Sf. Simeon la adresa decăderii vieţii monastice din societatea bizantină contemporană a lui.

Fraţilor şi părinţilor, „orice păcat", spune cuvîntul preasfînt al Mîntuitorului, „se va ierta oamenilor, dar celui ce va blasfemia pe Duhul Sfînt nu i se va ierta nici în veacul de acum nici în cel viitor" (Mt. 12, 31—32). Să cercetăm, care este blasfemia împotriva Duhului Sfînt? Blasfemia împotriva Duhului Sfînt e faptul de a atribui lucrările Lui duhului celui potrivnic, după cum spune Marele Vasile.[22] Dar cum face cineva aceasta? Atunci cînd văzînd cineva la unul din fraţii lui fie minunile făcute de Duhul Sfînt fie o altă harismă dumnezeiască — adică străpungere, lacrimi, smerenie, cunoştinţă dumnezeiască, cuvînt al înţelepciunii celei de sus (I Cor. 12, 8; Iac. 3, 15—17), sau alt lucru dăruit de Duhul lui Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El (Rom. 8, 28) —, zice că aceasta este din înşelăciunea diavolului. La fel, şi cel ce zice că cei ce sînt mînaţi de Duhul lui Dumnezeu ca nişte fii ai lui Dumnezeu (Rom. 8, 14), cei ce fac poruncile lui Dumnezeu, Tatăl lor, sînt amăgiţi de demoni, şi acesta blasfemiază împotriva Duhului Sfînt Care lucrează întru ei (cf. II Cor. 12, 11; Ef. 2, 2) aşa cum (au blasfemiat) odinioară iudeii împotriva Fiului lui Dumnezeu; căci şi aceia vedeau demonii alungaţi de Hristos şi blasfemiau împotriva Duhului Lui Celui Sfînt zicînd fără ruşine neruşinaţii: „Cu Beelzebut, căpetenia demonilor, scoate demonii" (Lc. 11, 15). Dar unii auzind acestea nu aud şi văzînd nu văd (Mt. 13, 13), ca unii ce şi-au ieşit din ei înşişi, depărtînd şi respingînd de la sufletele lor întreaga Scriptură şi izgonind din minţile lor cunoştinţa ce vine din aceasta (Scripturi); nu tremură de frică să spună că toate lucrările Duhului de care dă mărturie dumnezeiască Scriptura provin dintr-o beţie şi o lucrare demonică.

Căci, ca nişte necredincioşi, care sînt cu totul neiniţiaţi în tainele dumnezeieşti, dacă aud despre iluminarea dumnezeiască, despre luminarea sufletului şi minţii, despre vedere (contemplaţie) şi nepătimire, despre smerenie şi lacrimile vărsate prin lucrarea şi harul Sfîntului Duh, declară cu îndrăzneală, ca unii ce nu suportă strălucirea covîrşitoare şi puterea acestor cuvinte, fiind întunecaţi mai degrabă decît luminaţi în ce priveşte ochii inimii, că acestea vin din înşelăciunea demonilor, şi nici osînda lui Dumnezeu nici vătămarea celor ce-i ascultă nu-i fac să tremure, ci, îndrăzneţii, dau mărturie fără ruşine că nimic asemenea nu se face acum de către Dumnezeu în vreunul dintre credincioşi, ceea ce este mai degrabă necredinţă decît erezie. Căci erezie înseamnă faptul de a te abate în vreuna din dogmele privitoare la dreapta noastră credinţă ce ne stau înainte, dar faptul de a zice că nu mai există acum oameni care iubesc pe Dumnezeu, că aceştia nu se mai învrednicesc de Duhul Sfînt şi că cei botezaţi de El nu se fac fii ai lui Dumnezeu şi dumnezei prin cunoştinţă, experienţă, şi vedere (contemplaţie), răstoarnă întreaga Iconomie a Dumnezeului şi Mărturisitorului nostru Iisus Hristos şi tăgăduiesc vădit înnoirea chipului lui Dumnezeu (din om), stricat şi dat morţii (prin păcat) şi rechemarea lui la nestricăciunea şi nemurirea lui.

Căci aşa cum cel ce nu a fost botezat prin apă şi prin Duh (In. 1, 33; 3, 5) nu poate să se mîntuiască, aşa nici cel ce a păcătuit după Botez, dacă nu va fi botezat şi se va naşte din nou de sus, precum a zis Domnul, întărind aceasta, către Nicodim: „De nu se va naşte cineva de sus, nu va intra în Împărăţia cerurilor" (In. 3, 3—5), şi încă şi către Apostoli: „Ioan a botezat cu apă, voi însă veţi fi botezaţi cu Duh Sfînt" (F.A. 1, 5; 11, 16). Deci, cel ce ignoră cu ce Botez a fost botezat ca prunc şi nu ştie că a fost botezat, ci a primit aceasta numai prin credinţă, ştergîndu-l apoi prin zeci de mii de păcate, şi tăgăduieşte cel de-al doilea (Botez) — adică pe cel dat de sus din iubirea-de-oameni a lui Dumnezeu prin Duhul celor ce-l caută prin pocăinţă — cum va putea dobîndi altfel mîntuirea? Nicidecum.

Pentru aceasta, deci, dau mărturie tuturor şi spun şi nu încetez spunînd: cîţi aţi întinat Botezul cel dintîi prin călcarea poruncilor lui Dumnezeu imitaţi pocăinţa lui David şi a celorlalţi Sfinţi, şi dovediţi cu toată osîrdia pocăinţa vrednică din tot felul de lucruri şi cuvinte ca să atrageţi asupra voastră harul Prea Sfîntului Duh. Căci acest Duh pogorînd peste voi, vi se face scăldătoare luminoasă şi primindu-vă la sînul Lui, vă va face în chip negrăit întru Sine Insuşi pe toţi din stricăcioşi, nestricăcioşi, din muritori, nemuritori, născîndu-vă din nou,

22 *Reg. brev. tract.* 273; 31, 1272 BC.

în loc de fii ai oamenilor ca fii ai lui Dumnezeu și dumnezei prin punere (nu prin fire) și prin har — dacă vreți și voi să vă arătați rude și împreună-moștenitori ai Sfinților și să intrați împreună cu ei în Împărăția cerurilor —, așa cum am cunoscut acum pe sfîntul Părintele nostru (Simeon) Studitul că a ajuns în generația noastră, și nu numai el ci și alții dintre ucenicii lui care s-au învrednicit, prin cererile și rugăciunile lui, cu negrăita iubire de oameni a lui Dumnezeu Cel preabun, de un astfel de bine, acum spunem. Spun, însă, aceasta nu lăudîndu-mă cu puterea acelora, ci mulțumind bunătății lui Dumnezeu și vestind-o vouă tuturor, ca și voi să vă grăbiți să vă învredniciți de un astfel de bine. Căci acesta este semnul distinctiv al iubirii după Dumnezeu: ca cineva să nu-și procure posesiunea binelui numai pentru sine însuși, ci să facă cunoscută bogăția lui și fraților lui apropiați și să-i îndemne să-l caute, să-l găsească și să se îmbogățească în el.

Pentru aceasta, deci, precum vedeți, strig către voi repetînd glasurile proorocești: „Apropiați-vă de El și vă veți lumina și fețele" conștiințele „voastre nu se vor rușina" (Ps. 33, 6). Căci, ce oare? Oare nu predîndu-vă cu totul pe voi înșivă trîndăviei, nepurtării de grijă, poftelor și plăcerilor trupului, spuneți că vă este cu neputință să vă curățiți și să vă apropiați prin pocăință de Dumnezeu; și nu numai aceasta, ci că nu e cu putință nici a primi harul Duhului Lui, a fi renăscuți și înfiați prin El și a ne asemăna Lui? Nu este cu neputință aceasta, nu este. Era cu neputință înainte de venirea Lui (în lume); dar de cînd Stăpînul și și Dumnezeul a toate a binevoit a se face om și s-a asemănat întru toate nouă afară de păcat (Evr. 4, 15), ni le-a făcut cu putință și ușoare dîndu-ne putere de a ne face copii ai lui Dumnezeu (In. 1, 12) și împreună-moștenitori ai Lui (Rom. 8, 17), Căruia se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea în veci, Amin.

Traducere și prezentare
de
Diac. Asist. *Ioan I. Ică*

CUVIOSUL SILUAN ATONITUL

(1866—1938)

ÎNSEMNĂRI DUHOVNICEŞTI*

IV. DESPRE PACE

Toţi oamenii vor pacea dar nu ştiu cum să o atingă. Mîniindu-se într-o zi ava Paisie a cerut Domnului să-l izbăvească de iuţime. Domnul i S-a arătat şi i-a zis: „Paisie, dacă nu vrei să te mînii, nu dori nimic, nu judeca pe nimeni, nu urî pe nimeni şi atunci nu te vei mai înfuria". Astfel, tot cel ce-şi taie voia lui înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, va avea totdeauna pace în sufletul lui, dar cel ce vrea să-şi impună voia sa nu va avea niciodată pace.

Sufletul care s-a predat voii lui Dumnezeu, suportă cu uşurinţă orice întristare şi orice boală, pentru că, chiar bolnav fiind, el se roagă şi vede pe Dumnezeu: „Doamne, Tu vezi boala mea. Ştii că sînt păcătos şi slab. Ajută-mă să îndur totul şi să-ţi mulţumesc pentru bunătatea Ta". Domnul alină boala, sufletul simte ajutorul dumnezeiesc şi stă recunoscător şi bucuros înaintea lui Dumnezeu.

Dacă te loveşte o nenorocire, spune-ţi: „Domnul vede inima mea şi dacă îi este plăcută, totul va merge bine şi pentru mine şi pentru ceilalţi", şi astfel, sufletul tău va avea întotdeauna pace. Dar dacă omul începe să murmure şi spune: „Aceasta n-ar trebuie să fie aşa... nu e bine", nu va avea niciodată pace în sufletul lui, chiar dacă ţine toate posturile şi se roagă mult.

Apostolii s-au predat cu totul voii lui Dumnezeu. Aşa se păstrează pacea.

La fel şi Sfinţii, predîndu-se voii lui Dumnezeu, au îndurat toate necazurile.

Domnul ne iubeşte şi de aceea nu avem a ne teme de nimic, fără numai de păcat. Căci prin păcat se pierde harul şi atunci vrăjmaşul vînează sufletul aşa cum duce vîntul fumul sau învîrteşte o frunză uscată.

Trebuie să ne aducem cu tărie aminte că vrăjmaşii înşişi au căzut prin mîndrie, că se străduiesc neîncetat să ne împingă pe aceeaşi cale şi că ne-au amăgit mult. Dar Domnul a zis: „Învăţaţi de la Mine blîndeţea şi smerenia şi veţi afla odihnă sufletelor voastre".

Doamne, dă-ne pacea Ta, cum ai dat-o sfinţilor Tăi Apostoli zicînd: „Pacea Mea dau vouă".

Doamne, dă-ne nouă să ne bucurăm de pacea Ta. Sfinţii Apostoli au primit pacea Ta şi au revărsat-o asupra întregii lumi. Mîntuind popoarele, ei n-au pierdut această pace care nu a scăzut în ei.

Slavă Domnului, căci mare e iubirea Lui pentru noi. El ne dă pacea Lui şi harul Sfîntului Duh.

*

Cum să păstrăm în zilele noastre pacea sufletului în mijlocul ispitelor?

Judecînd după Scriptură şi după caracterul oamenilor epocii noastre, trăim la sfîrşitul timpurilor. Şi totuşi, trebuie să păstrăm pacea sufletului fără care nu există mîntuire, cum a spus un mare om de rugăciune al pămîntului rus, Sfîntul Serafim de Sarov. În timpul vieţii lui, Domnul a ocrotit Rusia mulţumită

---

* Arhim. Sophrony, *Starets Silouane, Moine du Mont Athos, Vie — Doctrine — Ecrits*, Paris, 1973, p. 290—307.

rugăciunii lui. După el, a venit un alt stîlp care s-a ridicat de pe pămînt la la cer, Părintele Ioan de Cromstadt. Să ne oprim puţin asupra lui. Despre el nu am auzit numai vorbindu-se, ca despre alţi Sfinţi, ci el a trăit în vremea noastră şi l-am văzut rugîndu-se.

Îmi amintesc cum, după Litrughie, cînd i s-a adus calul şi trăsura şi s-a urcat în ea, poporul l-a înconjurat cerîndu-i binecuvîntarea. Chiar într-o astfel de înghesuială, sufletul lui rămînea neîncetat în Dumnezeu; în mijlocul unei astfel de mulţimi, atenţia lui nu era împrăştiată, iar el nu-şi pierdea pacea. Cum ajungea, deci, la ea? Aceasta e întrebarea noastră.

Ajungea la ea pentru că iubea oamenii şi nu înceta rugîndu-se pentru ei: „Doamne, dă pacea Ta poporului Tău.

„Doamne, dă Duhul Tău Cel Sfînt robilor Tăi pentru ca El să încălzească inima lor prin dragostea Ta, să-i înveţe tot adevărul şi să-i călăuzească pe calea binelui.

„Doamne, vreau ca Pacea Ta să se odihnească peste tot poporul Tău. Tu l-ai iubit fără preget şi ai dat pe Unul Născut Fiul Tău ca lumea să se mîntuiască.

„Doamne, dă-le harul Tău ca, în pace şi iubire, să Te cunoască şi iubească pe Tine şi să zică ca Apostolii pe Muntele Tabor; „Bine este nouă, să fim împreună cu Tine".

Rugîndu-se astfel, neîncetat, pentru popor, el îşi păstra pacea sufletului. Dar noi o pierdem pentru că nu avem iubire pentru oameni. Sfinţii Apostoli şi toţi Sfinţii doreau mîntuirea pentru întreaga lume şi stînd în mijlocul oamenilor se rugau fierbinte pentru ei. Duhul Sfînt le dădea puterea de a iubi pe oameni. Şi noi, dacă nu vom iubi pe fratele nostru, nu vom putea avea pace.

Să cugete fiecare asupra acestor lucruri.

*

Slavă Domnului căci El nu ne-a lăsat orfani, ci ne-a trimis pe pămînt, pe Duhul Sfînt. Duhul Sfînt învaţă sufletul o adîncă iubire pentru oameni şi compătimirea pentru cei rătăciţi. Domnul a avut milă de cei ce se pierduseră şi a trimis pe Unul-Născut Fiul Său să-i mîntuiască. Duhul Sfînt învaţă aceeaşi compasiune pentru cei ce merg în iad. Dar cel ce n-a primit pe Duhul Sfînt nu doreşte să se roage pentru vrăjmaşii lui.

Ava Paisie se ruga pentru unul din ucenicii lui care lepădase pe Hristos şi, în timp ce se ruga, Domnul i-a apărut şi i-a zis: „Pentru cine te rogi, Paisie? Nu ştii că el M-a tăgăduit"? Dar Sfîntul continua să aibă compasiune pentru ucenicul lui şi atunci Domnul i-a zis: „Paisie, prin iubirea ta, te-ai asemănat Mie".

Aşa aflăm pacea *şi nu există altă cale.*

Dacă un om se roagă şi posteşte mult, dar n-are iubire pentru vrăjmaşi, nu poate avea pacea sufletului. Nici eu n-aş putea vorbi despre ea dacă Duhul Sfînt nu m-ar fi învăţat această iubire.

*

Un suflet păcătos, prizonier al patimilor lui, nu poate avea pace nici să se bucure în Domnul chiar dacă ar avea toate bogăţiile pămîntului şi ar domni asupra lumii întregi. Dacă un rege, pe cale de a petrece cu veselie împreună cu părinţii lui şi de a şedea în toată slava sa pe tronul lui, ar primi dintr-o dată această veste: „Rege, vei muri într-o clipă", sufletul lui s-ar tulbura şi-ar tremura de frică şi ar vedea toată slăbiciunea sa.

Dar cîţi săraci nu sînt care n-au drept toată bogăţia lor decît iubirea pentru Dumnezeu şi care, dacă li s-ar spune: „Vei muri într-o clipă", ar răspunde cu pace: „Facă-se voia Domnului. Slavă lui Dumnezeu că şi-a adus aminte de mine şi vrea să mă ia acolo unde a intrat cel dintîi tîlharul cel bun".

Există săraci care nu au teamă de moarte ci o întîmpină cu pace, ca bătrînul Simeon care a cîntat: „Acum slobozeşte, Stăpîne, pe robul tău, după cuvîntul Tău în pace".

Numai aceia pot înțelege acea pace din sufletul bătrînului Simeon, care poartă în sufletul lor pacea dumnezeiască sau, cel puțin, care au avut experiența ei. Despre această pace a zis Domnul: „Pacea Mea dau vouă". Cel ce o are merge în pace spre viața cea veșnică și spune:

„Slavă Ție, Doamne, că vin acum spre Tine și voi putea vedea veșnic Fața Ta în pace și iubire. Privirea Ta liniștită și blîndă a atras sufletul Meu și el tînjește după Tine".

*

Pe fratele tău trebuie să-l dojenești cu blîndețe și iubire. Căci pacea se pierde chiar și pentru un singur gînd de mîndrie. A te ridica deasupra fratelui tău, a judeca pe cineva, a mustra pe fratele tău fără blîndețe și iubire, a mînca mult sau a te ruga cu moliciune, toate acestea fac să se piardă pacea.

Dacă luăm obiceiul să ne rugăm din toată inima noastră pentru vrăjmașii noștri și să-i iubim, pacea va rămîne mereu în sufletele noastre. Dacă dar urîm pe fratele nostru sau dacă-l judecăm, mintea noastră se va întuneca, și vom pierde pacea și apropierea încrezătoare de Dumnezeu.

*

Sufletul nu poate avea pace dacă nu cugetă zi și noapte la legea lui Dumnezeu. Această lege este scrisă, într-adevăr, de Duhul Sfînt și Duhul Sfînt trece din Scriptură în suflet. Atunci sufletul simte o dulceață plăcută și pierde tot gustul pentru ce e pămîntesc. Căci iubirea de lucrurile pămîntești face sufletul gol, atunci el cade în întristare, se învîrtoșează și nu mai dorește să se roage. Vrăjmașul, văzînd că sufletul nu mai e în Dumnezeu îl zdruncină și seamănă liber în minte tot ceea ce vrea el. Fugărește sufletul de la un gînd la altul și astfel el își petrece toată ziua în această agitație și nu poate vedea pe Dumnezeu cu inimă curată.

*

Omul care poartă în el pacea Duhului Sfînt revarsă această pace asupra celorlalți. Și cel ce poartă în el duhul răului revarsă acest rău asupra celorlalți.

*

Întrebare: Cum își poate păstra pacea cel ce împlinește o sarcină, cînd subordonații lui sînt neascultători?

E un lucru aspru și dureros pentru el. Pentru a păstra pacea trebuie să-și aducă aminte că, chiar dacă oamenii lui sînt neascultători, Domnul îi iubește cu toate acestea, că El a murit în chinuri pentru mîntuirea lor și că trebuie, deci, să ne rugăm pentru ei cu ardoare. Atunci Domnul va da rugăciunea celui ce se roagă. Vei ști din experiență cum se apropie de Dumnezeu cu încredere și iubire sufletul celui ce se roagă și, deși ești om păcătos, Domnul îți va da să guști din roadele rugăciunii. Dacă vei lua obiceiul de a te ruga așa pentru subordonații tăi, sufletul tău va cunoaște o adîncă pace și o mare iubire.

Întrebare: Cum își poate păstra un subordonat pacea sufletului dacă are drept șef un om violent și rău?

Un om mînios îndură el însuși o mare suferință provocată de un duh rău. El suferă acest chin din pricina mîndriei lui. Subordonatul, oricare ar fi, trebuie să o știe și să se roage pentru sufletul bolnav al superiorului lui. Iar Domnul, văzînd răbdarea lui, îi va da lui — subordonatului — iertarea păcatelor lui și rugăciunea neîncetată. E un mare lucru înaintea lui Dumnezeu a ne ruga pentru cei ce ne ocărăsc și ne fac să suferim. În schimb, Dumnezeu ne va da harul Lui, vei cunoaște pe Domnul prin Duhul Sfînt și vei suporta cu bucurie toate întristările, pentru El. Domnul îți va da să iubești lumea întreagă. Vei dori cu ardoare binele pentru toți oamenii și te vei ruga pentru toți ca pentru unul.

Domnul ne-a zis: „Iubiți pe vrăjmașii voștri", și cel ce iubește pe vrăjmașii lui e asemenea Domnului. Dar nu poți să-ți iubești vrăjmașii tăi decît prin harul Duhului Sfînt. De aceea, de îndată ce cineva te-a rănit, roagă-te lui Dumnezeu

pentru el şi-ţi vei păstra pacea şi harul lui Dumnezeu. Dar dacă murmuri împotriva superiorului tău şi îl critici, vei deveni tu însuţi mînios şi irascibil ca şi el. La fel, este greu pentru un începător să-şi păstreze pacea dacă şeful lui de lucru are un caracter rău. A trăi cu un astfel de şef este o grea cruce pentru un începător. El va trebui să se roage pentru el şi aşa îşi va păstra pacea sufletului şi trupului.

Iar dacă eşti un superior şi trebuie să judeci pe cineva pentru faptele lui rele, roagă-te pentru ca Domnul să-ţi dea o inimă compătimitoare — Domnul iubeşte o astfel de inimă — şi atunci vei judeca cu dreptate. Dar dacă nu vei judeca decît după faptele comise, nu vei putea evita faptul de a face greşeli şi nu vei fi plăcut Domnului.

Cînd judeci un om trebuie să o faci cu scopul de a-l ajuta să se îndrepte. Trebuie să ai compasiune pentru fiecare om, pentru fiecare creatură şi pentru întreaga zidire a lui Dumnezeu, şi să-ţi păstrezi, în toate împrejurările, conştiinţa curată. Atunci o adîncă pace va domni în suflet şi minte. Să trăim în pace şi iubire, şi Domnul ne va asculta. El ne va da tot ceea ce-I vom cere şi de care avem nevoie.

Duhul Sfînt se manifestă în iubire. Aşa grăieşte Scriptura şi experienţa o confirmă.

Nu putem avea pace dacă nu cerem din toată fiinţa noastră lui Dumnezeu să ne dea puterea de a iubi pe toţi oamenii. Domnul ştia că dacă nu vom iubi pe vrăjmaşii noştri nu vom avea pace în suflet, şi, de aceea, ne-a dat această poruncă: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri". Dacă nu vom iubi pe vrăjmaşii noştri, sufletul nostru nu se va afla într-o anumită linişte, decît în unele momente. Dar dacă-i iubim, pacea va rămîne zi şi noapte în sufletul nostru.

Veghează în sufletul tău la pacea dată prin harul Duhului Sfînt. Nu o pierde pentru lucruri de nimic. Dacă dai pace fratelui tău, Domnul îţi va da neasemănat mai mult. Dar dacă provoci durere fratelui tău, atunci, în mod sigur, întristarea se va abate şi asupra sufletului tău.

Dacă îţi vine un gînd necurat, alungă-l îndată şi-ţi vei păstra pacea sufletului tău. Dar dacă-l primeşti, sufletul tău va pierde iubirea lui Dumnezeu şi-ţi va lipsi siguranţa în rugăciune.

Dacă îţi tai voia ta proprie, ai biruit deja pe Vrăjmaşul şi vei cîştiga, drept cunună, pacea sufletului. Dar dacă îţi împlineşti voia ta proprie, eşti deja tu însuţi biruit de Vrăjmaşul şi mîhnirea va apăsa sufletul tău.

Cel ce e pradă patimii cîştigului nu poate iubi pe Dumnezeu nici pe aproapele lui. Inima şi mintea unui astfel de om sînt necontenit preocupate de bogăţii. Nu are căinţă nici duh înfrînt pentru păcatele lui, şi sufletul lui va fi incapabil să simtă blîndeţea şi pacea lui Hristos.

Sufletul care a cunoscut pe Domnul doreşte să-L vadă totdeauna în el. Iar El vine în tăcere în suflet, îi dă pacea şi dă mărturie fără cuvinte de mîntuirea lui.

Dacă regii şi conducătorii popoarelor ar cunoaşte iubirea lui Hristos, n-ar mai face niciodată războaie. Războiul provine din păcate nu din iubire. Domnul ne-a creat şi ne-a poruncit să trăim în iubire şi să-L slăvim.

Dacă autorităţile ar păzi poruncile Domnului şi dacă poporul i-ar asculta cu smerenie, am avea o adîncă pace şi o bucurie pe pămînt. Dar din pricina ambiţiei şi neascultării celor mîndri, întreaga lume e în suferinţă.

Mă rog Ţie, milostive Doamne, dă tuturor oamenilor, de la Adam şi pînă la sfîrşitul neamurilor să Te cunoască, să cunoască că Tu eşti îndurător şi milostiv. Ca toate popoarele să cunoască pacea Ta şi toţi să vadă Lumina Feţei Tale. Privirea Ta e blîndă, liniştită şi plină de pace şi ea a atras sufletul meu.

V. DESPRE HAR

N-am adus în Mînăstire decît păcatele mele şi nu ştiu de ce, pe cînd eram încă un tînăr începător, Domnul mi-a făcut darul harului Sfîntului Duh cu un asemenea belşug de revărsare că a umplut întreg sufletul şi trupul meu. Acest har era asemenea celui al Mucenicilor: sufletul meu înseta să sufere pentru Hristos.

Nu cerusem Domnului să-mi dea Duhul Sfînt. Nu știam că Duhul Sfînt există. Nu știam cum viază și ce lucrează El în suflet. Dar acum scriu cu bucurie despre aceasta.

O, Duhule Sfinte, dulce ești Tu sufletului meu. Nu poți fi tîlcuit, dar sufletul cunoaște Venirea Ta și Tu dai pace minții și dulceață inimii.

Domnul spune: „Învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre". Domnul spune aceasta despre Duhul Sfînt, căci numai în Duhul Sfînt își găsește sufletul odihna desăvîrșită.

Fericiți sîntem noi, creștinii ortodocși, căci Domnul ne iubește și ne dă harul Duhului Sfînt, ne dă să vedem Slava Lui. Dar pentru a păstra harul trebuie să iubim pe vrăjmașii noștri și să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate necazurile noastre.

Domnul a chemat un suflet păcătos la pocăință și acest suflet s-a întors spre Domnul Care-l primește cu milostivire și se va arăta lui. Domnul e atît de milostiv, smerit și blînd. Pentru nesfîrșita Lui bunătate, El nu și-a adus aminte de păcatele acestui suflet și acesta L-a iubit pînă la sfîrșit. El se avîntă spre El cum zboară pasărea din colivia ei strîmtă spre tufișurile înverzite.

Sufletul acestui om a cunoscut pe Dumnezeu — Dumnezeu milostiv, iubitor și blînd — și L-a iubit pînă la sfîrșit. Iubirea lui arzătoare îl atrage fără sațiu spre El, căci harul Domnului e nesfîrșit de dulce, el încălzește mintea, inima și întreg trupul lui istovit.

Și deodată sufletul pierde acest har. Atunci el se gîndește: „Trebuie să-l fi supărat pe Domnul. Mă voi ruga milostivirii Lui. Poate îmi va da iarăși acest har, căci sufletul meu nu mai dorește nimic în această lume decît pe Domnul". Iubirea pentru Domnul e atît de arzătoare încît sufletul nu mai dorește nimic altceva odată ce a gustat-o. Iar dacă pierde această iubire sau dacă harul slăbește, ce fel de rugăciuni nu va înălța atunci sufletul lui Dumnezeu dorind să regăsească harul Lui! Așa Sfîntul Serafim de Sarov a stăruit pe o stîncă zi și noapte vreme de trei ani, căci sufletul lui cunoscuse pe Domnul, gustase harul Lui și L-a iubit pînă la sfîrșit.

Sufletul care a cunoscut pe Domnul e atras spre El de iubire și ardoarea acestei iubiri nu-i îngăduie să-L uite nici ziua, nici noaptea măcar o singură clipă. Și dacă noi oare iubim atît de puțin pe Domnul, năzuim atît de arzător după El, cine va tîlcui atunci iubirea nesfîrșită a Maicii Domnului pentru Fiul și Dumnezeul ei.

„Spune-ne, Prea Curată, cum Îl iubeai pe Fiul și Domnul Tău, și care erau rugăciunile tale atunci cînd Fiul Tău s-a înălțat la cer?"

Noi nici nu ni le putem închipui.

*

Pentru a trăi, trupul nostru are nevoie în fiecare zi de hrană și de aer. Pentru sufletul nostru, avem nevoie de Domnul și de harul Sfîntului Duh fără de care sufletul e mort. Așa cum soarele încălzește și învie florile cîmpului care se întorc spre el, așa și sufletul care iubește pe Domnul, se avîntă spre El și-și găsește fericirea în El. Și în marea lui bucurie vrea ca toți oamenii să se bucure de aceeași fericire. Căci Domnul ne-a creat ca să rămînem veșnic împreună cu El în cer, în iubire.

Slavă Domnului și milostivirii Sale! El ne-a iubit atît încît ne-a dat pe Duhul Sfînt Care ne învață totul bine și ne dă puterea de a birui păcatul. În marea Lui milostivire, Domnul ne dă harul Lui și noi trebuie să-l păstrăm cu tărie ca să nu-l pierdem, căci, lipsit de har, omul e orb duhovnicește. Orb este cel ce îngrămădește comori în această lume; aceasta arată că sufletul lui nu cunoaște pe Duhul Sfînt, nu știe cît e de dulce și de aceea se lasă amăgit de pămînt. Dar cel ce a cunoscut dulceața Duhului știe că ea întrece nesfîrșit toate; de acum înainte nimic pămîntesc nu-l poate atrage și singură iubirea Domnului îl ține captiv. El rămîne în pace în Dumnezeu și cunoaște bucuria. Plînge pentru oameni pentru că ei n-au cunoscut toți pe Domnul și îi este milă de ei.

Cînd sufletul este în Duhul Sfînt, el este plin și n-are dorul Cerului, căci Împărăția Cerurilor este înlăuntrul nostru: Domnul a venit și s-a sălășluit întru noi.

*

Înainte de a fi atins de har, sufletul trăiește gîndind că totul e bine și în rînduială în sufletul lui. Dar cînd harul îl cercetează și rămîne cu el, atunci se descopere cu totul altul. Și numai după aceasta, cînd harul îl părăsește din nou, își dă seama că este o mare nefericire a trăi fără har.

Fiul împăratului a plecat departe la vînătoare; se pierde în pădurea liniștită și nu se mai poate întoarce la palatul lui. A vărsat lacrimi din belșug căutînd calea dar nu a găsit-o. Rămînînd în pădurea sălbatică, dorea să revadă pe împăratul, tatăl lui și pe împărăteasa, maica lui, pe frații și surorile lui. Cum ar putea trăi el, fiul de împărat, într-o pădure sălbatică și pierdută? Hohotea gîndindu-se la viața sa de altă dată în palatul tatălui său și regreta amarnic faptul de a-și fi pierdut mama.

Așa și mai mult încă, suferă și se tînguie sufletul atunci cînd pierde harul.

Cînd Iosif a fost vîndut rob egiptenilor de frații săi într-o îndepărtată țară străină, el plîngea după tatăl său fără a putea fi mîngîiat, și cînd a văzut mormîntul Rahilei, mama lui, a hohotit cu amar și a zis: „Mamă, vezi că sînt dus în robie într-o țară îndepărtată?"

Așa și mai mult încă, sufere și se tînguie sufletul care a pierdut harul Duhului Sfînt și care a fost dus în robie de gîndurile cele rele.

Dar cel ce nu cunoaște harul nu-l caută. Astfel, lumea s-a alipit de pămînt, și oamenii nu știu că nimic de pe pămînt n-ar putea înlocui dulceața Duhului Sfînt.

Cocoșul care trăiește la țară într-o mică curte e mulțumit cu soarta lui. Dar vulturul care zboară în înălțimi și care vede acolo de sus spațiile azurii cunoaște multe țări; el a văzut păduri și cîmpii, rîuri și munți, mări și orașe; dar dacă i se taie aripile și este făcut să trăiască împreună cu cocoșul în curtea gospodăriei, cît de mult îi vor lipsi cerul albastru și stîncile pustii!

Așa și sufletul, părăsit de harul pe care l-a cunoscut, e nemîngîiat și nu-și găsește odihna în nimic.

*

De ce te tîngui, suflete al meu, și verși lacrimi? Ai uitat ce a făcut Domnul pentru tine, cel vrednic de toată osînda?

Nu, n-am uitat ce nesfîrșită iubire a revărsat asupra mea Domnul și-mi aduc aminte de dulceața Duhului Sfînt. Cunosc iubirea Domnului și cît de dulce este El sufletului și trupului.

De ce plîngi, suflete al meu, dacă cunoști pe Domnul tău și negrăita Lui bunătate față de Tine? Ce mai vrei de la Stăpînul Care ți-a arătat o asemenea iubire?

Sufletul meu dorește să nu mai piardă nicicînd harul Domnului, căci dulceața Lui atrage neîncetat sufletul meu să iubească pe Ziditorul lui.

*

Domnul își retrage adeseori harul Lui de la suflet. Prin aceasta, el povățuiește cu bunătate și înțelepciune sufletul pentru care în mari chinuri și-a întins brațele Sale pe Cruce, ca el să fie smerit. În lupta împotriva vrăjmașilor noștri el îngăduie sufletului să-și arate alegerea lui liberă. Dar prin el însuși, sufletul e fără putere în a-i birui. De aceea, sufletul meu e trist, tînjește după Domnul și Îl caută cu lacrimi.

Doamne, vezi cît de neputincios e sufletul meu lipsit de har și că nu-și găsește nicăieri odihna. Tu ești dulceața noastră, Tu ești Tatăl nostru. Dă-ne putere de a Te iubi, dă-ne să ne temem de Tine, așa cum tremură și Te iubesc Heruvimii.

Tu, Lumina noastră, luminezi sufletul ca el să Te iubească fără sațiu. Tu-mi retragi harul Tău pentru că sufletul meu nu rămîne mereu în smerenie. Dar vezi cît de mult el suferă și Îți cer: „Dă-mi mie, smeritul, Duhul Sfînt".

*

Prin el însuși omul nu este în stare să împlinească poruncile lui Dumnezeu, de aceea s-a zis: „Cereți și vi se va da". Dacă nu cerem, ne chinuim și ne lip-

sim de harul Duhului Sfînt. Fără har însă, sufletul e în confuzie căci nu sesizează voia lui Dumnezeu.

Pentru a păstra harul, omul trebuie să fie reținut în toate: în mișcări, cuvinte, priviri, gînduri și hrană. Pentru a trăi în înfrînare avem drept ajutor meditația la Cuvîntul lui Dumnezeu, care spune: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ci și cu tot cuvîntul ce iese din gura lui Dumnezeu".

Cînd a întîlnit pe Ava Zosima, Sfînta Maria Egipteanca a luat numai puțină linte cu degetele și a zis: „Îmi e de ajuns aceasta, cu harul lui Dumnezeu". Trebuie să ne obișnuim să mîncăm cît mai puțin cu putință, dar cu dreaptă socoteală și atît cît ne îngăduie munca pe care o avem. Măsura înfrînării noastre trebuie să fie aceea ca după masă să mai avem dorința de a ne ruga.

*

Domnul ne iubește mai mult decît iubește o mamă pe copiii ei și ne dă în dar harul Duhului Sfînt. Dar noi trebuie să-l păzim cu tărie, căci nu e nefericire mai mare decît faptul de a-l pierde. Cînd sufletul pierde harul, suferința lui e nemărginită și el se gîndește: „Trebuie că l-am întristat pe Domnul". În aceste clipe de durere, sufletului i se pare că a căzut din cer pe pămînt și că întîlnește toate suferințele acestei lumi. Ah! cum roagă atunci sufletul pe Domnul să-i dea din nou harul! Acest dor după Dumnezeu nu poate fi tîlcuit în cuvinte. Sufletul care a gustat dulceața Duhului Sfînt nu o poate uita; însetează ziua și noaptea și se avîntă fără de sațiu spre Dumnezeu. Cine va descrie ardoarea iubirii sale pentru Dumnezeu în Care a recunoscut pe Părintele lui ceresc? Cîtă vreme Domnul nu-i va fi dat harul Lui acestui suflet, el nu avea nici o clipă de răgaz pe pămînt.

*

Sufletul care a pierdut harul tînjește după Stăpînul lui și plînge ca Adam cînd a fost izgonit din Rai. Și nimeni nu-l poate mîntui atunci afară de Dumnezeu. Lacrimile lui Adam erau din belșug și curgeau în valuri, umplînd fața lui, pieptul lui și pămîntul. Suspinurile lui erau adînci și puternice ca suflul unei forje. Și striga: „Doamne, ia-mă din nou în Rai!"

Adam era desăvîrșit în iubirea lui Dumnezeu și cunoștea toată dulceața raiului dar era încă lipsit de experiență. El n-a respins ispita Evei, contrar lui Iov care a știut în multele lui încercări că o respingă pe cea a soției lui (Iov, 2, 9—10).

*

Ce dorești tu, sufletul meu, și de ce te întristezi și verși lacrimi?

Plîngi pe Domnul meu căci e atît de lungă vreme de cînd nu L-am văzut și nimeni nu mă va putea mîngîia în durerea mea. Mi-a dat să cunosc bunătatea Lui și aș vrea ca El să rămînă pururea întru mine.

Mama își plînge fiul atunci cînd rămîne multă vreme fără să-l vadă și spune: „Unde ești tu, copilul meu prea iubit?" Dar iubirea unei mame e puțin lucru în comparație cu iubirea lui Dumnezeu, atît de mare și de nesăturată este aceasta.

Atunci cînd sufletul este plin de iubirea dumnezeiască, în *bucuria lui nesfîrșită* se întristează și se roagă cu lacrimi pentru lumea întreagă ca toți oamenii să poată cunoaște pe Domnul și Tatăl lor ceresc. El nu cunoaște odihnă și nu o mai dorește cîtă vreme nu sînt toți în bucuria iubirii Domnului.

*

Sufletul meu tînjește după Tine, dar nu Te poate găsi. Vezi, Doamne, cît de atras este el spre harul Tău și cît plînge căutîndu-l. A fost voia Ta să mi-l dai și tot voia Ta a fost să mi-l retragi. Cînd nu-l cunoșteam, nu-l puteam cere astfel. Și cum puteam cere ceea ce nu cunoșteam? Dar acum Te rog și îl cer, căci sufletul meu Te-a cunoscut și a gustat dulceața Duhului Tău Sfînt și Te-a iubit pe Tine, Ziditorul lui.

Tu ai dat harul Tău Sfinţilor Tăi, şi ei Te-au iubit pînă la capăt. Au dispreţuit bunurile pămînteşti, căci dulceaţa iubirii Tale nu îngăduie iubirea pămîntului şi frumuseţii acestei lumi care nu sînt nimic în faţa harului Tău.

Cît de slab e sufletul meu! El n-are puterea să zboare spre Domnul şi să stea cu smerenie înaintea Lui, plîngînd ziua şi noaptea. Sufletul care a cunoscut pe Domnul Ziditorul şi Tatăl lui ceresc, nu-şi poate afla odihnă pe pămînt. Şi se gîndeşte: „Cînd mă voi înfăţişa înaintea lui Dumnezeu, mă voi ruga milostivirii Lui pentru toţi creştinii". Dar în acelaşi timp se gîndeşte: „Cînd voi vedea Faţa Lui adorată de bucurie nu voi putea spune nimic căci nu poţi rosti un singur cuvînt cînd eşti plin de o iubire atît de mare". Şi iarăşi se gîndeşte: „Mă voi ruga pentru lumea întreagă ca toţi oamenii să se întoarcă spre Dumnezeu şi să-şi afle odihna în El căci iubirea lui Dumnezeu doreşte pentru toţi mîntuirea".

*

Păstraţi harul lui Dumnezeu; cu el este uşor să trăieşti; totul se petrece în pace, după Dumnezeu, totul e plin de dulceaţă şi bucurie. În Dumnezeu sufletul are pace. Mergi ca printr-o grădină minunată în care locuiesc Domnul şi Maica Domnului. Lipsit de harul lui Dumnezeu, omul nu e decît pămînt şi păcat; dar cu harul Lui, mintea omului devine asemenea unui Înger. Îngerii slujesc şi iubesc pe Dumnezeu prin mintea lor; la fel şi omul: prin mintea lui e ca un Înger.

Fericiţi cei care ziua şi noaptea poartă de grijă să placă Domnului spre a se face vrednici de iubirea Lui; ei cunosc prin experienţă, simţindu-l, harul Duhului Sfînt.

Harul nu vine fără ca sufletul să-l cunoască; cînd sufletul pierde acest har, îl doreşte cu putere şi-l caută plîngînd. Dacă nişte părinţi şi-ar pierde copilul lor preaiubit, cum l-ar căuta peste tot ca să-l regăsească! La fel şi sufletul care a iubit pe Dumnezeu Îl caută pe Domnul, dar cu mult mai multă nelinişte şi tărie de care nu-şi poate aduce aminte nici de la părinţii lui nici de la cei pe care-i iubeşte.

Slavă lui Dumnezeu că ne dă să deosebim venirea harului Lui şi ne învaţă să recunoaştem ce face să vină harul şi ce ne face să-l pierdem. Sufletul celui ce păzeşte toate poruncile va simţi întotdeauna prezenţa, chiar şi slabă, a harului; dar el se pierde uşor prin mîndrie, pentru un singur gînd de trufie. Putem să postim mult, să ne rugăm mult, să facem mult bine, dar, dacă cădem în mîndrie, vom fi asemenea unui chimval care răsună dar înlăuntrul e gol. Mîndria face sufletul gol pe dinăuntru şi trebuie o mare experienţă şi o îndelungată luptă pentru a o birui. În mănăstire, experienţa şi Scripturile mi-au făcut cunoscut răul pe care-l pricinuieşte mîndria şi acum, zi şi noapte, cer Domnului smerenia lui Hristos. E o mare ştiinţă şi niciodată nu sfîrşeşti studiul ei.

Războiul nostru e aspru, plin de înţelepciune şi, în acelaşi timp, simplu. Dacă sufletul iubeşte smerenia, toate cursele vrăjmaşilor noştri se sfarmă şi toate întăriturile lor sînt cucerite. În lupta noastră duhovnicească trebuie să veghem de asemenea cu grijă să nu ne lipsească muniţiile şi proviziile. Muniţiile sînt smerenia noastră, iar proviziile harul dumnezeiesc. Dacă le pierem, duşmanii ne vor birui.

Acest război este îndîrjit, dar numai pentru cei mîndri; pentru cei smeriţi, dimpotrivă, este uşor, pentru că ei iubesc pe Domnul iar El le dă arma lui cea puternică: harul Duhului Sfînt. Vrăjmaşii noştri se tem de această armă căci ea îi arde.

*

Iată calea cea mai scurtă şi mai uşoară de a ajunge la mîntuire.

Fii ascultător, înfrînat, nu judeca pe nimeni, păzeşte mintea şi inima ta de gîndurile rele; crede că toţi oamenii sînt buni şi Domnul îi iubeşte. Pentru aceste gînduri smerite, harul Duhului Sfînt va fi viu întru tine şi vei zice: „Bun este Domnul!"

Dar dacă judeci, pe ceilalţi, dacă murmuri şi-ţi place să-ţi faci voia ta, atunci, chiar dacă te-ai ruga mult, sufletul tău va sărăci şi vei spune „Domnul m-a uitat". Dar nu Domnul te-a uitat pe tine, tu ai uitat că trebuie să te sme-

rești și pentru aceasta harul dumnezeiesc nu este viu în sufletul tău, el intră cu ușurință într-un suflet smerit și îi dă pace și odihna în Dumnezeu. Maica Domnului a fost mai smerită decît toți oamenii, o slăvesc cerul și pămîntul; și orice om care se smerește va fi slăvit de Dumnezeu și va vedea Slava Domnului.

*

Ce dulceață este Duhul Sfînt. Cel care bucură și sufletul și trupul! El ne dă să cunoaștem iubirea lui Dumnezeu — iubirea ce se naște din Duhul Sfînt.

Ce minune! Prin Duhul Sfînt omul cunoaște pe Domnul, Ziditorul lui. Și fericiți cei ce-L slujesc căci El a zis: „Acolo unde sînt eu, va fi și slujitorul Meu" și „va vedea Slava Mea" (In. 12, 26; 17, 24).

Dacă așa este încă deja de aici pe pămînt, cu cît mai mult Îl iubesc Sfinții pe Domnul și-L slăvesc în Duhul Sfînt în ceruri. Și această iubire este negrăită.

Sufletul care a cunoscut pe Duhul Sfînt va înțelege ceea ce scriu.

*

De ce însă ne iubește atît de mult Domnul? Noi toți sîntem păcătoși iar lumea întreagă este cufundată în rău, cum spune Sf. Ioan Teologul (I In. 5, 19). Pentru ce ne iubește, deci?

Domnul este *plinătate a iubirii.*

Așa cum soarele încălzește tot pămîntul, așa și harul Duhului Sfînt încălzește sufletul și-l atrage să iubească pe Domnul; iar el tînjește după El și-L caută cu lacrimi.

Cum aș putea să nu te caut? Tu te-ai arătat sufletului meu — faptul întrece înțelegerea mea — și l-ai răpit cu iubirea Ta. Harul Duhului Sfînt a înrobit sufletul meu și îi este cu neputință să-l uite.

Cum am putea uita pe Domnul, cînd El este întru noi? căci Apostolul a vestit oamenilor: „că Hristos ia chip întru voi" (Gal. 4, 19).

Numai de ar putea lumea întreagă cunoaște pe Hristos, și ar ști cît de mult ne iubește și cît de dulce e această iubire, cum toate Puterile cerești se hrănesc din ea, cum totul este însuflețit de Duhul Sfînt, cum este preamărit Domnul pentru Patimile Lui și cum Îl slăvesc toți Sfinții!

Și această Slavă nu va avea sfîrșit.

*

Domnul se bucură de sufletul care se pocăiește întru smerenie și îi dă harul Duhului Sfînt. Cunosc un începător care a primit pe Duhul Sfînt după ce a petrecut șase luni în Mănăstire; alții L-au primit după zece ani, și chiar mai mult, înainte de a cunoaște harul. Dar *nimeni* n-a putut rămîne în plinătatea acestui har, pentru că nu sîntem cu adevărat smeriți.

Sf. Serafim de Sarov avea 27 de ani cînd a văzut pe Domnul; sufletul lui a fost cuprins de o astfel de iubire pentru Dumnezeu că el s-a preschimbat în întregime sub înrîurirea dulceții Duhului Sfînt. Dar, mai tîrziu, s-a retras în pustie și, înțelegînd că *acest* har nu mai era cu el, a rămas vreme de trei ani pe o stîncă rugîndu-se: „Dumnezeule, ai milă de mine, păcătosul!".

Sufletul care a cunoscut pe Dumnezeu prin Duhul Sfînt se avîntă din toate puterile lui spre El; amintirea Lui îl atrage și uită ușor lumea; dar cînd își aduce din nou aminte de lume, dorește arzător același har pentru toți oamenii și se roagă pentru întreaga lume. Duhul Sfînt Însuși Îl mișcă să se roage ca toți oamenii să se pocăiască, să cunoască pe Dumnezeu și să știe cît de milostiv este El.

*

Să ne smerim, fraților, și Domnul ne va iubi, că Domnul ne iubește. Sufletul o știe după harul pe care El i-l dă. Cînd harul trăiește în suflet, chiar numai în chip slab, el iubește pe Domnul și pe aproapele și poartă în el pacea. Dar este încă o iubire și mai mare, și atunci sufletul uită lumea întreagă.

*

Fericit cel ce nu pierde harul dumnezeiesc, ci se înalță din putere în putere. Cît despre mine, am pierdut harul, dar Domnul a avut milă de mine și, în milostivirea Sa, mi-a dat să gust un har încă mai mare.

Cît de slab e sufletul! Lipsit de harul dumnezeiesc este asemenea animalelor, dar cînd este atins de har, omul e mare înaintea lui Dumnezeu.

Oamenii prețuiesc în chip deosebit științele pămîntești sau doresc să cunoască un împărat al acestui pămînt și sînt fericiți dacă sînt aproape de el; dar cu adevărat mare e faptul de a cunoaște pe Domnul și voia Sa.

Cu toate puterile voastre, fraților, smeriți sufletul vostru ca Domnul să-l iubească și să-i dea harul Său. Dar el nu va rămîne întru noi dacă nu-i iubim pe vrăjmașii noștri.

Prin Duhul Sfînt, sufletul meu a cunoscut pe Domnul și de aceea îmi este ușor și plăcut să mă gîndesc la El și la lucrurile lui Dumnezeu, dar lipsit de Duhul Sfînt, sufletul e mort, chiar dacă ar fi epuizat cunoașterea întregii lumi.

Dacă oamenii ar înțelege ce e știința duhovnicească, ar lepăda toate științele și tehnicile lor și n-ar mai contempla decît pe Domnul. Frumusețea Lui înrobește sufletul; el se avîntă, spre El, dorește să fie veșnic cu El și nu mai vrea nimic altceva. El privește toate împărățiile pămîntului ca niște nori care trec pe cer.

*

Domnul a zis: „Eu sînt în Tatăl și Tatăl este întru Mine". (In. 14, 10), și: „voi în Mine și Eu în voi" (In 14, 20). Sufletul nostru simte că Domnul este în noi și de aceea el nu-L poate uita nici măcar o singură clipă.

Ce dragoste! Domnul dorește ca noi să fim în El și în Tatăl.

Dar, Doamne, ce am făcut pentru Tine sau în ce Ți-am plăcut ca Tu să dorești să fii în noi și ca noi să fim întru Tine? Noi te-am răstignit prin păcatele noastre și Tu vrei ca noi să fim cu Tine? Ah! cît de mare e bunătatea Ta! O văd revărsată asupra mea. Sînt vrednic de iad și de toate chinurile, dar Tu mi-ai dat harul Duhului Sfînt.

Iar dacă Tu mi-ai dat mie, păcătosului, să Te cunosc prin Duhul Sfînt, atunci Te rog, Doamne, dă tuturor popoarelor să Te cunoască pe Tine.

Traducere de
Pr. prof. *Ioan I. Ică*

INTRAREA ÎN BISERICĂ — 21 NOIEMBRIE

DESPRE FAMILIE

Din viaţa marelui filosof şi matematician din antichitate, Pitagora, cel care a descoperit tabla înmulţirii, se desprinde următoarea întîmplare. Odată, stînd de vorbă cu discipolii săi, printre altele le-a pus şi această întrebare: care anume, consideră ei, că este cea mai importantă instituţie pusă în slujba şi spre folosul omului. Răspunsurile au fost diferite. Unii au spus că este şcoala, fiindcă prin ea se educă şi luminează omul. Alţii au răspuns că este armata, care păzeşte şi apără liniştea poporului. O parte au zis că cea mai importantă este justiţia care asigură drepturile şi libertăţile cetăţenilor, iar alţii au găsit de cuviinţă să creadă că atelierele meşteşugarilor prezintă prima importanţă, căci acestea asigură trebuinţele şi prosperitatea locuitorilor.

La urmă, învăţăceii, plini de nerăbdare, aşteptau cu toţii părerea filosofului şi dascălului lor. Şi el le zice: În toate răspunsurile voastre se află cuprinse crîmpeie de adevăr. Însă, să cunoaşteţi, că cea mai de seamă instituţie, cel mai important aşezămînt în viaţa societăţii este *familia*. Ea dăruieşte omenirii ceea ce nu poate da nici o altă instituţie din cele pe care le-aţi amintit. Fără sprijinul familiei, şcolile ar fi pustii, armata n-ar exista din lipsă de ostaşi, legile justiţiei n-ar avea cui să apere drepturile, iar în ateliere n-ar lucra meşteşugari. Iată deci, că fără ajutorul familiei, însăşi specia umană ar dispare de pe pămînt.

Toţi cei care studiază omul ca fiinţă cugetătoare şi condiţia lui în lumea aceasta, filosofi, psihologi, scriitori, istorici ai religiilor, gînditori de toate orientările, au ajuns la concluzia că numai familia reprezintă triunghiul în care cu adevărat omul poate să se reprezinte în toată deplinătatea, două din laturile acestuia fiind soţul şi soţia, iar cealaltă latură însumînd-o copiii acestora.

Pe plan religios şi creştin, familia simbolizează icoana Sfintei Treimi, semnificînd unitate prin iubire, căci precum Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt Una sînt, tot astfel şi în familie, tata, mama şi copiii reprezintă o sumă, un total, un întreg, o unitate.

Taina aceasta mare este, o spune şi apostolul Pavel (Ef. 5, 32): „De aceea, va lăsa omul pe tatal sau şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa şi vor fi amîndoi un trup" (Id. 31).

Instituţionalizată de către Biserica creştină, căsătoria a devenit o taină sfîntă, cu rînduieli bine stabilite, avînd ca scop continuitatea vieţii pămînteşti, preamărirea lui Dumnezeu şi mîntuirea sufletului. Căsătoria fiind un act de unire, necesită deplinul acord în familie, armonia, înţelegerea, dragostea şi pacea. Acolo, nu în altă parte, ci în sînul familiei, trebuie să se îndrepteze sentimentele conjugale, afecţiunea pentru soţ sau soţie, grija pentru trebuinţele casei şi ale copiilor. Unde nu se materializează aceste principii, acolo stăpîneşte vrajba, neînţelegerea, ura, înstrăinarea, certurile, învrăjbirile, lipsurile, sudalmele, beţiile, înşelarea şi toate relele, care duc în cele din urmă la destrămarea familiei, la despărţirea celor care la începutul căsniciei lor îşi făgăduiau iubire veşnică.

Omul fiind creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, este privit şi se află înaintea Creatorului său ca fiu al Său. Dumnezeu ne iubeşte pe noi oamenii cu o dragoste nemăsurată. Omul n-a fost creat de Dumnezeu din întîmplare, el este din dragoste creat, pentru ca şi omul să se bucure de frumuseţile lumii acesteia, dar mai ales să fie părtaş al fericirii veşnice în împărăţia lui Dumnezeu. Deci, dacă Dumnezeu ne iubeşte ca fiind zidirea Sa, tot la fel şi tatăl trupesc îşi

iubeşte copiii; în ei oglindindu-se înşăşi părinţii lor. În viaţa copiilor se regăseşte viaţa părinţilor; trupul şi sîngele lor au luat naştere din trupul şi sîngele părinţilor lor.

Întreaga viaţă părinţii se jertfesc, se sacrifică pentru copiii lor, fericirea copiilor este şi fericirea părinţilor, neoazurile fiilor îndurerează inimile părinţilor. Dragostea părintească este atît de intensă, atît de nemărginită, încît, dacă chiar răi fiind copiii lor, întreaga lume i-ar condamna şi urî, sufletul părinţilor este alături de ei, disculpîndu-i, luîndu-le apărarea, iertîndu-i şi iubindu-i poate şi mai mult din cauza stării lor nefericite.

În sînul familiei cu adevărat creştine şi vrednice de a fi model de urmat în ceea ce priveşte unitatea, bunăvoirea şi credincioşia, copiii reprezintă un adevărat dar ceresc. Ei îi înveselesc pe părinţi cu chipurile lor nevinovate, cu zburdălniciile şi jocurile lor lipsite de răutate şi păcat. Prin glasul lor îngeresc ei rostesc rugăciuni către bunul Dumnezeu şi îngerul păzitor ca să le dea creştere şi minte iar părinţilor ajutor şi sănătate. Prin puritatea şi gingăşia lor, ei cimentează dragostea dintre soţi, statornicesc raporturile de încredere şi coeziune în sînul familiei, feresc pe părinţi de la abateri privind comportarea lor în cadrul familiei şi în societate.

Despre copii nu se poate spune că sînt numai ai mamei sau numai ai tatei, ei sînt ai amîndurora, iar copiii au nevoie de ambii părinţi. Căci dacă tatăl înseamnă capul familiei şi impune autoritatea, seriozitatea, rigurozitatea, respectul şi disciplina; mama întruchipează dragostea, mila, duioşia, spiritul de sacrificiu, abnegaţia. Toate aceste însuşiri ale părinţilor formează şi consolidează educaţia şi caracterul tinerelor vlăstare.

Pentru ca familia să se bucure de tihnă, să se împărtăşească binecuvîntarea şi harul lui Dumnezeu, este absolut necesar ca fiecare dintre soţi să se simtă egalul celuilalt. Este deosebit de trist cînd se întîlneşte situaţia ca unul să-l domine, să-l nedreptăţească, să-l facă să sufere pe partenerul său. Referitor la aceasta, sfîntul apostol Pavel scrie şi-i îndeamnă pe creştini spunîndu-le: „Aşadar, bărbaţii sînt datori să-şi iubească femeile, ca pe înseşi trupurile lor. Cel ce-şi iubeşte femeia pe sine se iubeşte. Astfel şi voi, fiecare aşa să-şi iubească femeia ca pe sine însuşi; iar femeia să se teamă de bărbat." (Efeseni 5, 28. 33).

Dacă dragostea şi devotamentul unuia dintre soţi nu este răsplătit în aceeaşi măsură, nu i se răspunde cu acelaşi interes, cu aceeaşi intensitate, cu aceeaşi cinste, preţuire şi dragoste, atunci drumul luminos şi drept al căsniciei se transformă, devine un urcuş greu şi obositor, ajunge un calvar.

Aflat în pragul căsătoriei, fiecare tînăr sau tînără se întreabă cu îngrijorare dacă pasul ce urmează să-l facă îi va aduce fericirea, dacă i se vor împlini toate visurile, dacă alegerea e cea mai potrivită pentru aceea sau acel, alături de care porneşte în viaţa de familie. Dar prea puţini îşi pun întrebarea: oare eu îndeplinesc toate condiţiile, întrunesc virtuţile necesare spre a merita încrederea, spre a nu înşela aşteptările acelei fiinţe care îşi va lega pentru totdeauna viaţa sa de viaţa mea, idealurile sale de idealurile mele, speranţele şi bucuriile sale alături de mine?

Cînd sfîntul apostol Pavel scrie în epistola către Efeseni, „Iară femeia să se teamă de bărbat", eu socotesc că apostolul s-a referit, judecînd după spiritul întregului text al epistolei, cît şi prin consensul unanim al Noului Testament, nu la teama de bătaie, de folosirea brutalităţii ori a unei frici stupide şi animalice, ci la teama de a nu-i înşela încrederea, la teama de a nu-l supăra, de a nu fi nesimţitoare faţă de dreptatea lui, de bunătatea, de truda şi osteneala lui, faţă de corectitudinea şi cinstea lui.

Dorind să-şi întemeieze o familie, tinerii nutresc cele mai frumoase nădejdi, cele mai surîzătoare aspiraţii. Fiecare îşi doreşte bunăstare, mulţumire, pace în casă, sănătate, fericire şi copii buni, frumoşi şi cuminţi. Toate aceste dorinţi sînt bune şi frumoase, bineplăcute înaintea oamenilor şi cinstite înaintea lui Dumnezeu. Însă cea mai importantă cerere trebuie să fie aceasta: „Doamne, dă-ne înţelepciune, căci avînd-o pe aceasta nu ne vom înstrăina niciodată de Dumnezeu, iar în viaţă nu ne vom speria de grijile, de lipsurile şi neajunsurile ce avem să le întîmpinăm. Avînd înţelepciune şi credinţă tare, toate zilele vieţii noastre vor fi pline de pace şi fericire."

Iubiți credincioși,

Astăzi fiind o sărbătoare închinată Maicii Domnului și anume prăznuirea Intrării în Biserică a Maicii Domnului, s-ar putea naște întrebarea: care este legătura dintre această sărbătoare și familia creștină? Asemănarea constă în faptul că Maica Domnului fiind aleasă de Dumnezeu să fie Născătoare de Dumnezeu, i-a fost menit să se nască dintr-o familie dreptcredincioasă din seminția lui David. Părinții Maicii Domnului se numeau Ioachim și Ana, Biserica cinstindu-i ca „Drepții Părinți Ioachim și Ana", adică drepți, credincioși, cinstiți în fața lui Dumnezeu. În această familie de „Drepți Părinți" s-a născut și a crescut Fecioara Maria. Aici alături de părinții ei, a petrecut în multă sfințenie, în rugăciune, în citirea dumnezeieștilor Scripturi. În casa părinților ei nu s-au rostit cuvinte nepotrivite unui credincios, nici vorbe de ocară, domnea aici un duh al evlaviei, al așteptării pline de încredere și bucurie pentru venirea Mesiei, Mîntuitorul lumii. În această privință, familia Drepților Părinți este o adevărată pildă vrednică de urmat pentru fiecare familie.

Unul dintre scriitorii bisericești aseamănă famalia Drepților Părinți Ioachim și Ana cu un pom roditor, părinții fiind rădăcina pomului, iar Fecioara Maria pomul care a rodit în lume pe Mîntuitorul.

Să încercăm să pătrundem cît de puțin în marea taină ce s-a petrecut cu Fecioara Maria.

Prin întruparea Sa, Dumnezeiescul Mîntuitor S-a făcut ceea ce nu a fost, adică om, dar a rămas pe deplin ceea ce a fost, adică Dumnezeu. Deci Mîntuitorul Iisus Hristos a fost Dumnezeu adevărat și om adevărat, rămînînd Dumnezeu neschimbat.

Asemenea și Fecioara Maria a devenit ceea ce nu a fost, adică mamă, dar a rămas pe deplin Fecioară ceea ce a fost, neîncetînd vreodată de a fi Fecioară. Deci a devenit cu adevărat mamă și a rămas Fecioară precum a fost, fiind „pururea Fecioară".

Cu toate că a fost Născătoare de Dumnezeu și înzestrată cu toate virtuțile, se mai găsesc din aceia care spun că Maica Domnului a fost o femeie ca toate celelalte. Ce trebuie noi să răspundem unora ca aceștia?

Mai întîi cei ce vorbesc despre Maica Domnului ca de o femeie obișnuită, ar putea să ne arate cărei femei pînă la Fecioara Maria, i-a spus îngerul: „Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Și iată vei lua în pîntece și vei naște fiu. Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt Se va chema."

Maica Domnului încă înainte de naștere se deosebește de ceilalți oameni. Ea nu s-a născut ca rod al unei dragoste pătimașe dintre soți ci este darul lui Dumnezeu, ca răspuns pentru mulțimea lacrimilor, a jertfelor, a milosteniilor, a rugăciunilor unite cu postul, ajunul și privegherea, ale lui Ioachim și Anei. Iar peste toate aceștia fiind și drepți înaintea lui Dumnezeu. Îndată după nașterea ei, se petrece cea mai mare jertfă adusă lui Dumnezeu de la începutul omenirii. Ea fiind unica fiică a unor părinți bătrîni, este oferită lui Dumnezeu ca o ofrandă vie, după cum promiseseră drepții ei părinți. Cine ar putea să descrie ce se petrecea în sufletele lor în acea zi cînd au dus-o la templu pe unica lor mîngîiere și speranță?

După ce petrece 12 ani în templu luînd parte la toate serviciile religioase; conform legii templului, Fecioara Maria trebuie să părăsească templul și este încredințată binecredinciosului Iosif. El o primește și îi respectă dorința de a-i fi numai logodnică, păstrîndu-și fecioria și ducînd și în lume aceeași viață ca și în templu, adică în deplină castitate, în post și rugăciune, cercetînd zilnic locașurile de închinare, zăbovind multă vreme în meditație și rugăciune, bine știind că este adusă ca dar și închinată lui Dumnezeu încă din pieptul maicii sale.

Cei care din rea voință sau ignoranță nu-i acordă Maicii Domnului supra cinstirea și supra venerarea ca Maică a lui Hristos Dumnezeu și Pururea Fecioară, să ne spună căreia dintre femei, în afara Maicii Domnului, i s-a arătat și a văzut înger din cer coborît, care i s-a închinat numind-o plină de har și spunîndu-i că Duhul Sfînt se va coborî peste ea și puterea Celui Preaînalt o va umbri?

Cunoscînd toate acestea, tineri și bătrîni, toți credincioșii, toate familiile creștine să alergăm la Maica Domnului ca să mijlocească la Fiul său ajutor și sănătate, izbăvire din boli și necazuri, pace și înțelegere în familii, minte și creștere copiilor, sprijinul tinerilor căsătoriți, bună sfătuitoare a părinților, mîngîiere bătrînilor, mijlocitoare de mîntuire pentru toți credincioșii.

Sfîntul Efrem Sirul zice: „Maica Domnului este apărătoarea noastră înaintea marelui tribunal de judecată a lui Dumnezeu", de aceea Biserica și credincioșii îi cîntă neîncetat „Apărătoare Doamnă, pentru biruință mulțumiri, izbăvindu-ne din nevoi aducem ție, Născătoare de Dumnezeu, noi, robii tăi. Ci ca una ce ai stăpînire nebiruită, slobozește-ne din toate nevoile, ca să-ți cîntăm ție: Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!

Arhim. *Serafim Man*

GÎNDURI DE CRĂCIUN

Înainte de praznicele mari s-a rînduit ca timp de pregătire postul ca mijloc de purificare și înnoire sufletească, pentru primirea Sfintei Împărtășanii înainte de praznicul serbat. Așa și înainte de Nașterea Domnului s-a instituit postul, ca metodă de înălțare sufletească și adîncă pregătire pentru primirea în ieslea sufletului nostru a Pruncului din Betleemul Iudeii.

Cîntăreții ne anunță din vreme: „Hristos se naște, măriți-L, Hristos din ceruri, întîmpinați-L; Hristos pe pămînt, înălțați-vă; cîntați Domnului tot pămîntul, căci cu slavă s-a preamărit" — Ne vestesc apropiata naștere a lui Iisus în Betleemul Iudeii — Ne ducem cu gîndul la minunatele noastre colinzi, care ne amintesc de desfășurarea tuturor evenimentelor legate de coborîrea lui Dumnezeu-Fiul pe pămînt. Spre exemplificare vom cita una din frumoasele colinzi;

„Coborît-o coborît,
Maica Sfîntă pe pămînt
Și umbla din casă-n casă,
Nimeni de mas nu o lasă,
Cînd o fost colea de sară,
O aflat o poiecioară,
Și-o așternut fîn uscat,
Și-o născut mîndru-Împărat
Care ne-o răscumpărat
De la muncile din iad".

Parcă vedem pe Sfînta Fecioară împreună cu Iosif cerînd găzduire celor din Betleem. Casele erau toate ocupate. Au sosit cam tîrziu. Sînt nevoiți să iasă din localitate. La marginea ei găsesc un adăpost pentru animale unde Maica Domnului conform celor prezise,

„Naște-n ieslea boilor, pe Împăratul tuturor"

La nașterea Fiului, Dumnezeu-Tatăl trimite primii colindători, care vin tocmai din cer, aceștia sînt sfinții îngeri, care, deasupra ieslei unde era Pruncul, au cîntat „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14). Alături de îngeri s-au adăugat păstorii cu colindul lor evocați atît de frumos în colinda „Trei păstori se întîlniră" care după ce au împletit cunună, au dus-o lui Hristos, să le fie de folos. Ei, păstorii, reprezentă în fața ieslei din Betleem, omagiul adus lui Hristos de către oamenii simpli, cei săraci și nevoiași. Intelectualitatea, lumea învățată este reprezentată prin prezența celor trei magi de la Răsărit, care au adus lui Iisus daruri; aur, tămîie și smirnă. La rîndul nostru, să-I aducem lui Hristos aurul credinței curate, tămîia rugăciunii binemirositoare și smirna milosteniei și îndreptării noastre. Copii evocă prezența crailor la Betleem prin frumosul colind de stea „Trei crai de la răsărit".

De fapt, în aceste momente, atît cei mici cît și cei mari, se adună la biserică, seară de seară, unde preamăresc pe Dumnezeu, cîntînd frumoasele noastre colinzi. Cei mici pregătesc cîntecul de stea și sceneta „Irozii". Doamne ce frumoasă e copilăria! Cînd privesc chipurile lor minunate și gingașe care laudă

„Naşterea Domnului", mă duc cu gîndul la frumoşii ani ai copilăriei mele, cînd şi eu colindam împreună, cu alţi copii ai satului şi iată că îmi vin în minte şi acum cuvintele marelui poet din Ardealul nostru drag:

„Afară ninge liniştit,
Şi-n casă arde focul,
Iar noi pe lîngă mama stînd,
De mult uitarăm jocul".

Iubite cititorule, care ai răgazul să citeşti aceste rînduri, ia aminte la mesajul divin al Crăciunului, la colindul venit din cer aducînd „pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" şi să fii şi dumneata un făcător de pace.

Dumnezeu s-a întrupat şi a coborît pe pămînt ca să ridice firea noastră cea căzută prin păcat. Să ne ridicăm mintea şi simţirea noastră, ca să Te lăudăm pe Tine ca şi îngerii, păstorii, magii, şi toţi bunii creştini de pretutindeni şi mai ales ca şi nevinovaţii copii, despre care Mîntuitorul a zis „că a unora ca aceştia este împărăţia cerurilor".

Pr. *Burzo Gavril*

IROD

DUMINICA DUPĂ NAŞTEREA DOMNULUI ÎN INTERPRETAREA FERICITULUI IERONIM

Duminica după Naşterea Domnului, a 30-a după Rusalii, cuprinde textul de la Evanghelie după sfîntul Matei 2, 13—23.

Magii luînd înştiinţare să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au dus în ţara lor. Iar după plecarea lor iată îngerul Domnului se arată în vis lui Iosif zicînd: „Scoală-te, ia Pruncul şi pe mama Lui şi fugi în Egipt..." (Mat. 2, 13). Iată, interpretarea Evangheliei în lumina fericitului Ieronim:

Domnul însuşi pentru a confirma bine caracterul privilegiat al meritelor lui Iosif, i-a întors pe altă cale, pentru că ei nu trebuiau să se amestece cu iudeii infideli.

„*Iată îngerul* Domnului se arată în vis, lui Iosif, zicînd: „Scoală-te, ia pruncul şi pe mama Lui şi fugi în Egipt".

Cînd ia copilul şi pe mama Lui pentru a merge în Egipt, el o face noaptea, pe întuneric, dar cînd se reîntoarce în Iudeea, Evanghelia nu face menţiune nici de noapte, nici de întuneric.

„*Ca să se* împlinească cuvîntul spus de Domnul, prin proorocul: „Din Egipt am chemat pe Fiul meu". (Os. 11, 1)".

Ce răspund cei care neagă autenticitatea acestui text ebraic: Unde se află el în Septuaginta? Ei nu-l găsesc, dar noi le spunem că este scris în cartea profetului Osea, cum poate s-o justifice lucrările pe care noi le-am publicat mai nou. De altcum noi putem justifica altcum acest pasaj din cauza şicanatorilor despre care Apostolul (I Cor. 11, 16) ne declară că nu se află la el, nici în Biserica lui Hristos. Aşa maniere: noi reproducem mărturia lui Balaam din cartea Numeri: „Domnul l-a scos din Egipt, puterea lui este ca a unui taur" (Num. 23, 22).

„*Atunci s-a* împlinit cuvîntul lui Ieremia proorocul: Glas în Rama s-a auzit, plîngere şi tînguire multă. Rahela plîngea pe fiii săi şi nu voia să se mîngîie, pentru că nu mai sînt". (Ier. 31, 15)."

Din Rahela s-a născut Veniamin. Ori Betleem nu se află în tribul său. Se pune, deci, o chestiune: Pentru ce plîngea Rahela ca şi cînd ar fi ai ei, pe fiii lui Iuda, adică ai Betleemului (Gen. 35, 18)?

Noi răspundem îndată: Ea fu înmormîntată aproape de Betleem, la Efrata, aceasta pentru că acest loc a dăruit ospitalitate în sînul lui rămăşiţelor mortale,

că ea a dobîndit acest nume de mamă. Altă explicare: Iuda și Veniamin erau două triburi limitrofe și Irod a poruncit să taie copiii nu numai din Betleem ci din toată regiunea. Cu prilejul acestui masacru, noi considerăm că au fost tăiați mulți copii din Veniamin. Ea plînge fiii ei și nu vrea să se mîngîie; fie pentru că îi consideră morți pentru totdeauna, fie fiindcă ea refuza orice mîngîiere cu privire la aceia despre care știa că aveau viață.

În ce privește expresia „în Rama" să nu ne gîndim la numele locului situat lîngă Gaaba, Rama înseamnă „înălțat" și iată sensul: „Un glas s-a auzit foarte sus" adică departe.

„*Căci au murit* cei ce căutau să ia viața pruncului".

După acest pasaj în înțelesul nostru, nu-i numai Irod ci și preoții și cărturarii care au cugetat de a ucide pe Domnul.

„*Iosif*, sculîndu-se, a luat pruncul și pe mama lui".

El nu zice: „El a luat pruncul și pe soția sa", ci „pruncul și pe mama sa", cu titlu de tată hrănitor și nu cu titlu de soț.

„*Și auzind că* domnește Arhelau în Iudeea, în locul lui Irod, tatăl său...". Mulți cad într-o greșeală prin necunoașterea istoriei.

Ei cred că Irod, care ia în zeflemea cînd cu patimile, este acelaș personaj cu cel a cărei moarte se menționează acum.

Ori, acest Irod, care se alia în prietenie cu Pilat (Luca 23, 12) este fiul lui Irod al nostru și fratele lui Arheleau. Acesta din urmă a fost exilat de Tiberiu Cesar la Lyon, oraș din Galia și-i dădu ca succesor la tron pe fratele său Irod. Citește istoria lui Iosif.

„ *Și a venit* și a locuit în orașul Nazaret, ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin proorocul că Nazarinean se va chema":

Dacă a făcut un citat precis din Scripturi, evanghelistul niciodată n-ar spune-o: „ceea ce s-a spus prin prooroci" ci doar simplu „ceea ce s-a zis prin proorocul".

În realitate, prin folosirea pluralului „profeții", dovedește că el n-a luat litera Scripturilor și înțelesul lor.

Nazarinean înseamnă „sfînt". Domnul va fi sfînt. Este ceea ce amintește toată Scriptura. Între altele noi putem cita ceea ce exprimă originalul ebraic, în aceiași termeni la Isaia: „O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un lăstar din rădăcinile lui va da" (Is. 11, 1).

Pr. prof. *Nicolae Neaga*

CUVÎNT LA CUNUNIE

PREZENȚA LUI IISUS LA NUNTĂ

„*A fost chemat și Iisus și ucenicii Lui la nuntă*".
(In. 1, 2).

Ați auzit din Sfînta Evanghelie că Iisus, împreună cu ucenicii Lui și cu Prea Sfînta Sa Maică, fiind invitați, au luat parte la Nunta din Cana Galileii.

Ce importanță poate avea această prezență?

Familia este cea mai veche instituție omenească. Ea datează de cînd există cei dintîi oameni pe pămînt. S-a întemeiat prin actul: „A adus Dumnezeu asupra lui Adam un somn greu; și dacă a adormit a luat una din coastele lui și a plinit locul ei cu carne, iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu, femeie și a adus-o lui Adam. Și a zis Adam: Iată aceasta este os din oasele mele și carne din carnea mea... Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său... și a făcut bărbat și femeie... Și a zis, fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și îl stăpîniți... Va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și vor fi amîndoi un trup" (Fac. 2, 21); iar Mîntuitorul a completat „Ceea ce Dumnezeu a împreunat, omul să nu despartă" (Mt. 19, 6).

De atunci încoace, bărbatul se unește cu femeia sa spre a realiza această unitate numită „un trup". Înțelegem din cele spuse că, unirea între soți se face în virtutea unei legi dumnezeiești, care durează atît cît durează viața lor pămîntească. Cînd intervine omul să facă modificări în această lege, greșește, atît față de cei care îi desparte, cărora le destramă dragostea, le prăbușește toate visurile, ispitindu-i să-și calce cuvîntul cel rostit între ei, la care a fost martor însuși Dumnezeu. De aceea cu toții avem datoria de a promova și susține ceea ce Dumnezeu a unit. Atunci cînd s-au făgăduit unul altuia, într-un moment de taină, au fost numai ei doi, cu Dumnezeu și pentru acest cuvînt, astăzi, Dumnezeu i-a decretat soți pentru toată viața.

Iubiții mei!

Dacă prin prisma vicleanului diavol s-ar năpusti peste voi stihii să vă smintească a vă călca cuvîntul, dacă acele stihii s-ar strecura în mintea și în inimile rudelor, a prietenilor, a cunoscuților ,cu scopul de a vă îndemna spre nesocotirea acelui cuvînt „dacă, zice Sf. Scriptură, înger din cer v-ar vesti o altă evanghelie care v-ar îndemna spre aceasta, anatemă să fie, căci numai anatemă sau blestem merită acela care intenționează să sfarme legătura pe care Marele și Preaputernicul Dumnezeu a statornicit-o.

La Nunta din Cana Galileii a fost invitat și Iisus și ucenicii Lui, fiind de față și Prea Sfînta Sa Maică. De atunci, la orice nuntă creștină, Hristos este prezent, împreună cu Biserica Sa, deci și la nunta voastră. Sînteți permanent sub privirile Mîntuitorului. Să vă lăsați luminați de aceste priviri. Să țineți clipă de clipă trează convingerea și conștiința că Hristos este cu voi, între voi și chiar în voi și să aveți curajul de a respinge orice ispită, fie din inimile voastre, fie năpustită cu viclenie din afară, cu scopul de-a destrăma dragostea voastră, unitatea și indisolubilitatea familiei voastre.

Faptul că ați solicitat sfințirea căsătoriei este ca și cum ați invitat pe Hristos la nunta voastră. Dacă L-ați chemat El nu se va despărți de voi, decît numai atunci cînd Îl veți alunga. Am avut gîndul de a vă arăta multele binefaceri ce decurg din prezența lui Hristos la nuntă și în familia voastră. Sînt nesfîrșit de multe, dar îmi este mai ușor să vă arăt ce s-ar putea întîmpla dacă El ar fi alungat. Iată: Dacă scoateți pe Hristos din casa voastră, din viața voastră, din mintea și inimile voastre, locul Lui nu rămîne gol. De îndată este ocupat de satana. Semnele prezenței lui în viața voastră vor fi: destrămarea dragostei și prin ea, a unității dintre voi. Va strecura lipsa de prețuire, de stimă dintre voi, punînd în gura voastră cuvinte și dialoguri indecente, murdare, ofensatoare. Acestea instaurează, ca o consecință, neîncrederea, bănuiala, gelozia, terorizîndu-vă cu acuze, reproșuri, revolte, ură, care deschid calea largă spre adulter, spre pîngărirea patului vostru nupțial, sfințit ca un altar, prin Sfînta Taină a Cununiei... adevărate dezastre.

Să nu credeți că în valurile acestei vîltori unul dintre voi se va putea salva, considerînd ca vinovat pe celălalt. Viața familiei este ca o pînză țesută în război, din băteală și urzeală. Cînd se rupe pînza, nu poate fi de vină în mod separat, urzeala sau băteala, căci ambele s-au stricat și nu mai pot fi înlocuite, cu scopul de a mai reîntregi pînza.

De acea, aveți deosebită grijă ca să păstrați pe Hristos între voi. El va fi susținut de climatul liniștii și al păcii, pe care Îl veți menține prin cuvinte demne ale dragostei, prin rugăciunea unul pentru altul, cu gînduri curate, cu încredere și prețuire reciprocă, care vă va învăța a fi larg înțelegători, iertători și mîngîitori.

Ați auzit în Evanghelia citită astăzi, că Maica Domnului a îndemnat pe miri să dea ascultare lui Hristos, zicînd „Faceți ceea ce vă va spune". Sfatul acesta a fost roditor de bucurie. În rugăciunile voastre ascultați de îndemnul Maicii Domnului. Faceți ceea ce vă va spune Hristos în Sfînta Sa Evanghelie și atunci voi vă veți împărtăși de vinul iubirii entuziaste turnat peste viața voastră, prin Harul Său, încă de la Nunta din Cana. (D. Stăniloae).

Acest prea sfînt Har să fie cu voi și peste voi, în toate zilele vieții voastre, AMIN!

Pr. *Cornel Dascăl*

CEI DECEDAȚI NU TREC ÎN NEFIINȚĂ

„Și dacă trăim și dacă murim, ai Domnului sîntem"
(Rom. 14, 8).

Am avut adesea sentimentul de durere cînd am citit în ziare că cei decedați *„au trecut în neființă"*, în loc să se spună adevărul creștin mărturisit de toți: *„au trecut în veșnicie"*, sau „au trecut în eternitate". Un creștin adevărat, care crede în Dumnezeu, în suflet și în viața veșnică nu trebuie să scrie așa despre semenul său. Aceasta o poate face numai un necredincios, un ateu, care socotește că odată cu moartea trupului totul s-a sfîrșit, omul a încetat să mai existe. Totul este numai materie și mormîntul închide viața. Vanitas vanitorum... Este o concepție simplistă despre lume și viață, pesimistă pentru unii, hedonistă pentru epicurei. Însă, în ambele cazuri sînt extremiste și departe de adevăr.

Creștinul care săvîrșește o astfel de greșeală, dovedește că nu știe adevăruri elementare despre om și ființa sa. Nu știe de unde vine și unde se duce, că intră în veșnicia care-l așteaptă și din care a ieșit cu voința Creatorului; nu știe că va fi judecat de Dumnezeu după faptele sale bune sau rele, și va fi răsplătit.

Noi scriem aici nu pentru atei, ci pentru creștinii care greșind din neștiință sau neatenție, doresc sincer să se îndrepte.

Ce este omul? O ființă bipolară, creată de Dumnezeu din trup și suflet, din *materie* prin care se înrudește cu lumea înconjurătoare, zoologică și din *spirit*, prin care se aseamănă și se înrudește cu lumea nevăzută, metafizică, transcendentală a îngerilor.

Omul este o sinteză fericită a două realități cosmice, materie și spirit, absolut distincte ontologic una de alta, un microcosmos, care se deosebește de regnul animal și, spirit, este domn și stăpîn al naturii, preotul cosmosului întreg.

Trupul a fost făcut din pămînt, iar sufletul este de la Dumnezeu care a suflat în fața lui suflare de viață și „s-a făcut omul ființă vie" (Fac. 2, 7). Și a făcut Dumnezeu pe om „după chipul și asemănarea Noastră (a Sfintei Treimi)" (Fac. 1, 26). „„Chipul lui Dumnezeu" în om este sufletul său, pe care Sfînta Scriptură îl accentuează pentru maximă atenție de două ori în versetul următor, adăugînd că acest suflet îl are atît bărbatul cît și femeia (v. 27). Dăruindu-le suflet înrudit cu ființa Sa, Părintele ceresc le-a arătat protopărinților noștri, Adam și Eva, și idealul pe care sînt chemați să-l realizeze „asemănarea" cu El (Fac. 1, 26). Acest ideal ni-l revelează, apoi, Mîntuitorul Hristos în Predica de pe Munte, cînd zice: „Fiți, dar, voi desăvîrșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrșit este"! (Mat. 5, 48).

Atît după trup, cît și după suflet, omul cel dintîi a fost rînduit de Dumnezeu să fie nemuritor: trupul să trăiască în armonie cu sufletul, să asculte și să colaboreze cu harul divin, să ajungă la „asemănarea" cu El. Așa ar fi trăit în veșnicie în paradis.

Diavolul, însă uneltind cu viclenie, din mîndrie, egoism și invidie, față de fericirea lui Adam și a Evei, prin minciună și ispită i-a adus la neascultare de Dumnezeu.

Odată cu păcatul a intrat în lume *moartea*. Ea este plata păcatului (Rom. 5, 12; 6, 23), zidul despărțitor dintre *ființă* și *neființă*, dintre viață și neviață, dintre sufletul viu și trupul materie moartă. Sufletul, ca „chip" al lui Dumnezeu, se *întoarce viu* la Dumnezeu care l-a creat, de la care și-a primit ființa sau existența pămîntească, ca să-și primească răsplata eternă, raiul sau iadul. Trupul se întoarce în pămîntul din care a fost luat (Fac. 3, 19) și se descompune în elementele din care a fost alcătuit.

Sufletul vine de la Dumnezeu, este nemuritor ca și El, de esență divină. El este o realitate spirituală simplă, imaterială și nevăzută, înrudită în chip special cu Dumnezeu. *El este esența noastră*, ființa noastră, persoana noastră, subiectul nostru, numele nostru. Prin acest nume pe care-l primim în taina Sfîntului Botez (în numele Sfintei Treimi) ne recunoaștem în familie și ne deosebim unul

de altul, ca cetățeni în stat, în societate, în Biserică etc. Cu acest nume, cu *numele sufletului* nostru de la Botez ,fiecare participăm, în comunitate, la viața celor șapte Taine ale Bisericii în care primim harul divin, curățitor de păcate, mîntuitor și îndumnezeitor. Cu acest nume al sufletului nostru nemuritor sîntem prohodiți, regretați, înmormîntați, pomeniți la parastase și de urmași, de posteritate și de... istorie.

Moartea nu este un fenomen normal în viața omului, nici nu este ceva natural, voit sau rînduit de Dumnezeu-Creatorul care a făcut toate „foarte bune" (Fac. 1, 31). „Ea este o *defecțiune* cosmică provocată de om, în colaborare cu reaua voință a diavolului, care a săvîrșit păcatul strămoșesc, dar a fost șters și îndreptat de jertfa de pe Cruce a Mîntuitorului Iisus Hristos. Murind, El a călcat moartea. Moartea s-a omorît, iar noi sîntem etern înviați. De la Domnul Iisus moartea a dispărut, ea este *mutare* sau trecere într-o *altă viață*, fără învelișul sau „cortul" trupului.

Că trupul nostru, devenit muritor după păcat, este numai un cort, o îmbrăcăminte, sau un templu în care temporar locuiește sufletul, o spune clar Sf. Ap. Petru, zicînd: „Socotesc că este drept, cîtă vreme sînt în acest cort să vă țin treji, prin aducerea aminte (de Evanghelia Domnului). Fiindcă știu că degrabă voi lepăda (dezbrăca) cortul acesta, precum mi-a arătat Domnul nostru Iisus Hristos" (II Petru 1, 13—14).

După Marele Apostol Pavel, „trupul nostru este templu (biserică) al Duhului Sfînt care este în voi, pe care îl aveți de la Dumnezeu și că voi nu sînteți ai voștri. Noi am fost cumpărați cu preț (de sînge). Slăviți dar pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul (sufletul) vostru, care sînt ale lui Dumnezeu" (I Cor. 6, 19—20).

Prin moarte sufletul trece într-un alt stadiu al vieții, este o *mutare într-un plan nou de existență*. Moartea este *ușa* prin care sufletul nostru — identic cu sine însuși — intră în veșnicie și trăiește în comunitate de viață fericită cu Dumnezeu și cu Aleșii Săi, sau în izolare în chinurile iadului pentru păcatele sale.

Reținem, deci, adevărul fundamental pentru noi, creștinii, că *sufletul își continuă viața* fără trupul întors în pămîntul din care a ieșit, din cauza păcatului (Fac. 3, 19). În acest plan și mod de a fi, sufletul își *păstrează* toate trei facultățile avute pe pămînt: rațiunea, voința și sentimentul fără, însă, să mai poată acționa după dorința sa. Adevărul acesta îl accentuează Mîntuitorul Hristos cînd, vindecînd pe orbul din naștere, a zis apostolilor Săi: „Mie Mi se cade să fac, pînă este ziuă, lucrurile Celui care M-a trimis pe Mine, căci vine noaptea (moartea) cînd nimeni nu mai poate lucra" (Ioan 9, 4).

Biserica noastră învață că sufletul omenesc trăiește după despărțirea de trup și merge la judecata lui Dumnezeu și va primi răsplata ostenelilor sale! (Márt. Ort. I, 61) și acolo *așteaptă* învierea trupului din mormînt și împreună se vor bucura, sau se vor întrista, de cele ce au făcut în această viață.

Că trupurile vor învia la învierea cea de obște, la învierea universală, de la sfîrșitul lumii, o arată elegiacul profet Iezechiel (cap. 37). Învierea individuală o vedem în multele minuni ale Mîntuitorului Hristos a fiicei lui Iair, fiului din Nain, Lazăr cel mort de patru zile (Luca 7, 11; 8, 11; Ioan 11, 1) și în Învierea Sa însăși (Ioan 20, 1).

Sf. Apostol Pavel face din Învierea Domnului temelia absolută a Dumnezeirii Sale, a credinței, a mîntuirii și învierii noastre, a învierii tuturor celor ce cred în El. Sf. Pavel zice: „Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică este și credința voastră... Dacă morții nu înviază, nici Hristos n-a înviat. Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința voastră, sînteți încă în păcatele voastre... Dar acum *Hristos a înviat* din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți... că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un Om și învierea. Căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia" (I Cor. 13, 14, 16—17, 20—22).

Despre învierea trupurilor omenești, Hristos Domnul vorbește adesea. El este Adevărul absolut și nu se schimbă. Este același ieri și azi și în veac (Ev. 13, 8). El zice: „Eu m-am pogorît din cer nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis. Și aceasta este voia Celui care M-a trimis, ca din toți ce Mi-a dat

să nu pierd, ci să-L înviez în ziua cea de apoi" (Ioan 6, 38—39). În dialogul cu Marta, sora lui Lazăr, care era mort de patru zile, aceasta Îi zice: „Știu că (Lazăr) va învia la înviere, în ziua cea de apoi". Și Iisus i-a zis: „Eu sînt învierea și viața, cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va fi viu. Și oricine trăiește și crede în Mine, *nu va muri niciodată*. Crezi tu aceasta? Zis-a Lui: „Da, Doamne! Eu am crezut că Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, care ai venit în lume. Apoi, arătîndu-I mormîntul și ridicînd piatra, Domnul Iisus a rostit o rugăciune de mulțumire către Părintele ceresc, după care a strigat cu glas mare: „Lazăre, vino afară!" Și a ieșit mortul" (Ioan 11, 24—27; 41—44). O minune adevărată pe care o vor relata și Sf. Apostoli (Fapte 9, 40).

Luminatul Apostol Pavel ține să ne arate și fizionomia trupurilor înviate, îmbrăcate întru nestricăciune și în nemurire. Moartea și păcatul atunci vor fi biruite (I Cor. 15, 53—54). Să credem puternic în înviere, zice el, „știind că Cel care a înviat pe Domnul Iisus ne va învia și pe noi cu Iisus și ne va înfățișa (Tatălui) împreună cu voi" (II Cor. 4, 14).

La sfîrșitul veacurilor, va avea loc epilogul cosmosului uman. Domnul va porunci arhanghelului să se coboare din cer și să sune din trîmbița lui Dumnezeu, pentru ziua judecății. Acum „cei *morți întru Hristos vor învia întîi.* După aceea, noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi răpiți, împreună cu ei, în nori, ca să întîmpinăm pe Domnul în văzduh, și așa pururea vom fi cu Domnul" (II Tes. 4, 16).

În cele de mai sus, am încercat să arătăm credința noastră ortodoxă despre om și valoarea absolută a sufletului său etern, dată de Dumnezeu-Făcătorul Său. Trupul său este numai îmbrăcămintea sufletului și este muritor ca urmare a păcatului, dar va învia — ca și Domnul Hristos — și unit cu sufletul, va trăi în veci.

Deci creștinul este al lui Dumnezu fie că trăiește în trup sau în afară de trup; moartea nu schimbă nimic din ființa sa, este același în veci (Rom. 14, 6).

Oare materia, pămîntul, trupul pieritor, care putrezește, se va preface în cenușă, să fie reprezentantul ființei noastre? El să fie purtătorul idealului nostru de ridicare spre cultură, mîntuire și sfințire? El să fie motorul ideilor forță spre progres multilateral și aspiratorul ființei noastre către veșnicie și Dumnezeu, care ne cheamă la El? Absurd și de necugetat!

De aceea este o mare greșeală și rătăcire de la adevăr să spunem despre cei *decedați* că au trecut *„în neființă"* cînd ei sînt vii și *au un suflet veșnic* și au luptat cu credință lupta cea bună și așteaptă să ia cununa dreptății (I Tim. 4, 8). Este o gravă împietate față de sufletul lor, poate, credincios, să-i înfățișăm lui Dumnezeu și semenilor lor, ca atei, ca unii care au făcut în zadar umbră pămîntului, că sînt șterși din cartea vieții, că n-au făcut nimic bun pentru ei și pentru alții. Facem păcat mare să-i izgonim din Biserica triumfătoare din cer, cînd ei, socotiți *„trecuți în neființă"*, au conștiința trează că „noi nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm (în cer)" (Evr. 13, 14). În cazul cînd ei au dispărut fără urmă pe pămînt și în cer, nu mai are sens să-i pomenim la parastas.

În concluzie, vă îndemnăm să nu mai scrieți despre cei decedați *„a trecut în neființă"*, căci acest lucru îi degradează și îi tulbură în veșnicia lor, dar și pe cei ce citesc trecerea lor într-o altă viață. Cinstiți-le sufletul și viața lor creștină, anunțîndu-i că, cei decedați, *„au trecut la cele veșnice"*, sau „au trecut în eternitate", „au trecut la Domnul". Și faceți rugăciuni pentru iertarea păcatelor lor, căci sînt cele mai folositoare și le însoțiți cu fapte de milostenie. Acestea le doresc și le așteaptă, pentru viața lor fericită în veci.

Prot. dr. *Simion Radu*

Viața bisericească

ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Sfințirea bisericii din Ludișor, prot. Făgăraș

Dacă Voivodenii ne amintesc de voievozii de altă dată, Ludișorul — așezat în preajma Voivodenilor, a celor două Sîmbete, a Voilei și Breazei — ne duce cu gîndul la latinescul „ludus,i" = joc, dar și școală, este adevărat de gimnastică, de jocuri, de luptă, iar în Ludișor a ființat cu adevărat una dintre cele mai vechi școli din Țara Făgărașului.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Ludișor a fost zidită în anul 1870, în timpul preotului Gheorghe Zaharie și prin contribuția credincioșilor.

Prin aceeași contribuție, cu deosebire a epitropului Ioan Bica, care a purtat grija tuturor lucrărilor, bisericii „Adormirea Maicii Domnului" din Ludișor i s-au făcut reparații capitale, strane noi, iconostas, fiind îmbrăcată apoi într-o foarte plăcută haină picturală, executată în „fresco" de către pictorul sibian V. Pavel.

Astfel înnoită, din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, biserica a fost sfințită de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul, Duminică, 4 noiembrie 1990, care a fost primit cu multă căldură de ludișoreni, sosiți din toate părțile țării.

După slujba sfințirii bisericii, s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească, P. S. Episcop-vicar Serafim fiind înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, între care P. C. părinți profesori Ilie Moldovan și Liviu Streza de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Răspunsurile au fost date de un cor restrîns al studenților teologi din Sibiu.

La momentul cuvenit C. diacon Sucaciu Matei a fost hirotonit întru preot pentru parohia Homorod, prot. Rupea.

La priceasnă, predica zilei a fost rostită de P. C. pr. prof. *I. Moldovan*, care a zăbovit cu deosebire asupra a ceea ce trebuie să înțelegem prin noțiunea de creștin, asupra nivelului religios-moral la care trebuie să ne ridicăm în calitatea noastră de creștini și asupra rolului Bisericii în refacerea noastră spirituală, insistînd asupra necesității de a nu răstigni a doua oară pe Iisus Hristos-Domnul nostru prin păcatele noastre.

La sfîrșitul Sf. Liturghii au mai vorbit:

P. C. prot. *R. Zaharie* (Făgăraș), care a exprimat bucuria credincioșilor prezenți la praznic, pe care l-au așteptat cu multă sete, după eforturile făcute pentru terminarea lucrărilor de către ludișoreni, de către C. pr. Ștefan Ioan, aflat acum în pensie de boală, dar în chip special de către vrednicul epitrop Bica Ioan, care cu adevărat „s-a făcut tuturor toate", urmărind îndeaproape toate aceste lucrări.

C. pr. *V. Dîmboiu*, care administrează în momentul de față parohia Ludișor și care a arătat, între altele, modul în care se străduiește să satisfacă trebuințele religioase ale credincioșilor, subliniind ideea că Dumnezeu ne asistă în toate străduințele noastre bune.

Dl. *I. Bica*, epitrop şi cîntăreţ bisericesc în acelaşi timp, care a făcut un scurt istoric al Ludişorului, atestat documentar într-un act de danie al voievodului Laiotă Basarab în anul 1476, că în 1765 este menţionată şi existenţa unei şcoli aici, specificînd apoi jertfele care s-au făcut de înaintaşi pentru ridicarea celor două biserici existente în Ludişor şi care astăzi sînt foarte bine întreţinute.

Vorbitorul a prezentat apoi lucrările care s-au executat la biserica ce s-a sfinţit, investiţiile făcute în ultimii zece ani ridicîndu-se la suma de peste 437.000 lei, ceea ce dovedeşte uriaşa jertfă materială şi de muncă de care au fost ca-

Aspect de la sfinţirea bisericii din Ludişor.

pabili ludişorenii, într-un context în care satul lor era prevăzut să fie demolat în întregime de către regimul dictatorial trecut, explicaţia reuşitei lor constînd în credinţa lor vie şi lucrătoare în Dumnezeu.

De aceea, în partea finală a cuvîntului său vorbitorul a mulţumit lui Dumnezeu pentru grija Sa faţă de fiii Ludişorului, mulţumiri exprimînd totodată I. P. S. Mitropolit Antonie şi P. S. Episcop-vicar Serafim, ca şi tuturor consătenilor pentru sprijinul acordat.

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi P. S. Episcop-vicar *Serafim Făgărăşanul*, care, după ce a împărtăşit celor prezenţi binecuvîntarea Î. P. S. Mitropolit Antonie şi după ce a exprimat simţăminte de apreciere pentru munca şi jertfa credincioşilor din Ludişor, în fruntea cărora s-a aflat tot timpul dl. epitrop I. Bica, a reliefat aportul Mănăstirii Brîncoveanu la crearea în Ţara Făgăraşului a unei atmosfere duhovniceşti deosebite, la ataşamentul profund al făgărăşenilor la Biserica noastră străbună.,

În continuare, P. S. Sa a explicat pericopa evanghelică cu bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr, care parcă ne deschide Cerul, arătîndu-ne ce va fi după ce noi vom închide ochii noştri trupeşti, adevăr care ne îndatorează să nu ne lăsăm închişi numai în sfera bunurilor materiale, ci să încercăm încă din această lume să

gustăm bucuria trăirii în Dumnezeu, idee care a fost adîncită, spre luminarea ascultătorilor și îmboldirea lor spre bine.

Întregul sobor a slujit apoi un parastas pentru ctitorii și preoții slujitori ai bisericii care s-a sfințit, adormiți întru Domnul, precum și pentru cei peste 100 eroi din Ludișor căzuți în cele două războaie mondiale pentru apărarea Patriei.

D-lui Ioan Bica i s-a înmînat din partea Î. P. S. Mitropolit Antonie un act special de apreciere, pentru atașamentul său pilduitor de Biserica ál cărui fiu este.

La căminul cultural, reparat și el, a avut loc o agapă frățească, la care a servit un grup de tineri îmbrăcați românește și la care au toastat:

Aspect de la sfințirea bisericii din Ludișor.

P. C. pr. *N. Streza* (Tg. Mureș), care, în calitate de fiu al satului, a evocat momente semnificative din viața Ludișorului;

P. C. pr. *I. Naftanailă* (Breaza), care, pasionat de cercetările istorice, a adus în atenție o seamă de date istorice legate de Ludișor, localitate care a avut cîndva și un sediu protopopesc;

P. C. cons. *Gh. Papuc*, care, plecînd de la realizările parohiei Ludișor, a arătat ce lucruri minunate pot înfăptui puțini buni împreună.

La sfîrșit a vorbit P. S. Episcop-vicar *Serafim*, care a mulțumit Martelor, aducînd apoi în atenție faptul cum ființa poporului român este profund impregnată de duhul Evangheliei Mîntuitorului Iisus Hristos.

La ora 17, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul, împreună cu însoțitorii au săvîrșit slujba vecerniei în parohia *Voivodenii Mici*, păstorită de C. pr. Moga Gheorghe.

Au vorbit: P. C. pr. prof. *I. Moldovan* despre preoţie şi legătura strînsă cu obştea credincioşilor în slujba căreia se află preotul;

P. S. Episcop-vicar *Serafim* despre darurile Sf. Liturghii şi despre ceea ce trebuie înţeles şi aplicat prin spusele: Liturghie după Liturghie;

C. pr. *Gh. Moga*, care a mulţumit oaspeţilor şi a arătat că se va strădui să fie cît mai de folos obştei credincioşilor săi, după pilda preoţilor cu frică de Dumnezeu din totdeauna.

În aceeaşi seară şi de către acelaşi sobor slujba vecerniei a fost săvîrşită şi la *Luţa*, filie la parohia Ludişor. Au vorbit:

P. C. cons. *Gh. Papuc*, despre puterea pe care ne-o dă credinţa dreaptă în Dumnezeu în a învinge răul şi toate greutăţile pe care viaţa ni le rezervă tuturor, într-un fel sau altul.

P. S. Episcop-vicar *Serafim* despre întîlnirea Sf. Treimi cu patriarhul Avram la stejarul Mamvri şi consecinţele acestei întîlniri pentru Avram cît şi pentru toţi cei ce cred în Dumnezeu, despre binefacerile întîlnirii noastre în El.

Dl. epitrop *Stan Radu*, care a mulţumit oaspeţilor pentru bucuria care le-a fost oferită.

Gh. P.

Sfinţirea bisericii din Calbor, prot. Făgăraş

Joi, 8 noiembrie 1990, P. S. Dr. Serafim Făgărăşanul a poposit în mijlocul credincioşilor din parohia Calbor, prot. Făgăraş, pentru a oficia Sf. Liturghie cu ocazia sfinţirii bisericii cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril".

Biserica este construită între anii 1730—1732 sub formă de navă în stil brîncovenesc, în timpul păstoririi prot. Ionaşcu Monea.

Acţiunea ctitoricească a acestui protopop apare pe o piatră aşezată în zid deasupra uşii de trecere din pronaos în naos. Pe această piatră mai apare pecetea de nobil a prot. Ionaşcu avînd ca însemne în partea de sus un corb care se ţine cu ciocul de o creangă, iar în partea de jos, într-un medalion de mărgele, o mînă strîngînd o cruce. Tot pe această piatră există o inscripţie care confirmă opera ctitoricească a „protopop. Iona(ş)cu şi cu agiutorul satului... în zilele înălţatului împărat Carol II...".

Prin strădania vrednicului pr. Gh. Barbază în ultimii ani s-au executat lucrări de reparaţii la biserică în valoare de aproximativ 400 000 lei.

La momentul cuvenit din Sf. Liturghie teologul Liviu Bărbat a fost hirotonit diacon, iar la sfîrşitul ei s-a oficiat un parastas în amintirea ctitorilor şi a tuturor celor adormiţi în Domnul din această parohie. Răspunsurile au fost date de un grup de studenţi teologi.

În timpul pricesnei, P. S. *Serafim Făgărăşanul* înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, a rostit un ales cuvînt de învăţătura. Pornind de la semnificaţia sărbătoririi Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril, cărora le-a fost închinată această frumoasă biserică, P. S. Sa a arătat importanţa deosebită a îngerilor în viaţa de fiecare zi a credincioşilor, începînd cu Sf. Botez şi continuînd chiar şi dincolo de mormînt în împărăţia cerurilor...

Un cald cuvînt de salut a adus P. C. prot. R. Zaharie (Făgăraş), care a felicitat pe „vrednicii, harnicii şi bunii calboreni" pentru tot ceea ce au realizat.

În încheiere a vorbit P. C. pr. Gh. Barbază, parohul local, care, copleşit de emoţii, a făcut o scurtă prezentare a parohiei şi a lucrărilor executate.

Au fost înmînate următoarele acte de apreciere: P. C. pr. Gh. Barbază, D-lui epitrop, Consiliului parohial şi Comitetului parohial.

La masa oferită benevol de o familie tînără şi distinsă, au toastat: P. C. pr. protopop, P. C. pr. Gh. Barbază, C. pr. C. Ursu (Galaţi) şi în încheiere a mulţumit gazdei P. S. Sa Serafim Făgărăşanul.

În după amiaza aceleiaşi zile, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, P. S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit slujba vecerniei în satul natal — Boholţ, unde a fost întîmpinat de toată suflarea satului cu bucurie şi cu o căldură sufletească deosebită.

Diac. A. *Băcilă*

ÎN EPISCOPIA ALBA IULIEI

Resfinţirea catedralei „Înălţarea Domnului" din Tg. Mureş, de către P. F. Patriarh Teoctist

Aşezată în centrul oraşului şi ridicată între cele două războaie mondiale, catedrala „Înălţarea Domnului" din municipiul Tg. Mureş este o construcţie monumentală, într-un autentic stil bizantin, la care încă din anii cînd era protopop părintele David Lazăr au început lucrările pentru repararea ei capitală şi demersurile pentru a fi pictată, lucrare extrem de pretenţioasă, ţinîndu-se cont că, după calculul unor specialişti, ca spaţiu pictural este una din primele mari catedrale din ţară, dacă nu cea mai mare.

Lucrările de pictură au durat aproape zece ani şi au fost executate de vrednicul pictor bisericesc Nicolae Stoica, adormit de curînd în Domnul.

Toate aceste lucrări au fost încoronate prin resfinţirea catedralei, care a avut loc Duminică, 11 noimebrie 1990, resfinţire săvîrşită de către Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ajutat de Î. P. S. Mitropolit *Nestor* al Olteniei, P. S. Episcop *Gherasim* al Rîmnicului şi P. S. Episcop *Andrei* al Alba Iuliei, înconjuraţi fiind de un mare sobor de preoţi şi diaconi.

După slujba de resfinţire, în faţa catedralei s-a oficiat Sf. Liturghie arhierească, cu participarea a aprox. 40 000 de credincioşi.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, P. S. Episcop *Andrei*, într-un vibrant cuvînt, a subliniat importanţa momentului pentru preoţii şi credincioşii noştri din Tg. Mureş şi, de altfel, din întreaga Episcopie a Alba Iuliei, mulţumind lui Dumnezeu pentru întreaga Sa purtare de grijă şi pentru această bucurie hărăzită fiilor săi duhovniceşti.

Mulţumiri calde a exprimat Prea Sfinţia Sa P. F. Patriarh Teoctist, celorlalţi ierarhi şi tuturor preoţilor şi credincioşilor prezenţi la acest praznic.

A vorbit P. S. Părinte Patriarh *Teoctist*, care, cu graiul său cumpănit, a împărtăşit credincioşilor un ziditor mănunchi de învăţături creştineşti desprinse îndeosebi din pericopa evanghelică, îndemnînd credincioşii la dragoste întreolaltă, la dragoste cu toţi semenii lor, fără deosebire de limbă şi religie, la cultivarea cinstitoarei omenii româneşti, la demnitate şi muncă cinstită.

Apreciind lucrările înfăptuite la catedrala care s-a resfinţit, Prea Fericirea Sa a oferit P. S. Episcop Andrei un engolpion patriarhal, ca semn al preţuirii pentru activitatea arhierească susţinută pe care o desfăşoară, iar părinţilor protopopi onorari David Lazăr şi Aurel Sămărghiţan, care au condus lucrările de pictură, li s-a înmînat crucea patriarhală.

În după masa aceleiaşi zile, P. F. Patriarh Teoctist însoţit de ceilalţi ierarhi prezenţi la resfinţirea semnalată, înconjuraţi de un sobor de preoţi şi diaconi, a pus piatra fundamentală la biserica nouă din cartierul „Dîmbul Pietros" din Tg. Mureş, biserică închinată „martirilor neamului", eveniment la care a participat un foarte mare număr de credincioşi, cu lumînări aprinse, simbol al luminii Mîntuitorului Iisus Hristos, care lumină a venit în lume şi din care sîntem chemaţi să ne împărtăşim cu toţii, spre zidirea noastră lăuntrică şi spre zidirea unor zile mai bune pentru toţi fiii Ţării noastre.

M.A.

IN EPISCOPIA MARAMUREŞULUI

Înscăunarea P. S. Justinian Chira ca episcop al Episcopiei Maramureşului

După cum se ştie, şi pe meleagurile maramureşene a pulsat încă din zorii istoriei noastre naţionale o puternică viaţă creştină ortodoxă, cu mănăstiri, organizaţii episcopale etc., sentimentul religios, cu toată opresiunea atee, păstrîndu-se şi astăzi cît se poate de viu în fiinţa maramureşenilor. Ba mai mult, cine păşeşte în ţara de obîrşie a lui Bogdan Vodă descoperă nu numai frumuseţi naturale deosebite, ci şi frumuseţi sufleteşti, grai, obiceiuri, port şi credinţă, care impresionează prin autenticitatea şi firescul lor. Bisericile de lemn maramureşene, al căror stil a fost împrumutat şi unor biserici noi din zid, de-o excepţională frumuseţe arhitectonică, cum este cea din Ieud, constituie şi ele o mărturie a acestui bogat suflet creştinesc şi românesc al maramureşenilor.

Pentru astfel de motive de bună seamă, în şedinţa sa din 12 februarie 1990 Sf. Sinod al Bisericii noastre a hotărît reînfiinţarea Episcopiei Maramureşului, întinzîndu-se pe raza judeţelor Maramureş şi Satu Mare şi cuprinzînd peste 300 de parohii, grupate în 5 protopopiate şi 4 mănăstiri.

În şedinţa sa din 26 septembrie 1990, Colegiul electoral bisericesc a ales în fruntea acestei eparhii, cu titulatura: *Episcopia ortodoxă română a Maramureşului*, cu sediul în Baia Mare, pe P. S. Justinian Chira, fiu al Maramureşului şi fost episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului.

Instalarea oficială sau înscăunarea a avut loc Duminică, 11 noiembrie 1990, şi a fost săvîrşită de către Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, care a emis şi Gramata de înscăunare, din care reţinem şi următoarele fragmente: „Tuturor celor din cinul preoţesc şi călugăresc, precum şi tuturor dreptcredincioşilor din de Dumnezeu păzita Episcopie a Maramureşului le recomandăm cu căldură şi dragoste pe Prea Sfinţia Sa episcopul Justinian Chira drept chiriarh iubit al lor, povăţuindu-i să-l cinstească, plecîndu-i-se cu toată voia şi arătîndu-i în toate împrejurările supunere şi ascultare întru îndeplinirea îndatoririlor lor de buni fii ai Bisericii...", iar „din partea Prea Sfinţiei Sale. aşteptăm cinstire şi ascultare către autoritatea bisericească şi îndeosebi către Sf. Sinod al Sfintei Biserici Ortodoxe Române, precum şi lucrare neobosită, înţelepciune şi dragoste părintească faţă de dreptcredincioşii creştini de sub cîrmuirea sa, făcîndu-se tuturor călăuză întru păstrarea nestinsă a dreptei credinţe şi a datinilor Bisericii noastre străbune".

La acest important eveniment din viaţa Bisericii noastre au mai participat: Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului şi Clujului; P. S. Episcop Vasile al Oradiei; P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor; P. S. Episcop Timotei al Aradului; P. S. Nifon Ploieşteanul, Episcop-vicar patriarhal; P. S. Serafim Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului; P. S. Damaschin Severineanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei; P. S. Ioachim Vasluianul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului şi Huşilor; P. S. Emilian Birdaş, Arhiereu-vicar al Episcopiei Aradului.

Au fost de asemenea de faţă reprezentanţi ai puterii de stat, locale şi centrale, reprezentanţi ai cultelor şi un foarte mare număr de credincioşi, apreciaţi la cîteva zeci de mii, ceea ce a contribuit la liniştirea celor cîteva sute de fraţi catolici de rit oriental, care au încercat să tulbure toată această solemnitate.

Răspunsurile au fost date de corul catedralei din Baia Mare şi corul studenţilor teologi de la Institutul Teologic Universitar „Andrei Şaguna" din Sibiu şi Institutul Teologic Universitar din Cluj.

După Sf. Liturghie, P. C. arhid. *C. Voicu*, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, a dat citire Gramatei mitropolitane de înscăunare.

P. S. Episcop-vicar patriarhul *Nifon Ploieşteanul* a dat citire scrisorii pastorale, trimisă arhipăstorului şi credincioşilor maramureşeni de către P. F. Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

În continuare, dl. senator *Gelu Voican-Voiculescu* a dat citire Decretului prezidențial de recunoaștere a P. S. Justinian Chira ca Episcop al Maramureșului. Î. P. S. Mitropolit *Antonie* a înmînat apoi P. S. Justinian cîrja de arhipăstor cu îndătinata recomandare, după care Înalt Prea Sfinția Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură, în care, după ce a evocat momente semnificative din viața Î. P. S. Sale legate de Baia Mare cînd era fugărit de organele securității în anii 48—50, și-a exprimat bucuria de a se afla în mijlocul credincioșilor din Baia Mare și din Maramureș și mai ales pentru că a participat la un act istoric, acela al reînnodării existenței unei eparhii străvechi, cu un trecut atît de zbuciumat. Î. P. S. Sa a făcut apoi o amplă incursiune în istoria bisericească a românilor din „Țara Maramureșului", aducînd în atenție cu pietate nume de locuri istorice, de episcopi, de preoți și credincioși care au slujit cu devotament și dăruire Biserica străbună și poporul român.

Plecînd de la pericopa evanghelică din Duminica respectivă, Î. P. S. Mitropolit Antonie a tîlcuit în continuarea cuvîntului său marea poruncă a iubirii față de Dumnezeu și de oameni, îndemnînd pe cei prezenți să trăiască în pace și armonie, în muncă și cinste, așa cum se cuvine unor buni fii ai Bisericii și poporului nostru.

Cuvinte potrivite a adresat în încheiere și Prea Sfințitului Episcop Justinian, pe care l-a asigurat de dragostea și sprijinul întregului Sf. Sinod al Bisericii noastre.

Au vorbit apoi reprezentanți ai Bisericii romano-catolice și Bisericii reformate din Baia Mare.

La sfîrșitul solemnității a luat cuvîntul P. S. Episcop *Justinian*, care, într-o „mărturisire de inimă", s-a adresat celor prezenți evocînd momente semnificative din viața P. S. Sale, viață în care s-a străduit să slujească cu dragoste lui Dumnezeu și oamenilor, mai întîi ca monah, apoi ca stareț la Mănăstirea Rohia și vreme de 17 ani ca episcop-vicar la Cluj.

Mulțumind pentru încrederea care i s-a acordat, P. S. Sa a asigurat pe toți cei prezenți de rugăciunea și dragostea sa, făgăduind că își va pune toată priceperea și puterea de muncă spre a fi cît mai folositor obștei ce i s-a încredințat, ca un adevărat păstor bun.

Bunul Dumnezeu să vă ajute, Prea Sfințite Părinte Episcop Justinian, în acest gînd bun, rînduindu-vă ani mulți cu roade bogate în ogorul Bisericii și al dragostei de neam.

M.A.

ÎN ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Hirotonirea și instalarea P. Cuv. arhim. dr. Irineu Pop ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului

Rămînînd vacant, în ședința sa din 30 octombrie 1990 și la propunerea Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, Sf. Sinod al Bisericii noastre a numit în postul de episcop-vicar al Vadului, Feleacului și Clujului pe P. Cuv. arhim. dr. Irineu Pop cu titulatura de „Bistrițeanul".

Ceremonia hirotonirii și instalării a avut loc la praznicul „Intrării în biserică a Maicii Domnului", 21 noiembrie 1990, în catedrala eparhială din Cluj-Napoca, cu toată rînduiala cunoscută în astfel de prilejuri: chemarea ipopsifiului, ipopsifierea, mărturisirea de credință etc.

La Sf. Liturghie în cadrul căreia a avut loc și hirotonirea au slujit: P. F. Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române; Î. P. S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei; Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului; Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului; P. S. Episcop Andrei al Alba Iuliei; P. S. Episcop Vasile al Oradiei, P. S. Episcop Justinian al Maramureșului;

P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul de la Sibiu și P. S. Arhiereu-vicar Ioan Crișanul de la Oradea, înconjurați de un mare sobor de preoți și diaconi.

Erau de față reprezentanți ai cultelor din Cluj-Napoca, ai autorităților locale în frunte cu prefectul județului și desigur un mare număr de credincioși.

Răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de corul elevilor seminariști din Cluj și corul mixt al catedralei clujene.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, P. S. Episcop-vicar *Serafim Făgărășanul* a dat citire actului sinodal de chemare a P. Cuv. arhim. Irineu Pop la rangul de episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului.

A luat apoi cuvîntul Î. P. S. Mitropolit *Antonie* al Transilvaniei, care, între altele, a subliniat cîteva aspecte din ceea ce înseamnă lucrarea unui arhiereu care, potrivit Sf. Scripturi, trebuie să se arate „blînd, milostiv și făcător de pace", propovăduind cu timp și fără timp învățătura Bisericii în care au trăit și și-au lucrat mîntuirea moșii și strămoșii noștri, de aproape două mii de ani.

Adresîndu-se în chip special P. S. Episcop-vicar Irineu, Î. P. S. Sa l-a îndemnat ca printre principiile de viață pe care și le-a propus să le urmeze să-și ia și cuvintele Maicii Domnului, rostite la nunta din Cana Galileei: „Faceți tot ce vă spune El", adică tot ceea ce ne învață Mîntuitorul Iisus Hristos.

În continuare, a vorbit Î. P. S. Arhiepiscop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului, care a spus între altele: „Astăzi un ochi al meu plînge și unul rîde. Plînge pentru că mă despart de un distins colaborator în persoana P. S. Episcop Justinian Chira, un călugăr model și un episcop pilduitor. Celălalt ochi rîde pentru că mi-am dobîndit un colaborator vrednic, tot maramureșan, compămîntean cu marele român Gheorghe Pop de Băsești, în persoana distinsului episcop-vicar Dr. Irineu Pop", mulțumind apoi Sf. Sinod pentru această numire și în chip special P. F. Părinte Patriarh Teoctist pentru bucuria și cinstea de a-l hirotoni pe noul său episcop-vicar.

Un cald și ziditor cuvînt a rostit apoi P. S. Episcop-vicar *Irineu Bistrițeanul*, care a spus între altele: „Astăzi am fost pus într-o legătură specială cu Hristos, adevăratul Păstor, ca să-mi pun și eu sufletul pentru credincioși, cum și l-a pus Hristos, desăvîrșindu-i prin pilda, învățătura și lucrarea Sa.

„Vrednic este" acel păstor de turma sa, numai dacă înțelege, iubește și trăiește cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Deși sînt liber față de toți, m-am făcut rob tuturor, ca să dobîndesc pe cît mai mulți" (I Cor. 9 19).

P. S. Sa a avut și alte cuvinte potrivite privitoare la uriașele îndatoriri și răspunderi ale arhiereului și preotului în general, după care a făcut o prezentare istorică a Arhiepiscopiei în sînul căreia este chemat să lucreze, evocînd chipuri de vrednici înaintași, în partea finală spunînd între altele:

„Doritor ca unitatea Bisericii să prospere sub toate aspectele, mă voi strădui ca să stimulez zelul misionar și tactul pastoral al fraților (preoți), încît aceștia să dovedească prin trăirea și misiunea lor că preoția nu este o îndeletnicire sau meserie, ci o vocație. Preoția nu este o profesie, ci un legămînt între preot și parohie, bazat pe o relație pastorală, pe credincioșie, compasiune și iubire".

În continuare a vorbit P. S. Episcop *Justinian* al Maramureșului, care, luîndu-și rămas bun de la preoții și credincioșii cu care a lucrat ca episcop-vicar la Cluj, a spus între altele: „Inima și sufletul meu va fi prezent și va rămîne întotdeauna în fiecare biserică în care am slujit, în fiecare biserică pe care am sfințit-o sau am resfințit-o, în fiecare parohie pe care am vizitat-o, lîngă inima fiecărui preot pe care l-am hirotonit, lîngă fiecare creștin pe care l-am întîlnit...".

Un ziditor și gustat cuvînt a rostit în încheiere P. F. Părinte Patriarh *Teoctist*, care, între altele, a adus în atenție contextul special în care se desfășoară astăzi viața religioasă în general în toată țara și în chip special în Transilvania, subliniind caracterul tolerant, îngăduitor, pașnic, omenos al Ortodoxiei, ceea ce se oglindește și în sufletul poporului român, ortodox din naștere și prin toată viețuirea sa, virtuți care trebuie să le facem cît mai vădite în viețuirea noastră de zi cu zi.

„Mult am contemplat imaginile de la Baia Mare — a spus P. F. Sa, referindu-se la cele întîmplate în 11 noiembrie 1990 cu prilejul instalării P. S. Episcop

Justinian. Erau credincioşi senini, aveau adevărul de partea lor... Sîntem alături de ierarhii şi credincioşii din Transilvania, care sînt pildă nouă tuturor".

P. F. Părinte Patriarh a mulţumit lui Dumnezeu că după peste patru decenii Hristos-Domnul poate fi propovăduit din nou în şcoală.

P. F. Sa a mulţumit de asemenea credincioşilor pentru statornicia lor în credinţa noastră străbună, mulţumiri adresînd reprezentanţilor cultelor prezenţi la festivitate, precum şi preoţilor şi ierarhilor din Transilvania pentru toată lucrarea lor de zidire religios-morală a fiilor Bisericii noastre şi, în general, pentru binele poporului român.

Întru mulţi şi rodnici ani Prea Sfinţite Părinte episcop-vicar Irineu!

M.A.

Notă biografică

P. S. Episcop-vicar Irineu Bistriţeanul, ca civil Ioan Pop, s-a născut la data de 2 iulie 1953, din părinţii Dumitru şi Rozalia Pop, ţărani evlavioşi din Ţara Maramureşului, comuna Băseşti. După absolvirea celor 8 clase în comuna natală, s-a înscris la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca, cursuri absolvite în anul 1973, fiind tot timpul premiant.

După absolvirea Seminarului din Cluj, a urmat cursurile Institutului Teologic Universitar din Sibiu în anul 1974 unde a absolvit anul I de studii, continuînd la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, unde a obţinut, în iunie 1978, titlul de licenţiat în Teologie cu calificativul „excepţional", fiind şef de promoţie.

La 1 august 1978, a păşit pe poarta Sf. Mănăstiri Sinaia, unde a cerut să fie închinoviat, depunînd voturile monahale la 14 octombrie 1978, primind numele de Irineu. La 14 octombrie 1980 a fost hirotonit ieromonah pe seama Sfintei Mănăstiri Sinaia, primind şi sarcini de ordin administrativ, activînd în acelaşi timp şi ca ghid-muzeograf al prestigiosului monument Cantacuzin.

În toamna anului 1981 s-a înscris la cursurile de doctorat în Teologie ale Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, secţia Teologie sistematică, sub îndrumarea P. C. pr. prof. dr. Dumitru Radu, titularul catedrei de Teologie morală, absolvindu-le în anul 1984.

La 10 iunie 1984 (în ziua de Rusalii), adormitul întru Domnul patriarh Iustin Moisescu a acordat părintelui Irineu Pop rangul de „protosinghel", fiind apoi recomandat pentru o bursă de studii în S.U.A. la Institutul Teologic Presbiterian din Princeton — statul New Jersey, unde a urmat între anii 1985—1988 cursuri de specializare.

La Princeton, paralel cu munca de cercetare teologică, şi-a pregătit şi redactat teza de doctorat: *„Chipul lui Hristos în viaţa morală a creştinului"*.

În S.U.A., pe lîngă programul de studiu, a desfăşurat şi o bogată activitate ecumenică şi misionară, atît în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Misionare din America şi Canada, cît şi la Comunitatea ortodoxă „Sf. Fotie" din cadrul Universităţii Princeton, în calitate de membru activ al acesteia.

Activitatea ecumenică, de promovare a valorilor teologice şi spirituale ale Bisericii Ortodoxe, în general, şi ale Bisericii Ortodoxe Române în special, a desfăşurat-o prin participări la diverse simpozioane, servicii religioase, întruniri ecumenice, prin predici şi conferinţe, ca şi prin publicarea a numeroase articole în presa românească şi americană, religioasă şi laică.

Implicarea în probleme de natură ecumenică a fost facilitată îndeosebi, de funcţia de secretar al I.S.A. (International Student Association), pe care a deţinut-o la Facultatea de Teologie din Princeton.

Reîntors în ţară, la 30 august 1988, a revenit la Sf. Mănăstire Sinaia, unde şi-a reluat activitatea sacerdotală şi muzeografică, finalizînd redactarea tezei de doctorat.

La 8 iunie 1989, P. F. Patriarh Teoctist l-a numit preot slujitor la catedrala patriahală din Bucureşti, primind numeroase ascultări de ordin administrativ-bisericesc.

La data de 26 octombrie 1989, a fost numit în funcția de superior al Așezămintelor ortodoxe românești de la Ierusalim și Iordan și de reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române pe lîngă Patriarhia Ierusalimului și a toată Palestina. În această calitate a participat în soborul de slujitori la serviciile religioase celebrate la Locurile Sfinte fiind apreciat atît în rîndurile ierarhilor greci de la Ierusalim, cît și a celorlalți reprezentanți ai cultelor religioase de acolo.

Pe lîngă misiunea de îndrumător al pelerinilor români, a desfășurat o susținută activitate de ordin gospodăresc și administrativ și s-a străduit în editarea la nivel corespunzător a publicației românești *„Învierea"* (The Resurrection) și a suplimentului cultural istoric *„Spirit românesc"*.

Reîntors în patrie, la 4 octombrie 1990, a susținut examenul de doctorat fiind promovat „Doctor în teologie" la Institutul Teologic Universitar din București, cu calificativul „excepțional".

La 30 octombrie 1990, la recomandarea Î. P. S. Teofil, Arhiepiscopul Clujului și la propunerea Sinodului Permanent, Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe Române a aprobat numirea în funcția de episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

EPISCOPUL MARTIR Dr. NICOLAE POPOVICI

Aş dori ca cititorii noştri să dobîndească o imagine corectă şi deplină despre distinsul profesor de teologie şi episcop martir Dr. NICOLAE POPOVICI, cel puţin acum, la 30 de ani de cînd a plecat pe drumul de unde nu mai este întoarcere. Săvîrşim un act de dreptate faţă de NICOLAE POPOVICI, despre care înainte de anul 1990, nu era îngăduit să se scrie, nu se putea aminti nici numele, cu atît mai puţin despre viaţa sa ceva, precum şi activitatea sa. Scriind, aduc un cuvînt de omagiu învăţatului teolog NICOLAE POPOVICI şi dau expresie sentimentelor noastre de gratitudine pentru binele pe care l-a săvîrşit în viaţa-i scurtată de împrejurările în care a trăit.

NICOLAE POPOVICI se trage dintr-o familie de ţărani, oameni de muncă şi caracter. A păşit pe drumul vieţii din comuna Biertan, vestită prin vestigiile arheologice descoperite acolo, prin crucea aparţinătoare veacului al IV-lea, aducătoare de mărturie despre vechimea creştinismului nostru. S-a născut la 29 ianuarie 1903. Isprăveşte şcoala elementară din satul natal, apoi gimnaziul la Dumbrăveni (1914—1919), continuă apoi la Sibiu Şcoala Normală „Andrei Şaguna", unde obţine diploma de învăţător (1919—1922), distingîndu-se la toate examenele pe care le-a dat avînd şi alese însuşiri spirituale. Era modest, bun, blînd şi cu frică de Dumnezeu, cum avea să-l caracterizeze mai tîrziu un profesor al său. După ce şi-a trecut examenul de maturitate şi a fost declarat bun pentru urmarea studiilor superioare, de către liceul „Andrei Şaguna" din Braşov, a urmat studiile la Academia Teologică din Sibiu (1923—1927), cum se numea atunci Institutul Teologic Universitar de azi. Obţine diploma de licenţă din Sibiu şi doctoratul de la facultatea de Teologie a Universităţii din Cernăuţi. Urmează apoi studii de specializare şi de documentare ştiinţifică la Atena (1927—1928) şi la universităţile din München şi Tübingen, Lepzig şi Breslau (1928—1932).

A zăbovit cu folos printre oameni de precizie, savanţi de o răbdare îngerească în acţiuni aparent mărunte, dar importante pentru oamenii de muncă şi caracter. (fie-mi îngăduit să amintesc, în paranteză, o faptă minimală în aparenţă, dar instructivă în realitate. O scrisoare ce i-am scris, în grabă, purta pe copertă doar atît: NICOLAE POPOVICI — Deutschland — şi a primit-o în termen).

Întrucît în Atena am fost contemporani, o vreme, îmi îngădui să scot din desaga de aur a vredniciilor sale, beteala cu care să urzesc chipul studentului POPOVICI, aşa cum mi s-a imprimat în amintire. Era de o constituţie fizică bine organizată, calculat în mers, măsurat în vorbă, închis în sine, în aparenţă, dar deschis din fire în realitate şi simpatic pentru sociabilitatea, caracterul şi munca sa. Era de o evlavie rară. Nu lipsea de la Catedrală în nici o zi de sărbătoare şi participa totdeauna cu interes, la predicile duminicale şi cu o putere de pătrundere a tainelor creştine.

La Atena, catedra de dogmatică, pentru care se pregătea, era ilustrată atunci de filozoful Hristu Andrutsos. Acesta era un cap luminat, avea o minte supranaturală, vorbea magistral. La prelegerile lui se dădea o adevărată luptă pentru ocuparea locurilor. NICOLAE POPOVICI se găsea totdeauna printre primii chemaţi a savura înţelepciunea faimosului dascăl. Umbla purtînd mereu la dînsul, monografiile filozofice şi dogmatice prin care s-a impus atenţiei profesorul Andrutsos. I-a cucerit atenţia şi Î. P. Bratsiotis, care prin faima beativismului său, a ajuns la demnitatea de rector al universităţii şi apoi la cea de preşedinte al Academiei elene.

Pentru însuşirea limbii greceşti, în cît mai scurt timp, învăţa zilnic cîteva sute de cuvinte şi participa cu regularitate la conferinţele publice şi academice, care se ţineau în Atena. Este o mare pagubă, îmi spunea, într-una din zile, pentru cel care trece prin Grecia să nu facă un popas scurt în Athos, pe la Salonic şi Corint, pe unde a umblat Sf. Pavel, la Epidaurus şi Milena, unde a trăit legendarul Agamemnon.

Era omul căutărilor, contactul cu diferite materii imponderabile a izbutit să deştepte în sufletul studentului POPOVICI o seamă de interese.

În 1932 mi-a devenit coleg la Institutul Teologic din Sibiu, Academia Teologică, cum i se zicea atunci. În calitatea de profesor s-a identificat întocmai cu aceia în mijlocul cărora s-a consumat pe sine, ca să lumineze pe alţii. Prestigiul de care s-a bucurat în mijlocul profesorilor şi în mijlocul studenţilor îmi îngăduie să dau expresie sentimentelor noastre de gratitudine. A fost un coleg devotat şi un prieten sincer. S-a impus prin seriozitatea şi prin munca sa creatoare. Te întreţinea cu toată căldura sufletului. Vorbea puţin şi gîndit. Era prudent în cugetare, avea chipul unui om luminat de înţelepciune.

Studenţii îl iubeau. Era săritor la necaz, după principiul „să nu ştie stînga ce face dreapta".

Cît a fost în Sibiu a colaborat în cadrul societăţii religioase „Oastea Domnului", „Străbătînd în lung şi-n latul ei Arhiepiscopia şi ţara noastră Evanghelia Domnului".

După reînfiinţarea mănăstirii brîncoveneşti, de la Sîmbăta de Sus, mitropolitul Nicolae Bălan s-a gîndit şi la recrutarea unui număr de tineri instruiţi şi hotărîţi să iasă din norma comună a vieţii şi să-şi ia asupra lor, de bună voie, sarcina completă a lepădării de sine. NICOLAE POPOVICI a răspuns: „Port acest gînd în suflet. Chemarea Î. P. S. Voastre îmi dă convingerea că sînt mici şi neînsemnate lucrurile la care ne chemaţi să renunţăm faţă de elementele pozitive spre care s-ar putea îndrepta acţiunea noastră".

Tuns în monahism la mănăstirea Cozia s-a apropiat de ceea ce trebuia să fie.

Ales episcop — la Oradea — a părăsit Institutul Teologic în 1936. Ne-au afectat dureros vorbele sale de despărţire: „Am venit cu plăcere la Sibiu, plec cu bucurie la Oradea".

A plecat la Oradea mişcat, pînă în adîncul sufletului său, faţă de mitropolitul Nicolae Bălan, al cărui fiu sufletesc a fost în sensul cel mai propriu şi mai real al acestui cuvînt: „M-a luat din tinereţe în grija sa părintească şi a fost darnic cu mine în toate, îngrijindu-se de buna mea creştere, la universităţile din ţară şi străinătate, mai mult decît părinţii mei după trup", cum afirmase la hirotonirea sa întru arhiereu, în iunie 1936, la Sibiu.

În calitatea sa de episcop la Oradea a fost un om reprezentativ. A slujit cu devotament adevărul creştin şi s-a identificat pe deplin cu interesele credincioşilor în mijlocul cărora a fost chemat să slujească.

Episcopul POPOVICI „s-a dovedit din primele clipe, prin calităţile lui sufleteşti alese şi dinamismul său creator, că este ierarhul potrivit chemării şi corespunzător întru totul marilor năzuinţe şi omul grelelor răspunderi ce se cereau acolo împlinite", cum consemnează admiratorul său, Valeriu Chişiu.

A achiziţionat mai multe imobile pentru trebuinţele bisericii: imobilul cunoscut cu numele de Casa Naţională, cel cunoscut cu numele de Casa Marmarosch Blank, cel cunoscut sub numele Cazarma Crişurilor, casa din strada R. Ciorogariu nr. 8, parcul Traian, pentru zidirea Catedralei, a construit clădirea internatului de fete din Beiuş, a organizat un Cămin preoţesc în Oradea, a înfiinţat Şcoala Normală Ortodoxă din Beiuş, cu titlul de clădire proprietate a bisericii ş.a.

De bucuria restaurării Episcopiei ortodoxe române a Timişoarei, prin Decretul-Lege Nr. 3998 din 8 noiembrie 1939, s-a împărtăşit şi episcopul NICOLAE.

Nu vor fi uitate cuvintele rostite la cea dintîi Adunare eparhială a Timişoarei: „Veniţi, acum, voi toţi ctitorii şi binefăcătorii Episcopiei Timişoarei şi vă bucuraţi că visul vostru s-a împlinit! Bucură-te, tu, preafericite şi prealăudate ierarhe ANDREI ŞAGUNA, că marele tău gînd privitor la organizarea completă a Mitropoliei, prin învierea Episcopiei de Timişoara, astăzi sub arhipăstorirea

vrednică a prea vrednicului şi luminatului tău urmaş în scaun (NICOLAE BĂLAN) deplin s-a împlinit! Bucură-te, tu, Vicenţiu Babeş, dîrz şi neobosit luptător pentru drepturile bisericeşti şi româneşti ale Banatului, că iată ziua încununată a sosit! Bucuraţi-vă voi, treime frumoasă de mecenaţi ai neamului, Andrei, Alexandru şi Victor Mocsoni, că în fiinţa de faţă a ilustrului vostru urmaş, dorinţa voastră s-a împlinit! Bucură-te, tu, Emanuil Ungureanu, cel cu nume plin de adînc înţeles, prin a cărui muncă şi jertfă Dumnezeu a fost pururea cu bănăţenii! Bucură-te, că ostenelile tale au rodit! Ceea ce ai semănat tu, întru lacrimi, aceea secerăm noi astăzi întru bucurie mare, spre binele fraţilor tăi... Bucuraţi-vă voi toţi...".

Pe temelia largă ce s-a dat Episcopiei Timişoarei, „noi sîntem chemaţi cei dintîi să zidim. Aceasta este o mare cinste, dar în acelaşi timp şi o mare răspundere care ne revine şi ne apasă", spunea înţeleptul locţiitor de episcop de la Timişoara, la începutul activităţii sale în Mitropolia Banatului.

A fost locţiitor de episcop al Timişoarei, pînă la alegerea şi instalarea titularului, Dr. Vasile Lăzărescu. El a organizat noua episcopie numind consilieri şi personal administrativ, el a alcătuit Adunarea eparhială, în conformitate cu dispoziţiile legale atunci în vigoare. În epoca de restaurare a eparhiei din Timişoara, partea de răspundere covîrşitoare a fost a lui. A depus multă muncă şi a condus cu înţelepciune eparhia Timişoarei, din straja dimineţii şi pînă tîrziu noaptea, neluînd în seamă osteneala şi necruţînd nici jertfă. Episcopul NICOLAE a săpat adînca temelie şi a aşezat neclintită piatra unghiulară a episcopiei din Timişoara, chemată la o nouă viaţă, după tăceri seculare, pentru a deveni cetate ocrotitoare a sufletului românesc şi aşezămînt de afirmare naţională şi creştinească a mîndrului Banat.

Înţelepciunea episcopului NICOLAE POPOVICI a adus liniştea în mijlocul atîtor zbuciumări, iar prin stăruinţele neîncetate a cîştigat reşedinţa episcopală şi casa în care se adăposteşte azi Consiliul eparhial din bulevardul C. Loga nr. 5—7.

Răsfoind procesul verbal luat în şedinţa secţiilor unite ale Consiliului eparhial, al episcopiei din Timişoara, ţinută la 2 mai 1941, sub preşedinţia noului titular, Dr. Vasile Lăzărescu, am putut constata cu cîtă atenţie făcea alegerea oamenilor chemaţi să reprezinte episcopia la Congresul naţional bisericesc din Bucureşti: Dr. Antonie Mocsoni, Dr. Alexandru Marta, Dr. Victor Mercea, Dr. Patrichie Ţiurea, Dr. Ştefan Cioroianu.

Prin lucrarea episcopului NICOLAE POPOVICI, cu atîta bogăţie de daruri sufleteşti, privim cu toată recunoştinţa şi cu toată dragostea sufletească spre munca sa constructivă. Vedem puterea de conducător, spiritul de organizator, înţelepciunea chibzuitoare şi darul chivernisitor al episcopului NICOLAE.

După multe alergări, osteneli şi chibzuite combinaţiuni, a cumpărat şi înzestrat complet, în vara anului 1940, în calitate de episcop, clădirile acestea cu suma de şapte milioane lei. Renovarea şi mobilierul necesar au costat încă două milioane, după cum rezultă din cuvîntarea rostită de episcopul NICOLAE la deschiderea celei dintîi Adunări Eparhiale, a reînfiinţatei Eparhii a Timişoarei, ţinută în ziua de 5 mai 1940.

În 1941 a îndeplinit o misiune pastorală în Basarabia, să-i cerceteze pe românii de acolo, să-i mîngîie şi să se roage pentru dînşii. A activat şi în judeţul Soroca, împreună cu 12 preoţi, vizitînd aproape o sută de localităţi. Pretutindeni a dus cuvîntul cald al Ardealului ortodox şi românesc. Misiunea în Basarabia s-a încheiat la mănăstirea Capriana.

Episcopul Dr. NICOLAE POPOVICI a scris studii şi articole în Viaţa ilustrată, în Revista Teologică, Telegraful Român, Lumina Satelor din Sibiu şi în Legea Românească din Oradea şi în altele. Din lucrările scoase în volum menţionăm: „Începuturile nestorianismului", Sibiu, 1933, p. 176, „Epicleza euharistică", Sibiu, 1933, p. 354, „Lespezi de altar", Beiuş, 1942, p. 176. Cartea „Începuturile nestorianismului" tratează un capitol de istorie, din zbuciumata frămîntare hristologica a Bisericii şi arată că prin fixarea definitivă a învăţăturii despre dogma divinităţii, Biserica a dus luptă de un eroism moral fără pereche. Pentru lămurirea problemei autorul îşi grupează materialul în capitole: Nestorie şi izbucnirea conflictului, Intervenţia lui Ciril al Alexandriei, în desfăşurarea evenimentelor, Christologia lui Nestorie, Epistola Sinodului din Alexandria, Anatismele lui Ciril,

Epistola către monahi și Epistola a II-a a lui Ciril, către Nestorie, numită și Epistola dogmatică.

Aprofundînd problema episcopul NICOLAE POPOVICI constată că, condamnînd nestorianismul, Biserica a dat pecetea ecumenicității lui Ciril, așa cum a fost ea lăsată de Biserică, reprezentată prin Epistola dogmatică a lui Ciril. Prin această carte a sa episcopul Nicolae vestește cuvîntul credinței stricte, așa cum au cugetat-o Sfinții Părinți. Cartea e scrisă cu iubirea de adevăr și pentru pacea Bisericii.

În ce privește Epicleza euharistică ea este o lucrare de mare amploare. Ea tratează un punct doctrinal deosebitor între Biserica ortodoxă și cea catolică și soluționează problema cu dibăcia teologului iscusit și cu pregătire științifică, cum constată profesorul său universitar Dr. Vasile Loichița. Spre acest scop autorul face o incursiune vastă în izvoarele de credință fundamentînd afirmările cu argumente biblice și patristice, referindu-se la teologii epocilor diferite și la diferite teorii pentru explicarea Epiclezei. Combate obiectiv și sistematic teoriile străine ortodoxiei și desprinde adevărul, privind teza ortodoxă a Epiclezei.

Cartea a dobîndit calitatea unei lucrări pedante și a unui sistem științific pentru cunoașterea și stabilirea adevărului pur.

Volumul „Lespezi de altar", cuprinde cuvîntări rostite la diferite ocazii și mai ales la praznice și zile mari, alcătuite cu prudența care-l caracterizează și documentate teologic: precum Cuvînt la alegerea de episcop, în ziua de 28 aprilie 1936, la hirotonirea întru arhiereu, la Sibiu, la 1 iunie 1936, la învestitură, în București, 2 iunie 1936, la înscăunarea în Oradea, la 28 iunie 1936, la deschiderea Adunărilor Eparhiale din anii 1937, pînă în 1941, Scrisori pastorale în anii aceștia, Cuvînt la dezvelirea statuii lui V. Lucaciu, la Satu Mare, la congresele învațătorilor ținute la Oradea și din prilejul împlinirii a douăzeci de ani de arhierie a mitropolitului Nicolae Bălan (1940).

Ceea ce a spus profesorul universitar Dr. V. Loichița, referindu-se la autorul cărților, este pur și simplu adevărat: „Lucrările de merit se recomandă singure prin desaga de aur care-l poartă și-l varsă îndelung strălucind pe albul imaculat al zilelor".

Chibzuieli pămîntene au sfîșiat trupul mult încercat al eparhiei de Oradea și răzbunătoarea vrăjmășie omenească a pus în pribegie pe păstorul ei. Drumul de calvar n-a putut seca puterile și martiriul i-a întărit credința[1].

Erou și martir al dictatului odios de la Viena, cînd ura dintre oameni a adunat atîta jale, episcopului NICOLAE nu i s-a îngăduit să rămînă la Oradea, să-și mîngîie și să-și întărească pe fiii săi sufletești în nădejdea unei păci drepte și a unei rețineri, s-a așezat în mod provizoriu la Beiuș, s-a identificat însă cu durerile copiilor săi sufletești, a intrat apoi în activitate cu mari nădejdi în descătușarea de marea tiranie. Poate din teamă prea multă față de episcopul Oradiei și poate și din convingerea prea puțină românească a cîrmuitorilor, episcopul NICOLAE a fost răsturnat de buldozerele trădătorilor de neam și lege și împins în încăperile unei chilii înguste de la Schitul Cheia. Degradat, acuzat, umilit, n-a pierdut însă speranța în eliberare, în renașterea morală, în propășirea spirituală și materială a eroicului nostru popor.

Regimul de care de acum se vorbește la perfectul istoric: „a fost odată", i-a tulburat nu numai pacea lăuntrică, ci și credința lui cea tare, ca un munte. Parcă-l văd aievea.

Era într-o zi senină de toamnă, a anului 1950. Vîntul din Dumbrava Sibiului legăna în adieri puternice stejarii seculari, angajați pare că pentru a vesti furtuna din sufletul episcopului NICOLAE POPOVICI. Eram în biroul rectoral al Institutului Teologic — illo tempore conducător rector al vechiului așezămînt de cultură ortodoxă și românească. Cu mine era și Dr. Nicolae Cotos, decanul Facultății de Teologie din Cernăuți, evacuat la Sibiu, din cauza întîmplă-

1 Procesul verbal al ședinței Consiliului eparhial, ținut în 2 mai 1941, în Timișoara sub președinția episcopului Vasile Lăzărescu.

rilor triste ale războiului. Deodată s-a deschis uşa. A intrat zgomotos episcopul Oradiei NICOLAE POPOVICI. Avea chipul unui om „prigonit pentru dreptate", dar aceeaşi atitudine de om blînd, bun, modest şi cu frică de Dumnezeu, cum era totdeauna. Îmi pare bine că vă întîlnesc pe amîndoi. Ce ziceţi? Ce-aţi zice în locul meu? Şi dezvăluindu-şi tainele vizitei i-am zis parcă în unison: Supunerea faţă de stăpînire este poruncă evanghelică. Da, zise episcopul. Dăm Cezarului ce este al Cezarului, dar nu dăm nimic din ceea ce este al lui Hristos. Taina credinţei este mai scumpă decît biruinţa în unire cu fiii întunericului.

Lupta Prea Sfinţiei Tale este prea inegală, zise Cotos: „Unul cu pumnul, altul cu tunul. Uneori dai mîna şi cu dracu numai să treci puntea". Nu! şi izbind cu cîrja, ca să se audă departe, a ieşit bolborosind vorbele: „Doamne al puterilor fii cu noi".

Nu l-am putut convinge nici noi şi nici intervenţia ipocrită a primului ministru şi astfel în loc să-l mai vedem la Oradea, l-am găsit cu domiciliul forţat la Schitul Cheia, din ţinutul Ploieşti.

Degradarea, umilirea şi izolarea l-au apropiat pe episcop de bolnavul din Evanghelie, care în zadar striga în auzul tuturor: „Doamne, om nu am...".

Anul 1960 a fost începutul sfîrşitului. În zilele lui octombrie a aceluiaşi an a căzut o stea. Inima episcopului NICOLAE care a bătut neobosită aproape şaizeci de ani, a încetat să mai bată. Ultima mîngîiere a fost cea a credinţei, pe care a cerut-o cu insistenţă pentru cînd va porni pe drumul de unde nu mai este întoarcere. Delegat de mitropolitul Nicolae Colan pentru a duce cuvîntul Sibiului la înmormîntarea din satul natal Biertan, jud. Sibiu, în frunte cu mitropolitul Colan, am pornit la drum.

Îmi stăruie în gînd prezenţa în Biertan a arhiereului Antal, a protopopului Petru Boieriu de la Mediaş, căruia îi aparţinea comuna, a arhidiaconului Constantin Voicu, (azi rectorul Institutului Teologic din Sibiu), a preotului Filip şi a altor preoţi ale căror nume nu le mai reţin.

Atunci porunca de sus era nici o vorbă despre episcopul POPOVICI, ci numai despre profesorul POPOVICI; dar şi spusele acelea să fie cît mai rezumative.

Drumul de la Sibiu la Biertan este destul de lung, pentru a chibzui ce voi spune şi cîte voi spune. Dacă în 1960 am spus ce mi s-a poruncit, să spun acum, în 1990, la 30 de ani de la plecarea dintre noi; voi spune ceea ce se cade să spun, despre un profesor ilustru şi un episcop după inima lui Hristos.

Era într-o zi mohorîtă de toamnă tîrzie. Văzduhul posomorît înveşmîntase zarea în cenuşiu închis şi rece. Din crîngul înverzit doar bogăţia de frunze zdrenţuite a mai rămas. Din toate părţile o tăcere solemnă, de pretutindeni, o linişte sfîntă stăpînea comuna Biertan. Doar dăngănitul duios al clopotelor îşi mai trimitea ecourile şi le prăvălea pînă la căsuţa arătătoare a plugarului POPOVICI. Căsuţa plină de voioşie, altădată, a devenit un loc de întîlnire tristă, ca o dovadă a dragostei faţă de cei care-şi plîngeau cu inima sfîşiată de durere, un ideal ucis şi o nădejde înmormîntată; căci moartea îngrozitoare a răpit pe fiul cel iubit al satului şi a închis în singurătate, înainte de vreme, o familie de buni români şi vrednici creştini. Jalnicul alai păşea trist în zarva întreruptă de cîntarea de îngropare. Încovoiată de durere lumea hohotea de plîns. Şi era jale multă şi plîns amar era pe urma celui care s-a stins cum se stinge o candelă din care se isprăveşte untdelemnul.

Privind rămăşiţele pămînteşti ale episcopului şi închise între patru scînduri, ne cutremurăm că de acum sîntem lipsiţi de prezenţa unei fiinţe iubite şi respectate, de dragostea celui plecat pe drumul de unde nu mai este întoarcere. Dintre toate durerile vieţii moartea este cea mai zguduitoare. Ce îngrozitor este să-ţi vezi fiinţa dragă afundată în pămîntul rece. Dar aşa-i scris în cartea vieţii să trecem toţi prin durerea morţii. Ai intrat în lume, negreşit trebuie să şi ieşi. Am venit pe rînd şi plecăm pe sărite. Viaţa nu-i o epocă de desfătare, ci o luptă pentru a cuceri ceea ce este veşnic viu.

Creştinismul este viaţă, dar trece mai întîi prin moarte: „Cîţi în Hristos ne-am botezat, întru Hristos ne-am şi îmbrăcat, ca să murim păcatului şi Hristos să trăiască în noi".

Şi totuşi, am fi dorit ca să-l mai ştim viu şi clocotitor de simţire, cum era episcopul NICOLAE, pentru că a fost un om, om de muncă şi caracter, un prieten sincer şi devotat, un părinte iubitor de oameni, după chipul şi asemănarea sfîntă.

În cultură vede un ideal, în credinţă o desfătare, în binefaceri o bucurie, încît la simpozionul cîntăririi faptelor bune şi rele ar putea răspunde cu poetul inspirat din adevărul veşnic: „O, Doamne, în lume cît am stat, pe Tine Te-am reprezentat".

E greu să vorbeşti despre un prieten bun în ziua morţii sale; nu e uşor să scoţi din desaga de aur a vredniciei sale beteala cu care să urzeşti personalitatea episcopului NICOLAE, aşa cum a fost ea în realitate.

Pentru cei care l-am cunoscut, de aproape, ecourile virtuţilor sale stăruie în amintirea noastră ca o icoană curată şi înseninătoare, care vrea să ne aducă pururea aminte că n-avem dreptul să-l uităm. Între personalităţile Bisericii, profesorul şi episcopul NICOLAE POPOVICI se aşează pe o culme înaltă, atît prin structura sa spirituală, cît şi prin activitatea luminată de slova învăţăturii creştine. În Sibiu numele NICOLAE POPOVICI e popular; în Sibiu a fost student în teologie; acolo a pus început activităţii sale didactice, în calitate de profesor la aşezămîntul de cultură românească şi ortodoxă şi la Astra în calitate de sfetnic. La Oradea şi la Timişoara episcop. Episcopul NICOLAE a făcut faţă marilor sale îndatoriri. Episcopatul s-a menţinut la strălucirea ridicată de iluştrii Şaguna şi Bălan.

Pana sa inspirată, sinteza meşteşugită a limbii sale, cu ecouri din graiul dulce al satului, avea un farmec deosebit şi asigurau o preţuire perpetuă. Pătruns de o puternică religiozitate, a devenit o energie sufletească. Personalitatea sa înfruntă timpul şi aureolează instituţiile pe care le-a servit.

Discipolii săi îşi vor aduce aminte cu pietate de rostul dascălului lor la Sibiu, de prelegerile sale de o înaltă ţinută etică, de crezul ortodox şi românesc pe care l-a alimentat, de actele sale de cultură.

S-a înfipt în viaţa noastră, prin acea punctualitate de ceasornic, prin acel spirit de dreptate neinfluenţabilă, care constituie o emoţionantă aducere aminte.

Ne flutură şi azi prin gînd fraze desprinse din gîndirea sa: „Taina Sfintei Euharistii este o capodoperă a iubirii divine"; „Biserica Ortodoxă a stat pururea de veghe lîngă depozitul sfînt al credinţei"; „Pentru susţinerea unui adevăr vei scoate la iveală temeiurile scripturistice, apoi vei trece la cele patristice"; „Sînt adevăruri care vor fi concepute numai prin credinţă"; „Sfînta Scriptură şi Sfînta Tradiţie sînt singurele glasuri autorizate şi decisive în probleme de credinţă"; „Arhieria este cel mai mare şi mai înfricoşător dar pe care îl poate primi un om pe pămînt"; „O societate stă sau cade deodată cu starea sau decăderea preoţimii sale"; „Toate luminile vieţii spirituale româneşti s-au aprins din lumina neapusă a Bisericii lui Hristos"; „Biserica are ca ideal să dea prin şcolile sale, Bisericii şi neamului, puternice caractere religioase morale şi româneşti".

Cînd, cu ocazia vizitei la Sibiu a patriarhului Alexei al Rusiei, în 1947, i-am şoptit episcopului NICOLAE de la Oradea: „Alexei a vorbit aşa de frumos şi şi-a luat angajamente atît de înalte", episcopul mi-a răspuns: „Da, vorbeşte aici, dar la el acasă gura-i închisă".

Chemărilor sale în viaţă noi îi răspundem cu untdelemnul respectului şi al dragostei mereu turnîndu-l în candela recunoştinţei, aprinsă în amintirea aceluia care s-a consumat pe sine ca să lumineze pe alţii. Nimic nu-i lipsea din ceea ce caracterizează pe oamenii excepţionali. Privire adîncă din care radia înţelepciune, prudenţă cu care răspundea cu uşurinţă în taina problemelor, împodobit cu modestie şi demnitate, cumpătat în viaţă şi bravură în faţa loviturii de moarte.

Episcopul NICOLAE lasă instituţiilor pe care le-a slujit cu o excepţională competenţă, o atmosferă de preţuire învăluită în dragostea ce nu se lasă erodată.

Noi îi mulţumim înlăcrimaţi pentru tot binele pe care l-a săvîrşit şi-l vom păstra în suflet ca pe un om capabil de eroismul unui martir.

Primeşte-l cu drag pămînt iubit şi culcă-l domol în sînul tău.

Veşnică să-i fie amintirea, în veci pomenirea lui.

Pr. prof. *Nicolae Neaga*

NICOLAE IORGA ŞI ANUL 1940

În acest documentar ne-am propus prezentarea poziţiei istoricului şi omului politic Nicolae Iorga faţă de răpirile teritoriale ale României din 1940, oglindită în coloanele „Neamului Românesc". În cadrul ziarului al cărui fondator a fost, N. Iorga deţinea pe prima pagină o rubrică permanentă, cu chenar, sub forma unei tablete, ce nu depăşea o pagină dactilografiată. Prin mijlocirea ei trata diferite subiecte, îndeosebi cu caracter politic.

La începutul verii anului 1940 România se afla complet izolată. În timp ce Franţa era înfrîntă, Uniunea Sovietică invada ţările baltice. Fruntaşii politici intuiau primejdia, însă nu puteau apăra integritatea teritorială străduindu-se din răsputeri să menţină România ca stat.

La 26 iunie, ora 22, Uniunea Sovietică a dat un ultimatum României, forţînd-o să cedeze Basarabia şi Bucovina de Nord, străvechi teritorii româneşti. La Consiliul de coroană din 27 iunie 1940, la care participase şi Iorga, se preconizase tratative cu Uniunea Sovietică, însă aceasta a refuzat categoric. Astfel s-a hotărît retragerea fără opoziţie militară, decizie ce l-a mîhnit profund pe marele patriot. Evacuarea a început la 28 iunie şi s-a desfăşurat pe parcursul a patru zile, tragedie reflectată în presa de toate nuanţele. Peste două luni N. Iorga a fost vehement în al doilea Consiliu de coroană ţinut în legătură cu Diktatul de la Viena, în urma căruia s-a pierdut Ardealul de Nord, cu peste un milion de români.

Profund deprimat N. Iorga se pensionează (ca academician mai avea dreptul să predea) şi demisionează din Academie[1], retrăgîndu-se la Vălenii de Munte, unde începe elaborarea unei istorii universale. Cînd durerea sufletească atingea apogeul, marele istoric simţea nevoia să se exprime în versuri. În una dintre ultimele poezii intitulată *Clopote basarabene*, mai puţin cunoscută, autorul exterioriza simţămintele sale de durere şi optimism: „Cu tot ce-a fost mai înainte / Şi azi nimic n-a mai rămas, / Tăcut-a şi adîncul glas. / Din turnurile vechi şi sfinte / O, clopote basarabene / Se va întoarce iar o zi / În care vă veţi auzi / Supt steagurile pămîntene".[2]

Multe dintre frămîntările lui N. Iorga, cauzate de cedările teritoriale din 1940, sînt reflectate în „Neamul Românesc", oprindu-ne asupra cîtorva titluri (Cetind istoria românilor, Ceva la care nu se răspunde, Ce rămîne, „Boierii" în Basarabia, N-ajunge sila? Ce se duce cu noi din Basarabia, Minorităţile care ne vreau, Cetăţui care nu trebuie refăcute, O explicaţie, Am o întrebare), articole pe care le vom reda în întregime.

În urma cutremurului din 10 noiembrie 1940 cînd i s-a avariat locuinţa, N. Iorga se mută la Sinaia, presimţindu-şi sfîrşitul apropiat, aşa cum reiese din ultima sa poezie, scrisă în preajma asasinatului. „A fost căzut un brad bătrîn / Fiindcă făcea prea multă umbră / Şi-atuncea, din pădurea sumbră / Se auzi un glas pagîn / O, voi ce-n soare cald trăiţi / Şi aţi răpus strămoşul nostru / Să nu vă strice rostul vostru / De ce sînteţi aşa grăbiţi? / În anii mulţi cît el a fost / De-a lungul ceasurilor grele / Sub paza crengilor rebele / Mulţi au aflat un adăpost / Moşneagul, stînd pe culme drept / A fost la drum o călăuză / Şi-n vremea aspră şi ursuză / El cu furtunile a dat piept / Folos aduse cît fu viu / Şi

1 Barbu Theodorescu, Nicolae Iorga, Bucureşti, 1968, p. 362.

2 „Neamul Românesc" nr. 222 din 5 octombrie 1940.

mort acuma, cînd se duce / Ce alta poate-a vă aduce / Decît doar încă un sicriu?" [3]

În seara zilei de 27 noiembrie ,acum cincizeci de ani, o bandă de legionari fanatici l-a asasinat bestial pe savantul de renume mondial, crimă ce-a îndurerat profund opinia publică românească. Asupra anului 1940 vom reveni într-un articol ulterior.

CETIND ISTORIA ROMÂNILOR

Lucrînd la ediția franceză a „Istoriei Românilor" am prilejul să revin asupra unui lung șir de fapte istorice, întinzîndu-se peste aproape două mii de ani, care spun altă poveste decît aceea a lucrurilor de azi pînă mîine și dau altă învățătură decît aceea pe care anumite spirite, gata să triumfe la nenorocirea altora, le trag din cetirea răbdătoare a telegramelor și comunicațiilor radiofonice. Și, din această sărbătoare a teribilei tragedii a neamului nostru iese altă încredere în noi decît la alarmiștii cu piele de iepure în spinare, care anunță fiecare o altă primejdie iminentă, ca și cum am fi fost osîndiți să ne supunem ei.

Neam părăsit la răscrucea furtunilor care bat aici din veac în veac și vor bate totdeauna în aceste locuri de ispititor belșug și de trecere a oștilor. Copil al Romei pierdut în pustiul veșnic înnoit al barbarilor. Așa de puțini între așa de mulți. Cu frații la celălalt capăt al Europei și cu străini de noi în toate părțile. Apți pentru cea mai înaltă civilizație și siliți a trăi de la o bejenie la alta.

Oricari alții s-ar fi risipit în lume. Pentru mai puțin se părăsesc și cele mai dulci patrii. Noi am rămas. Cu sabia în mînă de strajă la toate zările, iar, cînd s-a frînt o clipă, ca să se lege din nou, tainic, oțelul, am întins brutalității arma subțire a inteligenței noastre. Și, iată, sîntem tot acasă.

Voi, ceilalți, treceți la învățătura strămoșilor!

N. Iorga

(„Neamul Românesc", nr. 136 din 23 iunie 1940).

CEVA LA CARE NU SE RĂSPUNDE

S-a dat în presa noastră răspuns la ceia ce, în vecinătatea noastră, s-a rostit din buze ministeriale despre dispariția, care ar veni de la sine, a unuia din tratatele pe care se sprijină așezarea noastră acum.

Am fost totdeauna de părere că anume atacuri contra noastră nu trebuie să rămîie nerelevate, oricare ar fi locul de unde pleacă și tonul cu care se rostesc. Dar în timpurile din urmă a trebuit să-mi schimb părerea.

În adevăr, ceia ce deosebește ultimele luni din viața lumii e lipsă de orice valoare și a declarațiilor și chiar a învoielilor scrise, a măgulirilor ca și a amenințărilor. Îmbrățișările isprăvesc cu o strîngere de gît și jurămintele se împrăștie ca fumul. Dacă n-ar fi vorba de atîta suferință, ar fi un lucru de rîs...

Deci să nu ne lăsăm asigurați de nicio făgăduială și să nu fim impresionați de nici o sfidare.

Totul se va hotărî altfel, după mari și grele sforțări. Cîțiva mai puternici vor aduce decisiuni, care nu vor fi totdeauna cele care se așteaptă lumea și se lasă a se întrevedea prin indiscreții ordonate. Și, pe urmă, va veni executarea.

Iar aceasta se va face în dauna acelora singuri care nu vor ști să-și apere dreptul așa, cu arma în mînă pînă la ultimul sacrificiu.

Iar încolo vorbească fiecare cît și cum vrea... Nu e rost să răspundem.

N. Iorga

(„Neamul Românesc", nr. 137 din 25 iunie 1940)

---

3 Z. Ornea, Asasinarea lui Iorga, în „România literară", nr. 47 din 22 noiembrie 1990.

CE RĂMÂNE

Steagul roşu fîlfîie, ca şi la Cernăuţi, la Cetatea Albă şi la Chişinău. De ce şi cum, nu e vremea să se vorbească.

Ceia ce priveşte acest neam care nu e deprins a se văicăra, căci prea multe păcate a tras, ale lui şi ale altora, e ce rămîne în acel pămînt pe care noi l-am deschis civilizaţiei cu străvechii noştri moldoveni, din nou robiţi în mormintele lor.

Rămîn trei milioane de ţărani, înfipţi acolo din vremile preistorice ale celor mai depărtaţi dintre strămoşi. Rămîn la orice regim de hegemonie naţională şi de prefacere socială i-ar impune „libertăţii", rămîn cu limba lor minunată pe care n-au voit s-o schimbe, rămîn cu datinele lor, care n-au suferit nicio prefacere, rămîn cu simţul, atîta de preţios şi cuprinzînd toate făgăduielile de viitor, că ei sînt la dînşii acasă şi că întorc brazda pe care au tăiat-o întîia oară, nu jidovul pripăşit, care triumfă astăzi, ci ai lor, din om în om, cum va fi şi de acum înainte, aşteptînd „plinirea vremilor", care nu înşeală niciodată.

Rămîne în oraşe, amintirea unui sfert de veac de libertate, va rămîne o generaţie crescută de noi, păstrînd în cap şi în inimi aceleaşi gînduri şi simţiri ca noi.

Rămîne ce am putut îndrepta şi crea acolo unde am găsit ignoranţă, evrei şi păduchi.

Rămîne o întreagă emigraţie de intelectuali care nu pot avea decît un singur gînd: revenirea la dreptul lor şi al nostru.

N. Iorga

(„Neamul Românesc", nr. 142 din 2 iulie 1940)

„BOIERII" ÎN BASARABIA

Posturile de radio din Rusia vorbesc necontenit de binele care s-ar fi făcut Basarabiei izgonind pe odioşii „boieri".

„Boierii", care au fost înfăţişaţi tot aşa, decenii întregi şi în Bulgaria, unde ei apăreau poporului lesne crezător ca un fel de păsări răpitoare, ar fi fost de la unirea acestei ţări româneşti cu România, nişte cruzi exploatatori, trăgînd către nesaţul lor toată vlaga unei biete ţări, dată pe mîna unor administratori necinstiţi şi unor sîngeroşi jandarmi.

De fapt cînd ni s-a dat, de ea însăşi Basarabia, am lăsat-o în sama acelor elemente basarabene de la iubirea de neam a cărora ea ni venea: oameni care pînă atunci nu jucaseră vreun rol politic au fost represintanţii şi cîrmuitorii, adăugîndu-se doar un aport birocratic pe care nu-l puteau avea la dispoziţie acasă. Şi cînd au început tristele lupte de partid, ele s-au dat între dînşii, cari erau fii ai satelor, adevăraţii boieri de acolo, nobilii ţarismului fiind sistematic înlăturaţi.

Ca operă a „boierilor" apare oricui ştie şi nu minte, întîi împroprietărirea largă a ţăranului fără deosebire de naţie. Apoi o îngrijire a gospodăriei lui care nu se mai pomenise pînă atunci şi la rezultatele căreia eu însumi am fost martor nu o singură dată.

„Boierii" au găsit în sate analfabetism complect şi inochentism de peşteri şi de desfrîu. De la un capăt la altul al Basarabeii, la 27 iunie 1940, înfloreau şcoli de toate treptele, şi cu două Facultăţi.

Iată ce au făcut „boierii" în Basarabia!

N. Iorga

(Neamul Românesc" nr. 144 din 4 aprilie 1940)

N-AJUNGE SILA?

Pînă şi cugetătorii de la cari se aşteaptă încurajare şi mîngîiere pun astăzi legăturile dintre State pe singura bază a silei. Cine poate, atacă şi striveşte, dacă statul mai slab n-are prudenţa de a primi şi a executa fără discuţii sentinţa.

Aşa fiind, de ce s-ar recurge la Drept? La dreptul de orice fel. Cel etnic ca şi cel istoric. De ce s-ar invoca o îndreptăţire pe baza unei ideologii în care nu

crede nici acela care se face a o invoca? De ce s-ar tăgădui lucruri evidente și s-ar prezenta afirmații pe care le infirmă orice recurs la realitate?

Ni s-a luat Basarabia. Așa în douăzeci și patru de ceasuri ca invazie, în patru zile ca terminul de grație. Acesta este faptul. El poate sta alături cu alte răpiri și va avea soarta, mîine, poimîine, cîndva, a tot ce este clădit pe singura silă. Cei de acolo vor face ce vor putea, și mare este puterea rezistențelor pasive ale sufletului omenesc jignit.

Dar de ce să se spuie că Basarabia cuprinde în majoritate „ucraineni", cuvînt de ieri de alaltăieri, precum abia de pe la 1670, lucru dovedit prin cronici, au fost colonizați rutenii pe la Hotin? De ce să se cuprindă Basarabia și Bucovina însăși într-o viață politică rusească a cării înaintare în părțile basarabene singure n-are mai mult decît vreun secol și jumătate?

De ce?

Pentru a se adăugi încă un argument pentru noi!

N. Iorga

(„Neamul Românesc" nr. 145 din 5 iulie 1940)

CE SE DUCE CU NOI DIN BASARABIA?

Se poate ca la ieșirea din Basarabia să plece cu noi unele greșeli în administrație, pe care le plătim așa de scump, dar care vor fi întrecute, fără îndoială, de regimul social și mai ales național care se așează acuma, dar împreună cu noi pleacă de acolo și însușiri a căror lipsă, pregătind alte vremuri, se va resimți îndată.

Așa cum eram în acea țară, care făcea parte, după orice judecată dreaptă, din casa noastră, noi reprezentam Apusul. Un fel de a gîndi și de a lucra care nu are a face cu ce vine în loc. Apusul altei libertăți decît a celei de azi, o libertate care, în ciuda jandarmilor și a unor teorii mai noi, se simțea în toate. De acuma înainte asupra întregii vieți și asupra celei casnice, pînă la intimitatea ei, se lasă perdeaua de fier. Ca în Galiția, despre care de zece luni nu se mai aude nimic.

Pleacă împreună cu noi o religie de două ori milenară, pe care o împărtășim și o respectăm. Vor tăcea clopotele între Prut și Nistru. Vor tăcea cu toatele pînă la... Pînă la cea de-a doua Înviere, care va veni!

Pleacă iubirea pentru limba a două trei milioane de oameni care vor putea să întrebuințeze doar în cele mai mici ale lor un dialect moldovenesc disprețuit.

Și pleacă forme de viață potrivite cu tot trecutul acelui pămînt care se cufundă în apele cenușii ale tulburelui internaționalism marxist.

N. Iorga

(„Neamul Românesc" nr. 147 din 7 iulie 1940)

CLOPOTE BASARABENE

Cu tot ce-a fost mai înainte — / Și azi nimic n-a mai rămas, — / Tăcut-a și adîncul glas. / Din turnurile vechi și sfinte. / O, clopote basarabene / Se va întoarce iar o zi / În care vă veți auzi / Supt steagurile pămîntene.

N. Iorga

(„Neamul Românesc" nr. 222 din 5 octombrie 1940)

MINORITĂȚILE CARE NE VREAU

Poate din cauza sistemului nostru de a guverna, poate iarăși din cauza bunătății noastre cu nație sînt minorități, care, la ceasul negociaților care s-au cerut, ne vor.

Unele nu mai există, ci se desfac, dar în locuri pe care, deocamdată, le-am pierdut.

Astfel elvețienii de la Șaba și germanii din sudul Basarabiei, care ne vin în pachete de cîte zece mii, plecînd spre „vechea patrie".

Dar, fie și într-o formă nouă, ne vor sașii mai bine decît pe vechii domni.

Ne vor șvabii din părțile Sătmarului.
Ne vor șvabii din Banat.
Sînt, cred, destui pentru a ne da o mîngîiere.
Dar, dacă ei ne vor, de ce nu vorbesc: clar și hotărît acelor care astăzi trag mai greu cumpăna?

N. Iorga

(„Neamul românesc" nr. 191 din 30 august 1940)

CETĂȚUI CARE NU TREBUIE REFĂCUTE

Desigur că în alcătuirea noului stat român s-au ținut în seamă drepturi etnice care nu se vor putea călca fără ca de acolo să nu rezulte pentru cine ar face-o mari primejdii de viitor, dar acei cari după Marele Război au recunoscut aceste drepturi au fost determinați de nevoia lor de a-și avea cetățuile contra unei Germanii căreia se credea că i se poate pune zăbala pentru totdeauna.

Așa a fost de altfel, și cu Cehoslovacia, cu Polonia și cu Jugoslavia, care, demult, încearcă pentru a se menține întreagă, un joc de dibăcie care ni se pare periculos.

Cine atacă astăzi vechile tratate și speră să capete și ce nu li se cuvine, bazîndu-se pe noul sistem, care așteaptă a fi întărit prin victoria definitivă și fixarea consecințelor ei, nu-și dau seama că și lor li se fixează situația de cetățui înainte.

Dacă ar înțelege-o, n-ar cere tot ce cer și, fiindu-le acordat, i-ar pune mîni în situația în care, astăzi, sîntem puși noi.

N. Iorga

(„Neamul Românesc" nr. 192 din 31 august 1940)

O EXPLICAȚIE

Cred că trebuie vorbit limpede, nu față de o stare de spirit necrezătoare a țării, ci față de tot ce forfotește în inimile unui popor asediat de necruțătoare dușmănii, care-și apără mai mult decît statul, așa de greu clădit, însăși ființa lui națională în formă independentă.

În acea strașnică noapte ni s-a pus înainte alegerea între o jertfă de pămînt și, din nenorocire, de fii ai acelui pămînt, un milion și o sută de mii, și cotropirea Moldovei.

Să mi se arate ce altă alegere se putea face. Întîmplarea a făcut că nu eram de față, dar cum aș fi putut altfel decît atîția din aceia cari, ca și mine, au avut partea lor în mărirea României?

Am înțeles că statul trebuie să cedeze, indiferent dacă alți oameni cu altă vază și altă putere n-ar fi putut aduce altă revizuire.

Dar Statul e una și Nația alta.

Nația rămîne și supt cea mai crudă apăsare. Cu Statul e mai tare, fără Stat, unde a ajuns astfel, e mai liberă.

Ei înseși, mai mult decît Statului, cum a ajuns să fie, îi e încredințat dreptul ei, manifestat acuma douăzeci și doi de ani la Alba Iulia și, aiurea, la alt hotar, în aceiași vreme.

Vitează și deșteaptă cum e, Nația românească, înfășurîndu-și trupul rănit în tricolorul tuturor speranțelor intră acuma în front.

N. Iorga

(„Neamul Românesc" nr. 194 din 3 septembrie 1940)

AM O ÎNTREBARE...

Va veni, în curînd, vremea de a se ști prin ce suferinți au trecut toți aceia cari au fost inițiați în teribilele taine de veche și nouă dușmănie de care sîntem înconjurați.

Atunci acei care acuză fără să știe situația vor avea mustrări de cuget și, după aceia, se vor reuni cu ceilalți ca să pregătească ceia ce se va putea numi o înviere, dar altfel decît numai ca hotare, aceia ce numim cu mîndrie România Mare.

În ce privește felul cum a fost privit în străinătate dreptul nostru, nu e ceas de recriminări.

Dar eu am o întrebare.

Va să zică astăzi nu mai există vechile tratate, și toate chestiunile se pun din nou.

Dacă e așa, de ce nu se pun pentru toată lumea, ci numai pentru noi?

Și am ceva de adaus:

Pentru noi cari ne-am purtat mai bine decît toți, cu minoritățile?

N. Iorga

(„Neamul Românesc" nr. 196 din 5 septembrie 1940)

M. Sofronie

Însemnări, note, comentarii

Sub titlul „*Prozelitismul și violența sînt inacceptabile*", SOP nr. 152, noiembrie, 1990, publică „*Apelul Sfîntului Sinod al Biserici Ortodoxe Române către Biserica Catolică și autoritățile locale*", din 30 octombrie 1990.

„Profund neliniștit față de tensiunile care apar, în anumite localități din țara noastră, în raporturile dintre ortodocși și catolicii de rit oriental (greco-catolici), Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române reînnoiește apelul său la calm și la dialog pentru a rezolva diferendele spre a se evita orice act de violență și de ură între creștini.

Biserica Ortodoxă Română reamintește tuturor fraților catolici din România că tensiunile locale între ortodocși și catolicii de rit oriental prejudiciază și periclitează dialogul teologic internațional în care sînt angajate de mai mulți ani Ortodoxia și Catolicismul.

Recent, în cursul acestui dialog, s-a recunoscut și s-a reafirmat că atît prozelitismul confesional cît și violența sînt inacceptabile între cele două confesiuni și că orice neînțelegere, fie de ordin practic sau de ordin teologic, trebuie să găsească o soluționare bazată pe dialog frățesc.

În acest sens, trebuie să fie interpretat gestul Bisericii Ortodoxe Române care, cu începere din primăvara acestui an, a oferit posibilitatea slujirii alternative în aceeași biserică, acolo unde există în mod efectiv comunități catolice de rit oriental constituite și dornice să ajungă la o înțelegere frățească.

În acest sens Sfîntul Sinod cheamă la dialog și respinge atît ocuparea prin violență a locașurilor de cult cît și menținerea stării de vrăjmășie și resentiment.

Întrucît locașurile de cult și casele parohiale sînt proprietatea comunităților parohiale respective, Sfîntul Sinod, în condițiile de libertate existente în țara noastră, respectă voința acestora în privința opțiunii lor confesionale, cît și a slujirii alternative. În același timp, Sfîntul Sinod face un apel călduros autorităților civile, invitîndu-le să dea dovadă de imparțialitate și să promoveze dialogul interconfesional și reconcilierea, ținînd seama de faptul că membrii celor două Biserici sînt fiii aceluiași neam și cetățenii aceleiași patrii.

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române își exprimă speranța că acest nou apel va avea ecoul cuvenit atît între episcopii cît și între clericii și credincioșii Bisericilor catolice de rit oriental și latin din România."

(SOP, nr. 152, noiembrie 1990)

În ziua de 15 octombrie 1990 s-au redeschis cursurile Institutului Teologic Universitar din Iași. În fața unei numeroase asistențe, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Î. P. S. Daniel, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, P. S. episcop-vicar Pimen Suceveanul, rectorul Institutului și un impunător sobor de preoți au oficiat un Te-Deum. Răspunsurile au fost date de către corul studenților. La ceremonie au participat reprezentanți ai autorităților de stat, oaspeți din Chișinău și Cernăuți. După slujbă au fost rostite cuvîntări cu îndemnuri de înălțare lăuntrică, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a evidențiat faptul că „în libertate lucrările Duhului Sfînt vor rodi mai frumos și mai trainic"; P. S. Pimen Suceveanul, în calitate de rector, a mărturisit că „slujitorii Institutului ne vom da toată osteneala de a face lucrul cel bun la care ne-ați chemat" iar domnul ministru Adrian Severin a arătat că „după ani de intoleranță și ură împotriva religiei, acest moment cu semnificație istorică în învățămîntul și cultura românească este ca o victorie a credinței". Subliniind importanța majoră a acestui eveniment în viața Bisericii noastre, Î. P. S. Daniel a afirmat că „o facultate de teologie se ocupă și trebuie să se ocupe de știința bucuriei netrecătoare; vom

aduce obolul nostru Europei în măsura în care vom ști să adîncim și să fructificăm propriile noastre daruri date prin îndumnezeire". Au mai vorbit, de asemenea, pr. prof. Alexandru Ciurea, poetul Ioan Alexandru, prof. univ. Călin Ignat, rectorul Universității „Al. I. Cuza", pr. Petru Buburuz din Chișinău, prof. Ștefan Hostiuc de la Universitatea din Cernăuți. Din numărul de 294 de studenți ai Institutului, 73 sînt din Basarabia și Bucovina de Nord. (Vasile Iancu, *Reîntemeierea unui binecuvîntat lăcaș — Institutul Teologic Universitar din Iași*, în „România liberă", 19 octombrie 1990, p. 4).

Reînființarea și redeschiderea festivă a Institutului Teologic Universitar din Cluj-Napoca

Între multele și importantele împliniri ale vrednicului de pomenire episcop Nicolae Ivan al Clujului se numără și înființarea, în 1924, a Academiei teologice din Cluj, devenită Institut de grad universitar, care a fost desființat de regimul materialist ateu, în anul 1952. „Prin desființarea Institutului Teologic ortodox din Cluj-Napoca — spunea cu durere Nicolae Colan, episcopul de atunci al Clujului — s-a luat o cărămidă de la temelia Bisericii Ortodoxe Române. De acum înainte, celelalte cărămizi sînt ușor de luat pentru ca întregul edificiu al învățămîntului teologic din Transilvania să se dărîme".

Lipsa cărămizii, de care vorbea episcopul Nicolae Colan, s-a resimțit desigur în învățămîntul nostru teologic, cu atît mai mult cu cît Institutul Teologic din Cluj s-a bucurat de bun nume, cu deosebire prin profesorii remarcabili pe care acest Institut i-a avut, începînd chiar cu episcopul academician Nicolae Colan, cu Liviu Munteanu, Nicolae Balea, Isidor Todoran, Ioan Zăgrean, Ioan Bunea, Orest Bucevschi, Petre Deheleanu, Andrei Buzdug și desigur încă mulți alți dascăli care s-au impus nu numai în Teologia, ci și în cultura românească.

Iată însă că această nedreptate a fost reparată în primăvara anului 1990, prin hotărîrea Sf. Sinod nr. 766 din 16 martie 1990 și a Ministerului Cultelor nr. 1748 din 30 martie 1990, prin care Institutul Teologic Universitar din Cluj-Napoca a fost reînființat, funcționînd deocamdată cu anul I — 170 de studenți și an, II — 24 studenți, aparținînd Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopiei Oradiei, Episcopiei Maramureșului și altor eparhii.

În funcția de rector a fost ales și confirmat de organele în drept P. C. pr. prof. dr. Alexandru Moraru, iar ca prorector P. C. diac. conf. dr. Ioan Vasile Leb.

Redeschiderea festivă a Institutului menționat a avut loc joi, 22 noiembrie 1990, cu participarea P. F. Patriarh Teoctist, Î. P. S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, P. S. Episcop Justinian al Maramureșului și alți ierarhi, P. C. arhid. C. Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, dl. prof. Szabo Arpad, rectorul Institutului Teologic Protestant din Cluj-Napoca, P. C. pr. D. Radu, prorectorul Institutului Teologic Universitar din București, profesori de la cele patru Institute Teologice, studenți, alți invitați.

Festivitatea a început cu un Te-Deum, oficiat în catedrala arhiepiscopală de către P. S. Episcop-vicar Irineu Bistrițeanul, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi.

După sf. slujbă a vorbit P. C. pr. prof. *Alex. Moraru*, rectorul Institutului Teologic clujean, care a făcut un istoric al acestui așezămînt, cu evocarea unor personalități care l-au onorat și cu prezentarea situației sale actuale, în final mulțumind înalților oaspeți care au onorat cu prezența lor acest moment festiv.

Un bogat cuvînt a rostit apoi P. F. Părinte Patriarh *Teoctist*, care a reliefat faptul că deschiderea festivă a Institutului Teologic din Cluj-Napoca se desfășoară sub luminile a trei nimburi: slujirea la altar, ocrotirea Maicii Domnului și părtășia Duhului Sfînt prin hirotonirea de arhiereu a P. C. Irineu, care a avut loc în ajun, explicînd toate aceste trei nimburi.

„Vă pun la inima voastră de tineri viitori slujitori — a spus între altele P. F. Sa, adresîndu-se desigur studenților teologi, ca și seminariștilor — îndemnul părintesc ca acum, cînd ați dat curs chemării divine, să faceți din întreaga pregătire o neîncetată Liturghie. Cursurile, meditațiile, rugăciunile să le celebrați

ca niște slujitori ai lui Hristos. Învățați Sf. Teologie care ne urcă la Dumnezeu. Să împletiți studiul cu rugăciunea căci ea este semnul unității noastre cu altarul și noi înșine...

Fiți slujitori vrednici, rîvniți spre cele înalte ale casei Domnului, căci așa veți fi mîngîiere și mulțumire pentru păstoriți și bucurie pentru ierarhi.

Nu uitați că preotul este marele vestitor al Evangheliei..., samarinean milostiv și atunci Hristos vă va răsplăti că ați omorît egoismul din voi".

Programul a continuat în sala de festivități a Seminarului teologic, unde au luat cuvîntul:

Î. P. S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, care, ca licențiat al acestui Institut promoția 1949, a accentuat necesitatea pregătirii studenților sub aspect apologetic, în care scop un rol important îl au rugăciunea și cultura. „Un om de cultură — a subliniat Î. P. S. Sa — nu poate fi decît acela care trece peste programa analitică și pătrunde operele marilor scriitori, marilor oameni de cultură".

„Pentru a nu cădea în păcat — a spus de asemenea Î. P. S. Sa — este nevoie de osteneală. Dar trebuie să cunoaștem care osteneli sînt mîntuitoare", în care scop a venit cu unele exemplificări privitoare la cultivarea capacității noastre de a discerne, de a cîntări corect lucrurile.

Î. P. S. Mitropolit *Daniel* al Moldovei și Bucovinei, care a zăbovit asupra temei: „Teologia creștină — știința mîntuirii și a slujirii Bisericii", din care reținem idei ca acestea: „Cine cunoaște multe despre Dumnezeu după patru ani de Teologie și nu se mîntuiește nu a făcut nimic... O Teologie adevărată este o știință a bucuriei veșnice. Dacă Teologia nu o va aduce, cu siguranță altă știință nu va reuși... Avem un fond spiritual unic în Europa, să-l păstrăm și să-l dăm mărturie în toată lumea".

Au mai vorbit de asemenea: P. C. rector *C. Voicu* (Sibiu), P. C. prorector Dr. Radu (București) și P. S. Episcop *Justinian* al Maramureșului.

Redacția revistei Mitropolia Ardealului roagă pe Cel Atotputernic să reverse binecuvîntarea Sa peste Institutul Teologic Universitar din Cluj-Napoca, acum la început de reînnoit drum pentru ca lucrarea sa să fie cît mai rodnică întru preamărirea Sa, întru formarea de fii vrednici ai Bisericii și neamului nostru.

Gh. P.

Ziarul „România liberă" din 20 octombrie 1990 publică, sub semnătura d-lui Sorin Dumitrescu, un ultim omagiu adus stareţului Paisie Olaru, intitulat *„Un intim al lui Hristos"*. Din el aflăm că „în zorii zilei de joi 18 octombrie 1990, la răscrucea istoriei noastre, s-a petrecut, fără larmă, un eveniment cu consecințe uriașe: Părintele Paisie, starostele „acoperit" al monahismului românesc s-a mutat în tăcere la viața de veci. Trupul abia dezmorțit al României credincioase, după atîta amar social și atîta ideologism ucigaș, îi datorează în parte supraviețuirea. Se spune că rugăciunile și smerenia nepămîntene a cîtorva însingurați împiedică spulberarea, altminteri iminentă a planetei Pămînt. Blîndul și smeritul monah de la Sihla, mai prieten cu Domnul decît oricine pe aceste meleaguri, a fost ales de Pronie să meargă înaintea noastră, ca să putem străbate pustiul și să ieșim din Egiptul comunismului ateu, „ziua în stîlp de nor arătîndu-ne calea, iar noaptea în stîlp de foc, luminîndu-ne ca să putem merge și ziua și noaptea".

El, monahul Paisie, a fost Sfîntul nostru.

A spovedit, decenii la rînd, neobosit, o țară întreagă, împovărîndu-și firea încrezătoare de înger, cu toate păcatele lumii noastre semețe. Vigoarea absurdă a acestora, ajunsă în preajma lui îmbunătățită, se stingea dovedită de smerenia nevoitorului.

„Prăpastia de smerenie" a inimii Părintelui Paisie a fost cea care a venit de hac, în cele din urmă, răutății sporite care ne împresurase locul. A fost duhovnicul de taină al țării, ușurîndu-i pe cei osteniți de nemilostivirea puterii atee, sau întărindu-i pe cei cotropiți de descurajare." Părintele Paisie — conchide autorul — „Ne-a părăsit atunci cînd și-a biruit adversarul. E pentru noi, semnul neînșelător că răutatea, căreia a trebuit să-i țină piept duhovnicește, este ireversibilă.

În acelaşi timp, Tradiţia spune că marea carieră de protectori ai neamurilor începe, pentru sfinţi, atunci cînd se află în imediata proximitate dumnezeiască a Persoanei lui Hristos.

Atunci un Sfînt se poate oferi milostivirii Domnului ca gaj pentru poporul lui. El va fi garantul nostru în faţa lui Dumnezeu, în marile încercări viitoare. Întreaga Românie ispitită se află de acum înainte sub acoperămîntul Părintelui Paisie.

Dumnezeu să-l odihnească!"

Sub titlul „*În sfîrşit Patericul*", d-l Sorin Dumitrescu anunţă acest eveniment de amploare spirituală, prilejuit de editarea acestei „cea mai iubită carte a Tradiţiei (după Biblie)", cu binecuvîntarea P. S. episcop Andrei al Albei Iulia. Patericul, care cuprinde „sentinţele călugărilor care au ieşit în primele secole creştine, în pustia aflată la stînga Deltei Nilului, umplînd-o cu larma cerească a rugăciunii şi care fac faima exigentului monahism egiptean, constituie, dintotdeauna, prietenul de taină al oricărui îndrăzneţ ce se hotărăşte să ia cu asalt Împărăţia lui Dumnezeu.

Roade ale unei incredibile conlucrări a omului cu *pneuma*, sinergie sfîntă aproape complet ignorată de brava noastră „deşteptăciune" modernă, aforismele şi întîmplările din Pateric ţintesc laolaltă domolirea patimilor, îmbunătăţirea trupului şi primenirea sufletului de elanurile pămîntene. Totul în Pateric îndeamnă la sporirea făpturii cereştii a inimii unită binefeăcător cu smerenia minţii. Spusele memorabile ale părinţilor egipteni, începînd cu cele ale Protopărintelui monahismului, Sf. Antonie cel Mare, au circulat multă vreme oral, devenind manuscris la sfîrşitul sec. V, ca apoi destul de curînd, să fie traduse în greacă". Menţionăm că în limba română Patericul a văzut lumina tiparului în 1828, pe vremea mitropolitului Grigore, apoi a fost reeditat în 1913 şi în 1930.

Ziarul „România liberă" din 18 noiembrie 1990, publică, sub semnătura d-lui Ioan Ciongariu, articolul omagial „*Teologie duhovnicească*" dedicat celui mai însemnat teolog ortodox contemporan, Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae care, la data de 16 noiembrie 1990 a împlinit venerabila vîrstă de 87 de ani. Sînt cuvinte pline de simţire şi admiraţie faţă de Pr. prof. Stăniloae, care şi-a închinat viaţa slujirii Bisericii străbune şi neamului românesc. (Vezi şi rev. „Mitropolia Ardealului", nr. 5, 1990). Împreună cu d-l Ciongariu, înălţăm şi noi rugăciuni Tatălui ceresc pentru ca să-i dăruiască P. C. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae „Mulţi şi fericiţi ani!" „pentru a scrie şi a traduce spre folosul ortodoxiei şi Slava lui Dumnezeu cel în Treime mărit".

Între 19—21 octombrie 1990 a avut loc, la Sala Palatului, Congresul de constituire al Alianţei Evanghelice din România. Lucrările s-au desfăşurat sub deviza „Toţi sînteţi una în Hristos Iisus". Au participat aproape 2 000 de delegaţi cu cu drept de vot, precum şi un număr de invitaţi din cultele care fac parte din Alianţă, precum şi personalităţi din S.U.A., Asia şi Australia. În cadrul Congresului au fost alese organele de conducere ale Alianţei: Consiliul Permanent format din 27 de reprezentanţi, Comitetul Executiv, avînd în frunte pe d-l Pavel Negruţ (Cultul Creştin baptist), Emil Bulgăr (Cultul penticostal, vicepreşedinte al Alianţei) şi Silviu Cioată (Cultul creştin după Evanghelie, secretar). Au fost aleşi preşedinţii, secretarii pe comisii, cenzorii, directorul executiv şi secretarul. (Cristian Vasile Roske, *Constituirea Alianţei Evanghelice din România*, în „România liberă", 18 noiembrie, 1990).

Între 22 noiembrie — 2 decembrie 1990, la Sibiu s-a desfăşurat manifestarea inaugurală „Zilele Astrei". Ea s-a bucurat de participarea Pr. prof. dr. Dumitru Abrudan, preşedintele Asociaţiunii care a rostit cuvîntul de deschidere, în care a menţionat că „Astra începe să grăiască despre sine ca semn al reactivării misiunii ei, după o lungă perioadă de tăcere impusă"; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, preşedintele secţiunii istorice a Asociaţiunii, care a prezentat expunerea „ASTRA şi Marea Unire de la 1 Decembrie 1918"; prof. dr. O. Lazăr Cosma, dr. Radu Cărpinişan, soprana Emilia Petrescu. Partea artistică a fost susţinută de Orchestra de

cameră a Filarmonicii de stat din Sibiu și de Corul studenților Institutului Teologic Universitar din Sibiu. De-a lungul zilelor ASTREI s-au ținut numeroase comunicări, au fost organizate expoziții. Corul studenților teologi a interpretat piese muzicale aparținînd compozitorilor D. Cunțan, A. Bena, Timotei Popovici, G. Dima și Gheorghe Șoima.

Biserica Ortodoxă Română condamnă comunismul. Deși pluralismul democratic este condiție primordială a progresului societății umane, Biserica Ortodoxă Română este preocupată și îngrijorată de apariția sub diverse forme a comunismului care încearcă să se reorganizeze, amenințînd astfel cuceririle revoluției românești din decembrie 1989 precum și mersul României spre libertate autentică și renaștere moral-spirituală.

Experiența amară și tragică a țării noastre, a țărilor Europei Răsăritene și a altor țări din lume au cunoscut rănile adînci din suflete și conștiințe, precum și dezastrul social și economic pe care le-a creat comunismul ateu, timp de mai multe decenii, au arătat în mod clar că ideologia și sistemul comunist au fost deodată împotriva credinței în Dumnezeu și împotriva demnității umane.

Biserica lui Hristos, care prin însăși rațiunea sa de a fi în istorie, are vocația și îndatorirea de a promova credința în Dumnezeu și a apăra valoarea unică și veșnică creată după chipul lui Dumnezeu, condamnă comunismul ateist ca fiind străin și dușman ființei neamului românesc încreștinat încă de la nașterea sa în istorie."

În interviul pe care îl acordă ziarului „România liberă" din 25—26 noiembrie 1990, domnul Nicolae Stroescu-Stânișoară, prezentator al programului religios „Lumea creștină", dă un posibil răspuns acelor „întrebări dureroase pe care trebuie să ni le punem" referitor la situația vieții spirituale a poporului nostru în anii dictaturii comuniste, la raporturile existente în acea perioadă între cultele religioase din țara noastră și regimul totalitar. Domnia sa mărturisește că „sînt întrebări dureroase care trebuie puse și sînt multe lucruri de schimbat". Referitor la poziția Bisericii Ortodoxe, afirmă — între altele — că nu trebuie să uităm „că în prima sa fază Biserica Ortodoxă a încercat să reziste la instaurarea regimului comunist, cu sacrificii mari, cu mii de preoți închiși sau morți în închisori. A dat multe jertfe în încercarea de rezistență și uneori a cedat. Este și slăbiciunea omenească. Nu trebuie uitat, totuși, că în timpul acesta, indiferent de concesiile făcute la diferite niveluri, mesajul fundamental creștin nu a fost abandonat. Biserica a supraviețuit. Cu mijloace modeste și într-o lume refractară s-a asigurat continuitatea mai mult sau mai puțin subterană a acestor valori creștine. Poate că societatea românească s-ar găsi într-o situație mai gravă acum, dacă, totuși, n-am avea capacitatea de referire la anumite valori implicite, pe care le-au salvat acei preoți modești într-o lume refractară acestor valori. Eu cred că trebuie să adoptăm ceea ce este pozitiv, fără să facem saltul mortal al renunțării la oricare religie sau al adoptării peste noapte a altei religii".

APELUL Sfîntului Sinod al B.O.R. către slujitorii sfintelor altare

Poporul român, ca popor creștin de la nașterea sa, și-a identificat ființa națională cu credința în Dumnezeu și și-a rînduit viața după valorile morale ale Evangheliei lui Hristos. Cunoscînd că fiecare ființă umană este creată după chipul lui Dumnezeu și că Hristos care a spus: „Flămînd am fost și mi-ați dat să mănînc, gol am fost și m-ați îmbrăcat, bolnav am fost și m-ați cercetat, în temniță am fost și ați venit la mine" (Matei 25, 35—36), se identifică mai ales cu cei în suferință și cu cei lipsiți de ajutor, moșii și strămoșii noștri au înțeles că mîntuirea în calea spre Dumnezeu începe cu slujirea aproapelui. În lumina acestui crez putem înțelege dragostea deosebită a poporului nostru pentru aproapele, manifestată prin ospitalitate, împărțirea pîinii cu cel flămînd, grija pentru bătrîni și copiii orfani și abandonați și asistența tuturor categoriilor de oameni care aveau nevoie de ajutor. Mănăstirile, bisericile parohiale și casele creștinilor ro-

mâni aveau întotdeauna o uşă deschisă, gata să primească pe orice călător nevoiaş, pe sărac şi pe cel suferind, ca pe Hristos care suferă în fiinţele umane.

Crezul străbun al slujirii lui Hristos prin slujirea aproapelui, de îngrijire şi apărare a oricărei fiinţe vii care încă de la concepere poartă în sine chipul lui Dumnezeu, este şi astăzi de o deosebită actualitate, întrucît dintre rănile încă deschise pe care le-am moştenit din timpul anilor de grea încercare a dictaturii totalitare, ateiste şi comuniste se află starea copiilor bolnavi, handicapaţi, orfani şi părăsiţi. Îngrijorător, pentru zilele noastre, este şi numărul tot mai mare de copii stinşi din viaţă înainte de a vedea lumina zilei prin păcatul uciderii de prunci. Gîndindu-ne că toţi copiii sînt în atenţia deosebită a Mîntuitorului care ne-a poruncit: „Lăsaţi copiii să vină la Mine" (Matei 19, 14) şi că sînt parte integrantă a Bisericii şi ai poporului, ne dăm seama cît de greu şi strigător la cer este păcatul indiferenţei oamenilor faţă de fiinţele nevinovate care sînt victime a tot felul de suferinţe şi boli, lipsuri şi neputinţe şi al suprimării vieţii, care este darul lui Dumnezeu.

Hristos plînge însă şi suferă şi în bătrînii uitaţi şi părăsiţi care nu mai au pe nimeni să-i îngrijească sau să le aducă o ultimă mîngîiere, în bolnavii din spitale sau în cei ţintuiţi de paturile suferinţei lor, sau în alte categorii de oameni care au nevoie de mîngîierea şi iubirea noastră, de ajutorul şi de prezenţa noastră.

Avînd în vedere situaţia dureroasă a atîtor suferinzi din România, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române face, din nou, un călduros apel către slujitorii sfintelor altare de la biserici şi mănăstiri şi către credincioşii Bisericii noastre de a redescoperi şi de a pune în practică vocaţia evanghelică şi străbună de slujire a aproapelui şi de apărare a vieţii.

Mulţumind tuturor care şi pînă acum au slujit pe teren social filantropic, în cadrul misiunii samaritene a Bisericii, rugăm pe toţi clericii ortodocşi români de pretutindeni ca împreună cu consiliile şi comitetele parohiale şi alături de credincioşi să asigure, după posibilităţi, asistenţă duhovnicească şi materială celor suferinzi din spitalele, orfelinatele, azilele şi închisorile de pe raza parohiilor, precum şi celor care au nevoie de ajutor.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să răsplătească, cu Harul Său, pe toţi care vor răspunde la acest apel şi împărtăşim tuturor binecuvîntarea noastră.

Comunicat. În zilele de 25—28 septembrie 1990, Biserica Ortodoxă Română a trăit momente de adevărată însemnătate istorică.

În ziua de 25 septembrie a.c., Sfîntul Sinod, întrunit în şedinţa de lucru, a luat în dezbatere şi a elaborat un proiect privind eliminarea din Statutul şi Regulamentele Bisericii Ortodoxe Române a tuturor prevederilor impuse, în mod abuziv, de regimul comunist ateu, prin care acesta şi-a luat cu de la sine putere, dreptul de control asupra Bisericii şi de imixtiune în viaţa şi activitatea ei.

În ziua de 26 septembrie a.c., Adunarea Naţională Bisericească a aprobat, în unanimitate, proiectul Sfîntului Sinod. Prin această hotărîre Biserica Ortodoxă Română îşi recîştigă autonomia ei plenară, punîndu-se astfel bazele unor relaţii noi între Biserică şi Stat: de respect reciproc şi de slujire liberă a aceluiaşi popor. În continuare, Adunarea Naţională Bisericească a luat act, cu deosebită bucurie, de marele eveniment al reintroducerii orei de educaţie moral-religioasă în învăţămîntul de stat primar şi gimnazial, Biserica aducîndu-şi astfel contribuţia sa la renaşterea moral-spirituală a societăţii româneşti. În după-amiaza aceleiaşi zile, Colegiul Electoral Bisericesc a ales în scaunul de episcop al reînfiinţatei Episcopii a Maramureşului pe Prea Sfinţitul Iustinian Chira Maramureşanul.

În ziua de 27 septembrie a.c., Colegiul Electoral Bisericesc s-a întrunit, din nou, pentru alegerea de titulari în scaunele vacante a altor două eparhii nou înfiinţate. Astfel, în scaunul de Arhiepiscop al Tomisului a fost ales Prea Sfinţia Sa Episcopul Lucian Florea Tomitanul, iar în după-amiaza aceleiaşi zile, în scaunul de Episcop al Episcopiei Argeşului a fost ales Prea Sfinţia Sa Episcop Calinic Argatu Argeşanul.

În ziua de 28 septembrie a.c., Sfîntul Sinod și-a continuat lucrările și a luat în dezbatere alte probleme curente din viața Bisericii. Astfel, pe lîngă cele șase seminarii teologice de la București, Buzău, Mănăstirea Neamț, Cluj-Napoca, Craiova și Caransebeș existente înainte de Revoluția din Decembrie 1989 și cel de la Galați înființat după Revoluție, Sfîntul Sinod a aprobat înființarea a încă două seminarii teologice la Roman și Rîmnicu-Vîlcea și a unui seminar teologic monahal la Mănăstirea Agapia. În continuarea lucrărilor, Sfîntul Sinod a analizat și a aprobat statutele „Asociației studenților creștini ortodocși din România", „Ligii tineretului ortodox român", „Societății naționale a femeilor ortodoxe din România" și Asociația Oastea Domnului din cadrul Bisericii Ortodoxe Române și a ridicat caterisirea preotului Iosif Trifa întemeietorul „Oastei Domnului". Lucrările Sfîntului Sinod, Adunării Naționale Bisericești și Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerile de ierarhi titulari la Tomis și la Curtea de Argeș s-au desfășurat sub președinția Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, iar pentru alegerea titularului Episcopiei de Maramureș, lucrările s-au desfășurat sub președinția Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului.

La sfîrșitul lucrărilor, Sfîntul Sinod a dat publicității și Apelul inserat aici. (Biroul de presă și comunicații al Patriarhiei Române).

În întîmpinarea celei de a treia Conferințe Naționale a Preoților din Biserica Ortodoxă Română

După cum este cunoscut, Biserica Ortodoxă Română se află într-un proces de înnoire și dinamizare a vieții sale atît în interior, cît și în relațiile sale cu societatea românească. Manifestare firească a naturii sobornicești a Bisericii, acest fenomen complex reclama participarea efectivă și coresponsabilă a tuturor membrilor comunității ecleziale: episcopi, preoți și credincioși. În concertul eforturilor de înnoire, constituirea Conferinței Naționale a Preoților din Biserica Ortodoxă Română este un eveniment major. Ea oferă șansa unui dialog viu la nivelul întregului cler — etapă fundamentală a reactivării dialogului la nivelul întregii Biserici.

În acest sens, prima Conferință Națională, care a avut loc la 6 martie a.c. la București, cu înștiințarea Sfîntului Sinod, a evidențiat necesitatea creării unui cadru organizat al implicării preoțimii cu episcopatul în dezbaterea și soluționarea marilor probleme care confruntă viața Bisericii. Astfel, Conferința s-a definit ca „forum preoțesc reprezentativ în interiorul B.O.R.... care își propune să aibă un rol consultativ pentru Sfîntul Sinod, acesta din urmă fiind organul decizional suprem în Biserică" (vezi Comunicatul publicat în „România liberă" din 9 martie 1990, p. 2).

Cea de a doua Conferință Națională, desfășurată în zilele de 15—16 mai la București cu aprobarea Sfîntului Sinod, conturîndu-și propria identitate, s-a definit ca „formă statutar organizată de consfătuire a preoțimii din B.O.R. cu Sfîntul Sinod, în scopul identificării și soluționării calificate a problemelor bisericești". Concomitent, ea a pus premizele unei implicări active a laicatului în rezolvarea problemelor bisericești. Abordînd, de exemplu, stringenta și delicata problemă a bisericilor revendicate de greco-catolici, Conferința a propus ca „rezolvarea fiecărui caz să țină seama de voința membrilor parohiei, în baza principiului proporționalității" (vezi Comunicatul publicat în „Vestitorul Ortodoxiei Românești", nr. 9—10, mai 1990, p. 9).

Pe linia continuării și amplificării acestui proces, cea de a treia Conferință Națională reprezintă un moment hotărîtor. Lucrările ei se vor desfășura în zilele de 23—24 octombrie a.c. la Institutul Teologic Universitar din București. Temele de pe ordinea de zi vor fi următoarele:

1. Dezbaterea și votarea Statutului Confederației (implicit avansarea lui către Sfîntul Sinod spre ratificare).

2. Modalități de îmbunătățire a activității misionar-pastorale și administrativ-economice a clerului.

3. Forma de activare a laicatului ortodox.

4. Biserica și Școala.

5. Biserica şi Statul.
6. *Diverse.*

Este evident faptul că procesul necesar al permanentei înnoiri a vieţii bisericeşti nu se poate desfăşura în mod autentic şi eficient decît în baza unei concepţii unitare şi articulate despre înnoire. Coordonatele fundamentale ale Ortodoxiei sînt, în acest sens, respectarea Tradiţiei vii şi a naturii soborniceşti a Bisericii.

În consecinţă, Conferinţa Naţională a Preoţilor din BOR înţelege realizarea practică a înnoirii printr-o intensificare a consfătuirii interpreoţeşti şi cu episcopatul, printr-o implicare progresivă a laicatului în sesizarea şi rezolvarea problemelor bisericeşti, toate acestea pe fondul adîncirii fireşti a legăturii dintre viaţa monahală şi cea de parohie, precum şi a necesarei interacţiuni dintre teologia de catedră şi practica pastoral-misionară.

Bucureşti, 28 septembrie 1990.

Comitetul de pregătire a celei de-a treia Conferinţe Naţionale a Preoţilor din Biserica Ortodoxă Română (Vestitorul Ortodoxiei Româneşti, anul II, nr. 17—18, septembrie, 1990, p. 7—8).

Diacon *Pavel Cherescu*

BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ: ÎNNOIRE ŞI PROBLEME

Declaraţia Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse pentru înnoirea spirituală şi reorganizarea Bisericii

La 3 aprilie 1990, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a publicat o primă declaraţie oficială pentru înnoirea spirituală şi reorganizarea internă mai eficientă, declaraţie îndelung aşteptată şi care în felul ei reprezintă o traducere a perestroikăi la nivel bisericesc. Mărturisind insuficienţele activităţii Bisericii în trecut datorate persecuţiei deschise sau voalate la care a fost supusă dar respingînd în acelaşi timp ca excesive unele acuzaţii actuale, membrii Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse dovedesc că înţeleg în sfîrşit să angajeze hotărît Biserica pravoslavnică a Rusiei pe calea unei înnoiri spirituale radicale. Dat fiind că textul apare în contextul în care mult discutata şi aşteptata „lege asupra libertăţii religioase şi a organizaţiilor religioase" n-a fost încă votată de Sovietul Suprem al URSS, declaraţia ierarhilor ortodocşi ruşi rezumă în finalul ei în 12 puncte revendicările Bisericii privind domeniile esenţiale pentru viitorul comunităţilor şi credinţei ortodoxe în contextul nou în profundă schimbare şi restructurare al societăţii sovietice. Dăm mai jos „declaraţia Sf. Sinod" în traducere după „La documentation catolique" nr. 2008, 17 iunie 1990, p. 618—622.

*

Episcopi, preoţi şi toţi preaiubiţii în Domnul, credincioşi ai Bisericii Ortodoxe Ruse, iată a sosit în viaţa noastră momentul în care fiecare din noi trebuie să-şi dea seama şi să conştientizeze responsabilităţile lui înaintea Domnului pentru maica noastră Biserica şi destinul ei istoric.

Schimbările impetuoase care se produc în ţara noastră n-au cruţat nici Biserica noastră şi au pus-o în faţa unor alegeri decisive. Artificial separată de popor vreme de decenii, izolată în multe privinţe de viaţa socială, iată-o astăzi ţinta forţelor şi curentelor societăţii noastre.

Foarte adeseori, aceste forţe şi aceste curente confruntate într-o polemică şi o opoziţie încrîncenată ar fi vrut să vadă Biserica printre aliaţii lor, şi să obţină sprijinul ei în concepţiile lor asupra scopurilor şi sarcinilor privitoare la transformarea spirituală, politică, socială şi economică a ţării, ca şi la soluţionarea problemelor puse de naţionalităţi. Chemaţi să fim păstorii Tradiţiei Bisericii, călăuziţi de preceptele Sfîntului Tihon, patriarhul întregii Rusii, şi ale celorlalţi mărturisitori ai credinţei în Hristos din veacul nostru, declarăm cu fermitate: Biserica Ortodoxă nu poate să se alăture cutăror sau cutăror interese de grup sau de partid sau să-şi lege destinul de cutare sau cutare orientare politică. Maică a tuturor credincioşilor ei, ea îi înconjoară pe toţi cu iubirea ei, independent de concepţiile lor politice, cerînd de la ei puritatea credinţei lor ortodoxe şi fidelitate faţă de vocaţia lor creştină. Tocmai această propunere îi dă dreptul de a judeca moral evenimentele actuale şi problemele care frămîntă societatea noastră lăsîndu-se călăuzită de Cuvîntul lui Dumnezeu şi Tradiţia apostolică ce i-au fost încredinţate.

Una din aceste grave probleme, cea privitoare la raporturile interetnice, a împins episcopatul Bisericii noastre să se reunească în luna ianuarie a acestui an şi să adreseze credincioşilor un apel care, sperăm, a găsit la voi ecoul creştin pe care-l merita.

Dar înaintea patriei noastre se ridică un număr de probleme dificile care ne privesc pe toţi direct. E vorba de necesitatea înnoirii spirituale a societăţii prin măsuri concrete privind educaţia copiilor şi a tinerilor; e vorba de sarcina înnoirii culturii naţionale ale cărei monumente au suferit, multe, distrugerea sau, lăsate în părăsire, au nevoie de măsuri imediate de salvare; e vorba, de asemenea, de protecţia mediului înconjurător care, ca urmare a unei economii barbare, se găseşte în multe regiuni într-o situaţie catastrofală; în fine, e vorba de grija asupra mediului social grav degradat atît de politica economică cît şi de uşurătatea multor oameni. Astăzi societatea aşteaptă de la Biserică, măsuri concrete şi efective care să permită remedierea cît mai curînd cu putinţă a tuturor acestor rele.

Cu toate acestea, trebuie să recunoaştem cu umilinţă că, în multe privinţe, societatea noastră bisericească, incluzînd ierarhia, clerul şi laicii, nu s-a arătat gata să răspundă cum trebuia acestor chemări ale vremii. Deceniile grele n-au trecut fără a lăsa urme. Ani îndelungaţi Biserica a fost considerată o forţă ideologică socialmente periculoasă. Lichidarea ei a fost întreprinsă în persecuţii deschise începute încă din anii 20—30 şi continuate la sfîrşitul anilor 50 şi începutul anilor 60. În timpul acestor ani influenţa ei asupra poporului a fost împiedicată de persecuţii mocnite, de compromisuri, printr-o propagandă bine organizată. La acestea a contribuit amestecul organelor de stat în politica numirii cadrelor Bisericii şi în conducerea parohiilor. Rezultatul a fost că Biserica a fost îndepărtată de viaţa socială, activitatea ei a fost sever limitată la exerciţiul cultului în lăcaşurile de cult, vocea mărturiei ei a fost slăbită prin presiunea constantă exercitată asupra clerului şi, în fine, baza ei materială a fost ruinată.

Aruncînd o privire asupra deceniilor care s-au scurs, asupra experienţei tragice şi mărturiei părinţilor şi maicilor noastre, a fraţilor şi surorilor noastre, silindu-ne să explicăm propria noastră experienţă, putem afirma că Biserica a supravieţuit nu graţie puterii şi înţelepciunii omeneşti ci prin puterea Duhului Sfînt, prin darul harului lui Dumnezeu „care pe cele neputincioase le vindecă, pe cele ce lipsesc le plineşte". Acest dar al harului a întărit puterile slabe ale episcopilor, clerului şi întregului popor credincios ajutîndu-i să-şi păstreze fidelitatea faţă de Hristos şi să-şi urmeze calea lor de creştini. Astăzi se consideră că unii sau alţii n-au urmat această cale aşa cum ar fi trebuit. Cu o uimitoare uşurinţă se intentează procese împotriva unor oameni care au fost obiecte de batjocuri, de denunţuri deschise sau presiuni secrete şi care în anii cei grei şi-au păstrat, pe măsura discernămîntului şi puterilor lor, fidelitatea faţă de angajamentul credinţei lor.

Trebuie să ne aducem aminte cu toţii că judecata omenească e limitată de posibilitatea de cercetare a faptelor accesibile istoriei şi, în acest sens, chiar şi judecata cea mai dreaptă e întotdeauna relativă. Numai Dumnezeu vede „cele ascunse în întuneric". El singur e în stare să decopere „sfaturile inimilor"; „de aceea, nu judecaţi ceva înainte de vreme, pînă ce nu va veni Domnul, Care va lumina cele ascunse în întuneric şi va vădi sfaturile inimilor. Şi atunci fiecare va vedea de la Dumnezeu lauda" (I Cor. 4, 5, cf. şi v. 1—4). Tocmai de aceea, judecata emisă astăzi asupra istoriei recente a Bisericii de unele medii bisericeşti trebuie să fie de asemenea lipsită de prejudecăţi care marchează moralitatea. Ea trebuie să servească înnoirii spirituale a tuturor, nu trebuie să dezbine turma credincioşilor, trebuie să fie impregnată de un duh creştin.

Dar oricît de greu ar fi fost trecutul, el nu ne dispensează de responsabilitatea rezultatelor prezentului.

Este foarte clar că mulţi dintre noi s-au obişnuit cu situaţia de pasivitate socială care ne-a fost impusă şi, de voie de nevoie, continuă să rămînă deoparte faţă de schimbările care se ivesc, neprofitînd de posibilităţile care se deschid Bisericii. Există o altă urgenţă: participînd chiar la activitatea organizaţiilor publice, şi în organele alese ale puterii, exprimîndu-se în presă şi celelalte medii, nu toţi reprezentanţii Bisericii au conştiinţa deplină a responsabilităţii lor, dînd adeseori în declaraţiile lor ocazii tentante de judecăţi îndoielnice atît în mediile bisericeşti cît şi în afara lor.

E foarte evident că în Biserică apar şi semne ale unei seducţii răspîndite în societatea noastră civilă într-un moment în care realităţii lucrurilor i se substituie căutarea unei eficacităţi aparente.

Condiţiile anormale de existenţă impuse Bisericii au împiedicat manifestarea unui principiu fundamental de conducere al Bisericii: sobornicitatea. Păstrînd unitatea în Taine, n-am păstrat întotdeauna legătura vie a unora cu alţii şi înţelegerea reciprocă în căutarea de soluţii pentru gravele chestiuni privitoare la viaţa socială şi bisericească, în evaluarea trecutului Bisericii noastre. Iar dezacordul nostru de azi este rezultatul stabilirii principiilor sobornicităţii existenţei noastre bisericeşti.

Această mentalitate e agravată, pe de o parte, de pasivitatea unei părţi a clerului şi poporului credincios, obişnuite să lege Biserica chiar de cult, iar pe de altă parte, e întărită de activitatea anumitor grupuri de clerici şi laici dintre care unele apar cu totul neconforme cu învăţătura ortodoxă. Activitatea acestora din urmă, orientată în principal spre critica (dealtfel de multe ori justificată) a trecutului şi prezentului în viaţa Bisericii, agravează, fără îndoială, tensiunea actuală. Această activitate e considerată de marea majoritate a episcopilor şi clerului ca o manifestare antiierarhică şi anticanonică care, în pofida diferenţelor vizibile şi opoziţiilor dintre ele urmăresc — cu sau fără intenţie — aceleaşi scopuri ca şi o schismă de un nou tip.

Aşa stînd lucrurile, e foarte clar că tensiunea care s-a creat în sînul organismului eclezial poate fi, în anumite condiţii, creatoare şi fecundă. Ea poate permite adevărata înnoire a misiunii Bisericii, a organizării religioase şi morale privind educaţia copiilor şi adulţilor, a activităţii de binefacere, a participării Bisericii la soluţionarea problemelor care se pun astăzi poporului. Condiţia cea mai importantă este, repetăm, păstrarea ordinii canonice şi a unităţii Bisericii, refuzul metodelor de luptă lumeşti, al acuzaţiilor reciproce şi suspiciunii. Nu mai trebuie reeditată lamentabila istorie a rupturilor bisericeşti din anii 20. Astăzi, aşa cum ne învaţă ultimii ani, se impune consolidarea eforturilor tuturor forţelor sănătoase ale societăţii bisericeşti. Trebuie luate de urgenţă decizii asupra unor probleme indispensabile legate de structura internă a vieţii Bisericii. Statutele privind organizarea Bisericii Ortodoxe Ruse votate de Sinodul local din 1988 şi deciziile Sinodului episcopilor din 1989 conţin un program de acţiune de mare anvergură. Pe această temă trebuie subliniat că, în virtutea şi în măsura principiilor colegiale ale vieţii Bisericii, legislaţia bisericească trebuie aplicată apropiindu-se de idealurile fixate de Sinodul local din 1917—1948. Vorbind de problemele cu care este confruntată astăzi Biserica noastră, repetăm ceea ce a spus deja Sinodul episcopilor şi subliniem necesitatea de a recrea parohia ca adevărată comunitate bisericească. Fără această renovare ne este imposibil să rezolvăm problema organizării formării spirituale, a activităţii de binefacere, a normalizării vieţii bisericeşti şi sociale.

Intrarea în vigoare a noilor statute ameliorează incontestabil situaţia în numeroase parohii şi deschide posibilitatea unei dezvoltări normale a noi comunităţi. Acestea fiind spuse, rămîn multe lucruri de făcut care reclamă activtiatea şi responsabilitatea atît a episcopatului cît şi a clerului.

Conform statutelor, trebuie reîntărite principiile sobornicităţii şi la nivel diocezan. Parohia nu poate exista în afara Bisericii locale, care este dioceza. Crearea, cît mai grabnic cu putinţă, de structuri eficace în conducerea diocezei pe o largă bază sobornicească, va permite nu numai rezolvarea problemelor cu care se confruntă comunităţile parohiale, dezvoltarea instrucţiei spirituale şi a activităţilor caritative la nivel diocezan făcînd apel în acest scop la cel mai bune forţe ale Bisericii, ci va da clericilor şi laicilor şi posibilitatea de a se aduna mai strîns în jurul păstorilor lor cu conştiinţa clară că formează o singură comunitate bisericească.

În fine, o serioasă reorganizare a structurilor conducerii noastre bisericeşti se impune la cel mai înalt nivel, structuri împotriva cărora s-au ridicat critici justificate atît în Sinodul episcopilor cît şi în largi sectoare ale opiniei publice bisericeşti. Aceste critici se referă la activitatea administrativă, relaţiile externe, problemele financiare şi editoriale, aşa cum le pun în lucru instituţiile sinodale.

Se impune de urgență transformarea radicală a seminariilor noastre chemate să pregătească păstori zeloși cu o înaltă cultură, capabilă să răspundă în mod științific numeroaselor probleme cu care e confruntată Biserica în activitatea ei dogmatică, pastorală, canonică și socială. Toate aceste probleme reclamă, desigur, o largă reflexie socio-eclezială la care chemăm episcopatul, clerul și laicii. Cu scopul de a organiza această reflexie și a pregăti recomandări pentru soluționarea concretă a problemelor ce se pun Bisericii în domeniul educației religioase și morale ca și a slujirii sociale, Sf. Sinod a creat, în sesiunea lui din 3 aprilie curent, o Comisie specială pentru înnoirea educației religioase și sociale și a activității caritative. *Această Comisie are drept sarcină să angajeze un larg dialog cu membrii episcopatului, clerului și laicilor, cu reprezentanții opiniei publice în Biserică, preocupați de chestiunile educației religioase și morale și ministeriul social al Bisericii. Sf. Sinod își exprimă speranța că activitatea acestei Comisii va contribui la înviorarea tuturor forțelor sănătoase ale Bisericii, în vederea rezolvării problemelor care i se pun în această perioadă crucială a istoriei ei.*

Profundele schimbări intervenite în viața societății noastre au atins deopotrivă domeniul relațiilor între Biserică și stat. Procesul de democratizare furnizează premisele necesare normalizării depline a acestor relații. În acest sens, Sf. Sinod atrage atenția asupra importanței pe care o are votarea, în cel mai scurt timp cu putință, a unei noi Legi asupra libertății de conștiință și a organizațiilor religioase. În procesul de pregătire a proiectului acestei Legi, Sf. Sinod și-a făcut cunoscută în mod oficial, în două rînduri, poziția lui și a formulat propuneri concrete. Această poziție a fost prezentată Consiliului pentru afaceri religioase de pe lîngă Consiliul de Miniștri al URSS și Prezidiului Sovietului Suprem al URSS. In afară de aceasta, ea a fost substanțial exprimată, în numele întregului episcopat, de Sinodul episcopilor din octombrie trecut și a făcut obiectul unei publicații. Este regretabil că remarcile și amendamentele prezentate de Biserică n-au fost integrate în esență nici în proiectul prezentat Consiliului de miniștri al URSS nici în redactarea posterioară. Regretăm faptul că fiecare versiune posterioară a proiectului de lege adusă la cunoștința noastră n-a corespuns, într-o mai mare măsură decît credeam, poziției Bisericii. De aceea, Sf. Sinod a socotit necesar să trimită Președintelui Consiliului de Miniștri al URSS, domnului Rîșkov, o scrisoare exprimînd poziția oficială a Bisericii Ortodoxe Ruse. Această scrisoare exprimă de asemenea speranța că proiectul supus studiului Sovietului suprem va reflecta într-o măsură suficientă așteptările celor ale căror drepturi se consideră că le garantează, adică ale cetățenilor credincioși ai țării noastre.

În preajma examinării proiectului de lege de către Sovietul suprem al URSS, Sf. Sinod socotește util să aducă la cunoștința opiniei publice din Biserică și din afara ei, conținutul opoziției lui în speranța că va găsi înțelegere la toți cei preocupați de existența drepturilor omului și a libertății de conștiință în statul nostru. Atragem aici atenția asupra faptului că această poziție, așa cum este ea expusă mai jos, nu cuprinde amendamentele privind situația legală a religiei și a ateismului în URSS. Cum se știe, amendamentele au fost prezentate anterior de noi. Absența lor din textul prezent nu înseamnă o schimbare în poziția Sf. Sinod. Limitînd lista propunerilor privitoare la conținutul proiectului de Lege, subliniem că scopul principal al noii legi este instaurarea unei adevărate libertăți religioase.

După părerea Sf. Sinod, legea asupra libertății de conștiință și a organizațiilor religioase trebuie să reflecte dispozițiile următoare:

1. Recunoașterea juridică de către stat a cutărei sau cutărei organizații religioase sub forma unui sistem unic integral, cu structura lui ierarhică completă și părțile lui constitutive, ca și instituțiile lui, care să se bucure de dreptul de persoană juridică.

2. Recunoașterea statutelor acestei organizații ca sursă de drept în ce privește organele puterii de stat.

3. Dreptul pentru organizațiile religioase de a asigura formarea și educația religioasă a copiilor și adulților sub toate formele ei și la diferite nivele.

4. Posibilitatea predării cutărei sau cutărei religii în stabilimentele școlare, în afara programului de studiu fixat de stat.

5. Dreptul pentru organizațiile religioase de a edita și difuza liber literatura teologică și educația religioasă, dreptul de acces la toate mijloacele de informare în masă, și dreptul de a dispune de redacții, mijloace de editare și mass media proprii.

6. Dreptul exclusiv de a face să apară lucrări teologice și liturgice și de a produce obiectele și mobilierul de cult.

7. Dreptul pentru organizațiile religioase la proprietate privată, la posesiune de pămînt, dreptul la exploatarea lor în cadrul legilor existente.

8. Suprimarea taxării existente actualmente pentru întreprinderi (ateliere) pe seama impozitului asupra venitului populației. În acest scop socotim logic ca vărsămîntul impozitelor acestor întreprinderi în bugetul statului să fie fixat la nivelul întreprinderilor aparținătoare organizațiilor sau fondurilor sociale, făcînd excepție pentru sumele cheltuite în opere de binefacere, milostenie și asistență legate de sărăcie sau de alte împrejurări excepționale.

9. Angajamentul ca și încasările organizațiilor religioase să nu fie supuse fiscului. Veniturile salariale ale tuturor persoanelor care lucrează pentru organizațiile religioase, inclusiv personalul de cult, trebuie supuse impozitului potrivit normelor generale fundamentale în vigoare. Toate formele de protecție socială să fie extinse și asupra tuturor acestor persoane.

10. Sprijinirea operelor de binefacere și caritate sub toate aspectele, exprimate și manifestate atît în mod independent cît și în cooperare cu fonduri și organizații publice; dreptul de a întemeia societăți cu o astfel de afectare pe lîngă asociațiile religioase, primind în acest scop daruri financiare și altele.

11. Definirea competenței organelor de stat față de religie, în sensul excluderii totale din partea lor al oricărui amestec în viața internă a Bisericii ca și în chestiunile privind viața bisericească. Misiunea lor trebuie să fie cooperarea și asistența organizațiilor religioase în respectul drepturilor cetățenilor la libertatea religioasă.

12. Controlul și supravegherea aplicării legislației privitoare la libertatea de conștiință și a organizațiilor religioase trebuie să se efectueze pe aceleași baze ca și controlul și supravegherea celorlalte țări. În acest sens, este ilegal a se conferi sovietelor locale puteri speciale pentru controlul legislației asupra libertății conștiinței.

Votarea unei noi legi este importantă, dar nu constituie unica măsură care să permită asanarea relațiilor între Biserică și stat. Este indispensabil a se elimina încă de pe acum și în mod concret tot ceea ce nu intră în cadrul legal și generează conflicte și tensiuni.

Aceasta privește în primul rînd înregistrarea slujitorilor de cult la consiliul executiv pentru afaceri religioase. O astfel de înregistrare nu are nici o bază legală și constituie un amestec direct al funcționarilor de stat în activitatea internă a Bisericii.

De asemenea, trebuie reformate vechile comisii ale Consiliilor locale executive pentru controlul aplicării legislației cultice. Activitatea lor continuă și la ora actuală să creeze în numeroase locuri situații conflictuale și suscită nemulțumirea legitimă a credincioșilor.

În pofida cererilor opiniei publice, atît în Biserică cît și în societate, în general, n-a fost rezolvată problema conservării edificiilor bisericești ruinate, edificii care sînt în același timp sanctuarele noastre și monumente de istorie și cultură. Pentru repunerea lor în bune condiții sînt necesare mijloace financiare crescînde de care Biserica nu dispune. În afară de aceasta, restaurarea sanctuarelor distruse și ruinate și conservarea și salvarea monumentelor istorice trebuie să fie rezultatul unui demers al întregii societăți și să îmbrace o mare semnificație pe plan spiritual, moral și educativ. Pentru acest motiv, în alegerea mijloacelor pentru atingerea acestor scopuri organismele oficiale și sociale, inclusiv Ministerul Cultelor al URSS trebuie să colaboreze cu Biserica, cooperare care astăzi ne apare deosebit de importantă.

Realitatea istorică actuală care pune noi probleme Bisericii, îi deschide în același timp și noi posibilități. Acestea pot și trebuie să fie puse în folosul unui singur scop: a ajuta pe omul contemporan să atingă plinătatea vieții, să dobîn-

dească mîntuirea. Biserica nu poate şi n-ar trebui să aibă alt scop; în aceasta se găseşte vocaţia ei. În aceasta se găseşte şi vocaţia fiecăruia din slujitorii şi membrii ei.

Să reafirmăm vocaţia şi responsabilitatea noastră faţă de destinul Bisericii reamintind cuvintele Apostolului: „Să umblaţi cu vrednicie după chemarea cu care aţi fost chemaţi, cu toată smerenia şi blîndeţea, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alţii în iubire, silindu-vă să păziţi unitatea Duhului întru legătura păcii" (Ef. 4, 1—3).

Noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse: Alexei II

Între 7—8 iunie 1990 a avut loc, cu o grabă neobişnuită după unii, la Lavra Troiţa-Serghieva (Zagorsk, 60 km nord-est de Moscova), centrul istoric şi spiritual al Bisericii Ortodoxe, lucrările Soborului local al acestei Biserici însărcinat cu alegerea noului patriarh al Moscovei, urmare a decesului Patriarhului Pimen (Izvekov) la 3 mai 1990. Soborul a fost compus din 330 de delegaţi, episcopi, clerici şi laici (cîte un episcop, un preot şi un laic de fiecare dioceză) reprezentînd cele 76 de dioceze ale Bisericii Ortodoxe Ruse din Uniunea Sovietică şi din străinătate care grupează un număr de aproximativ 70 de milioane de credincioşi ortodocşi.

Cu o zi înainte, la 6 iunie la mănăstirea Sf. Daniil din Moscova, centrul administrativ al Patriarhiei, a avut loc o adunare a întregului episcopat sub preşedinţia locţiitorului scaunului patriarhal, mitropolitul Filaret (Denisenko, n. 1929) al Kievului şi Halciului, cu scopul de a desemna trei candidaţi. Din cele cincisprezece nume prezentate s-au impus îndată numele mitropoliţilor Alexei (Ridiger, n. 1929) al Leningradului şi Novgorodului şi Vladimir (Sabodan, n. 1935) al Rostovului şi Novocerkaskului, cel al mitropolitului Filaret al Kievului nefiind reţinut decît la un al doilea tur de scrutin (În mod curios nu s-au putut impune numele mitropoliţilor Juvenali (Pojarkov, n. 1935) de Krutiţki şi Kolomna, Filaret (Vahromeev, n. 1935) al Minskului şi Bielorusiei şi Pitrim (Neceaev, n. 1926) al Volokolamskului şi Jurevului. Deşi dorită de mulţi, candidatura cunoscutului mitropolit Antoni (Bloom, n. 1914) de Suroj, episcop vicar al exarhatului pentru Europa Occidentală cu sediul la Londra, deosebit de preţuit, pentru simplitatea, erudiţia şi spiritualitatea lui atît în Occident cît şi în Rusia, era exclusă din capul locului întrucît nu este cetăţean sovietic. După opiniile comentatorilor, cei trei candidaţi ai Sinodului reprezentau cele trei direcţii importante manifestate în viaţa Bisericii Ortodoxe Ruse: Filaret direcţia conservatoare, dură faţă de uniatism, Vladimir direcţia inovatoare, iar Alexei direcţia moderată.

Pentru prima dată după alegerea primului patriarh din istoria modernă a Bisericii Ortodoxe Ruse în 1917 în persoana Sf. Tihon Belavin (canonizat în octombrie 1989), alegerea de patriarh s-a făcut în mod democratic, spre deosebire de alegerile patriahilor Serghei Staragorodţki în 1943, Alexei Samin în 1945 şi Pimen Izvekov în 1971 cînd votul a fost deschis, cu mîna ridicată, şi candidatul, impus de autorităţile sovietice, a fost ales în unanimitate. Votul a fost de data aceasta secret şi abia tîrziu în seara de 7 iunie s-a putut stabili rezultatul. După un al doilea tur de scrutin între mitropoliţii Vladimir şi Alexei a cîştigat mitropolitul Alexei cu 166 de voturi pentru faţă de cele 143 de voturi pentru mitropolitul Vladimir (8 abţineri).

Noul patriarh al Moscovei şi al întregii Rusii, *Alexei II*, a fost întronizat duminică, 10 iunie, în catedrala Bobotezei din Moscova. Patriarhia n-a obţinut aprobarea autorităţilor sovietice ca ceremonia să se desfăşoare în catedrala Adormirii din Kremlin, locul tradiţional de întronizare şi îngropare a întîistătătorilor Bisericii Ortodoxe Ruse. La 10 iunie noul patriarh a fost primit în audienţă de preşedintele URSS, Mihail Gorbaciov.

Pe numele de mirean Alexei Ridiger, noul patriarh Alexei II s-a născut la 23 februarie 1929 la Tallin (Reval, capitala Estoniei pe atunci independente), într-o familie aparţinînd nobilimii baltice (baron Ründiger) convertite însă de la mijlocul sec XIX la ortodoxie. (Este, deci, pentru prima dată cînd pe scaunul patriarhal

al Moscovei este ales un patriarh baltic şi nu rus; dar să nu uităm că din acelaşi mediu baltic au provenit şi doi din cei mai importanţi teologi ortodocşi contemporani: părinţii Alexander Schmemanu şi John Meyendorff). Influenţa familiei a fost hotărîtoare în cultivarea vocaţiei lui bisericeşti. Membru al Acţiunii creştine a studenţilor ruşi între cele două războaie, tatăl său devenise în 1940 preot. Viitorul patriarh şi-a terminat studiile teologice la Seminarul din Leningrad redeschis din nou după război. În 1950 este hirotonit preot şi vreme de 11 ani slujeşte în diferite parohii din regiunea sa natală devenind în acelaşi timp, în 1953 licenţiat prin corespondenţă al Academiei teologice din Leningrad, şi apoi protopop în Tartu/Dorpat.

În martie 1961 depune voturile monahale şi e ridicat la rangul de arhimandrit. În acelaşi an, în septembrie e hirotonit episcop la Tallin de către cunoscutul ecumenist, mitropolitul Nicodim al Leningradului (iniţiator al contactelor Patriarhiei Moscovei cu Vaticanul, mort 5 septembrie 1978 în timp ce era primit de papa Paul VI) al cărui colaborator apropiat devine. În 1964 e numit în fruntea cancelariei patriarhale şi devine membru permanent al Sf. Sinod. Va ocupa acest dificil post care-l punea în contact cu organismele guvernamentale sovietice însărcinate cu controlul activităţii Bisericii, vreme de 22 de ani, practic în întreaga eră Brejnev, „era stagnării". Înălţat la rangul de mitropolit în 1968, la 29 iulie 1986 este transferat ca titular pe prestigiosul scaun mitropolitan al Leningradului şi Novgorodului continuînd să gireze şi administreze dieceza Tallinului. Foarte ataşat de regiunea sa natală, şi-a exprimat această fidelitate într-o teză de doctorat susţinută în 1984 şi consacrată prezenţei ortodoxe în Estonia. Ca mitropolit al Leningradului s-a remarcat între altele prin redeschiderea celebrei mănăstiri Valaam de pe lacul Ladoga şi prin obţinerea de la autorităţi a retrocedării capelei Sfintei Ksenia din Petersburg (sec. XVIII) şi a transferului în catedrala oraşului, Lavra Meksaudr Nevski, a relicvelor Sfîntului Kneaz Aleksandr Nevski (sec. XIII).

Noul patriarh este cunoscut şi ca om de dialog şi de deschidere ecumenică activînd în mişcarea ecumenică încă de la începutul anilor 60. Actualmente este vicepreşedinte al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (CEB) şi preşedinte al Conferinţei Bisericilor Europene (KEK), post în care a fost ales în martie 1987 şi în care calitate a co-prezidat împreună cu cardinalul Carlo Martin Adunarea Ecumenică Europeană „Pace cu dreptate" de la Basel din mai 1989.

În 1989 a fost desemnat în Congresul deputaţilor poporului din Moscova ca reprezentant al Fondului sovietic pentru caritate şi sănătate. Încă din 1987 într-un interviu publicat în „Moskovskoie Novosti" (reluat în „Documentation Catholique", 3 ian. 1988) el şi-a afirmat sprijinul necondiţionat politicii de deschidere a lui Mihail Gorbaciov: „Sînt un partizan hotărît al ei. Sînt satisfăcut pentru că ceasul schimbărilor a sunat în societatea noastră. Datoria morală a fiecărui sovietic e de a-şi da toate forţele şi capacităţile restructurării".

Deşi nelipsită de nedumeriri în unele medii ortodoxe ruse, alegerea ca patriarh a unui episcop care a făcut din conducerea nemijlocită a Bisericii în lunga perioadă a „stagnării" — un raport secret al vicepreşedintelui Departamentului sovietic al cultelor Nasli Furov, din 1975, publicat în Occident în 1980, îl descria ca făcînd parte din acei episcopi care „în cuvînt şi faptă arată nu numai o atitudine loială ci şi patriotică faţă de societatea socialistă, se preocupă de stricta observare a regulilor de cult şi educă în acest spirit pe preoţi şi pe credincioşi, şi recunosc cu realism că statul nostru nu e interesat într-o creştere a poziţiei sociale a religiei şi a Bisericii şi de aceea nu depun o activitate deosebită pentru extinderea influenţei ortodoxiei în populaţie" — şi care mai apoi şi-a însuşit integral discursul oficial al „perestroikăi", această alegere este, după alţii, cea mai potrivită în vederea unei tranziţii şi a adaptării fără zguduire, echilibrate, a Bisericii la noile condiţii în care trebuie să-şi desfăşoare activitatea în societatea sovietică în plin proces de înnoire.

În discursul său cu prilejul întronizării, noul patriarh a subliniat: „Pentru Biserica Ortodoxă Rusă începe o perioadă istorică în care ea trebuie să exercite o funcţie specială în societate, slujire ce trebuie să se concentreze asupra educaţiei copiilor şi adulţilor şi a diaconiei faţă de oamenii aflaţi în diferite nevoi.

„Dar lucrul cel mai important este — a spus în continuare referindu-se la diferite mişcări schismatice, de separare de Patriarhia Moscovei, înregistrate în ultimele luni mai ales în Ucraina, dar nu numai acolo — crearea unui climat de pace internă care să permită dezvoltarea unei vieţi spirituale". Capacitatea sa de abordare şi soluţionare a multiplelor probleme care se pun azi Bisericii Ruse va arăta rapid dacă atitudinea sa dinainte de 1985 denotă din partea sa doar o prudenţă tactică sau un conformism reprobabil şi cu totul anacronic în noua situaţie.

Căci lucrările Soborului Bisericii Ortodoxe a întregii Rusii şi-a continuat lucrările şi după alegerea patriarhului şi a abordat spectrul larg al problemelor pastorale, canonice şi juridice la care trebuie să facă faţă actualmente Biserica Rusă ca d. ex. resurecţia Bisericii ortodoxe autocefale în Ucraina, relaţiile cu Biserica greco-catolică în Ucraina Occidentală şi noua lege privind libertatea conştiinţei; reorganizarea învăţămîntului şi a diaconiei sociale, construcţia de biserici şi înfiinţarea de parohii noi etc.

La încheierea lucrărilor, Soborul a adoptat *un Mesaj* adresat tuturor credincioşilor Bisericii Ortodoxe Ruse. Textul dezvoltă o reflexie pastorală asupra înnoirii necesare în viaţa Bisericii şi o analiză politică a situaţiei actuale a Bisericii, a nevoilor şi încercărilor prin care trece şi pe care continuă să le sufere.

„Biserica şi poporul nostru, se spune în mesaj, au intrat într-o eră de mari schimbări marcată de noi posibilităţi şi responsabilităţi". Pentru aceasta însă este „indispensabil pentru noi să reflectăm critic asupra trecutului şi prezentului nostru, să judecăm nu numai maladiile interne apărute sub efectul condiţiilor externe care oprimau fiinţa Bisericii cît şi ceea ce s-a petrecut din pricina slăbiciunii şi nedesăvîrşirii noastre, ca toţi, „să umblăm întru înnoirea vieţii" (Rom. 6, 4)".

Priorităţile principale imediate sînt: renaşterea unei vieţi parohiale autentice, punerea pe picioare a unui serviciu de cateheză la toate nivelele, dezvoltarea diaconiei sociale; şi reconstrucţia şi renovarea lăcaşurilor de cult distruse sau deteriorate: „Trebuie ca Biserica noastră să pună pe picioare programe de cateheză pentru copii şi adulţi şi să publice manuale necesare în acest scop", trebuie relansate, „activităţile caritative: asistenţa dată bolnavilor, persoanelor în vîrstă, handicapate, orfanilor, săracilor, refugiaţilor, prizonierilor şi tuturor celor ce suferă".

Pentru a răspunde adecvat noilor necesităţi pastorale, Soborul a decis reînfiinţarea a 3 noi dioceze la: Revno (Ucraina), Saransk (Mordovia) şi Krasnoiarsk (Siberia centrală).

Mesajul reaminteşte credincioşilor faptul că Biserica este deasupra partidelor şi că nu ia parte directă la confruntarea politică şi condamnă sever ca „inadmisibilă în mediile bisericeşti" orice manifestare de „naţionalism" ca unul „contrar legii lui Dumnezeu şi moralei umane" şi marelui adevăr revelat privitor la „unitatea neamului omenesc". Biserica Ortodoxă Rusă adună „credincioşi de diferite naţionalităţi" şi „binecuvîntează orice mişcare de renaştere culturală naţională, dar respinge şovinismul, separatismul şi ura etnică".

Abordînd situaţia din Ucraina, mesajul „deplînge acţiunile schismaticilor partizani ai autocefaliei Bisericii din Ucraina" şi roagă „să se pocăiască, să se gîndească la mîntuirea sufletelor lor şi a celor pe care i-au angajat în această schismă". Admiţînd că este posibilă în viitor şi o mai mare autonomie a diocezelor Bisericilor din Ucraina şi Bielorusia, mesajul subliniază că totul trebuie să se facă în respectul canoanelor şi al principiilor eclezioiogiei ortodoxe.

Mesajul deploră şi agravarea tensiunilor între ortodocşi şi uniţi în Ucraina occidentală. Recunoscînd dreptul legitim al uniţilor la o existenţă legală, Soborul „denunţă violenţa exercitată împotriva membrilor clerului şi laicilor ortodocşi, confiscarea bisericilor şi locurilor de rugăciune ale ortodocşilor de uniţi cu sprijinul, ba chiar participarea autorităţilor civile locale care încurajează persecuţia contra Bisericii Ortodoxe".

În fine, Mesajul Soborului denunţă acţiunile Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse „din afara frontierelor", fracţiune a emigraţiei ruse anticomuniste şi promonarhiste („albe") separate de Patriarhia Moscovei în anii de după revoluţie, cu

sediul la New-York, şi care şi-a extins activitatea pe solul Rusiei anunţîndu-şi intenţia de a-şi crea parohii şi o ierarhie proprie şi pe Teritoriul sovietic prin atragerea de credincioşi ortodocşi aflaţi sub jurisdicţia Moscovei (o astfel de parohie s-a înfiinţat deja în martie 1990 la Suzdal). Mesajul deplînge faptul că în pofida numeroaselor apeluri la unitate lansate de Patriarhia Moscovei, spiritul de de diviziune n-a fost depăşit în mentalitatea Bisericii „din afara frontierelor" care caută „cu prima ocazie să semene discordia şi diviziunea în Biserica noastră, să o slăbească şi să-i rupă unitatea într-un moment în care viitorul atît al Bisericii însăşi cît şi al mărturiei lui Hristos în poporul nostru depinde mult de această unitate". Cu toate acestea, Soborul îşi înnoieşte apelul la „reconciliere cu fraţii şi surorile noastre" aparţinînd Bisericii „din afara frontierelor".

Soborul a mai dat publicităţii un text în 25 de puncte care face bilanţul lucrului şi reflexiilor lui atît la nivel pastoral şi misionar, cît şi eclezziologic şi politic.

Canonizarea Sfîntului Ioan de Kronstadt

Un alt act de primă importanţă al Soborului Bisericii Ortodoxe Ruse de la Zagorsk a fost canonizarea, îndelung aşteptată, la 8 iunie 1990, *a părintelui Ioan (Serghiev) din Kronstadt* (1829—1908) „venerat deja de multă vreme de poporul ortodox", veneraţie pe care actul de canonizare oficial o recunoaşte pentru întregul trup al Bisericii (el fusese deja canonizat la 1 noiembrie 1946 de Sinodul Bisericii ruse „din afara frontierelor"). Preot de mir al bisericii din Kronstadt, portul militar al Petersburgului, populat de muncitori săraci, părintele Ioan Serghiev a fost venerat încă din timpul vieţii de întreaga Rusie pentru darurile sale de făcător de minuni şi extinsa sa acţiune pastorală şi caritativă în mediile cele mai defavorizate ale societăţii. Om de mare rugăciune, veritabil „stareţ" de lume, el a fost promotorul spontan, nereflectat, al unei renaşteri *euharistice* a evlaviei parohiale, spiritualitatea sa centrată pe misterul Sfintei Liturghii şi rugăciunea lui Iisus fiind admirabil expusă în celebrul său jurnal duhovnicesc intitulat „*Viaţa mea întru Hristos". Clipe de reculegere şi contemplaţie spirituală, de pioasă meditaţie, de curăţire a sufletului şi pace în Dumnezeu*, 4 volume, 1894—1905. Canonizarea sa tocmai acum vrea să evidenţieze modelul perfect şi demn de urmat pe care slujirea sa preoţească exemplară şi sfinţenia sa dobîndită în mijlocul lumii prin rugăciune, Euharistie şi slujire îl oferă Bisericii Ortodoxe în acest ceas al înnoirii şi renaşterii la o viaţă nouă în Duh şi în Adevăr (după „Service orthodoxe du Press" nr. 149, iunie—iulie 1990, p. 1—4).

Arhiepiscopul Kiril de Smolensk despre problemele „Bisericii Ortodoxe Ruse: Ecumenism, Uniatism, înnoire, libertatea religioasă"

Întors de la Adunarea Ecumenică Mondială „Dreptate, pace, integritatea creaţiei", care a avut loc la Seul între 5—12 martie 1990, arhiepiscopul Kiril de Smolensk, conducătorul Departamentului pentru relaţii externe al Patriarhiei Moscovei a dat următorul interviu buletinului de informaţii „Service Orthodoxe du Press" (nr. 148, mai 1990, p. 23—26):

— S.O.P.: *Ortodocşii s-au arătat foarte discreţi de-a lungul întregii Adunări de la Seul. Ce concluzii trageţi de aici?*

— Arhiep. Kiril. Prefer întotdeauna să treacă un anumit timp pentru a prezenta o evaluare. Să luăm exemplul Adunării ecumenice europene de la Basel, din mai, anul trecut: am produs un document magnific. Dar, de atunci, viaţa în Europa a evoluat foarte repede: o adunare de acest tip trebuie evaluată nu după documentele produse, ci după rezultatele ce se fac simţite în viaţa Bisericii. Acesta e criteriul meu principal.

Documentele pregătite de Adunarea mondială de la Seul sînt pozitive, dar mi se pare că le lipseşte un element important: dimensiunea personală. Vorbim de etică în contextul problemelor sociale, economice şi politice, dar nu spunem

nimic de etica persoanei umane. Am pierdut dimensiunea etică personală. Sînt convins că fără pocăința fiecăruia, fără înnoire spirituală personală, nu există înnoire a societății. Etica este indivizibilă: sau există sau nu există. E imposibil să împarți etica divizînd-o în etică publică și socială de pe o parte, și etică individuală pe de altă parte.

Nu exclud o continuare a acestei Adunări: poate nu o conferință, ci un proces foarte profund de continuare a lucrărilor. Bisericile vor trebui să reacționeze la aceste documente și sper că o vor face. Această reacție va trebui luată în considerare la viitoarea Adunare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor anul viitor, în februarie la Camberra în Australia. Aștept de la Adunarea de la Camberra un mai mare echilibru în problemele etice decît cel care a fost obținut astăzi.

— *De un an schimbări importante s-au produs în Uniunea Sovietică: în ce măsură ating aceste schimbări viața Bisericii?*

— Marile schimbări pe care le-a cunoscut Uniunea Sovietică au atins și Biserica care iese din ce în ce mai activ din conul de umbră în care a fost împinsă vreme de mai mult de 70 de ani. Ea se angajează în dezbateri publice și societatea acordă o atenție deosebită glasului ei. De acum ea are acces la mass media. Dar Biserica nu are astăzi încă mijloace de a răspunde pe deplin provocării lansate de societate.

Acum sarcina principală e de a reînnoi rapid teologia și viața Bisericii și de a ne strădui să răspundem întrebărilor puse de contemporanii noștri. Aceasta cere multă muncă din partea Bisericii: o muncă care a început deja în ultimele luni. Aș vrea să subliniez în acest sens importanța pentru evoluția pozitivă a Bisericii, a celor două Soboare arhierești (Sinoade episcopale) desfășurate, unul în octombrie trecut, altul în ianuarie curent.

— *Experiența ecumenică a avut și ea un aport în reflexia acestor ultime luni?*

— Îmi dau bine seama că ceea ce am primit de la mișcarea ecumenică, ceea ce ne-au adus relațiile noastre bilaterale cu celelalte Biserici — inclusiv cu Biserica Catolică — toate acestea ne-au îmbogățit și ne-au permis astăzi să ne formulăm poziția noastră asupra problemelor pe care le cunoaște Uniunea Sovietică. Cred, mai cu seamă, că problemele ridicate de Adunarea pentru „dreptate, pace și integritatea creației" sînt tocmai cele ce preocupă actualmente Uniunea Sovietică. Societatea sovietică a fost izolată o lungă perioadă de timp. În ea s-a dezvoltat sindromul provincialismului care privește atît știința cît și viața publică sau politică în general. Biserica, cu angajamentul ei activ în procesul ecumenic, este capabilă să elaboreze poziția ei ținînd cont de preocupările globale. O face poate cu mai mult succes decît reprezentanții altor sectoare ale vieții publice.

— *Ați evocat relațiile cu celelalte Biserici, inclusiv Biserica romano-catolică: în ce stadiu sînt relațiile voastre cu Vaticanul?*

— Relațiile dintre Biserica rusă și Biserica romano-catolică sînt relații active care s-au dezvoltat deja de 70 de ani. Au progresat mult. Dar problema uniților din Ucraina e un obstacol. Totuși, cred că n-avem altă posibilitate decît aceea de a căuta să rezolvăm împreună această problemă. Primii pași au fost încununați de succes. În luna ianuarie am ajuns la un acord — am numit aceasta, „recomandări": pe baza acestor recomandări am creat o comisie mixtă de lucru în vederea rezolvării problemelor concrete.

— *Credeți că recursul la referendum ar fi o soluție?*

— Referendumul ar fi o rea soluție. Și vă spun de ce: nu trebuie pierdut din vedere faptul că în ultimii 40 de ani, Ucraina a suferit o influență ateistă foarte puternică. Dacă se face un referendum, aceasta înseamnă că se va crea posibilitatea ca la el să participe și oameni care n-au nici o legătură cu comunitățile creștine. Un astfel de referendum ar risca să se limiteze la exprimarea unor simpatii sau antipatii politice sau naționale.

Biserica noastră a propus o altă cale: ca fiecare comunitate să poată să se decidă liber prin vot controlat de o comisie internațională. De ce este necesar un control internațional? Pentru că încă de acum am constatat amenințări, șantajuri, violențe... adică presiuni asupra alegerii ce trebuie făcute.

Pînă în prezent, frații noștri uniți nu sînt de acord cu ideea unui vot secret: ei cred că trebuie revenit automat la situația din 1939. Dar noi nu sîntem de

acord cu aceasta. Permiteţi-mi să vă spun două cuvinte despre acest subiect. În 1946, Stalin a lichidat pur şi simplu, prin violenţă, Biserica greco-catolică ucraineană. Metoda sa a fost aproape aceeaşi pe care a utilizat-o ca să distrugă Biserica Ortodoxă rusă înainte de război. Din punct de vedere istoric, deci, structurile Bisericii greco-catolice din Ucraina au fost distruse. Catolicii de rit oriental n-aveau decît două posibilităţi: sau să se alăture ritului latin sau să devină ortodocşi. Majoritatea a ales cea de-a doua soluţie. Vreau să spun că nimeni nu i-a forţat să aleagă Biserica Ortodoxă şi că guvernul ar fi preferat mai degrabă să-i vadă atei.

O parte a catolicilor de rit oriental s-a alăturat Bisericii Ortodoxe. Timp de 40 de ani noi le-am asigurat serviciul pastoral. Le-am botezat copiii, le-am înmormîntat părinţii, le-am hirotonit preoţii: eu însumi am hirotonit în jur de patru sute de preoţi pentru Ucraina. Patruzeci de ani: aceasta face deja două generaţii ce s-au considerat ortodoxe. Nu se poate spune că astăzi situaţia din Ucraina ar fi aceea ca în 1939!

Trebuie, deci, să rezolvăm această problemă pe baza unei alegeri libere a persoanelor implicate, luînd în considerare situaţia din 1990. Aşa cum ar fi imposibil să soluţionezi problemele politice ale Europei luînd în considerare situaţia din 1939, aşa nici problemele religioase ale Ucrainei nu se pot rezolva bazîndu-ne pe situaţia din 1939.

— *Se vorbeşte mult de legea asupra libertăţii de conştiinţă în Ucraina Sovietică: cînd va fi votată această lege?*

— E o chestiune dureroasă pentru noi, Parlamentul — Sovietul Suprem — îşi hotărăşte singur ordinea de zi. El consideră că există legi mai importante de adoptat. Şi, din păcate, nu putem influenţa asupra Sovietului Suprem!

Mai e o problemă, mult mai complicată: cea a redactării, a pregătirii textelor. Biserica n-a putut să participe aşa cum ar fi dorit să o facă. Sf. Sinod a pregătit amendamente; majoritatea n-au fost adoptate, unele importante au fost totuşi adoptate.

Astăzi nu mai ştim ce e mai preferabil: adoptarea legii cît mai repede cu putinţă? Sau cît mai tîrziu cu putinţă? Aceasta e problema. Într-adevăr, dacă legea ar fi fost adoptată anul trecut ar fi fost mult mai puţin bună decît cea care ar fi putut fi adoptată azi. Şi dacă luăm în considerare dezvoltarea democratică pozitivă pe care o cunoaşte ţara noastră, putem spera că, dacă chestiunea ar fi evocată puţin mai tîrziu, ar fi poate preferabil, pentru că legea va corespunde unui nivel nou de evoluţie a situaţiei generale. Precum vedeţi, nu e un răspuns simplu la întrebarea d-voastră!

Crearea „Mişcării creştin-democrate din Rusia"

Între 8—9 aprilie 1990 la Moscova a avut loc în prezenţa a peste 100 de delegaţi din toate regiunile Uniunii Sovietice primul Congres al *„Mişcării creştin-democrate din Rusia"*. Prezentînd platforma de acţiune, organizatorii au subliniat că e vorba de o mişcare „care adună partizanii transformărilor radicale în toate sferele vieţii ţării pe baza normelor eticii creştine".

Întemeiată la iniţiativa părinţilor Gleb Yakunin şi Viaceslav Polosin, preoţi ortodocşi moscoviţi şi a laicului Viktor Aksincit, redactorul revistei creştine independente „Vibor" („Alegerea"), toţi trei cunoscuţi dizidenţi şi aleşi în martie curent deputaţi în Sovietul (Parlament) Republicii Rusiei, mişcarea îşi propune să aducă în dezbaterile sociale declanşate în URSS dimensiunea evanghelică într-un spirit de largă deschidere şi conlucrare ecumenică între creştini.

„Cultura creştină este unica alternativă la ideologia totalitară" a subliniat unul din participanţi la această primă reuniune. De aceea, programul Mişcării insistă asupra importanţei ce trebuie date iniţiativei creştinilor în domeniile politicii, vieţii sociale şi creaţiei culturale şi-şi propune să organizeze diferite manifestări religioase, culturale şi sociale. Organizatorii au avertizat asupra riscului antrenării şi recuperării Bisericii în contextul radicalizării climatului politic actual în URSS şi au subliniat necesitatea ca, încurajînd angajamentul activ al

creştinilor în toate sferele vieţii sociale şi politice, Biserica să rămînă totuşi în afara disputelor politice.

Mişcarea, care s-a elaborat cu această ocazie şi a trecut la alegerea unui directorat compus din 15 membri, n-a fost încă legalizată oficial, multipartitismul, adoptat recent în principiu în Uniunea Sovietică, nefiind încă intrat în practică („S.O.P." nr. 148, mai 1990, p. 12—13).

Schisma Bisericii autocefale ucrainene

Resurecţia unei Biserici Ortodoxe autocefale în Ucraina este strîns legată de izbucnirea din ce în ce mai puternică a sentimentelor naţionaliste independiste din ultimii ani în Uniunea Sovietică. Ea a apărut prin „autoproclamare" în 1919 în anii imediat următori revoluţiei din 1917 în mijlocul tentativelor de creare a unei Ucraine independente. Nici un episcop neconsimţind să se ralieze acestei iniţiative, s-a constituit o nouă ierarhie prin „autoconsacrare" în pofida tuturor regulilor canonice. În întregime distrusă în persecuţiile staliniste din anii '30, Biserica s-a reconstituit cu ajutorul unor bătrîni episcopi ai Bisericii Ortodoxe din Polonia, în urma ocupaţiei germane a Ucrainei în anii 1941—1944. După sfîrşitul războiului ierarhia ei a reuşit să ajungă în Europa occidentală şi America de Nord, mai ales în SUA şi Canada unde a organizat o Biserică autocefală ucraineană în exil care grupează cca. 400 de parohii dar a cărei canonicitate nu este însă recunoscută din nici una din Bisericile Ortodoxe locale.

La începutul anului 1989 preotul Bodhan Myhaileciko a creat „Comitetul de iniţiativă pentru recunoaşterea Bisericii autocefale ucrainene" care a lansat un apel ortodocşilor din Ucraina şi diaspora în vederea pregătirii unui Sinod panortodox ucrainean cerînd tuturor parohiilor ortodoxe din Ucraina să rupă toate legăturile canonice cu Patriarhia Moscovei. Apelul a fost urmat la 19 august 1989 de parohia Sf. Ap. Petru şi Pavel din Lvov (clerul, consiliului parohial şi peste o mie de credincioşi), care s-a pus temporar sub jurisdicţia patriarhiei ecumenice. Exemplul ei a fost urmat rapid de alte 50 de parohii mai ales în Galiţia şi Volhynia, regiuni puternic naţionaliste de la graniţa poloneză. Conducerea lor a fost preluată la 22 octombrie 1989 de un episcop al Patriarhiei Moscovei, pensionat din motive de sănătate la 60 de ani, *Ioan Bodnarciuk* de Jitomir, fapt pentru care Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse l-a caterisit la 15 noiembrie 1989.

Un prim „sinod" al acestei Biserici autocefale ucrainene alcătuit din reprezentanţi ai parohiilor sub preşedinţia lui Ioan Bodnarciuk a avut loc la 14 decembrie 1989 în biserica Sf. Petru şi Pavel din Lvov. Un al doilea a avut loc la 22 ianuarie 1990 la Halici cu participarea a 164 de preoţi şi 204 laici conduşi de acelaşi Ioan Bodnarciuk. „Sinodul" a cerut autorităţilor legalizarea Bisericii şi şi-a creat structuri administrative proprii. La 9 februarie, „Comitetul pentru recunoaşterea Bisericii Ortodoxe autocefale a Ucrainei" a adresat o scrisoare de protest denunţînd iniţiativa Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din 30—31 ianuarie de a desfiinţa exarhatul Ucrainei şi de a crea în locul lui o Biserică Ortodoxă a Ucrainei cu o „autonomie fictivă", menită să mascheze „politica de rusificare a Ucrainei" urmărită de Patriarhia Moscovei. Sub noua denumire aceasta încearcă numai formal să dea vechiului ei exarhat aparenţa unei Biserici naţionale cu scopul de a-şi îmbunătăţi imaginea în ochii populaţiei şi „a-şi păstra influenţa, mai ales în Ucraina occidentală" disputată cu Biserica greco-catolică ucraineană. Scrisoarea a mai acuzat prezenţa delegaţilor Patriarhiei Moscovei în comisia quadripartită creată cu scopul rezolvării litigiilor privind atribuirea locaşurilor de cult între ortodocşi şi uniţi în Ucraina, susţinînd că ei sînt singurii reprezentanţi ortodocşi ce trebuie să participe la aceste discuţii.

În fine, între 5—6 iunie 1990 la Kiev a avut loc Sinodul ortodox panucrainean convocat de „Comitetul de iniţiativă" al păr. B. Mihaileciko în toamna anului trecut. Deschis sub preşedinţia arhiepiscopului Haliciului, Ioan Bodnarciuk şi a altor 6 episcopi, „Sinodul" a reunit 600 de participanţi preoţi şi laici, reprezentînd cele cca. 400 de parohii care au aderat la această Biserică, situate majo-

ritatea în Ucraina Occidentală. Sinodul a decis să ridice Biserica autocefală ucraineană la rang de *patriarhat* şi a ales în această funcţie pe mitropolitul *Mstyslav-Skrypnyk*, primatul Bisericii ucrainene din exil, în funcţia de patriarh al Kievului şi întregii Ucraine. În vîrstă de 92 de ani, mitrop. Mstyslav-Skrypnyk a fost între cele două războaie deputat al minorităţii ucrainene în parlamentul polonez. A ajuns episcop în 1942 în cadrul reconstituirii Bisericii autocefale ucrainene în Ucraina ocupată de germani. După 1944 s-a refugiat, împreună cu întreaga ierarhie ucraineană, în Occident stabilindu-se în 1947 în Canada. În 1950 a devenit arhiepiscop de New York iar în 1971 primatul Bisericii ucrainene autocefale în exil. Sinodul de la Kiev s-a desfăşurat în absenţa sa, autorităţile sovietice refuzîndu-i viza de intrare.

Această decizie constituie un pas înainte în ruperea legăturilor canonice şi istorice care legau comunitatea ortodoxă din Ucraina de Biserica rusă. Crearea timidă şi tîrzie alături de Patriarhia Moscovei a unei Biserici ucrainene semiautonome în ianuarie curent n-a putut să calmeze aspiraţiile naţionaliste ale unei părţi a populaţiei ucrainene. Cu crearea unui patriarhat la Kiev asistăm la o veritabilă accelerare a procesului de independenţă care riscă să marcheze profund spiritele pentru că pînă acum nici un mitropolit al Kievului n-a purtat titlul de patriarh, nici chiar în timpul scurtei perioade de existenţă şi reconstituire a Bisericii autocefale ucrainene în anii 1919—1930 şi 1941—1944 (după S.O.P. nr. 149, iunie—iulie 1990, p. 5—6).

Comunicatul celei de-a VI-a reuniuni a Comisiei mixte internaţionale de dialog între Bisericile Ortodoxe şi Biserica Romano-Catolică.

Declaraţie asupra uniatismului

Între 6—15 iunie 1990 a avut loc la Freising, lîngă München (R.F.G.), cea de-a VI-a sesiune în plen a Comisiei mixte internaţionale de dialog între Bisericile Ortodoxe şi Biserica Romano-catolică (sesiunile anterioare: Patmos-Rodos 1980; München 1982; Gonia 1984; Bari 1986, 1987; Valaamo 1988 s-au finalizat cu adoptarea a 3 importante documente: *Misterul Bisericii şi Euharistiei în lumina misterului Sf. Treimi*, 1982, *Credinţă, Taine şi unitatea Bisericii, 1984 şi Taina Preoţiei şi structura sacramentală a Bisericii)*. Sesiunea urma să discute şi adopte un document elaborat în cele 3 subcomisii pregătitoare pe tema *Consecinţe ecleziologice ale structurii sacramentale a Bisericii: conciliaritate şi autoritate*. Precum se poate observa din *Comunicatul* reuniunii, dat publicităţii la 1 iulie curent, discuţiile s-au concentrat asupra problemei resurecţiei „uniatismului" în Uniunea Sovietică şi în ţările est-europene ca urmare a răsturnărilor politice survenite în acest spaţiu în cursul anilor 1988—1989. Acest comunicat va constitui împreună cu „raportul" sub-comisiei „ad hoc" însărcinate cu studierea problemei uniatismului reunită între 26—30 ianuarie 1990 la Viena (vezi textul „comunicatului" ei în „M.A. nr. 3/1990, p. 74—75), baza de lucru pentru cele 3 subcomisii mixte de dialog a căror activitate va fi supusă analizei comisiei mixte de coordonare ce se va reuni la 1 mai 1991. Iată în continuare în traducere textul Comunicatului sesiunii plenare de la Freising, după versiunea franceză din „Episképsis" nr. 443, 15 iulie 1990 p. 11—13 şi „Service Orthodoxe du Presse" nr. 149, iunie—iulie, 1990, p. 25—27.

Comunicat

1. Comisia şi-a ţinut cea de-a VI-a sesiune plenară sub dubla preşedinţie a arhiepiscopului ortodox grec Styliapos al Australiei şi a preşedintelui Consiliului Pontifical pentru promovarea unităţii creştine, Mgr. Edward Cassidy, între 5—15 iunie 1990 la Freising în Casa „Kardinal Döpfner" unde participanţii s-au bucurat de generoasa ospitalitate a arhiepiscopului de München şi Freising, eminenţa sa cardinalul Friedrich Wetter.

2. În acest an, Comisia mixtă internațională de dialog teologic între Biserica romano-catolică și Biserica Ortodoxă împlinește 10 ani de lucru metodic și fecund într-un spirit de înțelegere și colaborare fraternă.

3. De doi ani deja, Comisia a socotit că a sosit timpul să treacă la studiul consecințelor teologice și canonice ale structurii sacramentale a Bisericii și, mai ales, să abordeze chestiunea relațiilor reciproce dintre autoritate și conciliaritate în Biserică. În același timp, ea a socotit că trebuie de asemenea abordate direct chestiunile teologice și practice puse Bisericii Ortodoxe de originea și existența actuală a Bisericilor catolice de rit bizantin. Această intenție a fost anunțată la cea de-a IV-a sesiune de la Bari (1987) și a început să fie realizată la reuniunea a V-a de la Valaamo (1988) prin formarea unei subcomisii însărcinate cu studierea acestui fapt și să facă un raport comisiei. Această subcomisie s-a reunit la Viena în ianuarie 1990.

4. Nimeni nu putea prevedea la constituirea acestei subcomisii, evoluțiile care vor surveni în Europa de Est și țîșnirea libertății religioase pe care ele au permis-o.

Întoarcerea unor vaste regiuni la libertatea religioasă este, atît pentru ortodocși cît și pentru catolici care vreme de decenii au suferit atîtea persecuții, un motiv de adîncă mulțumire către Dumnezeu, arătînd încă o dată mai mult că El este Domnul istoriei.

5. Problema originii și existenței Bisericilor catolice de rit bizantin a însoțit Bisericile romano-catolică și ortodoxă încă cu mult înainte de începutul dialogului lor și a fost constant prezentă încă de la începutul acestui dialog. Modul în care ele vor fi capabile să caute împreună soluția ei va fi un test al solidității bazelor teologice deja puse și care vor trebui dezvoltate. Din cauza evenimentelor recente, întreaga reuniune a fost consacrată studiului chestiunilor puse de originea, existența și evoluția Bisericilor catolice de rit bizantin numite și „Biserici unite".

6. Plecînd de la discuțiile care au avut loc cu toată sinceritatea și fraternitatea, comisia a vrut să-și exprime următoarele reflexii:

a) Dată fiind situația conflictuală care domnește în anumite regiuni între Bisericile catolice de rit bizantin și Biserica Ortodoxă, problema „uniatismului" e urgentă și trebuie să aibă prioritate asupra celorlalte teme chemate să fie discutate în dialog.

b) Termenul „uniatism" desemnează aici efortul de a realiza unitatea Bisericii separînd de Biserica Ortodoxă comunități sau credincioși ortodocși fără a lua în considerare faptul că, potrivit eclezioloģiei, Biserica Ortodoxă e o Biserică — soră care oferă ea însăși harul și toate mijloacele de mîntuire. În acest sens și potrivit documentului stabilit de subcomisia de la Viena, respingem „uniatismul" ca metodă de căutare a unității pentru că e opusă Tradiției comune a Bisericilor noastre.

c) Acolo unde uniatismul a fost utilizat ca metodă el nu și-a atins scopul lui care era acela de a apropia Bisericile, ci a provocat noi diviziuni. Situația astfel creată a fost sursă de conflict și suferințe care au marcat profund memoria și conștiința colectivă a celor două Biserici. Pe de altă parte, din rațiuni eclezioloģice s-a dezvoltat convingerea că trebuie căutate alte căi.

b) Astăzi, cînd Bisericile noastre se întîlnesc pe baza eclezioloģiei comuniunii între Biserici-surori, ar fi regretabil să se distrugă importanta lucrare pentru unitatea Bisericilor realizată în dialog prin întoarcerea la metoda „uniatismului".

7. Totuși, dincolo de abordările istorice și teologice, trebuie luate măsuri practice pentru a evita în timp consecințele tensiunilor periculoase ce există în diferite țări ortodoxe. La aceasta ar putea ajuta următoarele:

a) Libertatea religioasă a persoanelor și comunităților e nu numai un drept ce trebuie respectat ci și, pentru creștinii care trăiesc, însăși viața dumnezeiască, un dar al Duhului Sfînt în vederea zidirii Trupului lui Hristos pînă la plinătatea staturii lui (cf. Efes, 4, 16). Această libertate exclude absolut orice violență, directă sau indirectă, fizică sau morală. Ea reclamă, ca toate darurile Duhului acordate întotdeauna spre binele tuturor (I Cor. 12, 7), o colaborare frățească a păsto-

rilor în vederea reparării rănilor trecutului şi călăuzirii credincioşilor spre o împăcare profundă şi durabilă, care să le îngăduie să rostească în tot adevărul rugăciunea pe care Domnul a lăsat-o alor Săi („Tatăl Nostru").

b) Prin urmare, e necesar ca autorităţile bisericeşti responsabile să se străduiască să rezolve chestiunile litigioase concrete în spiritul dialogului şi ţinînd seama de voinţa comunităţilor locale.

c) Orice efort urmărind să facă pe credincioşi să treacă de la o Biserică la alta, ceea ce se cheamă de regulă „prozelitism", trebuie exclus ca o deturnare a energiei pastorale. Aceasta ar fi o contramărturie în faţa celor ce observă în mod critic întrebuinţarea pe care o dau Bisericile libertăţii lor noi şi sînt gata să detecteze şi utilizeze orice semn de rivalitate.

Aceasta vrea să însemne că păstorul unei comunităţi nu trebuie să intervină într-o comunitate încredinţată unui alt păstor ci trebuie să se pună de acord cu acest alt păstor şi cu toţi ceilalţi păstori ca toate comunităţile să înainteze spre acelaşi scop, cel al unei mărturii comune date lumii în care trăiesc.

d) Cînd se ajunge la un acord bilateral aprobat de autorităţile respective e indispensabil ca el să fie realizat.

8. Credem că dialogul care e mijlocul cel mai just de a tinde spre unitate e şi modul cel mai indicat de abordare a problemelor, şi mai cu seamă cea a „uniatismului". Pentru aceasta trebuie să-l continuăm. Pentru moment, interesul nostru se concentrează asupra studiului acestei probleme deosebite.

9. Credem că pentru succesul acestui studiu va fi utilă prezenţa Bisericilor ortodoxe care n-au putut lua parte la această reuniune.

10. Studiul aecstei chestiuni va fi continuat pe linia deschisă de reuniunea de la Viena, căci acest obstacol trebuie să fie depăşit ca noi să putem continua mersul nostru înainte spre unitate.

Pr. prof. *Ioan I. Ică*

Documentar

CREȘTINĂTATEA — ÎNCOTRO?

CREȘTINISMUL ȘI SCHIMBĂRILE DE PARADIGMĂ ISTORICĂ

de Hans Küng

I.

Marea problemă a teologiei, ca parte constitutivă a misiunii Bisericii, este, cum spunea cu o formulă memorabilă în „Teologia" sa „sistematică" Paul Tillich, aceea de „a media", într-un mereu reluat dialog, între mesajul etern al Evangheliei și dogmelor și situația istorică concretă existentă în fiecare loc și în fiecare epocă; de a prezenta mesajul etern al Evangheliei ca răspuns al Revelației dat întrebărilor concrete și specifice ale fiecărei generații în parte. Ca atare, teologiei îi revine sarcina misionară de a traduce fiecărei culturi și cu fiecare generație sau epocă istorică în parte, mesajul etern și mîntuitor al lui Hristos și al Bisericii Lui în categorii și concepte adecvate atît esenței mesajului creștin cît și interogațiilor concrete ale contemporanilor. Teologia este astfel necontenit, confruntată cu dubla exigență a menținerii simultane atît a *identității* cît și a *inteligibilității* mesajului lui Hristos. Discursul Bisericii este obligat la o dublă fidelitate: atît față de esența mesajului etern al revelației care nu trebuie falsificat prin acomodarea sau reducerea lui facilă la scheme conceptuale și categorial culturale preexistente dar străine ei, cît și față de umanitatea căreia i se adresează cu fiecare epocă în parte, al cărei limbaj trebuie să-l vorbească și ale cărei întrebări specifice trebuie să le audă și înțeleagă dacă vrea ca el să devină cu adevărat eficient și mîntuitor pentru fiecare epocă, fiecare cultură și fiecare individ în parte. Ori, ca să fie eficient, discursul Bisericii trebuie să se *întrupeze* concret, în cultura și limbajul fiecărui popor și fiecărei culturi în parte.

Făcîndu-se în concret, întruparea înseamnă o asumare și bineînțeles (și transfigurare) a relativului și temporalului supuse schimbării și devenirii. Întruparea pune deci, problema de principiu fundamentală a naturii relației existente între *adevăr și istoricitate, absolutitate și relativitate* mai concret, între dimensiunea absolută, eternă a adevărului revelat și relativitatea existenței lui istorice concrete. Motivul Întrupării ne obligă astfel să respingem atît soluția hegeliană cît și cea platonică dată acestei probleme decisive: atît absolutizarea relativului și transformarea devenirii istorice în istoria devenirii interne a absolutului însuși, ca la Hegel, cît și degradarea ontologică și valorizarea interesului negativ a relativului și temporalului ca rezultate ale unei „căderi" din perfecțiunea atemporală a absolutului ideal ca în platonismele și gnosticismele de toate genurile. Doctrina biblică a creației „ex nihilo", întruparea Fiului lui Dumnezeu în Iisus Hristos și doctrina despre Absolut ca Sfîntă Treime indică limpede faptul că absolutul nu se identifică în mod panteist cu relativitatea, nici nu o contrazice radical la modul platonic-maniheic, și își asumă și transfigurează real, relativitatea și temporalitatea fără a le desființa ci a le trece într-un plan și mod de existență superior, desăvîrșit.

Revenind, acum, la chestiunea de la care am plecat, cert este că Adevărul etern al Revelației divine se manifestă întrupîndu-se mereu în configurații istorice diferite aflate în continuă schimbare. Este esențial, deci, ca Biserica să știe să-l întrupeze adecvat în misiunea și lucrarea ei în fiecare din contextele culturale și epocile istorice în care-și desfășoară acțiunea. Nerelativ în ce privește esența lui spirituală, Adevărul Revelației este, în mod inevitabil, istoricește relativ în ce privește limbajul și concepția despre existență a culturii și epocii în

care el se exprimă, concepţia istorică pe care limbajul o mediază la nivelul prejudecăţilor, conceptelor, valorilor şi opţiunilor nereflectate vehiculate inconştient de membrii unei societăţi sau de o epocă istorică definită. Toate aceste elemente nu funcţionează izolat, ci alcătuiesc un model, o „paradigmă", o întreagă constelaţie de idei, valori, convingeri, atitudini, comportamente tipice pentru a comunitate, cultură sau epocă istorică dată, aflate într-o continuă osmoză şi schimbare.

Pornind de la aceste realităţi şi de la sugestiile reputatului epistemolog Th. S. Kuhn, Hans Küng, cunoscutul teolog romano-catolic de avangardă („liberal", „progresist" şi ecumenist din Tübingen — vezi prezentarea lui în „Mitropolia Ardealului" nr. 3/1990 — întreprinde în conferinţa prezentată de noi mai jos o incitantă şi convingătoare schiţă de identificare a principalelor 6 modele sau „paradigme" istorice, socio-culturale, care s-au succedat de la origini pînă în prezent în istoria creştinismului occidental mai cu seamă: iudeo-creştină, elenistic-bizantină, catolic-medievală, evanghelic-reformatorică, iluminist-modernă, şi post-iluminist-post-modernă. Fiecare din ele se caracterizează prin accentul precumpănitor pus pe cîte una din doctrinele, elementele, valorile fundamentale ale creştinismului, după cum urmează: cea iudeo-creştină pe eshatologie şi apocaliptică, cea elenistic-bizantină pe sacramentalitate şi comuniunea sinodal-sobornicească, cea catolică-medievală pe autoritate şi instituţional, cea reformatorică pe Evanghelie, cea iluminist-modernă pe libertate şi raţiune, iar cea post-iluminist-postmodernă, pe responsabilitate şi coexistenţă. Între paradigme există o certă filiaţie generică contrastivă, „dialectică" chiar, fiecare părînd să pună accentul pe cîte un element neglijat, reprimat sau nedezvoltat de paradigma anterioară", şi apărînd ca rezultat al unei reacţii: astfel, accentul excesiv pe autoritate şi instituţional în catolicism a generat reacţia evanghelică în protestantism, iar reprimarea medievală a raţiunii şi libertăţii a provocat afirmarea lor exclusivă, anti-religioasă, în iluminism şi modernitate. Actualmente, însă, trăim în epoca de criză a paradigmei iluminist-moderne, din ce în ce mai decis şi energic pusă în cauză în premizele şi opţiunile ei unilaterale şi excesive. Asistăm la o foarte importantă deplasare de mentalitate perceptibilă în toate sferele creativităţii umane: ştiinţă, artă, etică, filosofie etc. Locul modelului raţionalist analitic, monologic exclusivist operînd prin reducţii şi excluziuni ale raţionalităţii iluministe şi impasurile istorice ale materialismului, hedonismului, permisivităţii, egocentrismului şi relativismului etic iluminist care a dus la totalitarismul ideologic şi politic, este luat, din ce în ce mai mult, de un model de raţionalitate sintetic, bazat pe incluziune, şi complementaritate şi dialog şi o atitudine etică responsabilă postmaterialistă faţă de existenţă, care marchează moartea ideologiilor, declinul totalitarismelor de orice fel şi e favorabilă structural, principial, redescoperirii sacrului şi religiei, dar într-o perspectivă nouă, integratoare, post-confesională, ecumenică în sensul pan-uman al cuvîntului.

Este vital deci, concluzionează Küng, ca Bisericile creştine să depăşească cît mai rapid provincialismul şi anacronismul situării şi cramponării lor defensive de paradigme socio-culturale revolute, să înţeleagă spiritul epocii şi să profite de şansa extraordinară a acestei redescoperiri a religiei făcute cu putinţă de apariţia noii paradigme post-moderne, adaptîndu-şi mesajul noii sensibilităţi şi atitudini valorice sintetice, inclusive şi complementare pe care aceasta o postulează. E vorba, în esenţă, de depăşirea *comună*, nu unilaterală, a confesionalismelor şi totalitarismelor spirituale de orice tip, şi angajarea hotărîtă pe linia unei ecumenicităţi dialogice (nu sincretiste!) spirituale de profunzime şi nu doar diplomatice, de dimensiuni pan-umane.

Bisericile trebuie să devină conştiente de „conflictul" latent sau manifest al „paradigmelor" socio-istorice în care s-a concretizat existenţa lor istorică de-a lungul secolelor, trebuie să-şi dea seamă de co-existenţa lor în contemporaneitate şi de gravitatea opţiunii istorice care le stă înainte: de a fi în timp sau în contratimp. Pentru că de opţiunea, conştientă sau nu, pentru o anume „paradigmă" depind în chip esenţial şansele unei reevanghelizări reale şi credibile a societăţilor actuale post-moderne şi a unei prezenţe dinamice, credibile şi creatoare a Bisericii în zorii mileniului III.

Traducerea conferinței cu titlul *Wohin geht die Christenheit?* susținut de prof. H. Küng la Berlin în 10 octombrie 1986, a fost făcută după revista „Die Zeichen der Zeit" (Berlin-Ost) nr. 1/1988, p. 14—20.

II.

Criza actuală în care se găsește Biserica și creștinătatea poate fi înțeleasă adecvat, numai cînd ne va deveni clar că ne aflăm în momentul istoric al confruntării între două paradigme sau modele fundamentale, una mai veche și alta mai *nouă, despre teologie și Biserică, confruntare al cărei rezultat este departe încă de a se fi decis.*

1. *Ce înseamnă o paradigmă?*

Să nu provoace teamă cuvîntul „paradigmă"! Originar, paradigmă înseamnă simplu „exemplul" sau „modelul" folosit pentru alte experiențe și aplicații ulterioare. În sensul utilizat aici el poate fi tradus și echivalat cu „model" fundamental de interpretare, explicare și înțelegere" („macromodel"). Să dăm un exemplu: ce a adus cu sine revoluția copernicană de care a fost vorba în cazul Galilei? Mai mult decît o teorie numai, mai mult chiar decît numai o anumită metodă, ea a adus cu sine o nouă paradigmă? Împreună cu istoricul și teoreticianul științei sau epistemologul american T.S. Kuhn care a introdus aceste concepte în discuția epistemologică actuală prin celebra sa acum carte *„The Structure of Scientific Revolutions"* (1962) (trad. rom. *Structura revoluțiilor științifice*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976), prin „paradigmă" înțeleg o „întreagă constelație de convingeri, valori, modalități de procedură etc. împărtășite de membrii unei comunități date" (p. 220).

Kuhn ilustrează teza sa prin exemple clasice din istoria științelor naturale și analizează în mod precis potrivit căror mecanisme s-au construit și dizolvat paradigmele ptolemaică, copernicană, newtoniană și einsteiniană. Tot așa, mi se pare, că se poate vorbi, „mutatis mutandis", și în istoria Bisericii și societății, de macro-constelații epocale, de modele fundamentale, de mari paradigme deci, care structurează viziunea creștină despre realitate și care s-au succedat în decursul istoriei teologiei și Bisericii. În această expunere aș distinge „grosso modo" șase paradigme ale teologiei și bisericii: cea creștină primară — iudeocreștină-apocaliptică (I), cea vechi-bisericească-bizantină (II), cea medievală-romano-catolică (III), cea reformatorică-evenghelic-protestantă (IV), cea contemporană-iluministă-modernă (V), și cea contemporan-postiluministă-,postmodernă" (VI) (cf. schema din *„Theologie-Wohin? Auf dem Weg zu einem neuen Paradigma*, Actele simpozionului internațional de teologie de la Tübingen, 23—26 martie 1983, hrsg. H. Küng — D. Tracy, 1984).

Spunînd acestea aud deja și replica ce s-ar putea aduce unor atari considerații: Dimensiunea religioasă nu este oare dimensiunea absolutului, a eternului, a adevărului neschimbabil? Poate fi vorba de schimbare sau transformare în fața adevărului veșnic? Nu trebuie oare ca totul să rămînă așa cum a fost întotdeauna, ca Dumnezeu să rămînă Dumnezeu?

Răspunsul nostru sună: Soarele și stelele rămîn, desigur, soare și stele, dar ele sînt văzute cu totul altfel de Ptolemeu și Copernic, care se află fiecare, într-o altă lume, într-o altă paradigmă. Cuvîntul lui Dumnezeu rămîne Cuvînt al lui Dumnezeu, dar el este auzit mereu altfel cu fiecare epocă. Aceasta înseamnă: Adevărul ne este accesibil numai în forme istorice, istoric-condiționate; adevărul etern este transmis în paradigme mereu noi, în constelații mereu noi de convingeri, valori și moduri de procedură. Faptul poate fi constatat încă în epoca neotestamentară.

2. *Schimbarea fundamentală de la paradigma creștină primară — iudeocreștină-eshatologică (I) la paradigma vechicreștină-elenistică-bizantină (II).*

Paradigma originară a Bisericii neotestamentare alcătuite din iudei și eleniști a fost, cu toate intervențiile teologice, configurările liturgice și pozițiile constituante diferite, *paradigma eshatologică iudeocreștină* care și-a împrumutat ca-

drele viziunii ei asupra lumii din iudaismul timpuriu: atît comunitățile ierusalimitean-palestiniene cît și cele pauline formate din creștini proveniți din păgîni, trăiau în așteptarea sfîrșitului lumii (apocalipsa), legată de speranța în apropiata revenire a Domnului și de venirea iminentă a Împărăției lui Dumnezeu. Ele foloseau titlurile hristologice de Mesia — Hristos în contextul lor iudaic.

Dispariția timpurie a iudeocreștinismului a însemnat o imensă pierdere pentru creștinătate care deja de foarte timpuriu s-a elenizat pe deplin, ceea ce rămîne o povară statornică pentru relațiile ei atît cu iudaismul cît și cu islamismul (care pare să conserve o parte din tradiția iudeocreștină). Definițiile histologice de la Niceea și Chalcedon ar fi ieșit altfel dacă acolo ar fi fost prezentă și o creștinătate de origine iudaică.

Acum Hristos nu mai este înțeles drept sfîrșitul ci *mijlocul timpului*, căruia îi urmează un timp al Bisericii. Totuși, această *Biserică ecumenică* a primelor trei veacuri nu a fost o Biserică centralizat organizată, ci mai degrabă *o comuniune* (Koinonia, communio) *de Biserici*, care se înțelegea pe sine în primul rînd nu în mod juridic-instituțional ci sacramental-spiritual: o uniune federativă de Biserici, deci, în care episcopii cetăților se simțeau legați în mod colegial, subordonați, desigur, unui mitropolit aflat la rîndul lui sub un patriarh, care recunoștea pe episcopul Romei însă doar ca cel dintîi dintre patriarhi („primus inter pares").

3. *Schimbarea de la paradigma vechicreștină-elenistică-bizantină (II), la paradigma medievală-romano-catolică (III)*

La Roma însă s-a constituit după cotitura constantiniană, din ce în ce mai mult, o viziune specific romană despre Biserică. Pentru Roma au atîrnat deja mereu greu în cumpănă:

— mormintele Sf. Apostoli Petru și Pavel;

— însemnătatea capitalei Imperiului;

— geniul juridic;

— în total: spiritul imperial roman aplicat pe teren creștin catolic.

Astfel s-a ivit treptat — a nu se uita pe lîngă papa Leon cel Mare și teologii cei mai de seamă ai Evului Mediu — o nouă paradigmă latină a unei unice Biserici romano-catolice întemeiate și îndreptate în întregime pe Roma, și în care întreaga ordine a Bisericii era dedusă din pretinsa putere și autoritate deplină, petrină a episcopului roman. Dacă Paradigma vechi-creștină ecumenică era sacramentală, colegială și conciliară (sinodală), paradigma romano-catolică medievală a fost juridică, monarhică și absolutistă: totul era întemeiat și îndreptat pe papă.

Schema ecleziologică constituțională: Dumnezeu-Hristos-Apostoli-episcopi-Biserică, s-a transformat în: Dumnezeu-Hristos-*Petru-Pavel*-episcopi-Biserică.

Expresia epocală a acestei paradigme se află în programul *reformei gregoriene* din secolul IV.

— acum papa primește supremația absolută în Biserică: Biserica romană și papa sînt concepute ca balamaua pentru casă, ca mama pentru familie, ca temelia pentru a construcție și ca izvorul pentru un torent;

— acum *puterea spirituală este supraordonată puterii laice*. Papa se află deasupra împăratului;

— acum este impus în mod obligatoriu în întreaga Biserică celibatul sacerdotal și orice căsătorie a unei trepte preoțești e denunțată ca și concubinaj.

Rezultatele istorico-bisericești decisive ale acestei evoluții au fost:

1. La început papalitatea medievală a rezistat ca victorioasă luptei pentru putere cu împărații germani (cearta pentru investitură).

2. În Occident papalitatea s-a impus în mod total în interiorul Bisericii cu noile ei pretenții absolutiste.

3. În confruntarea cu Orientul care ținea cu tărie la paradigma vechi-bisericească, însă papalitatea a pierdut (anatema papală din 1054): Și astfel pînă astăzi durează *schisma între Biserica apuseană și răsăriteană*, schismă pecetluită prin acele cruciade atît de puțin creștine îndreptate în același timp împotriva Islamului și Bisericii răsăritene.

Dar curînd s-a ajuns chiar în Occident la criza paradigmei medievale (societate, biserică, teologie) și acesteia i-a urmat rapid transformarea puterii papale universale în neputință papală:

1300: primul an sfînt cu indulgențe jubiliare proclamat de Bonifaciu VIII.
1302: Bula „Unam sanctam" despre superioritatea absolută a papei deasupra „oricărei creaturi umane";
1303: atentatul de la Anagni și arestarea papei de către francezi;
1309—1377 exilul papal de la Avignon („captivitatea babilonică" a papalității), existența simultană a doi, apoi chiar trei papi (marea schismă occidentală);
1414—1418: depunerea a trei papi de către Consiliul de la Konstanz (singurul conciliu ecumenic la nord de Alpi). Totuși încă de atunci Roma n-a învățat din conciliu nimic: deciziile de reformă au fost scăpate, astfel că sub papalitatea renascentistă situația a devenit încă mai rea decît înainte.

În această profundă criză a teologiei, bisericii și societății occidentale — exact la o sută de ani după conciliul de la Konstanz — odată cu *Martin Luther* s-a prezentat o nouă paradigmă-candidat:

4. *Schimbarea de la paradigma medievală-romano-catolică (III) la paradigma reformatorică-evanghelică-protestantă (IV).*

Programul lui Luther era clar: *întoarcerea Bisericii la Evanghelia lui Iisus Hristos,* așa cum a avut el experiența ei vie în Sfînta Scriptură! Aceasta a însemnat:

— *Scriptura* ca norma supremă împotriva tuturor tradițiilor, legilor și autorităților adăugate în decursul veacurilor;

— *Hristos* ca unicul mijlocitor între Dumnezeu și om, împotriva miilor de mijlocitori formați de Sfinți și a zecilor de mii de mijlocitori reprezentați de reprezentanții ministeriului Bisericii;

— *îndreptarea* omului care se încrede cu totul în harul liber al lui Dumnezeu *numai prin har și numai prin credință,* împotriva tuturor realizărilor, faptelor și exercițiilor pioase (indulgențe, mise, relicve, pelerinaje).

De aici a rezultat o nouă înțelegere a libertății creștinului, a individului, conștiinței, o nouă înțelegere, deci, a lui Dumnezeu și a omului, a Bisericii, sacramentelor și statului.

Toate acestea au fost o ruptură extraordinar de rapidă, în care se pot studia într-un mod aproape exemplar *Regulile unei schimbări de paradigmă.*

— întotdeauna precede o *criză* a teologiei normale și a Bisericii oficiale care opun rezistență noului;

— întotdeauna e nevoie mai întîi de o nouă *paradigmă,* înainte de a putea succeda dizolvarea uneia vechi;

— întotdeauna la acceptarea sau respingerea acesteia participă *factorii extraștiințifici,* neraționali, psihologici și politici;

— întotdeauna la cei ce participă la schimbare e vorba de o reală *conversiune* care nu poate fi obținută în mod rațional prin constrîngere;

— întotdeauna în mijlocul confruntării rezultatul nu poate fi prezis, adică nu poate fi spus dacă (integrînd noi elemente) vechea paradigma se va impune încă odată, dacă este înlocuită, sau dacă totul rămîne nedecis.

Reforma a însemnat, nici mai mult nici mai puțin decît o cotitură copernicană în istoria teologiei și Bisericii, adusă de un teolog care nu a fost un sfînt, dar care a fost (așa cum a fost certificat acum și de Roma, la aproape 500 de ani de la excomunicarea lui) un om și un creștin profund religios. Însă atunci, întrucît Biserica își interzicea orice reformă a trebuit să se ajungă la scindarea unității Bisericii: pe lîngă sfîșierea Bisericii între Răsărit și Apus din sec. XI s-a adăugat acum și cea din sec. XVI între Nord și Sud, de-a curmezișul Germaniei, de-a curmezișul Europei, de-a curmezișul Americii: o scindare între Bisericile paradigmei medievale și cele ale paradigmei reformatorice.

5. *Paradigma reacționară a Contra-Reformei*

Reacția Bisericii catolice la Reformă a urmat abia la Consiliul de la Trident, după moartea lui Luther. Plănuit de mulți ca un conciliu de reforme, el n-a adus, din păcate, un acord serios la noua paradigmă evanghelic-reformatorică, ci, luat ca întreg, *o restaurare a „status Quo"-ului „ante" medieval:* unele deficiențe au fost lichidate, unele accente reformatorice, ca în înțelegera („numai prin credință",

„îndreptați gratis", sau în dar) au fost încastrate în paradigma teologică medievală — totuși, toate acestea fără a scoate de aici oarecare consecințe pentru înțelegerea Bisericii, misteriului, papalității. Nu s-a arătat înțelegere nici măcar pentru cererile pur disciplinare și ale multor catolici din Imperiul german, privitoare la limba națională în liturghie, la căsătoria preoților, acordarea potirului și laicilor — ca să nu mai spunem nimic despre o profundă teologie a Reformei.

Dimpotrivă, de la conciliul tridentin Biserica catolică s-a baricadat din ce în ce mai mult în spatele „bastionului" roman și a apărat de aici paradigma medievală împotriva tuturor „dușmanilor Bisericii" care o asaltau din afară și care au devenit în secolele următoare din ce în ce mai numeroși. Paradigma romano-catolică timpurie, inițial deschisă spiritului lumii și „progresistă" (să ne gîndim numai la marile sinteze ale teologiei medievale) rămăsese departe înapoi și în urma timpului și devenise *o paradigmă a apologiei și reacțiunii:* nu numai împotriva protestantismului și în sfera de dominație intracatolică împotriva galicanismului și jansenismului, ci — ceea ce urma să se dovedească mult mai fatal — și împotriva filosofiei și științelor naturii moderne și a noii înțelegeri a statului și societății apărute în secolul XVIII. Căci ce se întîmplase între timp?

6. *Schimbarea de la paradigma reformatorică (IV) la paradigma modern-iluministă (V).*

După o primă fază, cea a „ortodoxiei" luterane și reformate și a Contrareformei romano-catolice, după epoca confesionalismului și războiului de 30 de ani, s-a ajuns la o nouă mare schimbare de paradigmă, ce trebuie foarte bine distinsă de cea reformatorică, deși ea este foarte adesea vizată tocmai de luterani, prin neluarea în considerare a noilor factori, numai ca o simplă consecință a reformei luterane: paradigma *timpurilor noi,* a „modernității" propriu-zise care pentru istorici începe în genere odată cu *secolul XVII,* cu noua filosofie (Descartes și următorii lui), noua știință a naturii (simptomatic pentru schimbarea de paradigmă e cazul Galilei), ca tehnologia și industrializarea care le-au urmat curînd și, în fine, cu secularizarea statului și politicii, începe să se schițeze încă din sec. XVIII.

O nouă și epocală schimbare de paradigmă, deci, care odată cu sec. XVIII, optimistul și progresistul „siècle des lumières", s-a conturat pe deplin: cuvîntul-cheie reformatoric de „Cuvînt al lui Dumnezeu" este acum în mod clar înlocuit cu cel de „rațiune", în loc de religie ca și confesiune toleranța tuturor confesiunilor, ba chiar și religiilor, în loc de reformă peste tot strigătul după *luminare,* și această luminare a fost acum cea care a condus și la marile răsturnări politice: la revoluția americană și franceză ca și declarațiile lor asupra drepturilor omului.

Lumea modernă — noua filosofie și știință a naturii, tehnologie, industrie, democrație se ivise cu totul altfel decît lumea Evului Mediu, *fără Roma și împotriva Romei,* și statele „catolice" din Sudul Europei și America de Sud trebuie să plătească pînă astăzi acest fapt prin înapoierea lor socială. În Roma forțele se concentrau cu totul și exclusiv pe defensivă și menținerea puterii (statul ecleziastic papal), magisteriul, primatul, infailibilitatea, condamnarea drepturilor omului, a liberalismului și socialismului, dar și a exegezelor istorico-critice și a oricărei interpretări teologice noi). La antiprotestantism s-a asociat *antimodernismul,* la Conciliul tridentin, Conciliul I. Vatican, la vechiul drept canonic, noul „Codex juris canonicis" penal, la papalism, marianismul. În opoziție față de tradiția creștină papii defineau acum dogme fără să fie constrînși la aceasta de vreo erezie: „Luxusdogmen" (J. H. Newmann) ale Vaticanului: două despre papă (1870) și două despre Maria (1854, 1950).

Că paradigma romano-catolică medievală și contrareformatorică se afla cu toate acestea într-o profundă criză de modernizare, arată între timp nu numai pierderea statului ecleziastic papal, ci și nenumăratele condamnări ale unor teologi germani, francezi, americani și italieni și jurămîntul antimodernist impus întregului cler catolic de papii Pius la începutul secolului nostru, pînă la interdicția experimentului preoților muncitori și depunerea celor mai însemnați teologi ai

Franței („la nouvelle theologie") de către Pius XII în anii '50, teologi care apoi au fost numiți — cu excepția păr. Teilhard de Chardin mort deja înainte în exil — de Ioan XXIII teologi ai Conciliului II Vatican. Cu aceasta am ajuns deja în prezent.

7. *Realizarea catolică a paradigmelor reformatorică (IV) și modernă (V)*

Da, abia *Ioan XXIII* (1958—1963) și *Conciliul II Vatican* au adus dorita cotitură: de la atitudinea contra („anti"-) deschiderii („apertura") la „aggiornamento", la „dialog" și „ecumenism". *Cu aceasta Conciliul se afla* în fața sarcinii de ruptură, de a introduce în Biserica catolică și de a realiza pe cît era cu putință *două schimbări de paradigmă deodată*, ceea ce — nu e de mirare — s-a reușit numai în parte. Dar cu toate compromisurile fatale:

S-a ajuns — împotriva opoziției curiei romane — *mai întîi* la o realizare a *schimbării de paradigmă reformatorice:* revelarea Bibliei, predicii și propovăduirii în cultul divin, admiterea limbii naționale și a accesului la potir și al laicilor, participarea activă a comunității. Reevaluarea laicatului ca popor al lui Dumnezeu (prin consiliile parohiale și diecezane), legarea papei în colegialitatea episcopilor, luarea în serios a Bisericilor locale și naționale (prin conferințele episcopale).

În al doilea rînd s-a ajuns — iarăși împotriva unei vii opoziții curiale — la o realizare și a *schimbării de paradigmă modern-iluministe:* recunoașterea drepturilor omului și mai ales a libertății multă vreme condamnate a religiei și conștiinței, afirmarea ecumenismului și el multă vreme condamnat, o nouă relație față de Israel, Islam și restul religiilor lumii, și, în fine, o atitudine schimbată a Bisericii față de știință, progres și lumea seculară modernă în genere (desființarea jurămîntului și a indexului cărților interzise care cuprindea aproape toate marile nume ale modernității de la Descartes și Galilei la Unamuno și Sartre).

Din schița prezentată mai sus, și care oferă mai mult o periodizare liniară, a devenit limpede că în secolul nostru avem de a face cu concurența, ba chiar adeseori cu disputa conflictuală nu numai a unor teologi sau teologii divergente, ci a unor paradigme necontemporane divergente, o dispută extinsă și în teologia și Biserica protestantă sub forma unei confruntări între fundamentaliști (pietiști) și liberali de toate orientările. Și întrucît peste tot aici este vorba de paradigme, de accepții fundamentale îndelung maturizate, adînc înrădăcinate, uneori conștiente alteori inconștiente, și care influențează totul, disputa între așa-numiții „progresiști" și „conservatori" din toate bisericile, este atît de dură, atît de ireconciliabilă în aparență.

Dar întrebarea fundamentală pentru aprecierea prezentului și viitorului Bisericii catolice și al creștinătății a devenit limpede:

— merge Biserica catolică împreună cu celelalte Biserici pe calea înnoirii, a înțelegerii ecumenice și, „aggiornamento„-ului în spiritul lui Ioan XXIII și al Conciliului II Vatican?

— *sau* se lasă ca — „deschisă în afară prin utilizarea tehnicilor moderne — iarăși constrînsă să reintre, în constituția ei internă: teologie, liturghie și drept canonic, în paradigma medievală pre-conciliară după modelul bisericii unei țări ca Polonia, care n-a efectuat încă nici schimbarea de paradigmă reformatorică nici pe cea modern-iluministă?

La ultimul Sinod al episcopilor de la Roma din 1985 n-a fost decît foarte puțin vorba de „apertura", „aggionamento", sau de „dialog". Din punct de vedere ecumenic această a doua cale înseamnă — așa cum încetul cu încetul devine limpede multor episcopi — stagnarea absolută, respectiv reducerea ecumenismului la simple asigurări goale și îmbrățișări cu valoare pur sentimentală. Testul pentru ieșirea, în interesul catolicismului, din această mare confruntare este după părerea mea *chestiunea femeii,* într-o vreme în care Roma este cuprinsă de o largă specializată ofensivă în interiorul Bisericii împotriva emancipării femeii, mai ales în America, care a cuprins atît femeile căsătorite cît și pe cele din ordinele monahale: prin ancorarea episcopilor de o morală conjugală depășită, prin închiziția strictă a tuturor congregațiilor de surori și așezămintelor de formare religioasă, printr-o susținută campanie împotriva hirotoniei femeilor și interzi-

cerea femeilor de a sluji ca ajutoare ale preotului la liturghie. Astfel, femeile ar trebui readuse, cel puțin în Biserică, iarăși în paradigma medievală preconciliară. O confruntare care va conduce în cele din urmă fie la o schimbare a poziției Bisericii sau la ieșirea începută deja masivă a femeilor (după cea a intelectualilor și muncitorilor!) din Biserică.

8. *Schimbarea de la paradigma modern-iluministă (V) la paradigma postmodernă contemporană (VI).*

Ne aflăm cu toții într-o nouă schimbare de paradigmă, de la paradigma modern-iluministă la o *paradigmă post-modernă*, în care om și societate, lume și Dumnezeu sînt din nou văzute într-o cu totul altă „constelație de convingeri, valori și moduri de procedură" (=paradigmă). Cu această schimbare de paradigmă am în vedere nu numai o anume oscilație sau val, nici numai o schimbare de atmosferă din anii '60 și '70 sau o anume schimbare politică din anii '80, ci *o schimbare fundamentală și de durată* (începută să se instaureze în fapt odată cu sfîrșitul primului război mondial) în viziunea asupra lucrurilor în genere. O schimbare epocală a întregii constelații ideatice din epoca noastră de *criză* a paradigmei „iluminist-moderne" învechite, în care se recunosc deja sumar unele trăsături principale ale unei noi paradigme postmoderne, marcînd o depășire a vechii mentalități iluministe.

O nouă constelație globală se anunță deja de mult și în cadrele exterioare schimbate ale *politicii mondiale*. Abia acum realizăm pe de-a întregul și deplin, ce fel de prăbușire culturală globală au însemnat cele două războaie mondiale; teologi ca K. Barth, R. Bultmann și P. Tillich, și filosofi ca K. Japsers, M. Heidegger și E. Bloch, au simțit-o încă din 1918. La nivel politic mondial vechea constelație a modernității, și anume dominația mondială a puterilor europene, a fost izgonită de primul război mondial și, în fine, sfărîmată de al doilea război mondial și dizolvată de dominația marilor puteri ale S.U.A. și U.R.S.S. care însă nu-și mai pot impune în mod nelimitat voința lor nici măcar în propriile lor sfere de influență. Se desemnează o nouă constelație politică mondială post-modernă, adică post-colonialistă și post-imperialistă și odată cu aceasta *o lume policentrică* din ce în ce mai strîns legată prin conexiunile oferite de plasa mondială din ce în ce mai deasă a tehnologiilor de comunicație moderne (încă de pe acum lumea a treia și a patra sînt tot atît de importante ca lumea întîia și a doua), lume în care războaiele sînt recunoscute poate din ce în ce mai mult (ca încă de pe acum în Europa) după atît de multe experiențe groaznice ca întreprinderi absurde și inumane.

Evidentă este însă și *criza internă a paradigmei modernității:* dominația mondială a acestor forțe culturale care determină și susțin paradigma modernă, este pusă sub semnul întrebării din toate laturile posibile. Oamenii se simt astăzi mai puțin eliberați cît amenințați:

— de *o știință* care nu cunoaște limite de responsabilitate;

— de o mare tehnologie și *tehnocrație* care domină pe om în loc să-i servească;

— de o *industrie*, care distruge lumea;

— de o *democrație* pur formală și juridică care nu poate realiza dreptatea socială.

Procesul de modernizare amenință cu distrugerea nu numai a oricărei tradiții, ci și a sensului și normelor, a identității de sine a omului, a aptitudinii sale social-comunitare și a mediului lui înconjurător. În sociologia actuală (Daniel Bell), acest proces se numește autoepuizarea forțelor creatoare ale modernității. Sînt propuse analize care arată:

— cum o critică radicală, care merge adică pînă la rădăcina ei, a rațiunii, lovește și atacă tocmai această rațiune;

— cum acest mod de autocritică a rațiunii distruge însăși rațiunea;

— cum astfel, Iluminismul riscă să fie cuprins într-un proces nestăvilit de autodistrugere.

De aceea încă deja autorii „Dialecticii Iluminismului" (Adorno și Horkheiwer) cereau un *Iluminism care se transcende pe sine însuși.*

9. *Dimensiunea noii paradigme.*

„Iluminism“ care se transcende pe sine însuşi — prin aceasta este vizată o nouă atitudine care se desemnează astăzi faţă de forţele dinamice ale modernităţii menţionate mai sus, o nouă atitudine asupra căreia există actualmente un consens în diferite grupuri sociale:

— da ştiinţei, dar unei ştiinţe responsabile etic,

— da tehnologiei, dar unei tehnologii care serveşte umanitatea omului,

— da industriei, dar unei industrii care promovează adevăratele interese şi nevoi ale omului,

— da democraţiei, dar unei democraţii cu adevărat sociale în care sînt conciliate libertatea şi dreptatea.

Peste tot aici este vorba evident nu numai de noi valuri şi increţituri superficiale, ci de o puternică mişcare în straturile de profunzime ale mentalităţii şi societăţii actuale ,de o schimbare paradigmatică de nevoi, valori şi norme. Faţă de nevoile pur materialiste anterioare ca siguranţă, îndestulare, carieră, consum, apar acum nevoi de' valori şi norme pe care le putem numi, potrivit, *postmaterialiste:*

— un interes adîncit într-o experienţă şi realizare de sine mai extinsă;

— o sensibilitate sporită pentru relaţiile personale vulnerabile şi o capacitate de percepţie socială sporită;

— un simţ mai ascuţit pentru protecţia şi cultivarea lumilor înconjurătoare, natural şi istoric apărute.

Dacă nu privim la manifestările şi evoluţiile extreme, ci la esenţial, atunci se pot observa din nou *dimensiuni complementare* ale unei noi constelaţii globale: o nouă atitudine nu numai faţă de ştiinţă, tehnologie, industrie şi democraţie, ci şi o nouă atitudine faţă de rase şi clase, sex şi natură, şi poate, şi faţă de religie. Concret este vorba de:

— nouă atitudine faţă de cei defavorizaţi şi neglijaţi de democraţiile moderne, faţă de sărăcie, foame şi nedreptate care răzbate prin *mişcarea nord-americană pentru drepturi civile, în mişcările de eliberare* latino-americane şi africane şi în *mişcarea mondială pentru drepturile omului.*

— o nouă determinare de raport a rolului sexelor faţă de dominaţia masculină, în *mişcarea feministă;*

— o nouă atitudine faţă de natură în faţa limitelor creşterii şi distrugerii bazelor naturale ale vieţii noastre, în *mişcarea pentru protecţia mediului înconjurător;*

— o nouă atitudine faţă de o politică externă care recomandă războiul ca mijloc în politică, *în mişcarea pentru pace;*

— o nouă atitudine, în fine, faţă de realitatea ultimă în foarte diferitele *mişcări religioase* creştine ca şi necreştine.

Ce înseamnă toate acestea pentru *viitorul religiei? O nouă şansă* pentru o viziune asupra lumii şi un mod de viaţă post-materialist. O „luminare“ în numele unei ideologii purificate face necesară o „luminare“ şi asupra faptului că oamenii se periclitează pe ei înşişi atunci cînd fac din forţele modernităţii valoarea supremă, sensul, scopul vieţii, pe scurt, cînd le transformă în *idoli* cărora sînt gata să jertfească totul, în loc de a le ordona în contextul global al vieţii omeneşti înaintea unui orizont de sensuri ultime, potrivit unei scări de valori şi norme necondiţionat valabile. Şi dacă nu ne înşeală totul, ne aflăm într-un proces de *redescoperire* a religiei (din ce în ce mai mult reprimată, ignorată şi adesea oprimată cu forţa în paradigma modernă) în lumea întîia, a doua şi a treia. Dar spunînd aceasta e limpede că nu mai e vorba numai de o singură religie, cea creştină, a noastră, ci despre marile religii ale lumii în genere.

10. *Viitorul religiilor mondiale ale lumii.*

Mai mult de 5 miliarde de oameni trăiesc la această oră pe acest pămînt. Dintre ei 1,6 miliarde sînt nominal creştini, adică mai puţin de o treime. În faţa lor stau 858 milioane de musulmani, 676 milioane de hinduşi şi 309 milioane de budişti, 317 de confucianişti, 18 milioane de evrei, 16,5 milioane de sikh-i şi 820

milioane fără religie. Mai mult de 2/3 din locuitorii planetei sînt, astfel, necreștini. Și aceste cifre arată importanța imensă a chestiunii aflate în joc aici:

Cine vrea să fie credibil ca și creștin, nu poate evita chestiunea atitudinii față de celelalte religii. Această chestiune devine din ce în ce mai presantă, de cînd s-a extins considerabil nu numai orizontul nostru de geografia religiilor (odată cu epoca marilor descoperiri geografice) ci și orizontul nostru de istoria religiilor (odată cu istoria modernă a religiilor) și de atunci într-o lume în continuă împreună-creștere și întrepătrundere vechile granițe religioase se șterg din ce în ce mai mult și oamenii de alte credințe pot fi întîlniți în număr mare răspîndiți în întreaga lume, mult în afara spațiilor lor de origine (ca d. ex. în orașele, fabricile, școlile și pe străzile țărilor occidentale).

Cunoștințele noastre despre ei, abstracție făcînd de unii specialiști, sînt încă foarte limitate. Și, totuși, dialogul religios este astăzi mai presant decît niciodată. Dacă comparăm însă dialogul interreligios (între marile religii ale lumii) cu dialogul interconfesional (între confesiunile creștine) trebuie să spunem că: în dialogul interreligios ne aflăm astăzi aproximativ acolo unde erau în urmă cu 50 de ani în dialogul interconfesional.

Și totuși, după o perioadă de războaie „calde" și apoi și „reci" și în fine, după o perioadă de coexistență mai mult separativă decît pașnică, ne aflăm astăzi la începutul unei a patra noi *epoci* a *proexistenței:* în pofida tuturor obstacolelor și dificultăților pare că ne aflăm pentru prima dată în istoria lumii înaintea unei îndelungate treziri a unei conștiințe globale (planetare) și la începutul unui dialog serios între specialiști și reprezentanți de frunte la un nivel larg. Poate că acesta e unul din cele mai importante fenomene ale sec. XX care-și va produce, ce-i drept, efectele abia în secolul XXI — dacă umanitatea va mai apuca să-l trăiască.

Cu ce atitudine trebuie purtat acest dialog religios? Din fericire, odată cu Vaticanul II Biserica catolică a renunțat, se pare, la punctul ei de vedere absolutist tradițional. Teologia este astăzi solicitată și provocată să urmeze acestui impuls și să caute un punct de vedere responsabil creștin dincolo de un absolutism și pluralism al bunului plac.

Aceasta înseamnă, că, după o înțelegere creștină autocratică, granița dintre adevărat și fals nu mai trece astăzi pur și simplu printre creștini și celelalte religii, ci, în parte cel puțin, și de la caz la caz și în interiorul religiilor. Nimic valoros nu trebuie negat în celelalte religii, dar nici nu trebuie acceptat necritic orice lucru lipsit de valoare. Asupra acestui fapt, mi se pare, un consens între reprezentanții diferitelor religii trebuie să fie cu putință. Și toate acestea cu conștiința faptului că noi toți sîntem în drum spre adevăr și că pe acest drum avem nevoie de un dialog în reciprocă dăruire și primire, în care să se poată împlini intențiile cele mai profunde ale religiilor: un dialog critic în care și celelalte religii sînt stimulate nu să justifice totul, ci să spună simplu și precis ceea ce au ele mai bun și mai profund, în responsabilitate *reciprocă!*

Informare reciprocă, discuție reciprocă, transformare reciprocă: aceasta ar trebui să fie astăzi calea care vrea să ducă la o înțelegere, care nu vrea să creeze o religie unitară ci care — după atît de multe războaie calde și reci între religii (începînd din Vietnam și trecînd prin India și Pakistan, Iran și Irak, pînă în Orientul Apropiat) — vrea să lucreze o împăcare autentică între religii spre binele întregii umanități.

11. *O paradigmă ecumenică.*

Paradigma postmodernității va fi — dacă o atare paradigmă se va impune în mod definitiv pentru confesiuni, religii și națiuni, în pofida tuturor adversităților, dacă trebuie să-i dăm deja un nume, — *o paradigmă ecumenică,* și aceasta în trei cercuri din ce în ce mai extinse:

1. Există o speranță întemeiată pentru un dialog ecumenic între *confesiunile creștine:*

— Atunci se vor învechi toate pretențiile, privilegiile și prerogativele medievale și timpuriu-moderne ale *Bisericii catolice* față de celelalte Biserici creștine, față de ministeriile și manifestările lor cultice; va exista un ministeriu petrin în serviciul întregii creștinătăți și în cadrul unor structuri sinodale și conciliare:

— Atunci va trebui să bată în retragere provincialismul regional şi fundamentalismul biblicist de provenienţă *protestantă* în favoarea unei Biserici universale mondial-responsabile şi a „libertăţii" luminate „a creştinului";

— În fine, atunci va trebui depăşit şi un anumit tradiţionalism şi liturgism *ortodox* în favoarea unui creştinism în acelaşi timp mai contemporan şi originar, care plecînd de la fermentul liturgic să exercite o transformare mai efectivă a societăţii din ţările în a căror istorie a predominat ideologia de stat de tip bizantin.

O unitate ecumenică, deci, între Bisericile creştine. Totuşi ca să nu fie ea greşit înţeleasă: profilul confesional, regional, chiar şi naţional al creştinismului nu va putea fi topit în favoarea unei Biserici unitare uniforme. Va fi mai degrabă o *reconciliere în diversitate!*

2. Există o speranţă întemeiată şi pentru o ecumenă între *religii:* cele trei mari religii profetice vor fi solicitate din ce în ce mai mult de lumea cea una să nu mai caute mai întîi ceea ce le e propriu (specificul lor) pe seama celorlalte — în gelozie, în gîndire în termeni de forţă, întotdeauna, şi războaie ale credinţei calde sau reci. Ele se vor strădui să reflecteze la originea lor comună şi fără să trădeze chestiunea adevărului, să năzuiască spre un consens teologic fundamental responsabil care să facă cu putinţă o pace religioasă între ele, fapt cu mari consecinţe în sfera socială şi politică nu numai în Orientul Apropiat.

În spiritul ecumenic al reconcilierii, iudaismul, creştinismul şi islamul se vor lăsa îmbogăţite şi de marile religii ale Indiei şi Extremului Orient: de valorile lor spirituale, de profunzimea lor mistică, de viziunea lor despre om şi lume probată de milenii şi în acelaşi timp vor putea ele însele să dăruie celorlalte din moştenirea lor spirituală infinită, fără a le coloniza religios.

O pace ecumenică deci, între religii! Dar pentru a evita şi aici neînţelegerile: nu se va ajunge la o singură religie mondială. Totuşi ar putea exista o *coexistenţă* paşnică, o *convergenţă* crescîndă şi *o proexistenţă creatoare* a religiilor în căutarea lor comună după adevărul lor mereu mai mare şi după misterul Dumnezeului unic şi adevărat care se va descoperi pe deplin abia în eshaton.

3. Există o speranţă întemeiată şi pentru o ecumenă între *naţiuni:* într-un mod ecumenic cuprinzător religia va putea înţelege într-un mod cu totul nou responsabilitatea ei morală pentru împăcarea exterioară a pămîntului şi, în acelaşi timp, pentru înlăturarea structurilor sociale şi politice nedrepte, şi pentru ca creaţia să-şi păstreze caracterul ei de locuinţă în cadrul unui mediu înconjurător demn de viaţă.

O comunitate ecumenică, deci, între popoare, ca „naţiuni unite" cu adevărat! Dar chiar şi aceasta nu trebuie greşit înţeleasă nu va trebui să existe nu nu numai un guvern mondial sau o dictatură mondială atotputernică, şi, de asemenea, nici o dominaţie în numele unei religii, nici constrîngeri fizice sau psihice mai vechi sau mai noi sub semnul juridismului, dogmatismului şi moralismului, nici o exercitate autoritară de putere de către preoţi, bonzi, budişti, ayatollahi sau guruşi. Dimpotrivă, va trebui să fie o religie ale cărei intenţii umane fundamentale în profunzimea lor — mîntuirea omului *întreg* şi a *tuturor* oamenilor — vor fi recunoscute şi realizate de oamenii înşişi. O religie care să facă cu putinţă depăşirea „cinismului difuz" al modernităţii, apărarea de orientare valorică neînfrînat subiectivă şi de stilul de viaţă hedonist — materialist, întemeierea şi favorizarea unui consens în valorile, drepturile şi atitudinile fundamentale, rezistenţa la distrugere şi forţa brutală, amortizarea frustărilor la prăbuşirea speranţelor, — spre a ajuta astfel omul să ajungă la identitatea sa cu el însuşi şi la reconcilierea cu propria sa finitudine.

Căci în toată această luptă — să sperăm din ce în ce mai mult depăşită — a paradigmelor în creştinătate pentru creştini este vorba numai de un singur lucru: a fi creştin în epoca postmodernităţii înseamnă, mai mult decît odinioară, a duce — pe baza susţinerii, conducerii şi păstrării ei ultime de către Dumnezeu — *o existenţă umană radicală, cu adevărat umană.*

Traducere şi prezentare
de
Diacon asist. *Ioan I. Ică*

Recenzii

Sfîntul Ioan Casian, SCRIERI ALESE, partea întîia, traduse de profesorii Vasile Cojocariu și David Popescu, prezentate prin studiu introductiv și note de profesorul *Nicolae Chițescu*, București, 1990, 908 pagini.

Dacă cele 25 de volume din operele Sfinților Părinți și ale scriitorilor bisericești, cîte s-au tradus și tipărit pînă acum de Institutul Biblic al Bisericii Ortodoxe Române au fost socotite de credincioșii noștri, preoți și mireni deopotrivă, drept hrană sufletească cu saț netrecător, de astă dată, prin volumul de față toți cei care-l vor lua în mîini vor încerca un sentiment de „bucurie sfîntă" cînd își vor da seama că autorul ei, Sfîntul Ioan Casian, a văzut lumina zilei pe pămîntul Dobrogei de azi. E drept că, potrivit uzanțelor, cel care a îmbrățișat viața călugărească așa cum a făcut-o și Sfîntul Ioan Casian, va fi rupt orice legătură cu rudele și cu pămîntul natal, de aceea înțelegem că prin cuvintele pe care le exprimă la un moment dat „din copilărie m-am aflat tot printre călugări" (p. 110), dar pe de altă parte îți vine să crezi că în alt pasaj, în care se gîndește totuși la patria sa atunci se referă la colegul său Gherman, care l-a însoțit pretutindeni pe la marii schimnici și dascăli de viață duhovnicească: „Cu toată neliniștea am mărturisit (noului nostru duhovnic Avraam) lupta cugetelor noastre, care zilnic ne împingeau cu ardoare sufletească să ne întoarcem în provincia noastră și să ne revedem părinții. Pricina cea mai mare a dorințelor noastre era aceea că ne aducem aminte de cîtă evlavie și pietate era plină inima părinților noștri. Știam că ei nu ne-ar împiedica niciodată de la înfăptuirea planurilor noastre și ne gîndeam mereu că mai mult lor le datorăm înaintarea noastră duhovnicească. Ne scuteau de orice griji, ne asigurau toate ale traiului, îndeplinind ei cu bucurie tot ce ar fi trebuit să facem noi. Pe deasupra ne apărea în fața ochilor tabloul cu așezarea locurilor în care se găseau averea moștenită de la strămoși și frumusețea regiunilor, cu întinderi, singurătăți și păduri, care puteau nu numai să-l încînte pe un monah, dar chiar să-i dăruiască cele mai bune mijloace de viață". Părere! În fond, oricîtă atmosferă de evlavie și oricîte aluzii de dorul revederii părinților și oricît de frumoase ar fi fost regiunile cu păduri și cu singurătăți potrivite unui monah, duhovnicul Avraam (cu care se încheie cea de a XXIV-a „Convorbire") le răspunde scurt: „slăbiciunea cugetului vostru arată că încă n-ați renunțat la dorințele lumești și n-ați ucis în voi poftele de odinioară" (p. 724).

În orice caz, urmele lăsate de trecerea Sfîntului Ioan Casian prin Dobrogea sînt confirmate și de toponimele „podișul Casian", „piatra scrisă", „peștera lui Casian", așa cum le-a înregistrat în 1913 săpăturile marelui arheolog Vasile Pârvan, iar pe la anul 581 preotul Ghenadie de Marsilia ne-a păstrat următoarele date în legătură cu activitatea acestui prim mare doctrinar și organizator al monahismului din Apus: „Casian, de neam scit (așa se numea în antichitate Dobrogea), hirotonit diacon la Constantinopol de Ioan cel Mare (adică de Sf. Ioan cel cu Gură de Aur), mai tîrziu ajuns preot la Marsilia unde a întemeiat două mănăstiri, una de bărbați și alta de femei, care există pînă astăzi" („De viris illustribus", cap. 62, text în cunoscuta publicație germană „Texte Untersuchungen", XIV, 1—2, Berlin, 1896). Potrivit cercetărilor din ultimele decenii (mai ales cele ale francezului H. I. Marrou și ale englezului O. Chadwick) familia Casiilor era larg răspîndită în Imperiul Roman, fapt care ne ajută să înțelegem că tînărul Ioan Casian va fi trecut cu strălucire prin școlile bilingve ale Dobrogei de atunci,

așa încît ne-a putut lăsa nu numai dovada unei limbi latine atrăgătoare, ci și ctiate din scrierile unor scriitori ca Horațiu, Salustiu și Ovidiu.

Nu se cunoaște exact data sosirii la Ierusalim a Sf. Ioan Casian. Probabil că aceasta va fi avut loc prin anul 378. Nu era singur, ci împreună cu o soră de-a lui, pe care o așează la Vifleem într-o mănăstire de maici. În „Convorbirile" sale, Sf. Ioan Casian afirmă că în pelerinajul său pe la mănăstirile din Palestina și apoi din Egipt el a fost însoțit peste tot de „părintele Gherman", dobrogean și el, despre care Sf. Casian declară la un moment dat (p. 576) „că nu sîntem frați de sînge, ci sîntem legați prin frăție duhovnicească și că de la începutul renunțării noastre la cele lumești sîntem dintotdeauna împreună atît în călătoriile pe care ni le-a impus la amîndoi oastea duhovnicească în care am intrat, cît și în ostenelile vieții de mănăstire".

Reiese din cele afirmate aici că un prim program al pelerinajului celor doi dobrogeni a fost legat de petrecerea lor în Palestina, etapă care a durat cam doi ani. Nu se știe precis care au fost motivele care au pus capăt petrecerii lor lîngă Vifleem. Poate să fi intervenit un reviriment asemănător celui descris de Fericitul Augustin în cartea a VIII-a a „Confesiunilor" sale atunci cînd a ajuns să se răspîndească și în Apus „Viața Sfîntului Antonie", care a impresionat puternic pe Augustin însuși. La rîndul său și Sf. Ioan Casian revine asupra ei în cîteva rînduri (p. 156; 501, 654—655 etc.). „Pe cînd strălucitul părinte Pinufius conducea ca preot o mare mănăstire din apropierea orașului Panefisis din Egiptul de Jos atît de mult a fost înălțat în slavă de acea provincie, datorită virtuților lui și puterii de a face minuni încît i se părea că prin laudele care i se aduceau de pe acum a primit răsplata ostenelilor sale. Temîndu-se ca nu cumva trecerea de care se bucura în fața poporului să-l lipsească de roada cea veșnică, a fugit pe ascuns din mănăstirea sa și s-a îndreptat spre ținuturile retrase în care trăiesc călugării tabenioți (din Egiptul de Sus). El a urmărit nu singurătatea pustiului și nici siguranța de unul singur, ci a dorit numai să se supună vieții de obște dintr-o mănăstire foarte vestită. Acolo totuși ca să nu fie recunoscut de către cineva, s-a îmbrăcat ca simplu mirean, și timp de multe zile a stat în genunchi la poarta mănăstirii, în disprețul celor ce, pentru a-i ispiti dorințele, îi ziceau că în ultima parte a vieții caută sfințenia nu din tragere de inimă, ci silit de lipsa celor necesare traiului. Pînă la urmă a fost și el primit... ca ajutor de grădinar atît de sîrguincios lucrînd numai noaptea încît toți se mirau de curățenia ce făcea. Trei ani a muncit acolo cu bucurie, supunîndu-se celor mai grele șimai nemeritate osteneli, pînă cînd s-a întîmplat să vină în mănăstire un frate cunoscut lui, din aceleași părți ale Egiptului din care plecase și el. Acesta, cînd l-a văzut, din cauza hainelor pe care le avea, nu l-a putut recunoaște ușor. După ce a fost sigur că nu se înșeală i-a căzut în genunchi, în fața celorlalți frați înmărmuriți și i-a dat numele pe față, făcînd să se afle de către aceștia că ajutorul de grădinar era cel despre sfințenia căruia se auzise de mult în mănăstire... așa că tot pe ascuns s-a dus în Palestina unde a luat-o de la început ca simplu frate, după ce starețul i-a rînduit să locuiască în chilia noastră. Dar nici acolo virtuțile și meritele lui n-au putut rămîne mult timp ascunse. Căci a fost la fel descoperit și s-a dus înapoi la mănăstirea sa cu mare cinste și laudă. Iar în continuare Sf. Casian adaugă în capitolul următor: „După puțin timp ne-a cuprins și pe noi dorința de a merge în Egipt pentru învățătura cea sfîntă".

În răstimpul celor aproape șapte ani, cît au stat în Egipt, cei doi tineri pelerini români au vizitat aproape toate centrele mănăstirești, fie egiptene din Vestul Deltei Nilului, fie că erau chinovii sau așezăminte cu viață de obște, fie că era vorba de reuniuni de călugări cu viață singuratică, schimnici sau anahoreți. Aici, în Egiptul de Jos, au petrecut ei mai ales în deșerturile „nitric" și „schitic", dar cele mai multe convorbiri le-au avut cu locuitorii „chiliilor". Din ținuturile Nilului mijlociu ei au cunoscut cele două Oaze, cea mare și cea mică, dar mai ales deșertul Tebei. Om de o smerenie rară, însoțit de prietenul Gherman care pare să fi fost ceva mai în vîrstă, dar cu o putere de rară pătrundere, în același timp dornici și unul și celălalt de cuvinte ziditoare de suflet, în cele douăzeci și patru de „Conferințe" duhovnicești (după numărul celor 24 de bărbați din Apocalipsă, IV, 4) pe care ni le-a lăsat ca pe niște lecții de înduhovnicire, pe

care mari sfinți ca Sf. Benedict de Nursia, Sf. Grigorie Dialogul și chiar marele teolog medieval Toma de Aquino le vor admira și le vor recomanda ca model de meditație ascetică și mistică. Și într-adevăr, în felul lor „Convorbirile" n-au pereche.

Așa cum ne-a dat să înțelegem prin alte două scrieri mai mici, puse la începutul acestui impozant volum („Așezămintele mănăstirești și despre tămăduirea celor opt păcate principale", pp. 60—272), Sfîntul Casian descrie viața monahului ca pe o luptă, de aceea el trebuie să stea „cu mijlocul totdeauna încins" pentru ca nu cumva într-un moment de neatenție sau de lene („acedia") diavolul să-l poată răpune. Haina preoțească, împlinirea datoriei în orice clipă din zi și din noapte, lepădarea de orice plăceri pămîntești, toate aceste comandamente pretind cultivarea virtuților opuse celor opt patimi capitale: lăcomia ,desfrînarea, iubirea de arginți, duhul mîniei, duhul tristeții, duhul neliniștii, duhul slavei deșarte și duhul trufiei. Numai ținînd seama de toate acestea a putut Sfîntul Casian să spună la un moment dat: „Noi i-am cunoscut (pe acești călugări) trăind atît de lepădați de toate, încît, în afară de tunică, pelerină, sandale, cojoc, rogojină, nu mai au nimic altceva. Și la alte mănăstiri, unde unele lucruri sînt îngăduite mai slobod, vedem că este păstrată cu foarte mare severitate această regulă" (p. 147). Știm că citirile sfinte făcute la mănăstiri în timpul mesei n-au venit de la regula egiptenilor, ci de la aceea a capadocienilor, însă la noi, mai ales la tabenioți așa de mare e liniștea atunci, încît nici măcar nu se șoptește ceva" (p. 149).

Așadar, declară Sf. Ioan Casian în prefața la primele 10 convorbiri, de la viața din afară și văzută a monahilor, pe care am înfățișat-o în primele cărți, să trecem la însușirile nevăzute ale omului lăuntric și de la felul cuvîntărilor canonice să ne ridicăm la expunerea continuă pe care o recomandă Apostolul ca model" (p. 307).

Și iată, pentru primele două convorbiri cei doi pelerini dobrogeni și-au ales ca partener de discuții teologice pe părintele Moise „care între flori atît de frumoase (ca cele din deșertul schitic), trăia cu înflăcărare virtuțile nu numai în manifestarea lor practică, ci și în exprimarea lor teoretică. I-am cerut deci un cuvînt de zidire sufletească". Un prim răspuns al părintelui Moise este următorul: „Dacă ați lăsat afecțiunea părinților și pămîntul strămoșesc, trecînd prin atîtea ținuturi ca să puteți ajunge la niște oameni necioplíți și înapoiați ca noi, care trăim în urîțenia acestui pustiu, răspundeți-mi — a zis el — care este planul vostru final? Răspunsul lor a fost: răbdăm toate, pentru împărăția cerurilor". „Cîtă vreme omul trăiește în trup, a observat Avva Moise, nu-i cu putință să fie în continuă contemplare a lui Dumnezeu". În schimb, continuă el, curățenia inimii trebuie mereu cultivată, căci fără ea nu ne putem apropia de Dumnezeu. Cu alte cuvinte, în cazul de față, virtutea majoră este discernămîntul sau dreapta socoteală, „depinde de voința stăpînului ca roata morii să macine grîu, orz sau neghină: în mod necesar ea macină ceea ce i s-a dat. La fel și mintea, sub imboldul vieții prezente și împresurată mereu de ispite și pasiuni, nu va putea fi liberă de clocotul gîndurilor, dar priceperea și iscusința lor vor ști ce trebuie să alunge și ce trebuie să rețină " (p. 320).

În convorbirea a III-a cei doi tineri au cunoscut pe vestitul călugăr Pafnutie, ucenicul Sfîntului Antonie cel Mare și care a fost cîtva timp „preotul comunității noastre din pustiul schitic, în care a trăit pînă la sfîrșitul vieții. Deși locuia de tînăr într-o chilie la depărtare de cinci mile de biserică, nu s-a mutat niciodată în alta mai aproape și nici în anii bătrîneții nu l-a supărat lungimea drumului cînd venea sîmbăta și duminica la biserică. Iar după slujbă nu se întorcea cu mîinile goale, ci aducea pe umeri un vas cu apă de folos pentru toată săptămîna, neprimind nici cînd avea 90 de ani să-i facă acest serviciu unul din cei mai tineri... El întrecea prin atîta zel chiar virtuțile anahoreților, prin dragoste și stăruință era mai presus de toți și în cunoașterea științei dumnezeiești. Pătrundea prin locurile cele mai neumblate ale deșertului... După ce ne-a dat lămuriri, părintele Pafnutie ne-a lăsat să plecăm din chilia lui înainte de miezul nopții plin de voie bună, dar și de puternice impresii în inima noastră prilejuite mai ales de învățătura cu care am rămas din expunerea sa." (p. 345, 362).

Despre tematica celei de-a IV-a conferințe conduse de avva Daniel „despre dorințele trupului și sufletului" Sfîntul Ioan Casian ne spune că „deși era mai tînăr decît alții, a fost ales de fericitul Pafnutie, socotindu-l egalul său în har și în meritele vieții". Între întrebările puse de Gherman este și cea cuprinsă în formularea următoare: „Folosul luptei care se dă între trup și duh l-am înțeles limpede fiindcă ne-a fost prezentat în așa fel încît s-ar putea spune că-l pipăim cu mîinile noastre. De aceea să aflăm tot la fel ce fel de diferență este între omul carnal și cel firesc și în ce chip cel firesc poate fi mai rău decît cel carnal? Unul din răspunsuri, zice părintele Daniel, ni-l dau „cei căldicei", despre care ne vorbește Apocalipsa Sfîntului Ioan. În situații asemănătoare sînt cei despre care ne amintește acest profund gînditor cînd spune: „E cu adevărat vrednic de rîs faptul că unii, după înflăcărarea primei renunțări prin care, părăsindu-și funcția și avutul sau gradul militar al lumii acesteia, au venit din propriu imbold în mănăstire iar după aceea îi vedem că le doresc și mai mult, neputîndu-se obișnui fără ele, fiind robiți de către cele pe care le mai au..." (p. 377). În fine, pentru ca să nu lungim prea tare expunerea, cititorul este rugat să citească el însuși scrierile Sfîntului Casian și-l asigurăm că-i va produce multe bucurii duhovnicești.

Între altele, Conferința a X-a îndrumată de părintele Isaac, ne dă o frumoasă analiză a rugăciunii, dar ne semnalează și „neroada" erezie a unor călugări din deșertul nitric, care propovăduiau antropomorfismul. Fericitul stareț Pafnutie a luptat cu mult tact „pentru a nu lăsa ca din pricina unei „simplității rustice" a unui schimnic foarte „auster" (cu numele Serapion) să biruiască o astfel de rătăcire peste călugării din deșertul Nitric.

În convorbirea XIII, îndeosebi după o întrebare a lui Gherman, se ia atitudine ortodoxă combătîndu-se acuza de semipelagianism de care a fost învinuit într-un timp Sfîntul Ioan Casian. Notăm că pentru apărarea ortodoxiei Sfîntului Casian au luat atitudine încă în 1937 Prof. dr. Iustin Moisescu, precum și în două rînduri colegul Nicolae Chițescu. Și în acest loc (p. 530) Sf. Ioan Casian afirmă simplu dar hotărît: „ar fi absurd dacă de exemplu, am văzut pe un agricultor dăruit cu sîrg neîntrerupt muncilor cerute de țarina sa, să nu-i atribuim și roadele țarinei sale... să nu se laude că belșugul roadelor este un rezultat al hărniciei sale" (p. 530—531). „Din acestea se înțelege limpede că începutul atît al gîndurilor, cît și al faptelor bune este de la Dumnezeu" (p. 532). „Nu trebuie să credem că Dumnezeu a făcut pe om astfel încît acesta să nu vrea și să nu poată săvîrși binele" (p. 540).

În sfîrșit, volumul pe care-l prezentăm mai cuprinde încă o scrisoare a sfîntului Ioan Casian și aceasta poartă titlul „Despre întruparea Domnului, contra lui Nestorie" în 7 cărți. Ea a fost cerută de Leon cel Mare, papa Romei, care voia să combată ereziile nestoriană și pelagiană, dar ale căror începuturi erau mai vechi decît începutul secolului V și anume pornind încă din veacul II prin ebionism și marcionism, iar prin dezvoltare mai deplină ea se urca prin maniheism, arianism pînă în veacurile III—IV. De aceea Sfîntul Ioan Casian își începe această operă polemică făcînd aluzie la hidra cea cu multe capete, pe care dacă nu le retezi pe toate, riști să faci din așa zisa moarte a unui cap al ei, „un fel de cîștig". Lucrarea a fost scrisă prin anul 429 întrucît n-o menționează Sinodul antinestorian ținut în anul 430 la Roma. Argumentele aduse în sprijinul combaterii sînt scoase în primul rînd din Sfînta Scriptură, dar în același timp printr-o judecată clară și din tradiția creștină autorul ne prezintă un anumit tratat teologic.

Traducătorii scrierilor prezentate în acest volum ne-au dat o românească limpede iar coordonatorul lor, domnul profesor Nicolae Chițescu a adîncit în chip neașteptat de lungi studiile introductive (peste 100 de pagini), de altfel însuși Sfîntul Ioan Casian și-a însoțit expunerea cu mai multe „prefețe". În schimb colegul nostru a vibrat cu multă căldură în cele scrise. Acest mod de a prezenta lucrurile acopăr cele cîteva inadvertențe împrumutate din sursele bibliografice franțuzești: ermit în loc de eremit (nu peste tot!), mortificare etc.

Nu ni se indică în text locul citatelor biblice care apar apoi la „note". Probabil pentru a nu mări mai mult grosimea volumului. În schimb textul acestor

citate biblice e redat cu alte caractere tipografice, așa încît cititorul deduce imediat că-i vorba de cuvinte biblice.

Încolo, entuziasmat de frumusețea și căldura cugetării, recenzentul a atins numai în chip ilustrativ unele din temele acestor înălțătoare meditații, lăsînd pe seama cititorilor bucuria de a se încălzi duhovnicește din aceste neuitate pagini de zidire sufletească. Și sînt destule! Astfel de sentimente pot constitui mîngîieri rare pentru cei care ostenesc în cîmpiile înflorite ale frumuseților patristice.

Prof. T. *Bodogae*

Paul Abrudan, SIBIUL ÎN REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989, Editor: Casa Armatei Sibiu, 1990.

Profesorul de istorie Paul Abrudan, locotenent colonel în retragere, parcă și-a presimțit sfîrșitul apropiat. Autorul și-a început documentarea lucrării chiar în timpul luptelor, iar cartea a apărut la sfîrșitul verii. Dacă nu s-ar fi stins la sfîrșitul lunii octombrie graba nu s-ar fi justificat. Pentru un asemenea eveniment important este necesară o oarecare perspectivă, care se obține numai în timp. Istoricul sibian (colaborator la „Telegraful Român" pînă la revoluție, cu pseudonimele prof. Petru I. Dan și pr. I. Ardeleanu) s-a aflat, pe de o parte prea aproape de eveniment, iar pe de altă parte a prezentat revoluția numai de pe poziția armatei, îndeosebi luptele purtate de militari în acele momente fierbinți. În *Cuvînt înainte* autorul sublinia dificultatea subiectului și cu mult spirit autocritic relata următoarele: „Datelor consemnate în timpul acțiunilor de luptă, le-am adăugat altele, culese din actele oficiale și de la cei care mînuiseră armele în acele zile istorice. Desigur, au rămas o serie de probleme neclarificate, dintre care amintim: cine au fost teroriștii, de ce efective au dispus, cum au ajuns în Sibiu, cine era în fruntea lor și de unde au fost conduși, unde au dispărut aceștia după zilele de luptă.

Mai mult ca sigur că adevărul va ieși la iveală mai devreme sau mai tîrziu. Drumul spre el însă e greu, sinuos și dureros. Cei care, poate, știu ceva n-o fac, fie că n-au interes, fie că nu pot. E posibil ca situația de confuzie care mai dăinuie, unora să le fie mai avantajoasă. Și atunci tac. Alții tac de teamă. Nu puțini au fost acei care, deși cunoșteau fapte și episoade interesante privind desfășurarea revoluției în Sibiu, nu voiau și nu vor să le relateze, nici să li se pomenească numele, pentru că atît ei, cît și familiile lor, au fost amenințate, la telefon.

În asemenea împrejurări s-a născut această carte." (p. 4—5).

Volumul se constituie din două părți. În prima sînt prezentate evenimentele din perioada 21—31 decembrie, iar partea a doua cuprinde declarațiile militarilor care au participat direct la evenimente în aceste zile dramatice ce s-au soldat cu numeroși morți și răniți. Dacă facem un calcul pe cap de locuitor, Sibiul a avut cele mai multe victime din țară și nu ne explicăm de ce municipiul nostru nu este menționat ca oraș erou.

Titlurile capitolelor ne introduc în conținut, fiind foarte expresive. „Sfîrșitul dictaturii ceaușiste; Sibienii cer libertate. Armata de partea poporului. Primele gloanțe; 22 Decembrie 1989. Continuarea demonstrației. Prima zi de luptă între armată și contrarevoluționari; 23 Decembrie. A doua zi de lupte. Contra revoluționarii repetă atacul; 24 Decembrie. A treia zi de lupte. Un nou atac disperat al agresorilor. Armata stăpînește situația; 25 Decembrie. Ultimele lupte; 26 Decembrie. Se mai trag focuri sporadice; 27 și 28 Decembrie. Acțiuni de cercetare și scotocire; Ultimele acțiuni militare".

Manifestațiile anticeaușiste au început la Sibiu în dimineața de 21 decembrie, ora 9, iar acestea aveau o semnificație aparte, întrucît aici era prim secretar P.C.R. fiul dictatorului. În această dimineață se înregistrează primele victime în Piața Republicii.

Nu se știe cine a fost interesat în crearea unui conflict între armată și cei de la interne, așa după cum reiese din procesul lui Nicu Ceaușescu, care a decla-

rat următoarele: „m-a sunat colonelul Rotariu, spunîndu-mi că se trage asupra Inspectoratului din spatele clădirii. I-am zis să nu tragă. Imediat m-a sunat lt. col. Petrişor, comandantul Securităţii judeţene, care mi-a raportat: Ne împuşcă! Nu trageţi! i-am spus şi acestuia" (p. 35).

Încă din prima zi asupra şcolilor militare s-a tras din zeci de case conspirative, aşa cum rezultă din lucrare, cu lux de amănunte. Deşi comandanţii de la interne se aflau în stare de arest, totuşi comanda a fost preluată de CINEVA care conducea atacurile contra şcolilor militare după cum se auzea într-o staţie radio capturată de armată. (p. 52).

Adevărul este că mulţi securişti şi miliţieni s-au predat necondiţionat armatei, însă au existat şi fanatici devotaţi clanului Ceauşescu, care au luptat cu îndîrjire pînă la execuţia tiranului. După aceea luptele s-au domolit, iar adepţii dictatorului au tras mai mult pentru intimidare. Mulţi au murit sau au fost răniţi de gloanţe trase la întîmplare.

În partea a doua a volumului sînt grupate documente (mărturii, rapoarte etc.) cu privire la participarea militarilor sibieni (p. 122—205), ce încep cu cele ale comandantului garnizoanei locotenent colonel Aurel Dragomir şi se încheie cu declaraţia lt. maj. Teodor Morcan din care redăm un fragment. „În jurul orei 13,30, un civil, cu un halat bleumarin, a apărut pe trotuarul opus (n.n. în ziua de 22 decembrie) al străzii Gh. Gheorghiu-Dej, venind dinspre centru. Am ezitat să deschidem foc asupra lui, deşi părea suspect, întrucît toţi se refugiaseră prin curţi, pe scările blocurilor, doar el venea cu pas întins spre strada Oituz. La cîteva minute după ce acesta a intrat pe strada Oituz, au venit doi civili, care ne-au reproşat că un bărbat civil în halat, care a trecut prin dreptul nostru, a intrat într-o casă pe strada Oituz şi a împuşcat două persoane" (p. 204—205). Bineînţeles că relatarea trebuie verificată.

Cartea lui Paul Abrudan adună mărturii din sfera militară, însă din titlu nu reiese că tratează numai conflictul armat. De pildă sînt foarte puţine mărturii culese de la revoluţionarii civili, ca să nu mai spunem că lipseşte activitatea Consiliului judeţean al Frontului din acele zile dramatice, unde s-au luat hotărîri importante. De asemenea lipsesc relatările celor de la interne, foarte importante pentru elucidarea unor aspecte. În încheiere sînt înfăţişate mai multe imagini sugestive din timpul revoluţiei, din păcate nu prea reuşite din cauza calităţii hîrtiei.

Lucrarea regretatului istoric sibian, Paul Abrudan, este o primă încercare referitoare la desfăşurarea revoluţiei de la Sibiu. Cu timpul sîntem siguri că se va ajunge la elaborarea unei monografii referitoare la revoluţia sibiană, care va analiza în profunzime toate aspectele, iar încercarea lui Paul Abrudan reprezintă nu numai un început, ci şi un îndemn adresat istoricilor sibieni şi de ce nu şi din ţară.

Mihai Sofronie

† PREOT SIMION MACARIE

În 20 februarie 1990 a trecut la cele veşnice vrednicul preot Simion Macarie din Sibiu.

*

Părintele Macarie s-a născut în 5 septembrie 1910, în comuna Vinerea din jud. Hunedoara, ca al II-lea copil al soţilor Nicolae şi Maria Macarie, ţărani cu dragoste de pămînt şi de Legea noastră creştină ortodoxă.

Şcoala primară o urmează în satul natal, după care urmează liceul la Orăştie şi Hunedoara, iar apoi Academia Teologică Andreiană din Sibiu, situîndu-se între studenţii de frunte. Licenţa în Teologie şi-o ia la Facultatea de Teologie din Cernăuţi.

În anul 1938 se căsătoreşte cu tînăra Paraschiva Ciuceanu, căsătoria fiindu-le binecuvîntată cu un fecior.

În acelaşi an este numit şi hirotonit diacon pentru catedrala mitropolitană din Sibiu, lucrînd în acelaşi timp la contabilitatea Centrului mitropolitan, ca profesor la Şcoala normală de fete din Sibiu, iar o anumită perioadă funcţionînd ca director al Şcolii de cîntăreţi bisericeşti din Sibiu.

În anul 1948 este numit şi hirotonit preot pentru noul cartier al Sibiului Trei stejari, unde ridică o biserică. Din anul 1955 funcţionează la biserica numită „Pe groapă" din Sibiu, pînă la data pensionării.

Adormitul întru Domnul lasă în urma sa „un nume bun", după cuvîntul Sf. Scripturi, chipul unui preot distins, cu o conduită aleasă şi o ţinută exterioară de adevărat preot. Cuvîntul său cumpătat, chibzuit, ca şi inima sa caldă, iubitoare de oameni va rămîne mereu vie în sufletele credincioşilor săi.

Părintele Simion Macarie a fost totodată un bun gospodar, precum şi un ales predicator, motiv pentru care a fost distins de Conducerea noastră bisericească cu rangul de „iconom stavrofor".

Toate aceste însuşiri şi încă altele au fost scoase în lumină în ziua prohodirii sale din 23 februarie 1990, de către P. C. prot. onor. Nichifor Todor şi P. C. pr. Constantin Mitea, care au luat cuvîntul cu acest prilej, înmormîntarea fiind cinstită de încă un mare număr de preoţi slujitori, precum şi de mulţi credincioşi.

Trupul neînsufleţit al celui ce a fost vrednicul slujitor bisericesc, preotul iconom stavrofor Simion Macarie, a fost aşezat în dangăt de clopot şi sub privirile cernite ale celor ce l-au cunoscut, iubit şi stimat, în cavoul familial din Răşinari.

Bunul Dumnezeu să-i facă parte de bucuria aleşilor Săi!

P.

† PREOTUL IOSIF PUŞCARIU

În ziua de 19 noiembrie 1990 a trecut la cele veşnice după o scurtă dar grea suferinţă un preot distins, un soţ, un tată, un bunic, un coleg şi prieten bun, preotul iconom stavrofor Iosif Puşcariu, paroh în parohia BRAN-CENTRU — protopopiatul Braşov, care timp de 38 de ani a slujit cu multă rîvnă duhovnicească şi aleasă vrednicie Sf. Biserică.

S-a născut la 12 mai 1925, într-o casă de gospodari fruntaşi şi vrednici credincioşi ai satului Sohodol-Bran, fiind unul din cei 8 copii cu cîţi a binecuvîntat Dumnezeu casa părinţilor săi, Iosif şi Aurelia Puşcariu.

După terminarea școlii primare din Sohodol se înscrie la liceul din Sighișoara, iar mai apoi potrivit „chemării" se înscrie la Institutul Teologic din Sibiu pe care îl absolvă în 1950 primind diploma de „Licențiat în Teologie".

În anul 1951 se căsătorește cu tînăra de atunci Elisabeta Băncilă Anganu.

În anul 1952 este hirotonit ca preot și instalat în parohia ZĂBRĂTĂU aparținînd de parohia Sita Buzăului, unde ridică din temelie o biserică cu ajutorul și pentru nevoile sufletești ale credincioșilor din Zăbrătău.

Aici păstorește 8 ani cu bune rezultate, fiind iubit și apreciat de către enoriașii săi. Se transferă apoi în satul natal Sohodol și timp de 26 ani se face tuturor toate, slujind cu multă dragoste pe credincioșii satului natal.

Din cauza sănătății precare, se transferă la parohia Bran-Centru, unde își avea locuința și unde s-a străduit să-și continue activitatea și misiunea pastorală cu demnitate și corectitudine timp de 4 ani.

Pentru meritele sale deosebite de bun slujitor și gospodar a fost ales membru al Consistoriului disciplinar eparhial din Sibiu, iar mai apoi a fost distins cu rangul de iconom stavrofor. Toate locurile pe unde a trecut și a lucrat au fost ocupate de alți preoți, numai locul de soț, de tată și de bunic rămîne acum neocupat.

Vrednica soție, care l-a urmat pretutindeni, l-a ajutat și l-a încurajat, va rămîne să se sprijine pe cei doi copii, prof. Mihaela și părintele Dorin, împreună cu familiile lor.

*

Prohodirea a fost săvîrșită în biserica din parohia Bran-Centru, unde a slujit 4 ani, de către un sobor de 30 preoți din protopoiatul Brașov și Sf. Gheorghe, avîndu-l în frunte pe P.C. prot. Zenovie Moșoiu, care în cuvîntul său a arătat rolul preotului în parohie, transmițînd familiei și enoriașilor compasiunea și cuvinte de mîngîiere din partea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului.

Au mai vorbit și alți preoți care au evocat viața și activitatea adormitului în Domnul pr. Iosif Pușcariu.

Dumnezeu să-l odihnească în pace și să-i răsplătească slujirea cu vrednicie vreme de 38 de ani în ogorul Său.

Pr. *Iosif-Velu Pușcariu*
Bran-Predeal

În atenția cititorilor

Informăm stimații cititori ai revistei noastre din cuprinsul Mitropoliei Ardealului și din afara ei, că, începînd cu numărul 1 (ianuarie—februarie) 1991, revista „Mitropolia Ardealului" își va recăpăta numele de „Revista Teologică", *așa cum s-a numit ea pînă în anul 1947.*

Cei ce au achitat abonamentul pe anul 1991 vor primi deci revista sub noua ei denumire, cu un conținut, sperăm, mai corespunzător cerințelor actuale, iar cei ce nu l-au achitat pot face încă acest lucru, trimițînd costul abonamentului de 300 lei, pe adresa: Arhiepiscopia Sibiului, str. Mitropoliei nr. 35, cont virament nr. 45.10.4.09.2, B.C.-Sibiu.

Redacția

VIAȚA BISERICEASCĂ

CHIPURI DE VREDNICI ÎNAINTAȘI

COMEMORARE

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII

DIN ACTUALITATEA PANORTODOXĂ ȘI ECUMENICĂ

DOCUMENTAR

RECENZII

TRECERI LA CELE VEȘNICE